Co-funded by the
European Union

РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПРАВОВІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

Тези доповідей
учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Миколаїв, 9 грудня 2024 року)

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ» НААН УКРАЇНИ (УКРАЇНА)
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (УКРАЇНА)
АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК-ВИЩА ШКОЛА УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРАЦІЇ В ОПОЛЕ (ПОЛЬЩА)
ОПОЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ(ПОЛЬЩА)
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ (МОЛДОВА)
БАТУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ШОТА РУСТАВЕЛІ (ГРУЗІЯ)
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ (УКРАЇНА)
ШЕВЧЕНКІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА (УКРАЇНА)
ПІВДЕННО-СХІДНЕ МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В ОДЕСЬКІЙ, МИКОЛАЇВСЬКІЙ, ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ, АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ ТА М. СЕВАСТОПОЛІ (УКРАЇНА)
МИКОЛАЇВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ (УКРАЇНА)
КУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ «АГЕНЦІЯ РОЗВИТКУ МИКОЛАЄВА»
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА» (УКРАЇНА)
ЗВО «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ДЗ«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА» (УКРАЇНА)

РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПРАВОВІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

Тези доповідей

учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції

9 грудня 2024 року

м. Миколаїв

2024

MYKOLAIV NATIONAL AGRARIAN UNIVERSITY (UKRAINE)
NATIONAL SCIENTIFIC CENTER «INSTITUTE OF AGRARIAN ECONOMICS» NAAS OF UKRAINE
(UKRAINE)
TARAS SHEVCHENKO KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV
EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC INSTITUTE OF PUBLIC ADMINISTRATION AND CIVIL SERVICE(UKRAINE)
ACADEMY OF APPLIED SCIENCES-HIGH SCHOOL OF MANAGEMENT AND ADMINISTRATION IN OPOL (POLAND)
UNIVERSITY OF OPOLE (POLAND)
MOLDOVA TECHNICAL UNIVERSITY (MOLDOVA)
BATUMI SHOTA RUSTAVELI STATE UNIVERSITY (GEORGIA)
DEPARTMENT OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF MYKOLAIV CITY COUNCIL (UKRAINE)
SHEVCHENKIV VILLAGE COUNCIL (UKRAINE)
SOUTH-EASTERN INTERREGIONAL OFFICE OF THE NATIONAL AGENCY OF UKRAINE ON CIVIL SERVICE ISSUES IN ODESA, MYKOLAIV, KHERSON OBLASTS, THE AUTONOMOUS REPUBLIC OF CRIMEA AND THE CITY OF SEVASTOPOL (UKRAINE)
CENTER FOR PROFESSIONAL DEVELOPMENT (UKRAINE)
KU OF MYKOLAIV CITY COUNCIL «MYKOLAIV DEVELOPMENT AGENCY»
VASYL STEFANYK PRECARPATHIAN NATIONAL UNIVERSITY (UKRAINE)
HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION «PODILLIA STATE UNIVERSITY» (UKRAINE)
STATE INSTITUTION «LUHANSK TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY» (UKRAINE)

DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES: LEGAL, ECONOMIC AND SOCIAL ASPECTS

Abstracts of reports

of the participants of the IV International scientific-practical conference

December 9, 2024

Mykolaiv

2024

УДК 35.073.5:34:316.334.2
Р64

Друкується за рішенням вченої ради Миколаївського національного аграрного університету (протокол № 6 від 10.12.2024 р.).

Редакційна колегія:

Головний редактор:

В. С. Шебанін – д-р техн. наук, професор, академік НААН

Заступники головного редактора:

І.В. Гончаренко – д-р екон. наук, професор
А. В. Ключник – д-р екон. наук, професор
О.В.Шебаніна– д-р екон. наук, професор
Відповідальний секретар: Н. В. Потриваєва – д-р екон. наук, професор

Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 9 грудня 2024 р., Миколаїв – Миколаїв: МНАУ, 2024. – 475 с.

ISBN 978-617-7149-84-1

У збірнику представлено виклад доповідей і повідомлень, поданих на IV Міжнародну науково-практичну конференцію «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти». Збірник містить тези доповідей, подані на 10 секцій: 1. Розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування.; 2. Побудова європейської моделі сільськогосподарського землекористування в інтересах сталого розвитку 3. Впровадження механізмів ефективного використання фінансових, земельних, майнових та інших ресурсів громад.; 4. Інновінг безпеко орієнтованого управління розвитком громад; 5. Підприємницька та міжнародна діяльність територіальних громад, їх транскордонне, міжмуніципальн співробітництво, державно-приватне партнерство; 6. Стратегічні орієнтири комплексного відновлення територіальних громад та розвитку їх цифрової трансформації; 7. Молодіжна політика та залучення молоді в громадах; 8. Соціальна і психологічна робота в громаді; 9. Збереження національної ідентичності та культурної спадщини в територіальних громадах; 10.Правове, освітнє, наукове та інформаційне забезпечення розвитку територіальних громад.

Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування нових наукових ідей.

Для науковців, аспірантів, здобувачів вищої освіти ЗВО та науково-дослідних установ, представників органів державного і місцевого самоврядування, а також осіб, які цікавляться проблемами розвитку територіальних громад.

Видається мовою оригіналу в авторській редакції. Відповідальність за зміст наукової праці несе автор. Редакція може не поділяти думку авторів.

УДК 35.073.5:34:316.334.2

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Миколаївський національний аграрний університет (Україна)

Кафедра публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки (Україна)

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН України (Україна)

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна)

Академія прикладних наук-вища школа управління та адміністрації в Ополе (Польща)

Опольський університет (Польща)

Технічний університет молдови (Молдова)

Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)

Департамент економічного розвитку Миколаївської міської ради (Україна)

Шевченківська сільська рада (Україна)

Південно-Східне міжрегіональне управління національного агентства України з питань державної служби в Одеській, Миколаївській, Херсонській областях, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі (Україна)

Миколаївський регіональний центр підвищення кваліфікації (Україна)

КУ Миколаївської міської ради «Агенція розвитку Миколаєва» (Україна)

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна)

ЗВО «Подільський державний університет» (Україна)

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Україна)

Co-funded by the European Union

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова оргкомітету:

В'ячеслав Шебанін, д-р техн. наук, проф., в.о. ректора Миколаївського національного аграрного університету.

Співголови оргкомітету:

Мар'ян Дучмал, д-р габ, проф., ректор АПН Вищої школи Управління та Адміністрації в Ополе;

Лариса Комаха, д-р філос. наук, проф., директор Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Наталія Патика, д-р екон. наук, проф., завідувачка відділу соціально-економічного розвитку сільських територій Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» НААН України;

Тетяна Шуліченко, канд. екон. наук, директор департаменту економічного розвитку Миколаївської міської ради;

Олег Пилипенко, голова Шевченківської сільської ради.

Члени оргкомітету:

1. Надія Васиньова, канд. пед. наук, доц., доцент кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

2. Наталія Галунець, старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

3. Ірина Гончаренко, д-р екон. наук, проф., професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

4. Анжела Гусенко, старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

5. Elżbieta Żywucka – Kozłowska, dr hab., Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, Polska .

6. Lilia Chiriac, Associate Professor, PhD, Head of the Department of Economic Theory and Marketing Faculty of Economic Engineering and Business Technical University of Moldova.

7. Zhuzhuna Gumbaridze, Head of BA educational program: English Philology, PhD in Philology, Batumi Shota Rustaveli State University

8. Yana Glazova, adiunkt, Uniwersytet Opolski (Wydzial Ekonomiczny)

9. Ольга Ємець, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

10. Ольга Кальченко, заступник начальника управління – начальник відділу у Одеській, Миколаївській, Херсонській областях, Автономній республіці Крим та м. Севастополі

11. Анатолій Камашев, начальник фінансового відділу Шевченківської сільської ради

12. Альона Ключник, д-р екон. наук, проф., завідувачка кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

13. Наталія Лапшина, к.політ.н., завідувач навчально-методичного відділу, директор Миколаївського регіонального центру підвищення кваліфікації.

14. Ірина Ломачинська, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва Одеського національного університету імені І.І.Мечникова.

15. Віктор Сікаленко, директор КУ Миколаївської міської ради «Агенція розвитку Миколаєва».

16. Людмила Прогонюк, канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

17. Алла Чикуркова, д-р екон. наук, проф., завідувачка кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування ЗВО «Подільський державний університет».

18. Олена Шебаніна, д-р екон. наук, проф., декан факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету.

19. **Наталія Шишпанова**, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

Секретар оргкомітету:

Олена Лівандовська – асистент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ!

IV Міжнародну науково-практичну конференцію «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти» втретє проводить кафедра публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

У конференції взяли участь науковці із 25 закладів вищої освіти, наукових установ як вітчизняних, так і зарубіжних: Київського національного університету імені Тараса Шевченка, ННІ ПУДС; Львівського національного університету імені Івана Франка; ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»; Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту національного університету «Одеська юридична академія»; Прикарпатського національного університеут імені Василя Стефаника; Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу; Білоцерківського національного аграрного університету; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»; Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова; Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; Таврійського національного університеут імені В.І. Вернадського; Одеського національного університету імені І.І. Мечникова; Прикарпатського інституту імені Михайла Грушевського ПрАТ «ВНЗ «МАУП»; Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; Військової академії (м. Одеса); Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»; Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»; Національної Академії Наук України; Одеського національного економічного університету; Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, Polska; Technical University of Moldova; Batumi Shota Rustaveli State University; Uniwersytet Opolski (Wydzial Ekonomiczny); ЗВО «Подільський державний університет»; Чорноморського національного університету імені Петра Могили; Миколаївського національного аграрного університету.

До участі в конференції було залучено також молоде покоління майбутніх науковців – здобувачів вищої освіти, які проявили інтерес до проблем розвитку територіальних громад.

Тематичне наповнення матеріалів конференції охоплює проблеми: взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування; правового, освітнього, наукового та інформаційного забезпечення розвитку територіальних громад; впровадження механізмів ефективного використання фінансових, земельних, майнових та інших ресурсів громад; інновінгу безпекоорієнтованого управління розвитком громад; підприємницької та міжнародної діяльності територіальних громад, їх транскордонне, міжмуніципальне співробітництво, державно-приватне партнерство; стратегічного орієнтиру комплексного відновлення територіальних громад та розвитку їх цифрової трансформації; надання публічних послуг та соціальний профіль територіальних громад; формування та розвитку молодіжної політики та залучення молоді в громадах; проектної діяльності територіальних громад

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти» надають можливість ознайомитися з актуальними проблемами розвитку територіальних громад не лише учасникам конференції, але й широкому колу зацікавлених читачів.

Оргкомітет конференції

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.	**18**
Akimova K. M. Удосконалення механізмів реалізації комунікативної взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю	**18**
Albeshchenko O. S. Розвиток туристично-готельного підприємництва на засадах взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування	**21**
Hryniv V. M. Формування категорії вартості у економічних відносинах	**23**
Lehin O. V. Роль громадських організацій у розвитку інституційної спроможності органів місцевого самоврядування	**26**
Lisyanska Y.V. Управління персоналом у системі менеджменту публічної організації	**29**
Radionova O. N. Еволюція уявлення про демократію участі	**31**
Slavko A.S. Гарантії права на місцеве самоврядування: міжнародні та європейські стандарти	**34**
Sokolyuk-Orel D. A. Вдосконалення форм взаємодії органів місцевого самоврядування з населення	**39**
Syvorotka N. M. Взаємодія органів місцевого самоврядування та органів державної влади: напрями та форми	**41**
СЕКЦІЯ 2. ПОБУДОВА ЕВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ІНТЕРЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	**45**
Barbalat A.F. Трансформація агропродовольчого ринку в контексті адаптації до стандарртів в ЄС	**45**
Burkovska A. I. Sustainable land use optimization based on the european union experience	**50**
Husenko A. Правові аспекти впровадження європейських стандартів землекористування в Україні	**53**
Kliuchnyk A., Kryvko O. Екосистемний підхід в управлінні землекористуванням: досвід європейських країн та перспективи для України	**55**
Kramarchuk M.V. Європейський досвід сталого землекористування	**58**
Livandovska O. Європейський досвід сільськогосподарського землекористування для відновлення територій в Україні	**63**
Onopriichuk D.O., Burkovska A. I. The transformation of land relationships in Ukraine in the context of european integration	**66**
Shapovalov B. Yu. Забезпечення доступу до землі для малих фермерських господарств в Європейському Союзі: проблеми та можливості	**69**
Shebanin V., Kormyshkina I. Європейська модель сільськогосподарського землекористування як інструмент комплексного відновлення територіальних громад України	**72**

Shebanina O., Reshetilov H. Вплив аграрних субсидій ЄС на екологічну сталість сільськогосподарського землекористування	**75**
Tytskyi B. Yu. Порівняння ефективності органічного землеробства у європейських країнах	**78**
СЕКЦІЯ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ, ЗЕМЕЛЬНИХ, МАЙНОВИХ ТА ІНШИХ РЕСУРСІВ ГРОМАД.	**81**
Chvertko L. A. Проблеми реалізації та розвитку трудового потенціалу ВПО в приймаючих громадах	**81**
Fedorenko T., Zhdanova Ye. Інструменти фінансування місцевого економічного розвитку у Великій Британії	**84**
Gvozdej N. Особливості фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування	**87**
Harazha M. U. Удосконалення принципів хеджування підприємницьких ризиків	**90**
Khylko I. I., Zernytska K. O. Оптимізація розподілу фінансових ресурсів громад на основі математичного моделювання	**93**
Klynovyi D.V., Petrovska I. O. Інституціонально-просторова модель реконструктивного розвитку територіальних утворень	**96**
Kulish I. State policy in the field of natural resources protection: water	**98**
Kupchyshyna O., Koshmila V. Фінансові ресурси громад у воєнний період	**101**
Lysyi Yu., Dushenkivska V. Conceptual and methodological approaches to improving the quality of banks' loan portfolios	**103**
Matsola M., Klusa S. Удосконалення методів управління і форм організації збутової діяльності в агропідприємництві: детальний аналіз	**106**
Matsola M. M., Koliedina K. O. Управління фінансовим забезпеченням розвитку територіальних громад в умовах децентралізації	**109**
Matsola M., Marusiak V. Роль бренду в сучасному бізнесі: ключовий фактор успіху	**112**
Pylypiv N., Marusiak V. Управління інноваційними процесами на суб'єкті малого підприємництва: виклики та перспективи	**114**
Radionov V. S. Mechanism of public-private partnership for waste management	**116**
Rotaru O. N. The real estate market in the republic of moldova: development opportunities and risks	**120**
Shyshpanova N. Управління трудовими ресурсами публічної сфери регіону в умовах воєнних ризиків	**123**
Sydor H. V., Savkiv U. S., Burdeniuk S. V. Оцінювання доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад	**126**
Sydoruk D. Сучасні підходи до системи управління трудовими ресурсами	**128**
Tsizhma Y., Polutranko M. Розробка програми підвищення конкурентоспроможності на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва	**131**

Tsizhma Y., Sakal A. Впровадження ефективної системи управління персоналом на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва	**134**
СЕКЦІЯ 4. ІННОВІНГ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАД.	**138**
Galunets N. Роль місцевого самоврядування у забезпеченні безпечного середовища територіальної громади	**138**
Ivanenko V. S. Інновації у сфері безпеки: захист різних сфер діяльності місцевих громад	**141**
Lenard V. V. Аналіз соціальних мереж в якості торговельних платформ в інтернеті	**144**
Orlikovskyi M. Кластерний аналіз регіонів україни за показниками реалізації продукції рослинництва та тваринництва	**147**
Ostapenko A. Інновінг сталого розвитку громад в умовах цифровізації управлінських процесів	**150**
Prohoniuk L. Аспекти управління сталим розвитком територіальних громад в умовах безпекового середовища	**154**
Plyvun B. V. Вектори забезпечення економічної безпеки підприємства територіальної громади	**157**
Yefimova A. Ivanenko T. Інноваційні моделі логістичного забезпечення безпеки в територіальних громадах: інтеграція цифрових рішень	**160**
Yemets O. I. Вплив політекономічних законів на безпеку розвитку	**162**
СЕКЦІЯ 5. ПІДПРИЄМНИЦЬКА ТА МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД, ЇХ ТРАНСКОРДОННЕ, МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО.	**166**
Chabanov N. Econometric analysis of the determinant of gross regional product	**166**
Dutka K. Miniv R. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств в умовах воєнного стану	**169**
Dzeha V. Співробітництво територіальних громад – дієвий інструмент регіонального розвитку	**172**
Grynchuk N., Baginskyi M. Державно-приватне партнерство як інструмент залучення інвестицій у розбудову громад	**176**
Honcharenko I. Використання методу carver plus shock у формуванні управлінських рішень для розвитку соціальної інфраструктури Миколаївської області	**179**
Husenko V. A. Innovative Mechanisms for Youth Engagement in the Development of Territorial Communities: Challenges, Opportunities, and Prospects	**182**
Kihichak D. Багатовимірний аналіз розвитку підприємництва в областях україни методом головних компонент	**185**
Kohanevych M. Модель зайнятості населення в регіонах україни з	**188**

урахуванням демографічних та економічних факторів	
Kondra O. R., Marich N. I. Інвестиції як вагомий чинник економічної стабільності та розвитку територіальних громад	**190**
Kotelevska Y. Сталий розвиток територіальних громад на засадах соціального підприємництва	**193**
Kvasnii L. G., Antonenko N. V. Особливості маркетингової стратегії підприємств туристичного бізнесу в територіальних громадах прикарпаття в умовах воєнного стану	**196**
Kvasnii L. G., Skrypnyk O. A. Необхідність антикризової стратегії в управлінні банком	**199**
Lopatyshkina A. Progonyuk S. Європейська модель вдосконалення митної політики в Україні	**202**
Lytvyn O. V. Державно-приватне партнерство як напрямок розвитку туристичної галузі України	**205**
Matsola M. M., Bayurchak V. O. Управління розвитком підприємств в сучасних умовах	**207**
Misko V. Експорт як драйвер економічного розвитку регіонів: емпіричне дослідження	**211**
Mykhailiv H. V. Підходи до формування трудового колективу як основа управління персоналом	**214**
Pylypiv N. I., Podiacha Y. V. Роль корпоративної культури у формуванні конкурентної переваги страхової компанії	**216**
Pylypiv N. I., Roman T. S. Роль цифрових технологій у розвитку малого бізнесу в періоди економічної нестабільності	**219**
Pylypiv N. I., Wengrinovsky R. A. Вплив бренду на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання: сучасні підходи до управління	**221**
Radchenko K. V. Public-Private Partnerships in the Smart City Ecosystem: Transforming Ukrainian Cities for Recovery	**224**
Savkiv U., Sydor H., Havdey S. Роль лідера у формуванні етичних стандартів на підприємстві	**227**
Șișcan Ecaterina. The role of partnerships in the marketing strategy of higher education institutions	**230**
Stefinin V. V., Hrynchyshyn T. M. Мінімізація ризиків як ключовий чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства	**233**
Stefinin V. V., Nikiforuk I. V. Сучасні підходи до побудови системи управління операційними ризиками товариства	**236**
Tyschak Olena-Karina, Miniv R. M. Проєктне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств	**239**
Tkach O. V. Особливості організації та управління зовнішньоекономічною діяльності окремих регіонів розвинутих економік	**242**
Vildi O. M. Управління якістю бізнес-процесів на підприємствах	**244**
Yemets O. I., Kurii D. V. Сучасні проблеми економічної безпеки бізнесу в умовах глобальної нестабільності	**247**

Zanyk Y. P. Роль менторства у навчанні підприємця-початківця	**250**
Sokolik V., Формування спроможності економічного розвитку територіальних громад	**253**
СЕКЦІЯ 6. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА РОЗВИТКУ ЇХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	**255**
Vinnytska O. A. Повоєнне відновлення громад України як шлях до сталого розвитку	**255**
Arbuzova T. V. Фактори впливу на формування стратегічних орієнтирів комплексного відновлення територіальних громад	**258**
Bialkovska O. A., Chornobai D.M. Особливості забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні	**261**
Borian L. Геоінформаційна система для цифрової трансформації територіальних громад.	**264**
Chopenko V. M. Зміни сільського ринку праці України внаслідок впливу повномасштабної російсько-української війни.	**267**
Chiriac Lilia. Digital marketing as a possibility to promote localities	**270**
Dergach Y. O., Kushniruk V. S. Диджиталізація бізнес-процесів : ключ до ефективного менеджменту	**273**
Fedosieieva H. S. Напрями підтримки розвитку жіночого підприємництва місцевими громадами	**276**
Gardus M. Decentralised Energy as a Strategic Guideline for Comprehensive Recovery of Territorial Communities	**279**
Hrybok A. Кластерний аналіз регіонів україни за екологічним станом	**283**
Khamitov R. R., Khylko I. I. Iнтеграція цифрових платформ для управління громадськими фінансами	**285**
Khorobchuk O. I. Вплив штучного інтелекту на експортну діяльнісь регіонів україни	**288**
Kostka M. S. Роль інфраструктури товарного ринку у забезпеченні продовольчої безпеки громад	**292**
Kuzmin T. L. Розвиток цифрових технологій у обліку і оподаткуванні підприємств територіальних громад	**294**
Kvasniy Z. V., Lobyk O. O. Вектори відновлення територіальних громад Львівщини в умовах повоєнної відбудови	**297**
Lomachynska I. A., Voitsekhovska A. O., Burmin Y. M. Формування стратегії розвитку цифрової економіки україни в умовах євроінтеграції	**301**
Patyka N. Стратегічні пріоритети розбудови сільських громад в умовах повоєнного відновлення в Україні	**304**
Potryvaieva N. V., Palieiev A. A. Розвиток ринку аутсорсингових послуг в контексті диджиталізації територіальних громад	**308**
Pylypiv N. I., Kizyma A. M. Сутність стратегії територіальних громад на суб'єкті господарювання	**312**
Pylypiv N. I., Mahmet O. V. Управління брендом: ключ до конкурентоспроможності та сталого розвитку компанії	**315**

Pylypiv N. I., Sologub S.I. Впровадження збалансованої системи показників для оцінки стратегій розвитку територіальних громад	**318**
Shulzhyk Yu., Danylyuk M. Цифрові інструменти впливу на інформаційне забезпечення розвитку територіальних громад	**320**
Shulzhyk Yu. O., Oslikovskii V.V. Інформаційне забезпечення територіальних громад як стратегічний ресурс ефективного управління	**324**
Stamat V. M. Маркетингова політика розвитку територіальних громад як стратегічний орієнтир їх відновленя	**328**
СЕКЦІЯ 7. МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ТА ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ В ГРОМАДАХ.	**332**
Liskov O. S. Молодь як драйвер змін у громадах: від соціальних ініціатив до управлінських рішень	**332**
Didniak A. V. Зміцнення основ державної стратегії України у співпраці з молоддю на основі міжнародних рекомендацій	**334**
Koropenko M. O. Інструменти економічного планування якості публічних послуг за участю молоді.	**337**
Kurepin V. M. Закордонний досвід у сфері реалізації молодіжної політики	**340**
Oreshko K. F. Створення молодіжних центрів як платформа для розвитку	**343**
Pindera M. V. Від роботи з молоддю до молодіжної участі в умовах децентралізації	**346**
Sadovets A. Y. Молодіжна політика та залучення молоді в Шевченківській громаді	**349**
Savkov D. A. Роль молодіжних рад у формуванні стратегії розвитку громад	**351**
Shcherbakov O. L. Пріоритетні завдання молодіжної стратегії: координація, управління та введення в дію	**354**
Shvayuk Y. O. Молодіжна політика в громадах у воєнний час	**357**
Tyurenkova K. V., Kushniruk V.S. Молодіжні центри як інструмент соціалізації та розвитку громад	**360**
Vetrov D. M., Khylko I. I. Волонтерський рух як інструмент активізації молоді у громадах	**363**
Yankovska Y. V. Розвиток молодіжних просторів для творчості та самореалізації	**365**
СЕКЦІЯ 8. СОЦІАЛЬНА І ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ГРОМАДІ	**369**
Andros T. S. Психологічний опис професії фахівця із соціальної роботи в територіально об'єднаних громадах	**369**
Andrushkevych T. V. Психосоціальна підтримка у кризових ситуаціях: роль місцевого самоврядування	**372**
Elżbieta Żywucka – Kozłowska. Wsparcie psychologiczne w sytuacji kryzysowej	**375**
Kolos V. O., Balanda N. O. Психологічні чинники впливу війни в Україні на реалізацію оздоровчих заходів у територіальних громадах	**379**

Kormyshkin Y. A. Moskal I. V. Управління системою надання послуг в контексті їх впливу на соціально-економічний розвиток територіальних громад	**382**
Lazis M. I. Peculiarities of raising children from disadvantaged families by social psychologists in communities	**385**
Natalia Wąsik. Social assistance as a municipal task	**388**
Radzevych T. V. Психологічна допомога як інструмент зміцнення соціальної згуртованості Миколаївської громади	**391**
Sysak Y. M. Соціальна і психологічна робота в Калуській громаді	**394**
Vasynova N. Демократичні цінності прав людини як фундаментальна складова у формуванні та зміцненні соціальної згуртованості громад	**396**
Vilkhovatska V. V. Забезпечення психологічної підтримки у громадах	**398**
Zablotskyi V.V., Ivanov Y. V. Забезпечення сприятливого морально-психологічного клімату в громаді в умовах військового стану	**402**
Zizda N. E., Kushniruk V. S. Соціальна підтримка молоді, потерпілої від бойових дій	**405**
СЕКЦІЯ 9. ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.	**408**
Liskov O. S. Культура взаємодопомоги в громаді як основа соціальної згуртованості	**408**
Damian Wąsik. Municipality obligations in the field of monument protection – general assumptions	**410**
Petrovsky A. D. Сільська спадщина як фактор національної ідентичності територіальних громадах	**414**
Poberezhets H. Діджиталізація культурних цінностей у територіальних громадах	**417**
Polishchuk V. O. Роль територіальних громад як осередків збереження національної ідентичності та культурної спадщини	**420**
Vietrova Nadiia, Iryna Honcharenko. Забезпечення національної ідентичності в умовах глобалізації	**424**
СЕКЦІЯ 10. ПРАВОВЕ, ОСВІТНЄ, НАУКОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.	**427**
Borysova – Yaryha A. Роль університетів у формуванні кадрового потенціалу туристичної галузі регіону	**427**
Bilotskyi O. V. Правові основи реалізації повноважень сільським, селищним, міським головою в умовах воєнного стану	**430**
Chykurkova A. D., Kuli J. V. Публічна (громадська) безпека і порядок в умовах воєнних дій	**433**
Hotsuliak K. I., Hotsuliak V. A. Роль медіаграмотності у забезпеченні інформаційної безпеки громад	**436**
Ivliev D. I. Показники оцінювання стандартів якості надання послуг	**439**
Lesanych S. E. Економічний вплив непрямих податків в умовах воєнного стану: виклики та перспективи	**441**

Makovetska I., Maslyanko V. Accounting as an information source for making management decisions for the development of territorial communities	**444**
Merzlikina M. O. Досвід надання публічних послуг в Швеції та можливості його застосування в Україні.	**446**
Papirovska V. I. Удосконалення організації освітніх послуг у селищних територіальних громадах: сучасні виклики та перспективи	**449**
Parkhomenko O. Yu., Darmosiuk V. M. Graph models of optimisation of information interaction in territorial communities	**452**
Prevysokova N. V. Моделювання прийняття управлінських рішень, що повторюються, в органах місцевого самоврядування	**455**
Pylypiv N. I., Rudyi M. V. Адаптація організації управлінського обліку бізнес-процесів відповідно до специфіки будівельних підприємств	**458**
Sus T. Y. Маркетинг як важлива складова розвитку ОТГ	**460**
Sych A. O. Досвід надання публічних послуг в Естонії, можливості його застосування в Україні.	**463**
Tyshchenko S. I., Bilous V. V. Statistical analysis of the effectiveness of information systems for the management of territorial communities	**466**
Voloshyn I. Y. Роль інформаційних технологій у забезпеченні прозорості та підзвітності в публічному управлінні: сучасні виклики та можливості	**469**
Zdorovyk V. V., Antoniuk S. I. РЕгіональні особливості демографічних процесів в україні: кластерний аналіз	**472**

СЕКЦІЯ 1
РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Akimova Kseniia Mykolaivna

applicant for the second (master's) level of higher education in the specialty 281 «Public Administration and Management» State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University» Poltava, Ukraine

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

IMPROVING MECHANISMS FOR IMPLEMENTING COMMUNICATION INTERACTION OF LOCAL GOVERNMENT BODIES WITH THE PUBLICFACEBOOK

Ефективна комунікація між органами місцевого самоврядування (ОМС) та громадськістю є ключовим фактором успішного розвитку будь-якої територіальної громади. Вона забезпечує прозорість та підзвітність влади, дає можливість громадянам брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя, та сприяє формуванню суспільного договору між владою та народом. Важливість дослідження щодо удосконалення механізмів реалізації комунікативної взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю зумовлюється такими чинниками: зростанням ролі громадянської участі в сучасному суспільстві; необхідністю підвищення прозорості та підзвітності влади; розвитку нових комунікаційних технологій; наявністю значних проблем у сфері комунікації між органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Державна комунікація, з одного боку, є основним елементом комунікативної мережі в суспільстві, а з другого - вона виступає регулюючим і координуючим механізмом у відносинах держави й суспільства, забезпечуючи стабільність і ефективність функціонування суспільного організму в цілому [2, с.31-32].

Н. Васиньова, аналізуючи теоретичні засади дослідження, виокремлює протиріччя, що виникають у процесі комунікативної взаємодії органів державної влади та громадськості, до яких належить розбіжність між:

– інтересами конкретних представників публічної влади та поглядів населення в цілому та щодо перспектив розвитку суспільства, громади зокрема;

– достатньо високим рівнем розвитку інформаційних технологій, наявного потенціалу цифрової комунікації та відсутністю готовності влади використовувати наявні можливості спілкування з громадськістю. До цього можна віднести різноманітні за характером чинники: технологічні проблеми, неналежний рівень кваліфікації співробітників щодо використання комп'ютерного забезпечення, наявність та переваження авторитарного стилю управління, зокрема авторитарного стилю комунікації з суспільством тощо. Ключовою складовою у цьому аспекті є налагодження саме комунікативного партнерства між органами державної влади – органами місцевого самоврядування – стейкхолдерами, до яких належать заклади освіти, мешканці громади тощо [1].

О. Сопіна зазначає, що «… зв'язок держави та громадськості здійснюється через налагодження двосторонніх стосунків, взаємовигідного конструктивного діалогу, співробітництва, взаємодії влади і громадськості, їхньої спільної відповідальності. Такий взаємозв'язок сприяє відкритому і прозорому інформуванню суспільства органами державної влади про свою діяльність, а також безпосередньому залученню громадськості до участі в розробці та прийнятті державно-управлінських рішень та реалізації державної політики» [3, с. 176].

Ураховуючи результати досліджень українських науковців (О.Антонова, Е.Афонін, В.Бебик, М.Білинська, Т.Бутирська, О.Валевський, Т.Василевська, Н.Васиньова, В.Голубь, Л.Гонюкова, Н.Грицяк, Н.Гудима, В.Гурковський, О.Дмитренко, Н.Дніпренко, В.Іванов, В.Карлова, Л.Климанська, В.Козаков, В.Королько, В.Куйбіда, М.Логунова, Д.Неліпа, І.Пантелейчук, О.Петроє, Г.Почепцов, О.Пухкал, В.Ребкало, В.Різун, Є.Романенко, А.Савков, С.Серьогін,

Г.Ситник, І.Сурай, С.Телешун, І.Чаплай та ін.) визначимо особливості удосконалення механізмів реалізації комунікативної взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю, а саме:

1. Використання нових комунікаційних технологій.
2. Підвищення відкритості та доступності інформації.
3. Забезпечення зворотного зв'язку.
4. Розвиток партнерських відносин з громадськістю.
5. Підвищення кваліфікації кадрів.
6. Забезпечення фінансування.

Важливо враховувати особливості конкретної територіальної громади, а також використовувати кращий світовий досвід у цій сфері. У результаті впровадження нових механізмів комунікації можна очікувати на підвищення рівня довіри до влади, зростання активності громадян у прийнятті рішень, покращення якості життя в громадах.

Список використаних джерел:

1. Васиньова Н. С. Комунікативна взаємодія органів місцевого самоврядування та громадськості: перешкоди та шляхи їх подолання. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. №4. URL: https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4-8860

2. Козаков В. М., Рашковська О. В., Ребкало В. А., Романенко Є. О., Чаплай І. В. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії: монографія. Київ: ДП "Вид. дім "Персонал", 2017. 288 с.

3. Сопіна О. А. Зв'язки з громадськістю як чинник удосконалення комунікаційного механізму державного управління. *Право та державне управління*. 2021. №2. С.172- 177.

Albeshchenko O. S.

PhD in economics Military academy (Odesa), Ukraine

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНО-ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

DEVELOPMENT OF TOURISM AND HOTEL ENTREPRENEURSHIP ON THE BASIS OF INTERACTION BETWEEN STATE AUTHORITIES AND LOCAL SELF-GOVERNMENT

Реалізація управлінських повноважень органів місцевого самоврядування в умовах реформ децентралізації, розробка та реалізація ними міських програм щодо розвитку підприємництва та туризму на засадах взаємодії органів державної влади і місцевого самоврядування забезпечує розвиток туристично-готельного підприємництва і є стратегічною основою для багатьох країн у вирішенні важливих місцевих та регіональних проблем. Такий підхід сприяє вирішенню питань соціально-економічного розвитку регіонів, створенню нових робочих місць, покращенню якості життя та підвищенню рівня життя населення, а також вирішенню екологічних, науково-технічних та інших проблем.

Розвиток туристично-готельного підприємництва на засадах співробітництва територіальних громад на законодавчому рівні регулюється Конституцією України, Законом України «Про співробітництво територіальних громад» (який визначає основні принципи співробітництва та загальні положення співпраці, а також основні форми співробітництва), Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (який визначає правові засади місцевого самоврядування, включаючи умови та форми співробітництва між територіальними громадами), Законом України «Про туризм» (який визначає низку повноважень органів місцевого самоврядування (сільських, селищних рад) у сфері розвитку туристично-готельного підприємництва), Законом України «Про кооперацію» (який регулює порядок та умови міжміської і міжселищної співпраці, включаючи питання об’єднання для спільного

вирішення проблем і здійснення проєктів), а також іншими нормативно-правовими актами, що стосуються конкретних аспектів місцевого самоврядування, таких як фінансування та планування територій.

Напрями відповідної підтримки для забезпечення розвитку туристично-готельного підприємництва на засадах співробітництва територіальних громад реалізуються на основі спільної та узгодженої роботи всіх складових системи інновацій між суб'єктами туристично-готельного підприємництва, органами місцевого самоврядування та державної влади, політика яких повинна бути спрямована на приведення законодавства України у відповідність до права країн Європейського Союзу.

Розвиток туристично-готельного підприємництва, заснований на ефективній співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування, значною мірою залежить від функціонування стабільної управлінської системи, яка базується на чітко визначених і послідовних діях, що враховують як громадські, так і наукові погляди. Така взаємодія між приватним сектором, органами державної влади та місцевого самоврядування передбачає об'єднання зусиль і ресурсів для досягнення спільних цілей та розв'язання актуальних проблем. У довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню якості життя населення, стимулюванню економічного розвитку місцевих громад, а також зміцненню позицій суб'єктів туристично-готельного бізнесу та інших учасників економічного процесу на місцевому рівні.

Важливими напрямками розвитку туристично-готельного підприємництва в територіальних громадах на сучасному етапі розвитку є реалізація природно-рекреаційного та історико-культурного потенціалу з урахуванням історичних і географічних особливостей територіальних громаді регіонів України, а також розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах Європейської інтеграції при взаємодії органів місцевої влади як районного, так і обласного рівнів [1].

В умовах реформ децентралізації відбуваються значні позитивні процеси щодо здійснення комплексного підходу для створення сприятливих умов у

покращенні бізнес-клімату. Органами місцевого самоврядування доцільно постійно розробляти й удосконалювати стратегію розвитку туристичного-готельного підприємництва, безперервно співпрацювати з широким колом бізнес-партнерів, враховуючи наявний туристичний потенціал територіальних громад [2].

Для забезпечення ефективного розвитку туристично-готельного підприємництва необхідне синергічне співробітництво між органами державної влади, місцевими органами самоврядування, суб'єктами туристичного бізнесу та представниками суміжних галузей. Це забезпечує вдосконалення якості управлінських процесів та механізмів державного регулювання туристично-готельної діяльності, з урахуванням передового досвіду країн Європейського Союзу, з метою досягнення високої конкурентоспроможності національного туристичного продукту.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

2. Альбещенко О. С. (2021). Створення сприятливих умов для розвитку туристично-готельного підприємництва в об'єднаних територіальних громадах Південного регіону України. Електронне наукове фахове видання з економічних наук "Modern Economics", 28 (2021), 6-12. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/issue/28-2021/albeshchenko.pdf

Hryniv V. M.

doctor of philosophy in economics Prykarpattia national university named after Vasyl Stefanyk

ФОРМУВАННЯ КАТЕГОРІЇ ВАРТОСТІ У ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

FORMATION OF THE CATEGORY OF VALUE IN ECONOMIC RELATIONS

Формування вартості в усіх її виявах визначає розуміння сутності господарських процесів у економіці регіону та держави. Уповільнення інфляційних процесів та стимулювання економічного розвитку характеризує результат економічного управління. Виявлення факторів впливу на формування категорії вартості є пріоритетним завданням економічного планування. Запорукою економічної стабільності регіону виступає утримання цільового рівня цінових індикаторів.

Грошово-товарна маса як об'єкт економічного аналізу та економічні відносини як предмет дослідження представляють значний інтерес для суб'єктів ринку.

Аналіз досліджень і публікацій у галузі політики економічного розвитку представлено методологічним доробком різних представників економічних шкіл, в основі вчення яких є економічні відносини на засадах розвитку економічної самостійності та соціальної справедливості [2]. Сучасні концепції економічного розвитку формують синтез різноманіття економічної думки. Головне завдання учасника господарського процесу полягає у виявленні рішень, які сприятимуть досягненню цілей, вигоди. В економічному аспекті це передбачає отримання прибутку, задоволення потреб суб'єкта, забезпечення перевищення доходів над витратами. Досягнення вказаних цілей відбувається шляхом використання та перерозподілу ресурсів і є складовою довгострокового економічного планування.

Рівноважне значення валового регіонального продукту та можливість обміняти його на еквівалентну вартість є запорукою господарської ефективності. Це передбачає забезпечення рівноважного значення попиту на товари шляхом внесення рівнозначної пропозиції у вигляді іншого товару -- грошового значення. Формування вартості грошового значення формує безпеку економічних відносин та забезпечує зростання благ.

Згідно [1, с.80], неоднакове співвідношення цін факторів виробництва у країнах призводить до неоднакових співвідношень цін товарів, що й забезпечує основу для вигідної торгівлі. Індекс споживчих цін є категорією міри вартості,

яку визначає споживчий кошик громадянина. Ціновий кошик представляє набір основних товарів, які придбано споживачем для задоволення його потреби. Споживчий кошик є одночасно вартісним еквівалентом, конструюючи забезпечення вартості, і, також, її обмін. Тому, індекс цін товару відображається факторами виробництва.

Зміна цін на товари відображає стимул економічного росту, імпульс. Очевидно, що підстава для такого імпульсу є чинником економічного зростання. Підвищення цін є обумовлено бажанням контрагента підвищити економічні вигоди, блага. Ставка росту є порівнюваною величиною. Незначний розмір ставки росту в одних формаціях та гіперставки в інших співвідноситься зі ставкою інфляції, яка є таргетована, означена. Будь-які розбіжності у ставках росту та інфляції є індикатором дисонансу у просторовій економічній системі та мають бути усунуті. При таргетуванні інфляції на рівні 10%, ставка росту не може складати 20, бо інакше утворюється порожній простір, який порушує грошову рівновагу, створюється колапс економічної системи. У випадку усунення розбіжностей просторова економічна система встановлює тотожність, доходи суб'єктів урівноважуються їх витратами, утворюється баланс.

Схожим за своєю природою до споживчого кошику є платіжний баланс. У платіжному балансі представлені рівновага товарів і грошової вартості, де резервні активи є регулюючою статтею. Правильно встановлений валютний курс лежить в основі регулювання платіжного балансу, валютна політика визначає цінову. Внутрішня цінова стабільність є результатом зовнішньої цінової політики.

Використання системи вартісних індексів, платіжного балансу є невід'ємною частиною реалізації економічної політики. Виважене застосування економічних інструментів з метою формування значення рівноваги ринку грошових і товарних потоків є запорукою рентабельності економічної діяльності і досягнення нормативного значення показників соціальної політики. Компланарні дії учасників господарських відносин утворюють їх економічну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Френклін Р. Рут, Антон Філіпенко Міжнародна торгівля та інвестиції / Пер. з англ. -- К.: Основи, 1998. --743с.

2. Історія економічних учень: Підручник / Л.Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А.М. Поручник та ін..; За ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О.Татренко . -- К.:КНЕУ, 2001. --564с.

3. Ткачук І. Г. Економічна самостійність регіону. – К.: Наукова думка, 1994. -- 229с.

4. Ткач О.В., Мікула Н.А. Регіональні просторово-економічні системи: сучасний стан та перспективи розвитку. -- Л.: ІРД НАН України, 2012. -- 386с.

Lehin O. V.

graduate of the faculty of management, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

Scientific advisor - Kushniruk V.S. PhD in economics, associate professor, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

THE ROLE OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN DEVELOPING THE ISTITUTIONAL CAPACITY OF LOCAL SELF-GOVERMENT BODIES

В умовах сьогодення, коли міста зіштовхується з чисельними викликами, такими як організація гуманітарної допомоги, забезпечення безпеки, відновлення критичної інфраструктури та ефективним управлінням обмеженими ресурсами, роль органів місцевого самоврядування як одного з фундаментальних елементів забезпечення життєздатності громад є надзвичайно важливою. В цих умовах громадські організації стають незамінними партнерами місцевої влади, допомагаючи забезпечувати прозорість, ефективність і оперативність прийняття рішень.

Метою дослідження є аналіз ролі громадських організацій у посилені інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного часу.

Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування (ОМС) – це здатність ОМС виконувати свої функції, тобто надавати якісні послуги мешканцям громади, з урахуванням трьох елементів: повноваження, ресурси, нагляд за законністю рішень ОМС [1]. Одним із головних чинників, що впливає на розвиток інституційної спроможності, є залучення громадянського суспільства до вирішення питань місцевого значення.

Тож, громадські організації, як активна складова громадянського суспільства відіграють важливу роль у цьому процесі. Громадською організацією (ГО) є об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів [2].

Громадські організації, особливо під час війни, демонструють високий рівень гнучкості та оперативності у реагуванні на виклики. Вони забезпечують гуманітарну допомогу, реалізують освітні та соціальні програми, допомагають інтегруванню внутрішньо переміщених осіб, а також залучають грантові та донорські ресурси [3]. Їхня діяльність допомагає вирішувати нагальні проблеми, які ОМС через брак ресурсів або бюрократичні перепони не можуть закрити самостійно.

Співпраця між громадськими організаціями та ОМС є прикладом успішної взаємодії, де поєднуються адміністративний потенціал органів влади та ініціативність громадянського суспільства. Така взаємодія дозволяє не тільки мобілізувати ресурси для вирішення конкретних проблем, але й сприяє розвитку інституційної спроможності ОМС через:

1. Адвокацію інтересів громади.
2. Експертну підтримку.
3. Фінансову підтримку.
4. Моніторинг діяльності ОМС.

Будь-яка взаємодія, у свою чергу, між громадськими організаціями та ОМС є – механізмом залучення громадян. Активне залучення мешканців до вирішення питань місцевого значення сприяє зниженню соціальної напруги, підвищенню стійкості громад і їхньої готовності до сучасних викликів. Така участь посилює прозорість у прийнятті рішень та ефективність використання ресурсів, роблячи громади більш спроможними і стійкими до кризових ситуацій.

Отже, співпраця між ГО та ОМС є основою для сталого розвитку місцевих територій. Вона не лише вирішує поточні проблеми, але й формує довгострокову основу для економічного, соціального та управлінського відновлення. Тільки завдяки спільним зусиллям влади та громадянського суспільства можливо створити сильні громади, здатні забезпечити комфортне життя для своїх мешканців, водночас сприяючи економічному зростанню та соціальній стабільності [4].

Список використаних джерел:

1. Зміцнення інституціональної спроможності органів місцевого самоврядування. Ресурсний центр зі сталого місцевого розвитку. URL: https://rozvytok.in.ua/instytutsiina-spromozhnist-oms

2. Як створити громадську організацію. Портал онлайн послуг. URL: https://igov.org.ua/subcategory/1/10/situation/44#anchor1%20https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-12#Text

3. Ткачук А. Громадянське суспільство в Україні і війна - Інститут громадянського суспільства. Інститут громадянського суспільства. URL: https://www.csi.org.ua/news/gromadyanske-suspilstvo-v-ukrayini-i-vijna/

4. Взаємодія органів місцевого самоврядування та громадських організацій: шлях до відновлення і розвитку. Всеукраїнська Асоціація ОТГ. URL: https://hromady.org/vzayemodiya-organiv-miscevogo-samovryaduvannya-ta-gromadskix-organizacij/

Lisyanska Y. V.

higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Livandovska O. A. assistant of the department of public management and administration and international economics, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПУБЛІЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

PERSONNEL MANAGEMENT IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF A PUBLIC ORGANIZATION

Управління персоналом – одна з найважливіших сфер життєдіяльності підприємства (організації), що підвищує його ефективність. Саме управління персоналом у системі менеджменту публічної організації є ключовим аспектом, який визначає її ефективність, стабільність і здатність виконувати свої функції в умовах сучасного динамічного середовища.

Значний обсяг наукових праць присвячено вивченню теоретичних і практичних питань управління персоналом. Вагомий внесок у вивчення цієї проблематики зробили такі відомі вчені, як: Адамчук В.В., Афонін А.С., Бандура С.І., Білопільський М.Г., Віганський Г.І., Гриньове В.М., Єгоршин А.П., Ванова Є.М., Колов А.М., Сорока І.В. та ін. Наприклад, Адамчук В.В. досліджував методи підвищення мотивації персоналу, а Афонін А.С. акцентував увагу на соціально-психологічних аспектах управління колективами.

Незважаючи на активне вивчення останнім часом теоретичних і практичних питань, пов'язаних із дослідженнями в галузі організації праці в системі менеджменту публічної організації, сучасна література не приділяє достатньої уваги цій проблемі як складному системному явищу, з урахуванням специфіки.

Сутність управління персоналом у громадських організаціях полягає у встановленні відносин між суб'єктом та об'єктом управління, спрямованих на забезпечення оптимального кількісного та якісного кадрового складу,

організацію професійного та соціального розвитку персоналу, досягнення раціонального ступеня мобільності та ефективного використання їх потенціалу в процесі діяльності громадських організацій.

Ці відносини базуються на принципах, методах і формах впливу на інтереси, поведінку і діяльність персоналу з метою максимального використання його можливостей. Тому пріоритетним завданням є обґрунтування особливостей управління персоналом у публічних організаціях шляхом визначення певної теоретичної основи, а саме принципів, методів та інструментів управління.

Основними принципами управління персоналом у публічних організаціях є:

- законність і відповідність етичним нормам;
- системність та комплексність;
- гуманізм і орієнтація на особистість;
- об'єктивність і справедливість;
- безперервний розвиток і навчання;
- мотивація та стимуляція;
- колективний підхід і співпраця;
- адаптивність і гнучкість [1].

Представлені заходи з удосконалення управління персоналом у публічних організаціях мають здійснюватися з використанням відповідних методів управління, які розглядаються не лише як засіб досягнення мети чи вирішення конкретної проблеми, але й як комплекс практичних рішень для управління персоналом. Таким чином, у менеджменті виділяють три основні групи методів: економічні, соціально-психологічні та адміністративні. Кожна з цих груп відіграє ключову роль у досягненні ефективного управління, маючи свої особливості впливу на працівників та специфічні інструменти.

Економічні методи базуються на матеріальній винагороді за продуктивну працю, ключовою формою якої є заробітна плата. Своєчасність її виплати, розмір та характер є важливими елементами управління персоналом.

Соціально-психологічні методи включають способи впливу на духовні та соціальні потреби працівників, а також специфічні інструменти для формування та розвитку колективу, наприклад, тімбілдинг, програми професійного наставництва чи емоційної підтримки.

Адміністративні методи ґрунтуються на ефективному використанні впливу, влади та лідерства. Це, зокрема, обов'язкові приписи (накази, заборони), договірні методи (компроміси, консультації) чи рекомендації (роз'яснення, пропозиції) [2].

Таким чином, управління персоналом у публічних установах є складним і багатогранним процесом, який вимагає системного підходу та врахування різних аспектів діяльності. Дотримання принципів управління персоналом сприяє підвищенню продуктивності, створенню сприятливого робочого середовища, а також забезпеченню високого рівня професіоналізму та мотивації співробітників.

Список використаних джерел:

1. Бушуй В. В. Управління персоналом у системі менеджменту публічної організації. URL:https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/95754

2. Айнура Кярам Кізі Мосумова та Н. Л. Гавкалова «Управління персоналом в публічних організаціях: особливості та проблеми». URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5018

Radionova O. N.

candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of tourism and hospitality management, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

ЕВОЛЮЦІЯ УЯВЛЕННЯ ПРО ДЕМОКРАТІЮ УЧАСТІ
EVOLUTION OF THE NOTION OF PARTICIPATORY DEMOCRACY

Наукові напрацювання та еволюція державно-управлінських систем наочно показують, що застосування лише класичних підходів і методів не дозволяє перевести державні інститути на якісно новий рівень врядування. Пошук більш досконалих моделей державного управління набувають особливої

актуальності й для України. Серед сучасних концепцій, що обґрунтують важливість конструктивної ролі громадян як повноправних політичних акторів у формуванні політики, вигідно виділяється теорія демократії участі або партисипативна демократія, прихильники якої ведуть активний пошук каналів ефективного залучення громадян до процесу вироблення та прийняття державно-управлінських рішень поза межами електорального процесу.

Однією з найвідоміших на Заході робіт з аналізу політичної участі громадян є монографія «Участь і демократична теорія» американської дослідниці Керол Пейтмен (авторка терміну «демократія участі»), де здійснюється критика академічної політичної науки за те, що вона не намагалася “утримати” партисипативну теорію в контексті фактів сучасного політичного життя. Невдача спроб відродити основні поняття класичної теорії у XX ст. призвела до того, що вчені, які займалися вивченням ранніх і сучасних уявлень про демократію, намагалися уникати такої теми, як центральна роль участі. В результаті ранні й сучасні теорії демократії виявилися недостатньо проаналізованими. Американська дослідниця поставила собі за мету виправити цей недолік і присвятити свою працю саме вивченню ролі і місця участі в теоріях демократії. За висновками К. Пейтмен, демократична теорія у XX ст. перероджується в антидемократичну; вона більше не сконцентрована на участі пересічної людини або на такій першочерговій функції демократичної політичної системи, як формування політичних якостей пересічного індивіда [1]. З великим оптимізмом на «хвилюючі перспективи радикального розширення політичної участі» в суперіндустріальному суспільстві третьої хвилі дивиться американський філософ та футуролог Елвін Тоффлер. Причому цей «великий демократичний стрибок вперед» – не предмет вибору, а еволюційна необхідність, без якої система не може працювати, так як перехід суспільства на новий рівень складності обтяжує політичний «вантаж рішень», котрий «врешті-решт доведеться розділити через більш широку демократичну участь». Важливим «будівельним блоком політичних систем завтрашнього дня» повинен бути перехід до «полупрямої демократії» – поєднанню представництва

та «партисипації». Телекомунікаційні технології майбутнього «вперше відкривають запаморочливу кількість шляхів для прямої участі громадян в прийнятті політичних рішень» [2].

Учасницька концепція демократії також розглядається ізраїльським політологом Шмуелем Ейзенштадтом в роботі «Парадокс демократичних режимів: крихкість і змінність». Дослідник звертає увагу, що партисипативна демократія характеризується правлінням не вузького елітного прошарку, сформованого з професійних політиків – управлінців та олігархів, а громадян конкретної держави в цілому [3]. Крім цього, вказана концепція підкреслює, що демократія може здійснюватися тільки через активну, можливо неперервну, участь в політичному процесі великих секторів населення.

Один із фундаторів та ідеологів теорії партисипативної демократії, американський дослідник Бенджамін Барбер називає політичне відчуження громадян від участі у прийнятті рішень обов'язковою платою за існування ліберальної представницької системи побудови демократії, яка не відповідає вимогам забезпечення широкої та постійної участі простих громадян в політичному управлінні. Таку демократію він називає «крихка демократія», тобто «крихка», підкреслюючи тим самим деструктивний вплив пригнічення самоідентифікації народу як реального суб'єкта не тільки формування владних структур, але й безпосереднього використання влади [4].

Ознаками формування демократії участі є постійна активна громадянська позиція, а не лише епізодичні ініціативи, висунення конкретних вимог до влади, за відсутності адекватної реакції на них – здатність рішуче і невідворотно відстоювати свої законні права. Б. Барбер підкреслює, що демократія участі потребує не тільки реалізації всього спектра форм політичної участі громадянами, що діють в межах певної політичної системи, а й громадянської підготовки і громадянських чеснот для ефективної участі в обговоренні і ухваленні рішень.

Демократія участі, таким чином, розуміється як пряме правління освічених громадян. Громадяни – це не просто приватні індивіди, що діють в

приватній сфері, а добре інформовані суспільні громадяни, що віддалилися від своїх виключно приватних інтересів настільки, наскільки суспільна сфера віддалена від приватної. Демократія – це не стільки правління народу або правління мас, скільки правління освічених громадян.

Список використаних джерел:

1. Pateman Carol. Participation and democratic theory. URL: https://archive.org/details/participationdem00caro

2. Тоффлер Елвін. Третя Хвиля / Е. Тоффлер ; пер. з англ. А. Євса ; ред. пер. Шовкун. – К. : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. – 475 с.

3. Eisenstadt S. N. Paradoxes of democracy : fragility, continuity, and change. URL: https://archive.org/details/paradoxesofdemoc0000eise/page/n3/mode/2up

4. Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу / Бенджамін Барбер // Демократія: Антологія; [упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. – К. : Смолоскип, 2005. – 1108 с. – С. 254 – 262.

Slavko A. S.

PhD in law, associated professor of international, european and comparative law department, Sumy state university, Ukraine

ГАРАНТІЇ ПРАВА НА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: МІЖНАРОДНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ

GUARANTEES OF THE RIGHT TO LOCAL SELF-GOVERNMENT: INTERNATIONAL AND EUROPEAN STANDARDS

Право на місцеве самоврядування логічно випливає із права на участь у врядуванні, яке гарантоване, зокрема, статтею 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Згадана стаття закріплює право кожного громадянина: a) брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників; b) голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу

волевиявлення виборців; с) допускатися в своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби [1].

У Загальному коментарі до статті 25 Комітет з прав людини зауважує, що саме місцеве самоврядування дає можливість реалізовувати інструменти безпосередньої демократії: «Громадяни можуть брати безпосередню участь, долучаючись до народних зборів, які мають повноваження приймати рішення щодо місцевих питань або щодо справ конкретної громади, а також до органів, створених для представництва громадян за погодженням з урядом» [2].

Для Європи регіональний стандарт гарантій місцевого самоврядування формується на основі Європейської хартії місцевого самоврядування, практики Європейського суду з прав людини щодо тлумачення окремих норм ЄКПЛ, актів Парламентської асамблеї Ради Європи та Комітету міністрів Ради Європи, а також висновків і рекомендацій Венеційської комісії.

Так, Європейська хартія місцевого самоврядування визначає місцеве самоврядування як право і спроможність органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення [3]. При цьому, ОМС в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу [3].

Венеційська комісія у своїх висновках і рекомендаціях пропонує чотири основні гарантії, на які спирається місцеве самоврядування: принцип децентралізації, принцип субсидіарності, законодавча основа для місцевого самоврядування та баланс між повноваженнями ОМС та їх фінансовими ресурсами. Зокрема, у висновку CDL-AD(2022)004 Венеційська комісія зауважує, що держави потребують «діалогу між центром і периферією» і що «Рада Європи вважає … місцеве самоврядування невід’ємною складовою демократії» [4]. У висновку CDL-AD(2021)007 Венеційська комісія рекомендувала ввести до Конституції принцип субсидіарності, «тобто кожен

рівень організації повинен отримати стільки повноважень, скільки він здатний виконувати задовільно» [5].

У висновку CDL-AD(2019)003 Венеційська комісія пропонує внести до Конституції Люксембургу гарантії ОМС на належні їм фінансові ресурси [6], а в рекомендації CDL-AD(2019)015-е наголошує на необхідності закріпити гарантії місцевого самоврядування також органічним законом [7]. У висновку CDL-AD(2014)037 щодо Конституції України підкреслювалося, що «фінансова підтримка з боку держави, безперечно, є необхідною…Таким чином, принцип фінансової підтримки місцевого самоврядування з боку держави має бути конституційно закріплений» [8].

Особливу увагу принципу субсидіарності приділив і Комітет міністрів Ради Європи, наголосивши, що «філософія субсидіарності, яка сприяє здійсненню влади на рівні, найближчому до громадянина, вже надихнула численні положення, зокрема в державах-членах Ради Європи» [9]. У рекомендації CM/Rec(2018)4 Комітет міністрів закликає «… переконатися, чи забезпечує баланс повноважень, які здійснюються на національному, регіональному та місцевому рівнях, те, що місцеві органи влади та обрані представники мають достатні повноваження та спроможність для місцевих дій, щоб забезпечити необхідний стимул і мотивацію для участі громадян» [10].

Питання місцевого самоврядування у практиці ЄСПЛ переважно зосереджуються на питаннях місцевих виборів і референдумів (у контексті статті 3 Протоколу 1) та свободі мирних зібрань і асоціацій на місцевому рівні (стаття 11 ЄКПЛ). ЄСПЛ послідовно нагадує у своїх рішеннях, що держави-сторони Конвенції володіють широкою свободою розсуду у царині місцевого самоврядування. Головною вимогою до них лишається дотримання власних конституційних принципів, послідовність, передбачуваність законодавчого регулювання та недискримінація. При цьому ЄСПЛ визнає за державами право встановлювати власний набір вимог щодо осіб, які отримують доступ до виборчих процесів чи управлінських посад. Наприклад, у справі Repetto Visentini v. Italy заявницю було звільнено з посади радника автономної

провінції. Звільнення відбулося після судового розгляду, який оскаржував її обрання на підставі, передбаченій регіональним законодавством: коли вона балотувалася як кандидатка, то була членом правління публічного товариства з обмеженою відповідальністю, мажоритарним акціонером якого була провінція. Заявниця стверджувала про порушення її пасивних виборчих прав і скаржилася на те, що Касаційний суд витлумачив регіональний закон «незаконно розширеним і творчим чином». ЄСПЛ не прийняв до розгляду цю заяву як «очевидно погано обгрунтовану» [11].

Отже, підсумовуючи, можна виокремити кілька основних гарантій місцевого самоврядування на регіональному (європейському) рівні: повага до принципу субсидіарності, яка передбачає надання адміністративних послуг ближче до громадян і можливість вирішувати питання місцевого значення самостійно, без погодження з «центром», так як це більш ефективно; надання широкого поля розсуду державам у питаннях реалізації права на вільні вибори і свободи мирних зібрань та асоціацій у контексті місцевого самоврядування; утримання балансу між наданими ОМС повноваженнями та фінансовими ресурсами, якими вони розпоряджаються. Вбачається, що в ході поствоєнного відновлення Україна має враховувати цей досвід для відновлення спроможності (зокрема – фінансової) окремих територіальних громад і місцевого самоврядування загалом.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

2. General Comment No. 25: The right to participate in public affairs, voting rights and the right of equal access to public service (Art. 25) : . 12/07/96. CCPR/C/21/Rev.1/Add.7, General Comment No. 25. URL: https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/general%20comment%2025.pdf

3. Європейська хартія місцевого самоврядування від 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

4. Opinion on the drafting and adoption of a new constitution, adopted by the Venice Commission at its 130th Plenary Session (Venice and online, 18-19 March 2022). URL: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2022)004

5. Joint opinion on the draft constitution of the Kyrgyz Republic, adopted by the Venice Commission at its 126th Plenary Session (online, 19-20 March 2021). URL: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)007

6. Luxembourg opinion on the proposed revision of the constitution, adopted by the Venice Commission at its 118 th Plenary Session (Venice, 15-16 March 2019). URL: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)003

7. Parameters on the Relationship between the Parliamentary Majority and the Opposition in a Democracy: a checklist, adopted by the Venice Commission at its 119th Plenary Session (Venice, 21-22 June 2019) and endorsed by the Committee of Ministers on 5 February 2020. URL: http://surl.li/lfzjcm

8. Opinion on the draft law amending the Constitution of Ukraine submitted by the President of Ukraine on 2 July 2014 endorsed by the Venice Commission at its 100th plenary session (Rome, 10-11 October 2014). URL: http://surl.li/srjunk

9. Recommendation No. R (95) 19 of The Committee of Ministers to Member States on the implementation of the principle of subsidiarity (adopted by the Committee of Ministers on 12 October 1995 at the 545th meeting of the Ministers' Deputies). URL: https://sena-vrm.lrv.lt › files › LT_versija › Veikla

10. Recommendation CM/Rec(2018)4 of the Committee of Ministers to member States on the participation of citizens in local public life (adopted by the Committee of Ministers on 21 March 2018 at the 1311th meeting of the Ministers' Deputies). URL: http://surl.li/ovjufn

11. Case of Repetto Visentini v. Italy, decision of 09 March 2021. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-1320

Sokolyuk-Orel D. A.

student of higher education, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З НАСЕЛЕННЯ

IMPROVING FORMS OF INTERACTION BETWEEN LOCAL GOVERNMENT BODIES AND THE POPULATION

Органи місцевого самоврядування у будь-якій демократичній державі завжди займають особливе становище. Компетентність та зацікавленість органів місцевого самоврядування у забезпеченні інтересів населення та комплексного розвитку регіону сумнівів не викликає. Такі органи є одним із інститутів громадянського суспільства та є основою територіальної самоорганізації населення [1].

Після реформування, місцева влада влаштована так, щоб уся місцева спільнота мала змогу використати її для досягнення своїх цілей, інтересів та потреб. Розвиток місцевого самоврядування та його пріоритетів визначаються його нинішнім становищем, нажаль деякі невідповідності все ж є і вони в деяких питаннях не відповідають європейським стандартам.

Правові та фінансові засади діяльності органів місцевого самоврядування створює низка базових нормативно-правових актів [2]. Адміністративно-територіальна реформа, що проводиться в Україні, безпосередньо пов'язана з діяльності місцевого самоврядування, формує ефективну систему управління соціальними процесами на рівні окремих територій, але вона корисна і у масштабі всієї країни. Пріоритетна роль у цьому процесі беззаперечно відводиться місцевому самоврядуванню як формі, за якої народ здійснює свою владу як безпосередньо, так і через своїх представників, делегуючи їм своє право приймати рішення.

У зазначеному ключі особливої актуальності набувають питання взаємодії органів місцевого самоврядування з населенням [3]. У законодавстві про місцеве самоврядування, незважаючи на визначення участі населення у здійсненні місцевого самоврядування, повної картини процесу взаємодії

органів місцевого самоврядування та населення не відображено. Там є ключові форми безпосередньої реалізації населенням місцевого самоврядування, але будь-які особливості, пов'язані із процесом взаємодії органів місцевого самоврядування з населенням відсутні.

У взаємодія завжди повинен бути конкретний характер. Кожен окремий випадок повинен бути визначене, мають бути зазначені напрями, форми та принципи взаємодії сторін. Найповніше розкривають категорію взаємодії форми підтримки, координації та співробітництва, контроль над місцевим самоврядуванням, це підвищує ефективність взаємодії органів місцевого самоврядування з населенням.

Україна має територіально-розгалужений адміністративний устрій. В таких умовах неможливий збалансований розвиток національних фінансових систем, треба вирішувати численні питання формування місцевих бюджетів (їх понад 10 тисяч) В цих бюджетах накопичилося багато невирішених питань у сфері регіональних фінансів та їх регулювання: хронічну нестачу коштів; недосконала система розподілу міжбюджетних трансфертів; посилена залежність місцевої влади у вирішенні фінансових питань від центральних органів влади та установ; нестабільність політичної ситуації.

Зрозуміло, фінансові можливості місцевих бюджетів обмежені, але при вдосконаленні управління вони дозволяють, у певних рамках, вирішувати багато питань по забезпеченню зростання добробуту місцевого населення. Завдання, які є у місцевих органах влади не можуть вирішуватися у відриві одне від одного [4]. Усі вони пов’язані кінцевим результатом, тому необхідний комплексний взаємозв'язок заходів місцевих органів влади з реальними процесами, які відбуваються на місцях.

Отже, спрямованість взаємодії місцевих органів влади та населення повинна розкривати на сам перед можливості області. Для створення на певній території стабільних умов життєдіяльності та господарювання необхідні ефективні рішення подальшого реформування структури органів місцевого самоврядування: склад спеціалістів, їх функцій, обов'язків та відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Кудряшова А. Б., Курепін В. М. Розвиток місцевого самоврядування в мінливих умовах воєнного стану // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 142-144. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15756.

2. Курепін В. М. Ресурси та можливості економічного розвитку територіальних громад під час воєнного стану. Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 08-09 трав. 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 33-35. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17815.

3. Таракашева Е. А. Нові інформаційні технології у сфері управління. Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 23-25 жовтня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 332-335. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18932.

4. Орешко К. Ф., Курепін В. М. Безпечне існування міста: проблеми, компроміси. Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України : матеріали X всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Київ : УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 100-101. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17495.

Syvorotka N. M.

student of higher education, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: НАПРЯМИ ТА ФОРМИ

INTERACTION OF BODIES OF THE LOCAL SELF-SUPPORT AND BODIES OF THE POWER GOVERNMENT: DIRECTIONS AND FORMS

Цілеспрямоване та ефективне функціонування місцевих утворень забезпечує керуючий вплив державного управління та організаційне співробітництво держави та її суб'єктів з місцевим самоврядуванням. Керуючі дії у прямих зв'язках є основними [1]. Зворотні зв'язки забезпечують співробітництво та взаємодію, ініціативи знизу, також сприйняття і результативність прямих зв'язків. При державному управлінні важливо оптимальне поєднання прямих та зворотних зв'язків. Органи державної влади та місцевого самоврядування щодо головного об'єкта управління виступають як партнери, їхня взаємодія здійснюється задля досягнення спільної мети управління - підвищення рівня життя та якості життя кожної громади та регіону загалом.

Органи державної влади та місцеве самоврядування практично на всіх етапах розвитку місцевого самоврядування при взаємодії завжди мали деякі проблеми. Відособленість місцевого самоврядування від органів державної влади обумовлене нормативно-правовими актами державного зразка [2], але на практиці, деякі сфери життя суспільства без чітко налагодженого механізму їхньої взаємодії існувати не можуть. Невдачі які відбуваються в економіці, соціальній сфері пов'язані саме з неузгодженістю дій між органами державної влади та місцевим самоврядуванням.

Той факт, що питання місцевого значення невіддільні від державного інтересу є очевидним [3]. Місцеве самоврядування на своєму рівні вирішує такі завдання: а) забезпечує гарантії місцевого самоврядування; б) встановлює єдину державну політику у сфері місцевого самоврядування. Способи якими вирішуються завдання:

- на державному рівні встановлюється загальні засади організації місцевого самоврядування;

- органи державної влади приймають програми державної підтримки місцевого самоврядування;

- законодавчими актами на державному рівні встановлюються загальні принципи організації місцевого самоврядування.

Становлення та розвиток місцевого самоврядування залежить і від органів державної влади суб'єктів України. Їхня взаємодія значною мірою визначає ефективність здійснення регіональної політики, при якої вирішуються економічні, соціальні, політичні проблеми місцевого розвитку. Разом з цим, ця взаємодія забезпечує результативність місцевої політики, сприяючи вирішенню питань місцевої громади, а через них реалізацію державних завдань, таких як: зміцнення народовладдя; забезпечення життєвих інтересів та соціальний захист населення [4] тощо.

Сьогодні взаємодія регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування будується на основі таких принципів: - законності; поєднання інтересів громадян суб'єкта та відповідної міської влади; самостійність органів місцевого самоврядування в межах їх повноважень; взаємної згоди при виробленні сумісного рішення; спільного вирішення питань забезпеченості фінансовими та матеріальними ресурсами; добровільності укладання договорів та угод; взаємної відповідальності; гласності.

Отже, держава і самоврядування нероздільні, визнання місцевого самоврядування державою та їхня взаємодія забезпечує ефективний захист суспільства та громадян; гармонійний розвиток духовних, культурних, економічних зв'язків між усіма учасниками взаємодії. Самоврядування не може інакше розглядається, ніж у сукупності із загальним організмом всього державного механізму управління.

Список використаних джерел:

1. Піндера М. В., Курепін В. М. Погляд на моделювання місцевого економічного розвитку громади // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 162-164. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15757.

2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Реалізація заходів цивільного захисту у реформах місцевого самоврядування // Екологічні та соціальні аспекти

розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 265-268. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15758.

3. Кудряшова А. Б., Курепін В. М. Розвиток місцевого самоврядування в мінливих умовах воєнного стану // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 142-144. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15756.

4. Кравчук Р. В. Реалізація соціальних прав людини: конституційні гарантії, їх реальний стан та перспективи реформування // Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення : матеріали Науково-практичного круглого столу, присвяченого 75-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 8 грудня 2023 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 60-62. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16960.

СЕКЦІЯ 2
ПОБУДОВА ЕВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ІНТЕРЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Barbalat A.F.
higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ ДО СТАНДАРРТІВ В ЄС

Україна має найбільшу орну землю в ЄС і найвищу частку сільськогосподарського виробництва у власному ВВП. Його чорноземи є одними з найродючіших у світі. Сільськогосподарське виробництво стабільно зростає з 2000-х років. Найбільш важливими продуктами є кукурудза, пшениця, картопля, насіння соняшнику та олія.

Незважаючи на високу додану вартість в аграрному секторі, Україна стикається з багатьма проблемами, які посилюються триваючою російською загарбницькою війною: заміновані сільськогосподарські угіддя та руйнування інфраструктури, труднощі з експортом зерна, скорочення виробничих потужностей і брак людського капіталу. І хоча Угода про асоціацію заклала основи доступу до ринків ЄС, Польща, Угорщина та Словаччина можуть у довгостроковій перспективі ускладнити євроінтеграцію України, заборонивши імпорт української сільськогосподарської продукції через конкурентні ризики[1].

Україна має вражаючий сільськогосподарський комплекс, який може забезпечити харчування сотень мільйонів людей. Інтеграція такого великого аграрного сектора України, який до повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році був четвертим у світі постачальником зерна, до ЄС, є вагомим кроком у економіко-політичній сфері [2].

До сьогодні Україна є основним світовим постачальником зернових, соняшнику, олійних культур. Всього в країні близько 30 млн. га високопродуктивних ґрунтів - найбільші сільськогосподарські площі в Європейській зоні.

Але, треба мати на увазі й те, що протягом багатьох років українські підприємці сільськогосподарської сфери не мали жодного доступу до передових технологій у аграрній промисловості та вільного доступу до світового агропродовольчого ринку. Спираючись на це, продуктивність українських господарств хоч і є високою, але здебільшого досягається інтенсивними практиками через відсталість розвитку у порівнянні до європейських фермерів[3]. Нерівномірний, непоступовий та несвоєчасний прогрес у агропромисловій сфері України приніс за собою низку негативних тенденцій, що спровокували наслідки в багатьох сільських господарствах по всій території України. Серед них можна визначити декілька ключових:

- застаріла матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств;
- недостатність кваліфікованих кадрів через застарілість навчальної бази з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників аграрного сектору;
- брак сучасного та інноваційного обладнання, устаткування, машин на сільськогосподарських підприємствах;
- низький рівень проінформованості серед управлінського персоналу аграрних підприємств щодо методик ефективного планування організації виробництва та сучасного антикризового стратегічного управління;
- недостатньо розвинені практики обміну знаннями та техніками на всеукраїнських семінарах, воркшопах щодо ефективного виробництва сільськогосподарських культур та обробітку ґрунту;
- неефективне використання земельних ресурсів та недостатність сучасних методів агротехніки, що призводить до зниження врожаїв та загрози стабільності сільськогосподарського сектору;
- недостатня увага до розвитку сільськогосподарської інфраструктури, зокрема, доріг, зв'язку, складських та переробних підприємств, що обмежує можливості ефективного та швидкого розвитку сільськогосподарського виробництва;

- непослідовна державна політика у сфері підтримки сільського господарства та відсутність стимулів для інвестицій у розвиток галузі.

Спираючись на вищевказані недоліки зрозуміло, що Україну чекає довготривалий та тернистий шлях аби наздогнати європейських колег у аграрній сфері задля створення моделі чесної відкритої конкуренції на ринку.

Звичайно доступ вільної торгівлі до ЄС став порятунком для зруйнованої війною економіки України, а з іншого боку принесло користь європейським фермерам, які надсилають рекордні обсяги перероблених товарів в Україну.

Рішення ЄС щодо скасування імпортних мит на усю українську продукцію харчування у 2022 році викликало протести в сусідніх країнах-членах блоку через труднощі, з якими стикаються місцеві фермери у конкурентній боротьбі з більш доступною та економічно вигідною українською сільськогосподарською продукцією.

У січні 2024 року Єврокомісія повідомила про намір продовжити призупинення імпортних мит на український експорт. Проте, одночасно були запропоновані заходи, спрямовані на обмеження імпорту сільськогосподарської продукції з України та введення більш гнучких правил щодо необроблених земель, з метою зменшення кількості протестів серед фермерських господарств у ЄС [2].

Однією з найскладніших перешкод, на які варто звернути увагу, є потенційна інтеграція України до широкомасштабної Спільної Аграрної Політики ЄС (Common Agricultural Policy), однієї з найстаріших і найважливіших політик Європейського Союзу. Ця потужна платформа розподіляє кошти ЄС серед фермерів по всій Європі, стабілізує експортні ціни як усередині ЄС, так і за його межами, а також визначає сільськогосподарську стратегію для всього блоку. Включення України до САП є складною, але неймовірно важливою справою.

Вступ України до САП потенційно дозволить безмитно експортувати свою пшеницю та іншу сільськогосподарську продукцію до Європейського Союзу, а також дає право українському агробізнесу отримати субсидії

САП. Враховуючи серйозну середньо- та довгострокову потребу в західній допомозі для відновлення української сільськогосподарської інфраструктури, а також той факт, що Україна залишається одним із провідних світових експортерів кукурудзи, пшениці та зерна, розумно припустити, що Україна стане вагомим одержувачем коштів САП.

Авторитетне джерело новин Politico.eu наголосило на тому, що якби Україна завтра стала членом ЄС, вона б отримала найбільшу частину грошей від САП в розмірі 386 мільярдів євро , яка винагороджує країни відповідно до їхньої сільськогосподарської площі. А сільськогосподарські угіддя України за площею майже як вся Італія. Середня ферма займає 1000 гектарів, тоді як у ЄС лише 16 гектарів [4].

Останніми місяцями стало очевидно, що на даний момент ще існують перешкоди на шляху до цієї інтеграції. У відповідь на блокаду країною агресором чорноморських портів України в 2022 році ЄС створив сухопутні маршрути для експорту українського зерна. Це призвело до припливу українського зерна, що спонукало низку країн ЄС, які межують з Україною, запровадити обмеження на імпорт і вимагати Кошти ЄС компенсують збитки вітчизняних аграріїв, про які було висвітлено вище [5].

Така модель поведінки цілком може бути показником майбутніх тенденцій, оскільки Україна прагне збільшити експорт сільськогосподарської продукції до ЄС.

Отже, збоку вітчизняної аграрної політики та політики САП, необхідні трансформації з метою адаптації до плідної та ефективної співпраці. Україні важливо буде певним чином змінити законодавчо-нормативну базу у сфері аграрної політики задля відповідності європейським стандартам; звернути пильну увагу на стале виробництво та землекористування з метою зменшення кількості забруднення від сільськогосподарських підприємств – а тут не можна буде обійтись без новітнього обладнання та машин сільськогосподарського призначення; передивитися стандарти з охорони праці, належного утримання тварин та ефективного зберігання продукції рослинництва; збільшення проєктів

державної підтримки малих та середніх сільськогосподарських підприємств задля популяризації та екологізації циклу виробництва на таких підприємствах[6].

Загалом, адаптація українського аграрного сектору вимагатиме часу, наполегливої роботи, коштів та креативних рішень. Успішна трансформація з застарілого на інноваційне стане суттєвим кроком, що пришвидшить економічний розвиток країни та умотивує рухатися далі. В перспективі всі ці заходи, дозволять відновити втрачені можливості розвитку та модернізувати вітчизняне агропромислове виробництво.

Список використаних джерел

1. На шляху до ЄС: як українській економіці швидше інтегруватись з європейською. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН*. URL: https://www.unian.ua/economics/finance/na-shlyahu-do-yes-yak-ukrajinskiy-ekonomici-shvidshe-integruvatis-z-yevropeyskoyu-12138699.html (дата звернення: 17.03.2024).

2. Ukraine denies trade-off plan for agriculture in EU talks - SWI swissinfo.ch. *SWI swissinfo.ch*. URL: https://www.swissinfo.ch/eng/ukraine-denies-trade-off-plan-for-agriculture-in-eu-talks/72530919 (дата звернення: 17.03.2024).

3. Куцик , П., Семів , С., Куцик , В., Полякова , Ю., & Шевчик , Б. (2023). СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ . *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, *1*(48), 282–297. https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3956

4. Brzeziński B. Grain from Ukraine hits EU farmers with pain: Just wait until Kyiv joins the club. *POLITICO*. URL: https://www.politico.eu/article/grain-ukraine-eu-farmers-pain-eu-member-agriculture-kyiv/ (дата звернення: 17.03.2024).

5. Після вступу в ЄС український агросектор за сім років отримає майже двісті мільярдів євро. *Агрополіт - гаряча агрополітика*. URL: https://agropolit.com/spetsproekty/1028-agrointegratsiya-chi-prokovtne-

ukrayinskiy-apk-yevropeyskih-virobnikiv-pislya-vstupu-v-yes (дата звернення: 17.03.2024).

6. Агроновини. Інтеграція агросектору України до ЄС: тернистий шлях до кращого майбутнього? – AgroPortal.ua. *AgroPortal.ua*. URL: https://agroportal.ua/blogs/integraciya-agrosektoru-ukrajini-do-yes-ternistiy-shlyah-do-krashchogo-maybutnogo (дата звернення: 17.03.2024).

Burkovska A. I.,

PhD in economics, Associate Professor of the Management and Marketing department, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv

SUSTAINABLE LAND USE OPTIMIZATION BASED ON THE EUROPEAN UNION EXPERIENCE

Sustainable land use has emerged as a cornerstone of global efforts to address pressing environmental challenges, including climate change, biodiversity loss, and land degradation. The European Union (EU), with its progressive policies and frameworks, has become a leading example of how to optimize land use for environmental, economic, and social benefits [1]. By examining the EU's strategies, other regions can glean insights into creating resilient and sustainable land management systems.

Central to the EU's approach is the integration of sustainability into its policy frameworks. Over the decades, the EU has crafted a legislative and regulatory environment that emphasizes the need to balance human development with ecological preservation [2]. For instance, the Common Agricultural Policy (CAP) underscores the importance of sustainable farming, promoting practices that conserve biodiversity, improve soil health, and reduce greenhouse gas emissions. Additionally, the European Green Deal outlines a vision for transforming land use practices across agriculture, forestry, and urban planning, targeting climate neutrality by 2050 [3]. These overarching policies demonstrate the EU's commitment to long-term sustainability.

The EU's reliance on technology and data-driven approaches further distinguishes its strategies. Programs like Copernicus, the EU’s Earth Observation initiative, provide high-quality data to monitor land use changes, assess environmental impacts, and guide decision-making processes. Geographic Information Systems (GIS) and predictive modeling are routinely employed to evaluate the trade-offs between different land use scenarios. Such tools enable policymakers to anticipate challenges and devise solutions that align with sustainability goals [3]. The application of cutting-edge technology not only enhances planning efficiency but also fosters transparency and accountability.

Urban development within the EU reflects a conscious effort to integrate sustainability into city planning. Recognizing the pressures of urbanization on land resources, the EU has championed compact, mixed-use urban development. This strategy minimizes urban sprawl, reduces the fragmentation of agricultural and natural lands, and promotes resource efficiency. Sustainable urban planning initiatives also address the need for climate resilience, incorporating green infrastructure and nature-based solutions to mitigate the impacts of extreme weather events [2]. These practices exemplify how sustainable land use can be extended to rapidly growing urban areas.

Economic incentives have also been pivotal in the EU's land use optimization strategies. Payments for ecosystem services (PES) provide financial rewards to landowners who adopt practices that enhance ecosystem health [1]. For example, subsidies for agroforestry, wetland restoration, and rewilding projects encourage the creation of multifunctional landscapes that serve both human and ecological needs. By linking economic benefits to sustainable practices, the EU has demonstrated how market-based mechanisms can drive positive environmental outcomes.

Despite its successes, the EU’s journey toward sustainable land use has not been without challenges. Striking a balance between competing land use demands - such as agriculture, infrastructure, and conservation - remains a complex task. Additionally, managing cross-border resources like rivers and forests requires consistent coordination among member states [2]. The impacts of climate change,

including shifting growing seasons and increased flooding, further complicate land use planning. However, these challenges have prompted the EU to adopt adaptive strategies, ensuring that its policies remain flexible in the face of uncertainty.

The EU's experience offers valuable lessons for regions beyond its borders. One key takeaway is the importance of establishing clear, actionable policies that align with sustainability objectives. Investing in technology and capacity-building initiatives is equally crucial, as it enables informed decision-making and fosters equitable participation [3]. Furthermore, the EU's emphasis on collaboration highlights the need to engage all stakeholders in the planning process, ensuring that land use strategies reflect the diverse needs of society.

In conclusion, sustainable land use optimization is a dynamic and multifaceted endeavor, as demonstrated by the European Union's experience. By integrating comprehensive policies, leveraging technology, and fostering collaboration, the EU has created a model for balancing development and conservation. While challenges persist, the EU's adaptive and inclusive approach underscores the potential for land use systems to contribute to a more sustainable and resilient future. For other regions, adopting and contextualizing these strategies can pave the way for a harmonious relationship between people and the planet.

References:

1. Shebanina O., Burkovska A., Lunkina T., Burkovska A. The aspects of food security formation in the context of epidemiological restrictions in the USA. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science. 2022. 26(1), 19-29. DOI: https://doi.org/10.56407/2313-092X/2022-26(1)-2

2. Shebanina O., Golubeva O., Burkovska A. and Radzevicius G. The investment in the meat sector in the context of food security in Ukraine. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2018. № 40(3). P. 393-402. DOI: https://doi.org/10.15544/mts.2018.37

3. Poltorak A., Burkovska A., Khrystenko O, Sukhorukova A. Dovgal I. Monitoring of relationships between indicators of food security of the states. IOP

Conference Series: Earth and Environmental Science, 2023. 1269(1), 012001. DOI:10.1088/1755-1315/1269/1/012001.

Husenko Angela

senior lecturer at the department of public management and administration and international economy, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ
LEGAL ASPECTS OF IMPLEMENTING EUROPEAN LAND USE STANDARDS IN UKRAINE

Пріоритетним напрямом розвитку аграрного законодавства України є його приведення у відповідність з законодавством ЄС та гармонізація з правовими нормами європейських країн, що відповідає положенням Закону України від 18 березня 2004 року «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС». Адаптація національного законодавства до європейських норм є ключовим елементом процесу інтеграції України до Європейського Союзу [1].

Орієнтуючись на досвід законодавчої діяльності країн Європейського Союзу, важливо максимально визначити й імплементувати правові норми та принципи національної правової системи з урахуванням стандартів європейського права. Згідно зі стратегією євроінтеграції України, адаптація національного законодавства до європейських норм передбачає зближення українського законодавства з сучасною європейською правовою системою. Це сприятиме розвитку політичної, підприємницької, соціальної та культурної активності громадян, економічному розвитку держави в рамках ЄС і поступовому підвищенню рівня життя населення [2].

Україна зобов’язалася інтегрувати екологічні норми ЄС відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Зокрема, це передбачає імплементацію положень таких ключових директив ЄС:

- Директива про охорону ґрунтів (Soil Thematic Strategy);

- Рамкова водна директива (Water Framework Directive);

- Директива про збереження природних середовищ існування (Habitats Directive).

Серед важливих завдань є створення механізмів, які забезпечують ефективний контроль за станом земельних ресурсів, запобігають їх деградації та сприяють збереженню родючості ґрунтів. Україна розробляє єдину систему екологічного моніторингу, яка дозволить в реальному часі відслідковувати стан земель, визначати рівень їх забруднення та деградації, а також забезпечувати прозоре управління земельними ресурсами. Це вимагає розробки нормативних актів, які сприятимуть ефективному впровадженню новітніх екологічно безпечних технологій та відповідатимуть стандартам ЄС.

Особливу увагу приділено створенню правових умов для підтримки фермерів та інвесторів, які орієнтуються на екологічно безпечні практики землекористування, що передбачає державну фінансову підтримку, субсидії для переходу на органічне виробництво, сприяння в доступі до сучасних технологій і засобів виробництва, а також інформування фермерів про вимоги сертифікації продукції відповідно до стандартів ЄС.

Проте є один вагомий недолік, який заважає нашій країні прямувати швидше в аграрній сфері до законодавства ЄС. Це тому, що в Основному Законі щодо адаптації в пункті 5 до пріоритетних завдань не належить аграрне законодавство, тому земельне право прямує не у першочерговому напрямку [3].

Водночас впровадження європейських стандартів землекористування в Україні стикається ще низкою викликів, зокрема, з необхідністю оновлення земельного кадастру, впровадження прозорих процедур оцінки стану земель, забезпечення належного рівня підготовки спеціалістів у цій сфері та зменшення корупційних ризиків.

Прикладом успішної інтеграції є адаптація законодавства Польщі, де впровадження європейських стандартів землекористування стало ключовим фактором покращення екологічної ситуації в сільському господарстві. Для

України цей досвід може бути корисним для розробки національної стратегії сталого землекористування.

Слід зазначити, що для ефективного вирішення проблем гармонізації законодавства України з ЄС, необхідно вжити низку заходів, що сприятимуть наближенню правової системи України до європейських стандартів. Такі заходи відображені в більшості нормативно-правових актів, що стосуються адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу. На сьогоднішній день можна стверджувати, що держава створила необхідні умови для гармонізації законодавства з ЄС і запровадила систему правотворчості, яка дозволяє розробляти та ухвалювати нормативно-правові акти відповідно до європейських стандартів. Однак, Україна все ще знаходиться на шляху до повної відповідності європейським правовим нормам у багатьох сферах [3].

Список використаних джерел:

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 29, ст.367.

2. Середа Т.М. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. URL: file:///C:/Users/Nastya/Downloads/aymvs_2012_1(3)__7.pdf

3. Карпенко Р. В., Гудова А. В., Адаптація аграрного (земельного) законодавства до норм європейського союзу. Право і суспільство. № 3. 2021. С.35-40

Kliuchnyk A.

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Public Administration and Administration and International Economics, Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

Kryvko Oleh, PhD Student of Mykolaiv National Agrarian University. Ukraine

ЕКОСИСТЕМНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Управління землекористуванням є ключовим аспектом забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів, зокрема ґрунтів, що є основою для сільськогосподарського виробництва, біорізноманіття та екологічної рівноваги. В умовах глобальних змін клімату, урбанізації та інтенсивного використання природних ресурсів, пошук ефективних підходів до управління землекористуванням стає надзвичайно важливим для збереження екосистем та забезпечення продовольчої безпеки. Одним із таких підходів є екосистемний підхід, який передбачає інтеграцію екологічних, соціальних і економічних факторів при прийнятті рішень щодо використання земель.

Європейські країни вже продемонстрували успішне впровадження екосистемних підходів у політиці землекористування. Однак ці стратегії потребують постійного вдосконалення та адаптації до локальних умов і нових викликів. Для України, з її великою сільськогосподарською територією та унікальними природними ресурсами, впровадження екосистемних підходів у управлінні землекористуванням є актуальним завданням. Це дозволить забезпечити не лише сталий розвиток аграрного сектору, а й підтримати екологічну рівновагу та зберегти біорізноманіття для майбутніх поколінь. У цьому контексті важливим є аналіз досвіду європейських країн та визначення перспектив для України, що дозволить врахувати кращі практики та адаптувати їх до сучасних умов.

Екосистемні підходи в управлінні землекористуванням європейських країн детально описані в публікації [1, с.99-100], охоплюють комплексний спектр стратегій і методів управління землями, що сприяють збереженню здоров'я ґрунтів та екосистемної стійкості. Ці підходи включають інтегроване планування використання земель, що передбачає розробку комплексних стратегій, які враховують багатофункціональність земель і різні цілі, такі як розвиток сільського господарства, охорона біорізноманіття, міське планування,

а також пом'якшення наслідків змін клімату та адаптація до них. Це допомагає визначити пріоритетні території для різних видів використання земель і мінімізувати конфлікти між ними, забезпечуючи ефективний розподіл ресурсів. Вважаємо, що вказані підходи можуть бути адаптовані і до умов України.

Окрему увагу слід приділити сталим сільськогосподарським практикам, які є основою екосистемних підходів. В Україні, де важливим питанням є охорона родючості ґрунтів, запровадження таких практик, як мінімальна обробка ґрунтів, сівозміна та агролісівництво, може сприяти збереженню стійкості ґрунтів. Для цього необхідно створювати програми підтримки фермерів, надаючи їм технічну допомогу, стимули та освітні програми, що полегшують перехід до сталих методів ведення сільського господарства.

Важливо також врахувати підходи, орієнтовані на екосистеми, які мають на меті збереження та відновлення природних середовищ. В Україні, де значна частина земель перебуває під інтенсивним сільськогосподарським використанням, впровадження зелених інфраструктурних рішень, таких як створення буферних зон і відновлення лісових екосистем, допоможе підтримувати екосистемні послуги, що, в свою чергу, забезпечить стійкість природних ресурсів.

Співпраця з різними зацікавленими сторонами, такими як фермери, екологічні організації, політики та місцеві громади, є ключовим елементом успішного впровадження цих підходів. Розробка ефективних і збалансованих планів використання земель, які враховують потреби всіх зацікавлених сторін, дозволить уникнути конфліктів і забезпечити стійкий розвиток сільських територій.

Для досягнення максимального ефекту необхідно заповнити прогалини в знаннях про соціальні цінності ґрунтів, їхній вплив на здоров'я людей та культурну ідентичність громад. Освітні програми для громадян та підвищення рівня екологічної свідомості сприятимуть кращому розумінню важливості здорових ґрунтів та їхнього впливу на добробут суспільства.

Успішна адаптація цих підходів в Україні вимагає інтеграції політик захисту ґрунтів в ширші рамки аграрної, екологічної та кліматичної політики. Це дозволить забезпечити синергію між різними секторами політики та створити умови для досягнення стійкості екосистем у довгостроковій перспективі, що є важливим для забезпечення продовольчої безпеки і розвитку сільських територій.

Список використаних джерел:

1. European Commission. (2024). *The State of Soils in Europe - 2024*. URL: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC137600 (дата звернення: 05.11.2024)

Kramarchuk M.V.

higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Burkovska A. I., PhD in economics, Associate Professor of the Management and Marketing Department, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Стале землекористування є одним із ключових аспектів сучасної аграрної політики та екологічної сталості. Земля є найціннішим ресурсом, який забезпечує продовольчу безпеку. Сучасний світ стикається з низкою екологічних проблем, пов’язаних з нераціональним використанням земельних ресурсів, зокрема деградація ґрунту, втрата біорізноманіття, зміна клімату. Тому **досвід Європи** впровадження сталого землекористування набуває особливої ваги.

Метою тез є дослідження ключових аспектів європейської моделі землекористування на засадах сталого розвитку, вивчення принципів та інструментів, які використовуються в ЄС та визначення можливостей адаптації європейського досвіду для впровадження в Україні.

Спочатку проведемо аналіз питомої ваги сільськогосподарських земель у загальній земельній площі як України, так і деяких країн Європейського Союзу (рис. 1). Питома вага сільськогосподарських земель відображає значущість

сільського господарства для економіки та розвитку країни, а також її здатність забезпечувати продовольчу безпеку та ринки сільськогосподарської продукції.

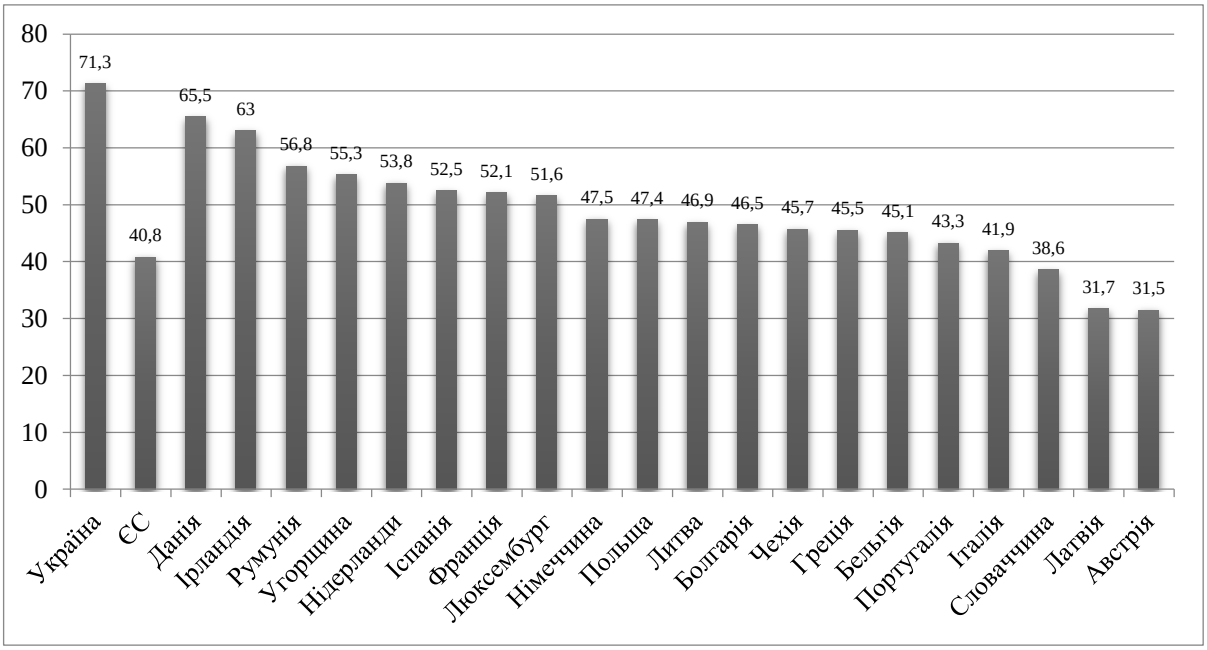

Рис. 1. Сільськогосподарські землі (% від земельної площі) у 2021 році

Джерело: побудовано за даними [2; 1]

За даними рисунку 1 можемо зробити висновок, що в Україні найвищий відсоток сільськогосподарських земель у структурі земель. Порівнюючи Україну з країнами Європейського Союзу, можна визначити, що вона має значно більший відсоток сільськогосподарських земель, зокрема в порівнянні з середнім показником по ЄС – на 30,5% більше. Також варто зауважити, що у найбільших країн-виробників сільськогосподарської продукції у ЄС – Франції, Німеччині, Італії, Іспанії, питома вага с/г земель теж менша, ніж в Україні. Проте ефективність використання цих земель відрізняється. Країни Європейського Союзу відомі своїми передовими сільськогосподарськими технологіями, високим рівнем механізації та організацією сільського господарства.

Тому хоча Україна має вражаючий потенціал у сільському господарстві, важливо також враховувати ефективність використання цих земель, впровадження сучасних технологій та сталого розвитку аграрного сектору для досягнення його повного потенціалу.

Дослідження сталого землекористування має вирішальне значення через комплексний вплив сільськогосподарської діяльності на оточуюче середовище та соціальні аспекти. Хоча економічні вигоди, що випливають із збільшення виробництва за рахунок інтенсивного використання земель та пестицидів, можуть здаватися очевидними, але їх негативний вплив на екологічну рівновагу не може бути недооцінений. Виснаження земель та втрата родючості ґрунтів, а також зміни клімату, викликані великими викидами парникових газів, негативно відбиваються на сільськогосподарському секторі: зниження урожайності, ерозія ґрунтів та загроза втрати біорізноманіття. Ці фактори, в свою чергу, мають серйозні наслідки для соціальної сфери, включаючи якість життя людей, їх здоров'я та продовольчу безпеку.

Розглянемо поняття сталого використання земельних ресурсів. Стале землекористування – це система управління земельними ресурсами, що забезпечує баланс між економічною ефективністю та екологічною безпекою, а також задоволення матеріальних і соціальних потреб суспільства. Вона ґрунтується на принципах сталого розвитку, який враховує економічні, екологічні та соціальні аспекти [5].

Для досягнення збалансованого сільськогосподарського землекористування, Європейська комісія визначила низку пріоритетів: органічне землекористування, зменшення використання пестицидів, реформа спільної аграрної політики та реалізація Європейського зеленого курсу, покращення добробуту сільськогосподарських тварин, маркування харчових продуктів і розробка стратегічних планів для спільної аграрної політики.

Європейська комісія відзначила, що органічне землекористування є ключовим елементом сталого сільського господарства у майбутньому. Воно сприяє екологізації сільськогосподарського сектору шляхом впровадження та поширення зелених інноваційних технологій, дотримання принципу циркуляційності та забезпечення добробуту тварин. Також визначено амбіційні цілі щодо зростання частки органічного сільського землекористування до 25% у загальній площі земель с/г призначення до 2030 року [4].

У Європі раціональне використання землі здійснюється через Спільну аграрну політику, яка передбачає надання субсидій з державного бюджету тим сільськогосподарським суб'єктам, які протидіють процесам деградації ґрунтів та гарантують безпеку продуктів харчування.

Також країни ЄС акцентують увагу на екологічно безпечному виробництві та впровадженні чистих технологій. Головний акцент робиться на регулюванні землекористування, враховуючи екологічні аспекти, відповідно до якого суб'єкти господарювання, які забруднюють довкілля, мають відшкодовувати збитки та компенсувати завдану шкоду природному середовищу.

Крім того, в країнах Європи існує система ефективного моніторингу стану ґрунтів, що передбачає забезпечення своєчасного виявлення та запобігання погіршенню їх родючості. Також надаються безкоштовні консультації від аграрних палат з питань поліпшення якості ґрунту, запобігання втрат гумусу та впровадження новітніх технологій [6].

Детальніше розглянемо ситуацію щодо органічного землеробства в деяких країнах Європейського Союзу у 2021 році (рис. 2).

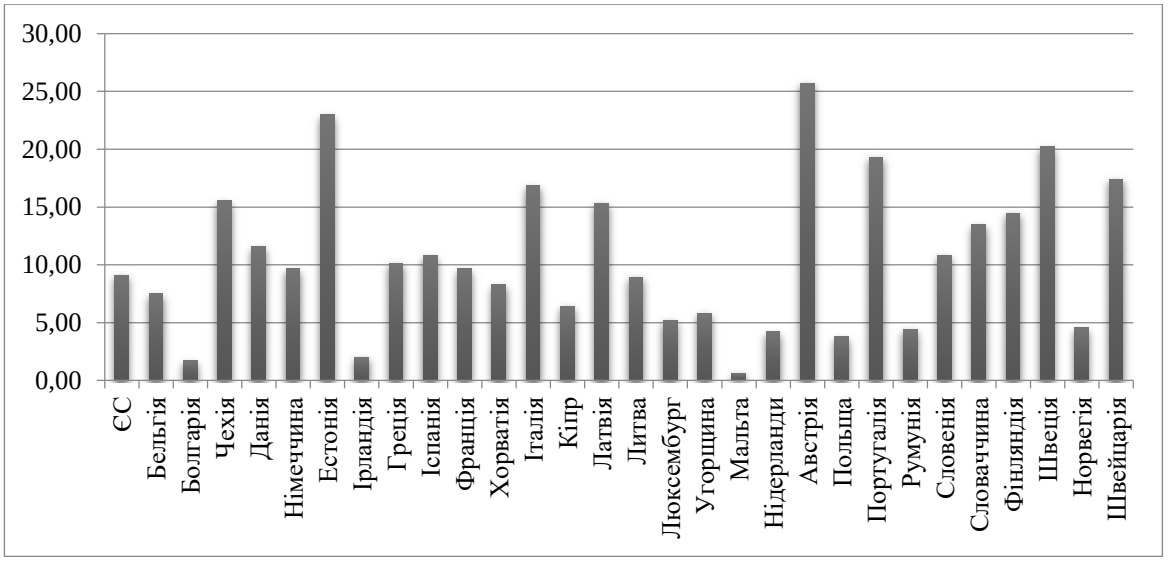

Рис. 2. Частка земель під органічним виробництвом у загальній структурі с/г земель у 2021 році

Джерело: побудовано за даними [3]

Дані рисунку 2 свідчать, що середній показник по Європейському союзу становить 9,1% органічних земель. Варто також відмітити, що більшість країн

прагнуть до підвищення цього показника. Зокрема зазначимо, що Австрія вже досягнула встановленої цілі щодо 25% земель під органічним землеробством.

Україна може вдосконалити свої підходи до землекористування, орієнтуючись на такі принципи ЄС:

– забезпечення прозорості та доступності інформації про стан довкілля та земельних ресурсів для екологізації суспільної свідомості;

– застосування принципу екоефективності, що орієнтується на досягнення економічної вигоди за умови бережного використання природних ресурсів;

– розвиток збалансованих методів управління земельними ресурсами на місцевому та регіональному рівнях, враховуючи місцеві особливості та потреби населення;

– сприяння відтворенню потенційної продуктивності ґрунтів для стимулювання раціонального землекористування;

– впровадження дієвого внутрішньогосподарського землеустрою для організації території та використання економічно обґрунтованих сівозмін [6].

Отже, земля є ключовим ресурсом, без якого жодна держава не може існувати. Тому важливо раціонально використовувати її з урахуванням сталого розвитку для майбутніх поколінь. Впровадження практик сталого землекористування є ключовими для забезпечення економічного процвітання, збереження природних ресурсів та підтримки соціального благополуччя. Впровадження принципів сталого землекористування ЄС в Україні допоможе підвищити ефективність використання землі, зменшити негативні наслідки на довкілля, підвищити якість та безпеку сільськогосподарської продукції і сприятиме сталому розвитку сільського господарства та економіки України.

Список використаних джерел

1. Agricultural land (% of land area) - European Union. *World Bank Open Data*.
URL: https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.AGRI.ZS?locations=EU&name_desc=false.

2. Agricultural land (% of land area) - Ukraine. *World Bank Open Data*. URL: https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.AGRI.ZS?locations=UA.

3. Area under organic farming. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_02_40/default/table?lang=en&category=t_agr.t_org.

4. Vasilyeva T., Shkola V. Innovative measurement of sustainable agricultural land use: the EU's experience for Ukraine. *Vìsnik Sums'kogo deržavnogo unìversitetu*. 2021. No. 2. P. 53–63. URL: https://doi.org/10.21272/1817-9215.2021.2-7.

5. Крупка А. А., Коваленко Л. М. До питання сталого розвитку землекористування в Україні. *Стан і майбутнє лісового господарства, деревообробки та землевпорядкування* : Матеріали Всеукр. науково-практ. конф. здобувачів вищ. освіти та молодих вчен., м. Харків, 9–10 жовт. 2023 р. 2023. С. 222–223. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/43683.

6. Лазарєва О. В., Горгоц А. О., Гориславська В. В. Збалансований розвиток землекористування в Європейському Союзі та пріоритети його ведення в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 23. С. 32–37. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2021/7.pdf.

7. Shebanina O., Burkovska A., Petrenko V., Burkovska A. Economic planning at agricultural enterprises: Ukrainian experience of increasing the availability of data in the context of food security. Agricultural and Resource Economics. 2023. Vol.9. No.4. Pp.168–191. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.08.

Livandovska Olena

assistant of the department of public management and administration and international economics Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

EUROPEAN EXPERIENCE OF AGRICULTURAL LAND USE FOR THE RESTORATION OF TERRITORIES IN UKRAINE

Сталий розвиток територій є важливим пріоритетом сучасного світу, особливо у контексті післявоєнної відбудови. Сільське господарство, як основа економіки багатьох регіонів України, потребує впровадження ефективних практик землекористування, які сприятимуть екологічній рівновазі, соціальній стабільності та економічному зростанню. Європейський досвід у цій сфері пропонує інструменти, що можуть бути адаптовані до українських умов, враховуючи виклики відновлення.

Одним із ключових інструментів є консолідація земель — об'єднання дрібних ділянок для створення більших і ефективніших у використанні масивів. Це сприяє зменшенню витрат, спрощенню управління та підвищенню продуктивності. Успішні приклади можна побачити в Німеччині та Нідерландах, де такі заходи дозволяють фермерам використовувати сучасну техніку і впроваджувати інновації. Консолідація також допомагає вирішити проблему надмірної фрагментації земель, яка ускладнює ведення господарства [1].

Другим важливим напрямом є розвиток сільських територій. Європейський Союз активно підтримує фермерів через субсидії, гранти та пільгові кредити. Водночас реалізуються інфраструктурні проєкти, такі як будівництво доріг і логістичних центрів. Значна увага приділяється органічному землеробству, яке зменшує негативний вплив на довкілля. Наприклад, у Франції популяризуються екологічно чисті методи виробництва, а в Польщі підтримуються малі та середні фермерські господарства [2].

Європейський досвід демонструє, як комплексний підхід до управління землекористуванням може сприяти не лише зростанню аграрного сектору, а й загальному розвитку сільських територій.

Після військових дій значна частина земель в Україні опинилася у стані, що потребує відновлення. Руйнування інфраструктури, міграція населення та

погіршення екологічної ситуації створюють додаткові виклики для розвитку сільського господарства.

Однією з ключових проблем є деградація земель, яка виникає через неправильне використання ресурсів, зокрема надмірне розорювання, виснаження ґрунтів та забруднення територій. Втрата родючості загрожує продовольчій безпеці країни та економічній стабільності сільських регіонів.

Ще однією проблемою залишається фрагментація земель — роздрібненість земельних ділянок, що ускладнює їхнє ефективне використання. Велика кількість дрібних ділянок перешкоджає впровадженню сучасних технологій, зменшує інвестиційну привабливість і гальмує розвиток фермерських господарств [3].

Застосування європейського досвіду в українських реаліях передбачає впровадження стратегій, спрямованих на консолідацію земель, екологізацію виробництва та фінансову підтримку фермерів

Європейський підхід, адаптований до українських реалій, може стати основою для відновлення родючих земель, розвитку сільських територій і забезпечення їхнього сталого функціонування [4].

Для ефективного впровадження європейських практик сільськогосподарського землекористування в Україні, на рисунку 1 нами запропоновано вжити низку заходів, що сприятимуть сталому розвитку аграрного сектора та відновленню територій.

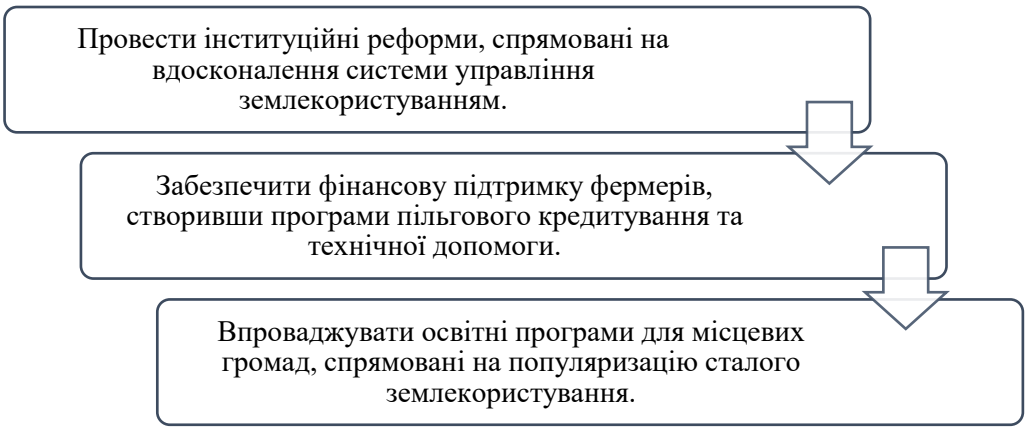

Рисунок 1 – Заходи, що сприятимуть сталому розвитку аграрного сектора та відновленню територій

Отже, інтеграція європейського досвіду сільськогосподарського землекористування є важливим кроком для відновлення територій України. Це не лише сприятиме вирішенню екологічних та економічних проблем, а й забезпечить сталий розвиток регіонів, підтримуючи добробут місцевого населення.

Список використаних джерел:

1. Домбровська, О. А. Європейський досвід консолідації земель сільськогосподарського призначення. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії* 18 2013. С. 54-56.

2. Павліха, Н. В., & Хомюк, Н. Л. Досвід Європейського Союзу щодо розвитку сільських територій. *Бізнес-навігатор*, (1-1), 2018. С. 53-57.

3. Наумчук В. В. Стратегії відновлення та рекультивації земель після воєнних конфліктів» Актуальні проблеми економіки № 7 (277), 2024. С.239-248

4. Дячинська, О. (2024). Євроінтеграційні пріоритети аграрного землекористування. *Економіка та суспільство*, (68)

Onopriichuk D.O.,

Applicant for Higher Education,

Burkovska A. I.,

PhD in economics, Associate Professor of the Management and Marketing Department, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv

THE TRANSFORMATION OF LAND RELATIONSHIPS IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The transformation of land relationships in Ukraine represents a pivotal aspect of the country's broader process of European integration. As Ukraine seeks to align its political, economic, and institutional structures with European standards, land reform emerges as a cornerstone of this transformation. Rooted in a complex history of centralized ownership and limited private land markets, Ukraine’s evolving land policies reflect not only internal reforms but also external pressures to harmonize

with the European Union's (EU) norms and practices [1]. This process is reshaping the social, economic, and legal dynamics of land relationships in the country.

The process of European integration has acted as a powerful catalyst for reform in Ukraine. In seeking closer ties with the EU, particularly through the signing of the Association Agreement in 2014, Ukraine has committed to aligning its agricultural and land policies with European standards. This alignment involves fostering transparent and competitive land markets, strengthening property rights, and ensuring sustainable land use [2]. The EU's emphasis on the rule of law, good governance, and economic liberalization has played a significant role in shaping Ukraine's land reform agenda.

One of the most significant milestones in this transformation occurred in 2021 when Ukraine lifted the moratorium on agricultural land sales. This reform was a long-awaited step toward creating a functional land market, empowering landowners to realize the full economic value of their property. The removal of the moratorium marked a critical shift in land relationships, granting individuals the right to buy, sell, and lease agricultural land [3]. This development not only expanded economic opportunities for rural communities but also signaled Ukraine's commitment to aligning with EU principles of market-based land management.

European integration has also influenced the legal and institutional framework governing land relationships in Ukraine. The EU's experience in land governance has served as a reference point for Ukraine's reforms. For instance, the establishment of a transparent land cadaster and the digitalization of land records have been inspired by EU best practices. These measures enhance transparency, reduce corruption, and ensure that land transactions are conducted fairly and efficiently [3]. Moreover, harmonizing Ukraine's legal framework with EU directives and regulations has improved investor confidence, attracting both domestic and foreign investments in the agricultural sector.

The transformation of land relationships in Ukraine is not limited to economic liberalization; it also encompasses environmental sustainability and social equity. The EU's policies, such as the Common Agricultural Policy (CAP) and the European

Green Deal, emphasize the importance of sustainable land use, soil conservation, and biodiversity protection. Ukraine has begun incorporating these principles into its land management strategies [2]. Programs promoting agroecological practices, reforestation, and sustainable farming are gaining traction as part of Ukraine's efforts to align with European environmental standards.

At the same time, the transformation of land relationships in Ukraine presents significant challenges. The implementation of land reforms has faced resistance from various interest groups, including those wary of potential land concentration in the hands of large agribusinesses or foreign investors. Ensuring that smallholders and rural communities benefit from these reforms remains a pressing concern [3]. These challenges underscore the complexity of balancing economic, social, and environmental priorities in Ukraine's land governance system.

Despite these challenges, the transformation of land relationships in Ukraine represents a profound opportunity to modernize the country's agricultural sector and enhance rural development [1]. By aligning with European standards, Ukraine is fostering a more competitive and sustainable agricultural economy. This transformation also carries symbolic significance, as it demonstrates Ukraine's commitment to democratic values, transparency, and the rule of law - core principles of the European Union.

In conclusion, the transformation of land relationships in Ukraine is a dynamic and multifaceted process driven by the country's aspirations for European integration. This transformation is reshaping the foundations of land ownership, governance, and use, with profound implications for economic development, social equity, and environmental sustainability. While challenges persist, the alignment with European norms and practices offers a pathway for Ukraine to build a modern and resilient land governance system. By continuing to prioritize transparency, inclusivity, and sustainability, Ukraine can ensure that the transformation of its land relationships contributes to a brighter future for its people and strengthens its ties with the European Union.

References:

1. Shebanina O., Burkovska A. Approaches to the Installation of the Subsistence Level in the Context of the Food Security in Ukraine. Journal of Economics and Management Sciences. 2018. Vol. 1. No. 2: 122–128. https://doi.org/10.30560/jems.v1n2p122.

2. Burkovska A., Shebanina O., Lunkina T., Burkovska A. Socio-Psychological Determinants of Food Security in Ukraine: Causal Aspect. Economic Studies. 2022. Vol. 31. No 5. P. 145-162.

3. Poltorak A., Burkovska A., Khrystenko O, Sukhorukova A. Dovgal I. Monitoring of relationships between indicators of food security of the states. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 2023. 1269(1), 012001.

Shapovalov B. Yu.

higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ЗЕМЛІ ДЛЯ МАЛИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Малі фермерські господарства відіграють важливу роль у сільському господарстві Європейського союзу (ЄС), забезпечуючи продовольчу безпеку, стійкість та біорізноманіття. Однак доступ до землі для цих господарств стає все більш проблематичним через низку факторів, таких як старіння фермерів, концентрація земель у руках великих власників та зростання цін на землю. У багатьох країнах ЄС існують серйозні перешкоди для малих фермерських господарств щодо отримання землі. Однією з головних проблем є висока вартість землі, що ускладнює її придбання та оренду для невеликих господарств. Крім того, бюрократичні процедури та складність у земельних правах також ускладнюють процес отримання доступу до землі для малих фермерських господарств.

Статистика доступності землі

- **Розмір фермерських господарств:**

- Середній розмір фермерського господарства в ЄС становить 16,6 гектара (га).
- 52% фермерських господарств в ЄС мають менше 5 га.
- 21% фермерських господарств в ЄС мають розмір від 5 до 20 га.
- 13% фермерських господарств в ЄС мають розмір від 20 до 50 га.
- 14% фермерських господарств в ЄС мають розмір понад 50 га [1].

- **Володіння землею:**
  - 70% земель сільськогосподарського призначення в ЄС належать приватним особам.
  - 30% земель сільськогосподарського призначення в ЄС належать державі.

- **Ціни на землю:**
  - Ціни на землю в ЄС значно зросли за останні роки.
  - У 2022 році середня ціна на землю в ЄС становила 47 000 євро за гектар.
  - У деяких країнах ЄС ціни на землю можуть бути значно вищими. Наприклад, у Нідерландах середня ціна на землю в 2022 році становила 89 000 євро за гектар [2].

Статистика показує, що малі фермерські господарства в ЄС стикаються з низкою проблем з доступом до землі. Їхні господарства, як правило, набагато менші, ніж у великих фермерів, і їм важко конкурувати за землю на ринку. Ціни на землю також значно зросли, що робить її ще більш недоступною для малих фермерів. Це може мати ряд негативних наслідків для сільського господарства ЄС. Малі фермерські господарства відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, стійкості та біорізноманіття. Якщо їм буде важко отримати доступ до землі, це може призвести до зникнення малих фермерських господарств, що може мати негативний вплив на сільське господарство ЄС. Земельна політика ЄС має важливе значення для забезпечення доступу до землі для всіх громадян, включаючи малі фермерські господарства. Проте існують

певні прогалини та неоднозначності у виконанні цієї політики, що може ускладнити ситуацію для малих господарств.

Наразі розробка політик державної підтримки малого фермерства базується на кількох важливих причинах. По-перше, це питання справедливості та боротьби з бідністю. Далі, така політика спрямована на забезпечення сільських територій громадськими благами, включаючи дороги, медичні послуги, доступ до чистої води та освітні заклади. Крім цього, вона передбачає інвестування в аграрні дослідження та консультативну підтримку. Такий підхід є не лише ефективним, а й необхідним для компенсації ринкових та політичних недоліків [3].

Незважаючи на існуючі труднощі, є кілька можливих шляхів вирішення проблеми доступу до землі для малих фермерських господарств. Серед них - створення спеціальних програм та фінансової підтримки для малих господарств, сприяння розвитку сільськогосподарських кооперативів та об'єднань, а також упрощення земельних процедур та забезпечення доступу до інформації про земельні ресурси. Забезпечення доступу до землі для малих фермерських господарств є важливою проблемою для ЄС. Потрібні спільні зусилля з боку урядів, фермерських організацій та інших зацікавлених сторін, щоб допомогти малим фермерам отримати доступ до землі, необхідної їм для процвітання

Список використаних джерел:

1. Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО): https://www.fao.org/home/en

2. Статистика ЄС**:** https://ec.europa.eu/eurostat

3. "Доступ до землі для малих фермерів в ЄС: проблеми та можливості" від Європейської мережі малих фермерів: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/young-farmers_en

Olena Shebanina,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Reshetilov Heorhii,

Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department of Public Management and Administration and International Economics, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine.

ВПЛИВ АГРАРНИХ СУБСИДІЙ ЄС НА ЕКОЛОГІЧНУ СТАЛІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ
THE EFFECT OF EU AGRICULTURAL SUBSIDIES ON THE ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY OF AGRICULTURAL LAND USE

Набуття членства в Європейському Союзі вимагає від України реалізації ефективних екологічних реформ, які кардинально змінять економіку країни і наблизять її до принципів Європейського Зеленого курсу. Однак найближчим часом земельні ресурси аграрного сектора потребуватимуть відновлення не тільки через наслідки військових дій, а й через інтенсивне використання агротехнологій, які значно виснажили більшу частину земель в Україні.

Європейський Союз вже давно визнаний лідером у розробці та впровадженні політик, що сприяють сталому розвитку сільського господарства, зокрема в контексті збереження природних ресурсів і боротьби з кліматичними змінами. Одним з основних інструментів підтримки є аграрні субсидії, які надаються сільським господарствам для забезпечення економічної та екологічної сталості. Проте виникають питання щодо їх реальної ефективності у сприянні екологічному землекористуванню.

Реалізація Цілей сталого розвитку (ЦСР) в країнах-членах ЄС перетворилося об’єднуючою платформою для забезпечення екологічної, економічної та соціальної сталості в глобальному масштабі. ЦСР стають орієнтиром для інтеграції екологічних стандартів у сільськогосподарську політику країн ЄС. Зокрема, вони сприяють впровадженню практик, що забезпечують збереження природних ресурсів, покращення стану ґрунтів,

водних ресурсів та біорізноманіття, що є важливим аспектом аграрних субсидій ЄС. Ці субсидії, орієнтуючись на принципи сталого розвитку, стимулюють фермерів застосовувати екологічно чисті агротехнології, які сприяють досягненню глобальних екологічних цілей, таких як скорочення викидів парникових газів та збереження біорізноманіття [1].

Спільна аграрна політика Європейського Союзу включає широкий спектр субсидій, що охоплюють як загальні платіжні системи, так і підтримку конкретних екологічних ініціатив. Серед основних механізмів варто виділити:

- прямі платежі, надання яких передбачає, що найбільш значуща частина аграрних субсидій надаються за умови виконання стандартів екологічної сталості, таких як збереження ґрунтів, водних ресурсів та біорізноманіття;

- агроекологічні програми, передбачають фінансування, яке надається сільському господарству за умови впровадження практик, що сприяють збереженню навколишнього середовища, таких як органічне землеробство, агролісівництво та інтегроване управління шкідниками;

- програми розвитку сільських територій - ці програми підтримують інноваційні технології та практики, що мають позитивний вплив на екологічну сталість [2].

В цілому, система аграрних субсидій, зокрема в країнах Європейського Союзу, орієнтована на підтримку таких ініціатив, як агроекологічні практики, органічне землеробство, збереження біорізноманіття та зниження викидів парникових газів. Вони стимулюють фермерів до застосування інноваційних методів ведення господарства, які мають позитивний екологічний ефект.

Важливим аспектом є також підтримка збереження ґрунтів та водних ресурсів. Земельні субсидії, що надаються фермерам за впровадження практик, які сприяють зменшенню ерозії ґрунтів, збереженню водних ресурсів і поліпшенню структури ґрунтів, мають суттєвий екологічний ефект. Це, в свою чергу, покращує продуктивність землі і забезпечує довгострокову сталість сільськогосподарського виробництва.

Однак, незважаючи на численні переваги аграрних субсидій, існують й певні виклики, пов'язані з їх реалізацією. Зокрема, багато субсидій орієнтовані на підтримку традиційних сільськогосподарських практик, що можуть не завжди враховувати екологічні вимоги. Часто існує необхідність у більш чітких і специфічних екологічних стандартах, які б сприяли адаптації аграрного сектору до сучасних екологічних вимог. Важливо також враховувати, що субсидії мають бути гнучкими і адаптованими до різних регіональних особливостей та змін клімату [3]. Крім того, ефективність аграрних субсидій безпосередньо залежить від їх моніторингу та оцінки. Для того, щоб субсидії мали дійсно позитивний екологічний вплив, необхідно проводити постійний контроль за їх використанням та забезпечувати належний моніторинг змін, що відбуваються в екологічних системах. Це дозволить оперативно коригувати політику та вдосконалювати механізми фінансування, щоб досягти максимальних результатів у збереженні природних ресурсів.

З вище викладеного можемо зробити висновок, що аграрні субсидії мають важливий вплив на екологічну сталість сільськогосподарського землекористування. Однак для того, щоб ці субсидії дійсно сприяли сталому розвитку, необхідно вдосконалювати їх структуру, впроваджувати більш чіткі екологічні вимоги та забезпечувати ефективний контроль за їх реалізацією. Це дозволить не лише зберегти природні ресурси, але й забезпечити довгострокову економічну та екологічну сталість аграрного сектору в умовах змінного клімату та глобальних екологічних викликів.

Список використаних джерел:

1. European Commission. (2022). Common Agricultural Policy: Greening and Sustainable Development. URL: http://surl.li/wrmxpu

2. Кваша С.М., Вакуленко В.Л. Спільна аграрна політика європейського союзу: досвід та перспективи для України. Інтелект XXI: світова економіка та міжнародні відносини. № 4 2023. С. 9-13

3. Сільське господарство України: від російського вторгнення до європейської інтеграції. Дослідницька служба Європейського парламенту. URL: http://surl.li/wrpabl

Veacheslav Shebanin

doctor of Technical Sciences, Professor, Mykolayiv National Agrarian University, Ukraine

Kormyshkina Iryna

doctoral student of the department of public management and administration and international economy, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

THE EUROPEAN MODEL OF AGRICULTURAL LAND USE AS A TOOL FOR COMPREHENSIVE RESTORATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE

У післявоєнний період відновлення територіальних громад України потребує системного підходу до вирішення ключових економічних і екологічних проблем. Одним із найбільш важливих аспектів є ефективне використання земельних ресурсів. Земля виступає основним фактором виробництва та стратегічним активом для розвитку сільських територій. Враховуючи масштаби руйнувань і наслідки бойових дій, важливим є розробка та впровадження європейської моделі сільськогосподарського землекористування як основи для відновлення та розвитку територіальних громад. Формування ефективної моделі землекористування є важливим інструментом для стимулювання економічного зростання, поліпшення екологічного стану та розвитку місцевої економіки. В умовах поствоєнного періоду це передбачає створення сприятливих умов для впровадження прогресивних сільськогосподарських технологій, здійснення ґрунтозахисних

заходів, відновлення зруйнованих інфраструктур та активне залучення інвестицій у відновлення аграрного сектору.

Європейська модель землекористування для України повинна включати комплекс стратегічних підходів, що передбачають синергетичну взаємодію між різними секторами та засадах емерджентності, що дозволяє адаптуватися до змінюваних умов та потреб. Це, зокрема, включає запровадження грунтозахисних технологій, моніторинг змін у ґрунтовому покриві, визначення пріоритетних напрямків відновлення і боротьби з ерозією та забрудненням ґрунтів [1].

Одним із важливих кроків є проведення екологічної оцінки територій, що постраждали від бойових дій. Необхідно також запровадити моніторинг змін у ґрунтовому покриві, що дасть змогу визначити першочергові заходи для відновлення родючості землі. Крім того, потрібно розробляти пілотні проекти, які дозволять реалізувати ефективні реабілітаційні заходи, спрямовані на відновлення ґрунтів.

Також важливим є залучення міжнародних інституцій та фінансових ресурсів для підтримки заходів щодо боротьби з наслідками військових дій і відновлення придатності ґрунтів для сільськогосподарського використання. Це включає впровадження ефективних механізмів для відновлення землекористування після вибухових речовин, металевих уламків снарядів та інших забруднюючих елементів.

Фінансові стратегії повинні враховувати необхідність впровадження комплексних планів розвитку територіальних громад, що сприятимуть залученню інвестицій, збільшенню податкових надходжень та відновленню інфраструктури. Важливо забезпечити боротьбу з тіньовою орендою земель, що може призвести до значних збитків для місцевих бюджетів. Також необхідно активно залучати міжнародні грантові кошти для відновлення зруйнованих територій, забезпечення пільгових кредитів для місцевих підприємств та стимулювання використання прогресивних технологій у сільському господарстві.

Співпраця з місцевою владою також є важливою складовою процесу відновлення землекористування. Це передбачає підтримку місцевих ініціатив, спрямованих на боротьбу з екологічними проблемами, утилізацію відходів та відновлення екологічної інфраструктури. Крім того, потрібно створювати умови для диверсифікації виробництва на території місцевих громад, що сприятиме економічному зростанню та створенню нових робочих місць.

Не менш важливим є розвиток компетенцій у місцевих громадах, включаючи як технічні навички (hard skills), так і м'які навички (soft skills), що дозволить ефективно реагувати на виклики відновлення. Перекваліфікація частини населення для виконання завдань, пов'язаних з реконструкцією та впровадженням інноваційних рішень, сприятиме розвитку територій. Особлива увага має бути приділена впровадженню високих технологій і інновацій у виробництво, що стане важливим чинником для підвищення конкурентоспроможності землекористування. Прогресивні технології, які дозволяють оптимізувати використання ресурсів, відновлювати родючість ґрунтів та покращувати екологічний стан, повинні стати основою для стратегії відновлення територій [3].

Таким чином, європейська модель сільськогосподарського землекористування повинна ґрунтуватися на інтеграції екологічних, фінансових і технологічних підходів, що сприятимуть відродженню сільських територій та забезпеченню сталого розвитку України. Впровадження зазначених підходів забезпечуватиме утвердження європейської моделі землекористування у поствоєнний період, яка сприятиме поступальному відновленню конкурентоспроможного виробництва та ефективному використанню земельних ресурсів, а також дозволить забезпечити не лише відновлення екологічної рівноваги, але й стимулюватиме розвиток сільськогосподарського сектору, підвищуючи його продуктивність та стійкість до зовнішніх економічних та екологічних викликів. У свою чергу, це сприятиме відбудові економічного простору територіальних громад, створенню нових робочих місць

та залученню інвестицій, що є важливими чинниками для соціально-економічного відновлення країни.

Список використаних джерел:

2. Лазарєва, О. В., Ковальова, А. І., & Юзва, В. В. (2023). Побудова європейської моделі землекористування у поствоєнний період. *Агросвіт*, (22), 20. https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.22.20

3. Україні та ЄС варто шукати нову модель взаємодії в аграрній галузі. *Укрінформ*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3882172-ukraini-ta-es-varto-sukati-novu-model-vzaemodii-v-agrarnij-galuzi-visockij.html

DOI:10.1088/1755-1315/1269/1/012001.

Tytskyi B. Yu.

higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Burkovska A. I., PhD in economics, Associate Professor of the Management and Marketing Department, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv

ПОРІВНЯННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Органічне землеробство стає ключовим напрямком у сільському господарстві Європи, сприяючи сталому розвитку та збереженню екологічного балансу. Це дослідження зосереджується на порівняльній аналізі впливу органічного землеробства на землю та продуктивність у таких країнах як Німеччина, Франція та Україна, які відрізняються своїми агрокліматичними умовами та рівнем прийняття органічних методів.

Органічне землеробство позитивно впливає на якість ґрунту в усіх трьох країнах, проте масштаби та наслідки цього впливу різняться. У Німеччині, де органічне землеробство має давні традиції, дослідження показують значне збільшення органічного вуглецю в ґрунті, що є індикатором його кращої родючості та структури[1]. У Франції, з її різноманітними кліматичними умовами, спостерігається підвищення біорізноманіття в ґрунтах органічних

ферм порівняно з традиційними [2]. В Україні, новітні дані вказують на швидке збільшення площ під органічним землеробством, що призводить до поліпшення ґрунтів, особливо в західних областях, де фокус зосереджено на органічному виробництві [3].

Продуктивність органічних господарств також різниться. Німецькі органічні ферми, зазвичай, демонструють вищу врожайність порівняно з Францією та Україною, частково завдяки краще розвиненій інфраструктурі та доступу до ринків [4]. У Франції, незважаючи на вищу вартість органічної продукції, врожайність залишається нижчою через кліматичні виклики, які впливають на вирощування деяких культур. В Україні, врожайність органічних культур росте, але це потребує більше часу для переходу на повністю органічні методи та виходу на ринок[5].

Важливо відмітити, що розвиток органічного землеробства також тісно пов'язаний з соціальними аспектами у кожній з країн. Споживачі в Європі стають все більш обізнаними щодо екологічних питань, що стимулює попит на органічну продукцію. Згідно з опитуванням Eurobarometer, більшість європейців вважають, що органічні продукти є кращими для здоров'я та навколишнього середовища, і це стало важливим чинником у їхніх покупках [6]. Органічне землеробство в Європі демонструє важливість переходу на стійкі сільськогосподарські практики. Воно сприяє збереженню якості ґрунтів, збільшенню біорізноманіття та забезпеченню більш стійкої продуктивності в довгостроковій перспективі. Розвиток органічного землеробства в кожній країні залежить від її агрополітики, клімату, і доступу до технологій, що підкреслює потребу у спільних зусиллях для підтримки органічних ініціатив.

Майбутні перспективи органічного землеробства в Європі виглядають оптимістично, з урахуванням зростаючого світового попиту на органічну продукцію та збільшення уваги до екологічних і здорових харчових продуктів. Проте, для підтримки та подальшого розвитку цього сектора потрібні постійні інвестиції в дослідження та розробки, політична підтримка на національному та європейському рівнях, а також освіта та тренінги для фермерів.

Список використаних джерел

1. Müller, A. (2021). "Impact of Organic Farming on Soil Properties". *Journal of Sustainable Agriculture*

2. Dupont, Y. L. (2020). "Biodiversity in Organic Vineyards of France". *European Journal of Ecology.*

3. Kovalenko, I. (2022). "Soil Health in Organic Farms of Western Ukraine". Ukrainian Journal of Agricultural Science.

4. Schmidt, H. (2021). "Productivity in Organic Agriculture: A Comparative Study". Agricultural Research Quarterly.

5. Petrova, E. (2022). "Organic Farming Yields in Eastern Europe". Journal of Organic Practices.

6. Eurobarometer (2023). "European Consumer Perceptions on Organic Products". Eurobarometer Report.

СЕКЦІЯ 3
ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ, ЗЕМЕЛЬНИХ, МАЙНОВИХ ТА ІНШИХ РЕСУРСІВ ГРОМАД

Chvertko L. A.

candidate of economic sciences, associate professor, department of finance, accounting and economic Security Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВПО В ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ

PROBLEMS OF REALIZATION AND DEVELOPMENT OF LABOUR POTENTIAL OF IDPS IN HOST COMMUNITIES

Сучасний соціально-економічний розвиток регіонів України на тлі російської воєнної агресії характеризується глибокими зрушеннями у використанні трудового потенціалу. Це вимагає пошуку нових підходів до узгодженого розв’язання проблем зайнятості населення, задоволення потреб економіки в робочій силі з урахуванням її кількості та якості.

Трудовий потенціал, на нашу думку, це сукупність демографічних, соціальних і духовних характеристик та якостей трудоактивного населення, що склалися в даному суспільстві, які реалізуються або можуть бути реалізовані в умовах досягнутого рівня розвитку продуктивних сил, науково-технічного прогресу та системи відносин, пов’язаних з участю в процесі праці та громадської діяльності [1]. Відповідно, головною детермінантою формування та використання трудового потенціалу є зайнятість, а специфіка його відтворення в кінцевому підсумку жорстко визначається економічною кон’юнктурою.

Наразі ситуація у сфері зайнятості в країні характеризується низкою негативних тенденцій, зумовлених тимчасовою окупацією окремих регіонів, зниженням економічної активності суб’єктів господарювання, масовою зовнішньою міграцією населення, зростанням кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що сягнула 4,9 млн осіб, майже три чверті з яких (3,6 млн) – це люди, які переїхали (або повторно переїхали) після 24 лютого 2022 р.

З початком повномасштабної агресії український ринок праці втратив близько третини своїх працівників. Зокрема, за оцінками МОП, у першому півріччі 2022 р. роботу втратили 4,8 млн українців, тоді як на початку 2021 р. кількість безробітних становила 1,5 млн. Однак стабілізація ситуації на фронті, звільнення окупованих територій України та надходження міжнародної допомоги сприяли поліпшенню ситуації на ринку праці. Рівень безробіття на кінець 2022 р. становив 21,1%, а тенденція до його зниження продовжилася й надалі: у 2023 р. – до 18,2%. Очікується, що у 2024 році рівень безробіття досягне 14,2% через зростання попиту на робочу силу в умовах обмеженої пропозиції.

Водночас середні значення показників безробіття та зайнятості лише частково відображають реальну картину забезпечення населення робочими місцями в умовах воєнного стану. Оцінка ситуації на регіональних ринках праці свідчить про значні відмінності у сфері зайнятості залежно від географічного розташування окремих територій та їхньої віддаленості від лінії зіткнення. Зокрема, значна частка скорочення зайнятості за цей період припала на промислово розвинені регіони, а зниження рівня безробіття на регіональних ринках праці часто визначається зростанням кількості працевлаштованих ВПО.

Продовження бойових дій на території країни та подальша окупація агресором українських земель спричиняють невизначеність щодо тривалості перебування ВПО у місцях тимчасового проживання. Це зумовлює необхідність застосування активних заходів для забезпечення реалізації та розвитку їхнього трудового потенціалу. Оскільки ринок праці приймаючих громад не в змозі забезпечити зайнятість значної кількості переміщених осіб, держава шукає додаткові можливості для їх працевлаштування: лише за січень-жовтень 2024 р., за даними Державної служби зайнятості України, майже 6 тис. ВПО пройшли професійне навчання, понад 4,5 тис. отримали ваучери на навчання, а понад 35 тис. ВПО були працевлаштовані. На рис. 1 показано кількість працевлаштованих ВПО за регіонами України.

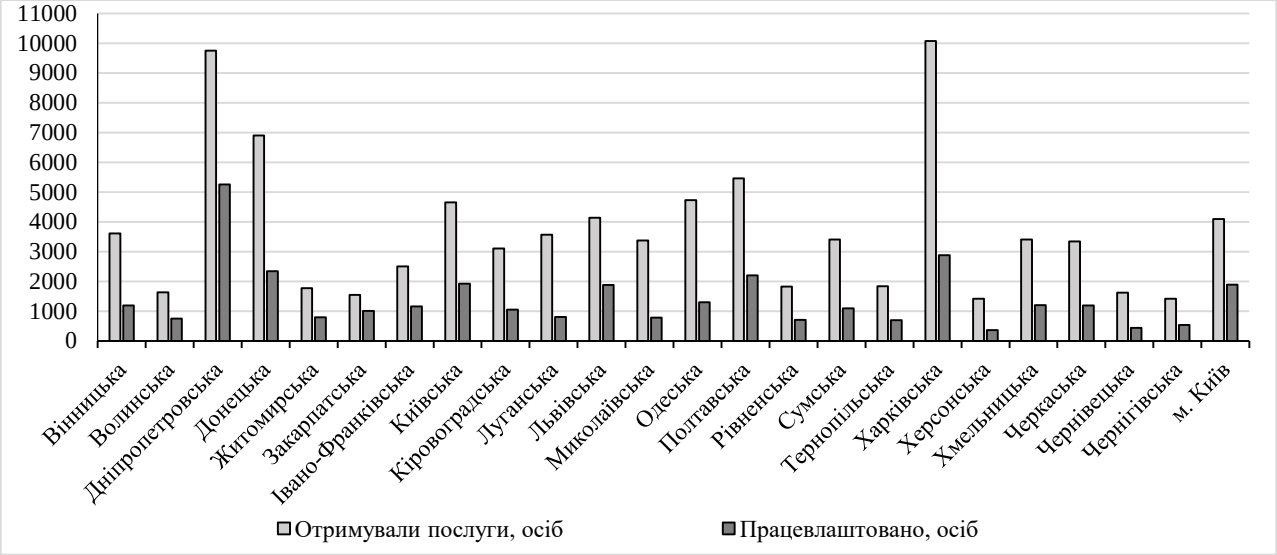

Рисунок 1 - Надання послуг ВПО Державною службою зайнятості України в січні-жовтні 2024 р.

Джерело: побудовано за даними Державної служби зайнятості України [2]

Повоєнна відбудова потребуватиме значущих якісних змін у трудовому потенціалі, які мають бути пов'язані з техніко-технологічною модернізацією виробництва, структурною перебудовою економіки, зниженням «трудомісткості» низки галузей економіки країни та відповідними змінами у структурі зайнятості.

Пріоритетного значення у формуванні трудового потенціалу як окремих регіонів, так і сукупного трудового потенціалу України, за відсутності реальних перспектив його зростання шляхом збільшення кількості працездатного населення, набувають інтенсивні чинники росту трудових можливостей населення. Фінансування витрат на підвищення кваліфікації ВПО, їхнього освітнього рівня та рівня зайнятості сприятиме не лише розвитку трудового потенціалу цієї категорії громадян, а й загальному економічному відновленню тих регіонів країни, де вони знайшли прихисток та місце проживання.

Список використаних джерел:

1. Чвертко Л. А. Трудовий потенціал Східного Поділля та Центрального Придніпров'я: демографічний та працересурсний вимір : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.09.01. Київ, 2005. 20 с.

2. Файли статистичної інформації. *Державної служби зайнятості України.* URL: https://www.dcz.gov.ua/stat/statfile

Fedorenko Tatiana

graduate student Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

Zhdanova Yelyzaveta

student of the Separated Structural Unit «Technological and Economic Vocational College of Mykolaiv National Agrarian University», Ukraine

ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

TOOLS FOR FINANCING LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT GREAT BRITAIN

Розвиток територіальних і місцевих громад є одним з пріоритетних завдань як законодавчих, так і виконавчих органів влади будь-якої країни. Це завдання здійснюється в рамках реалізації цілей бюджетної й фінансової децентралізації, які спрямовані на підвищення ефективності перерозподілу бюджетних коштів, отриманих від платників податків.

Використання фінансових інструментів потребує від громад не тільки ініціативності, але й високого рівня фінансової грамотності й вміння управляти борговими зобов'язаннями. На відміну від грантів, фінансові інструменти передбачають повернення вкладених коштів, що накладає додаткову відповідальність на громади за ефективне використання цих ресурсів.

Дослідник V. Morretta (2021) в своєму дослідженні розглядав поняття територіального капіталу як важливого елемента ендогенного економічного розвитку. Науковці R. Kostyukevich, et al. (2020) проаналізували вплив євроінтеграційних процесів на інвестиційний потенціал та інституційну зрілість сільських громад. Основними інструментами й джерелами фінансування є податкові доходи, які включають місцеві податки, такі як податок на майно, податок на прибуток підприємств і земельний податок.

Загалом, ефективне використання цих джерел і інструментів фінансування є важливим для забезпечення сталого економічного розвитку територіальних громад. Розвиток і впровадження нових фінансових інструментів, таких як публічно-приватні партнерства і краудфандинг, можуть

суттєво покращити та інноваційно змінити фінансову ситуацію і сприяти реалізації важливих ініціатив.

Для вивчення економічного розвитку місцевих громад було обрано Великобританію, яка характеризується довгою історією децентралізованого управління та широким використанням фінансових інструментів для підтримки місцевих громад.

У Великобританії функціонує складна трирівнева система місцевого управління, яка включає графства та райони. Регіони мають дуже обмежені функції і не вважаються місцевими урядами для цілей фінансування. Місцеві уряди Великобританії отримують доходи в основному з двох джерел: гранти та власні доходи. Грант на підтримку доходів є вирівнювальним грантом, що використовується для загальних витрат, і його розподіл визначається формулою, що враховує місцеві доходи, витрати на надання послуг і демографічні дані.

У Таблиці 1 продемонстровано динаміку доходів місцевих громад Великобританії за 2017-2022 роки, розподілених на грантові та власні доходи.

Грантові доходи відзначилися коливаннями, з найвищими показниками під час пандемії COVID-19 через додаткові гранти, але загалом продемонстрували тенденцію до зниження. Власні доходи громад також змінилися, з певним зростанням на початку періоду та подальшим незначним зменшенням.

У результаті проведеного дослідження було виокремлено основні джерела та інструменти фінансування економічного розвитку територіальних громад, серед яких важливу роль відіграють місцеві бюджети, державні трансферти. Міжнародні гранти та фінансування від донорських організацій доповнюють ці джерела, надаючи додаткові ресурси для спеціалізованих проєктів, які сприяють економічному і соціальному розвитку.

Аналіз інструментів фінансування місцевого економічного розвитку в Великобританії виявив основні напрями, які сприяють ефективності місцевого управління економічним розвитком, зокрема високий рівень довіри до місцевих

органів влади, оптимізацію кількості місцевих громад для підвищення їх спроможності та розробку чітких стандартів для надання послуг.

Таблиця 1. Доходи місцевих громад Великобританії за 2017-2022 роки, млн фунт ст.

Категорія доходів	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Гранти					
Грант підтримки доходів	4,383	1,493	700	1,657	1,629
Грант на поліцейські потреби або поліцейський грант	7,838	7,713	7,669	7,987	8,228
AEF	43,333	42,810	42,656	51,215	50,333
Грант на підтримку місцевих послуг	39	24	30	22	28
Гранти загального та доходного характеру COVID-19	-	-	-	6,622	2,871
Гранти поза межами AEF	22,562	20,704	18,007	16,879	15,293
Гранти на рахунок доходів від житла	159	207	191	236	198
Гранти на капітальні витрати	8,934	9,867	8,702	9,262	10,195
Загальний грантовий дохід	87,249	82,817	77,955	93,879	88,775
Власні доходи					
Муніципальний податок	30,454	32,001	33,183	34,040	34,434
Доходи від схеми утримання ставок	16,707	19,454	18,163	17,323	17,695
Зовнішні відсоткові надходження	1,288	1,631	1,781	1,522	1,611
Капітальні надходження	3,051	3,421	2,358	2,105	2,364
Продажі, збори та плати	14,028	14,268	14,056	11,426	13,832
Оренда рад	7,724	7,744	7,543	7,426	7,087
Інші доходи та коригування	20,911	20,648	20,925	21,321	21,238
Загальні власні доходи	73,252	78,520	77,084	73,842	77,023
Всього доходи	181,411	181,985	175,964	189,042	187,036

Список використаних джерел:

1. Afonso, A., & Venâncio, A. (2019). Local territorial reform and regional spending efficiency. *Local Government Studies*, *46*(6), 888-910. https://doi.org/10.1080/03003930.2019.1690995

2. Akapelwa, K., & Mwange, A. (2023). Theories of local government financing: A comprehensive theoretical review. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*, 4(5), 765-773. (https://doi.org/10.54660/.IJMRGE.2023.4.5.765-773)

3. Ananta, R., & Iswanto, D. (2024). The effectiveness of local taxes on local revenue of Bojonegoro Regency. *Jurnal Manajemen Keuangan Publik*, *8*(1), 42-51. https://doi.org/10.31092/jmkp.v8i1.2542

4. Antunes Junior, W. F., Borsatto, R. S., & de Souza-Esquerdo, V. F. (2021). Why is it so difficult to promote territorial development through public policies? The obstacles faced by a Brazilian experience. *World Development Perspectives*, *24*, 100367. https://doi.org/10.1016/j.wdp.2021.100367

5. Bondarchuk, M., Voloshyn, O., Vivchar, O., & Dzhuryk, K. (2022). The development of methodology evaluation financial revenues in territorial communities. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, *4*(45), 114-122. https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3820

Gvozdej Nataliia

candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of finance, accounting, and economic security, Uman state pedagogical university named after Pavlo Tychyna, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

PECULIARITIES OF FINANCIAL SUPPORT FOR LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES

В умовах ринкової системи господарювання одним із методів фінансового механізму територіального управління є фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування. Бюджетне фінансування як основний його елемент до цього часу займає провідне місце у фінансуванні потреб населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Разом із тим, місцева влада стикається з проблемами недостатнього фінансування діяльності, тому доцільним є реформування фінансового механізму як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Удосконалення потребують і важелі впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Своєчасне та повне забезпечення органів місцевої влади в достатніх обсягах власними доходами є особливо важливим, оскільки недостатність фінансування та обмеженість основних фінансових джерел створює додаткові труднощі для функціонування цілісної системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Важливим є переосмислення основних засад наповнення дохідної частини бюджетів органів влади на місцевому рівні, що, у свою чергу, позитивно відобразиться й на рівні бюджетного фінансування. Вважаємо, це дозволить оптимально збалансувати функції та повноваження громад та органів місцевого самоврядування з їх наявними фінансовими можливостями, сприятиме повноцінній реалізації завдань та функцій надання соціальних послуг населенню на рівні, передбаченому загальнодержавними стандартами. У зв'язку із цим великого значення набуває вдосконалення теоретичних основ фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування.

Правове регулювання фінансових відносин, які виникають при фінансуванні діяльності органів місцевого самоврядування, є однією з форм управління з боку держави економічним і соціальним розвитком адміністративно-територіальної одиниці, що відображатиметься на ефективності, результативності фінансового забезпечення місцевих органів влади[1].

Тому дії органів влади місцевого рівня у сфері їх фінансового забезпечення повинні ґрунтуватися на правових актах, котрим притаманні такі основні функції:

1) визначають перелік установ, організацій, фізичних і юридичних осіб, на які впродовж певного часу поширюється дія правової норми;

2) регламентують права й обов'язки органів місцевого самоврядування щодо наповнення та використання місцевих бюджетів;

3) є підґрунтям для вживання відповідних заходів щодо виконання чи невиконання правових норм органами місцевого самоврядування;

4) усі фінансово-правові відносини органів місцевого самоврядування з суб'єктами господарювання виникають і припиняються на законодавчій основі;

5) наявність якісних законодавчих та інших нормативних документів створює умови ефективного витрачання цільових грошових фондів органів місцевого самоврядування, а також досягнення високих кінцевих результатів їх впливу на рівень соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці та суспільства загалом;

6) правові норми, що регулюють фінансові відносини органів місцевого самоврядування, є системою фінансового права, яка ґрунтується на Конституції держави;

7) норми чинного законодавства повинні чітко окреслювати функції місцевого самоврядування й, відповідно до них, джерела фінансових ресурсів, які становитимуть фінансове забезпечення цих функцій[2].

Відзначимо, що зміст останньої функції отримав своє відображення також і в нормах міжнародного законодавства. Основні положення 9 статті "Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування" Європейської Хартії про місцеве самоврядування регламентують: місцеве самоврядування повинно наділятися фінансовими ресурсами відповідно до його концепції, передбаченої конституцією та законом; цих ресурсів повинно бути достатньо, умежах загальної економічної політики ними можна вільно розпоряджатися; частина фінансових ресурсів повинна формуватися за рахунок місцевих податків і зборів, ставки яких визначаються місцевим самоврядуванням у межах закону [3].

Нормами цього нормативно-правового акта не встановлено частки фінансових ресурсів, що формуються за рахунок місцевих податків і зборів, оскільки таке питання повинно вирішуватися кожною країною окремо з огляду на її економічні й фінансові умови [4].

Отже, основною формою фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування є бюджетне фінансування - надання юридичним особам із

бюджетів різних рівнів фінансових ресурсів у вигляді безповоротних коштів на розвиток економіки, соціальної сфери, державне управління, оборону.

Список використаних джерел:

1. Русін В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення місцевого самоврядування. *Світ фінансів.* 2009. №4(21). С. 83-89.

2. Стефанюк І.Б. Удосконалення механізму фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. *Фінанси України.* 2013. №2. С. 71-82.

3. Європейська Хартія місцевого самоврядування ; [пер. з англ. Є. М. Вишневського]. - Страсбург : Вид-во Ради Європи, 1990. 9 с.

4. Вовна Н. Фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування. Схід. 2010. № 4 (104). С. 17-24

Harazha Mariia U.

student, Pavlo Tychyna Uman state pedagogical university, Ukraine

Scientific supervisor: Slatvinska L. A. Ph. D. associate professor of the department of technologies and organization of tourism and hotel and restaurant business, Pavlo Tychyna Uman State pedagogical university, Ukraine

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ХЕДЖУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ

IMPROVING THE PRINCIPLES OF BUSINESS RISK HEDGING

Підприємницькі ризики відіграють важливу роль у розвитку громад, оскільки вони мають безпосередній вплив на економічну стабільність та соціальний добробут. Ризики, з якими стикаються підприємці, можуть як сприяти, так і перешкоджати розвитку місцевих громад.

Сучасні дослідження [1, 2] присвячено підвищенню рівня розуміння та ефективності управління ризиками на підприємстві для забезпечення його стійкості, конкурентоспроможності та успішного розвитку.

Хеджування підприємницьких ризиків дозволяє підприємствам знизити вплив несприятливих ринкових змін, стабілізуючи їх грошові потоки та забезпечуючи передбачуваність фінансових результатів. Враховуючи актуальні

тенденції розвитку зовнішньої торгівлі, необхідно удосконалити методи хеджування, адаптуючи їх до нових викликів сучасної економіки.

Одним із важливих аспектів, який потребує удосконалення, є ефективне використання фінансових інструментів для мінімізації валютних ризиків. Оскільки підприємства, що здійснюють експортну діяльність, часто мають справу з різними валютами, необхідно зважено підходити до вибору відповідних інструментів. Це дозволяє забезпечити стабільність цін на експортовану продукцію і зменшити валютний ризик.

Важливою складовою сучасного хеджування є інтеграція технологій автоматизації та фінансових технологій (FinTech), які допомагають підприємствам у реальному часі здійснювати оцінку ризиків та управляти ними. Використання алгоритмів та штучного інтелекту для прогнозування коливань ринкових умов надає компаніям можливість оперативно коригувати свої стратегії хеджування та мінімізувати можливі втрати. Окрім того, технології блокчейн можуть використовуватися для забезпечення прозорості та безпеки укладання угод, що є важливим для запобігання юридичним та фінансовим ризикам.

Ще одним важливим моментом є необхідність розробки індивідуальних стратегій хеджування для кожного підприємства. Кожен бізнес має свої особливості, тому для ефективного управління ризиками важливо враховувати як фінансові характеристики підприємства, так і специфіку зовнішніх ринків. Підприємства, які працюють на різних міжнародних ринках, повинні застосовувати різні інструменти хеджування, що відповідають специфіці кожного конкретного ринку. Наприклад, для аграрних компаній, що займаються експортом зерна, оптимальним може бути використання товарних ф’ючерсів, тоді як компанії, що працюють в секторі інформаційних технологій, можуть застосовувати валютні опціони для захисту від ризиків коливань курсу.

Інноваційний підхід до хеджування включає в себе також застосування комплексних інструментів, що дозволяють одночасно управляти кількома видами ризиків. Це можуть бути комбіновані контракти, які дають можливість

знизити цінові ризики, зберігаючи при цьому можливість отримати прибуток за сприятливих ринкових умов.

Враховуючи глобальні зміни в економічній ситуації, особливо в умовах постійних кризових явищ, варто підвищити роль стратегічного планування в процесі хеджування. Управління ризиками повинно стати частиною загальної стратегії підприємства, щоб забезпечити довгострокову стабільність і розвиток. Зокрема, важливо розробити системи управління ризиками, що дозволяють аналізувати та оцінювати потенційні загрози, враховуючи всі зовнішні та внутрішні фактори.

Підприємства повинні використовувати моделі, засновані на прогнозах макроекономічних змін, для визначення найбільш ймовірних сценаріїв розвитку ринку та налаштування своїх хеджувальних стратегій відповідно до цих прогнозів. Моделювання економічних і політичних ризиків дозволяє створювати більш ефективні стратегії хеджування, які враховують не тільки поточні, а й потенційні зміни на ринку.

Незважаючи на широке застосування сучасних інструментів, важливим є також людський фактор. Ефективне управління ризиками потребує висококваліфікованих фахівців, здатних адекватно оцінити ринкові умови, здійснити правильний вибір фінансових інструментів і правильно трактувати ризики, що виникають. Інвестування в навчання і підвищення кваліфікації працівників є необхідною умовою для підтримки високої ефективності хеджування.

Оскільки ринкові умови постійно змінюються, важливо постійно переглядати існуючі хеджувальні стратегії, щоб вони відповідали актуальним умовам. Це дозволяє швидко коригувати заходи і уникати помилок, які можуть призвести до втрат.

Список використаних джерел:

1. Балдинюк В. Ризик-менеджмент як інструмент управління діяльності суб’єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2023. 55. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-39

2. Білоус С., Власенко А. Управління ризиками на підприємстві. *Цифрова економіка та економічна безпека*/ 2023. (8 (08). С. 17-21. URL: https://doi.org/10.32782/dees.8-4

Khylko I. I.,

senior lecturer at the department of economic cybernetics, computer science and information technology Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Zernytska K. O.,

higher education student of the faculty of accounting and finance Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ГРОМАД НА ОСНОВІ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

OPTIMIZATION OF THE DISTRIBUTION OF FINANCIAL RESOURCES OF COMMUNITIES BASED ON MATHEMATICAL MODELING

У сучасних умовах децентралізації та автономії місцевих громад управління фінансовими ресурсами стає одним із ключових аспектів ефективного розвитку. Фінансові ресурси громад є обмеженими, тому їх раціональний розподіл сприяє реалізації пріоритетних завдань, мінімізації ризиків неефективного використання та досягненню сталого соціально-економічного розвитку. У цьому контексті математичне моделювання набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє створити науково обґрунтовані алгоритми прийняття рішень щодо оптимального розподілу фінансів [1].

Математичне моделювання є універсальним інструментом аналізу складних систем, що дозволяє враховувати велику кількість змінних і взаємозв’язків. У контексті фінансів місцевих громад воно дає змогу оптимізувати використання бюджетних коштів, оцінювати ефективність фінансових стратегій та прогнозувати наслідки їх реалізації. Основним завданням такого підходу є визначення оптимального розподілу ресурсів між різними сферами діяльності громади з урахуванням обмежень, таких як обсяг бюджету, нормативи фінансування та пріоритетність завдань [2].

Одним із найпоширеніших підходів у математичному моделюванні для розподілу фінансових ресурсів є лінійне програмування. Цей метод дозволяє створювати моделі, які оптимізують певний об’єктний показник, наприклад, витрати або дохід громади. При цьому враховуються обмеження, такі як мінімально необхідне фінансування освітніх, медичних чи соціальних програм. Використання лінійного програмування дозволяє не лише оптимально розподіляти ресурси, а й знаходити компроміси між різними потребами громади.

Іншим перспективним підходом є використання економетричних моделей. Вони дозволяють аналізувати взаємозв’язки між фінансовими показниками громади та соціально-економічними результатами. Наприклад, такі моделі можуть показати, як зміна фінансування інфраструктурних проектів вплине на рівень зайнятості чи економічної активності в громаді. Це забезпечує ухвалення стратегічних рішень на основі кількісних даних [3].

Особливу увагу слід приділити методам багатокритеріальної оптимізації, які враховують різні, часто суперечливі цілі громад. Наприклад, громада може прагнути мінімізувати витрати на комунальні послуги, але одночасно забезпечувати високий рівень якості обслуговування. Моделі багатокритеріальної оптимізації дозволяють знайти баланс між такими цілями, враховуючи пріоритети громади та обмеження ресурсів [2].

Важливим напрямом математичного моделювання є моделі динамічного програмування, які враховують часовий аспект управління фінансами. Це особливо актуально для довгострокових проектів, які вимагають поетапного фінансування. Наприклад, моделі динамічного програмування можуть бути використані для оптимізації багаторічних інвестиційних програм, таких як будівництво інфраструктури, розвиток комунальних підприємств чи впровадження енергозберігаючих технологій.

Практична реалізація математичного моделювання у фінансовій сфері громад потребує відповідних інформаційних технологій. Сучасні програмні засоби, такі як Matlab, Python, Excel Solver або спеціалізовані системи для

бюджетного планування, дозволяють ефективно реалізовувати математичні моделі та проводити їх аналіз. Використання таких інструментів підвищує точність розрахунків та скорочує час обробки даних [3].

Однак використання математичного моделювання в управлінні фінансами громад супроводжується певними викликами. Насамперед, це потреба в якісних і точних даних для побудови моделей. Недостатність даних або їх недостовірність можуть значно знизити ефективність моделей. Крім того, складність моделей та їх реалізації може стати бар'єром для невеликих громад із обмеженими фінансовими та кадровими ресурсами [2].

Таким чином, оптимізація розподілу фінансових ресурсів громад на основі математичного моделювання є перспективним напрямом, який забезпечує ефективність і прозорість управління фінансами. Використання сучасних математичних методів сприяє досягненню стратегічних цілей розвитку громад, забезпечуючи раціональне використання ресурсів. Попри існуючі виклики, впровадження математичного моделювання має стати пріоритетним завданням у контексті децентралізації та підвищення фінансової автономії громад.

Список використаних джерел:

1. Болгар Т. М., Вареник В. М., Пестовська З. С. Інноваційні інформаційні технології у фінансовому управлінні. *Академічний огляд*. 2022. Вип. 2(57). С. 98-110. URL: https://ir.duan.edu.ua/server/api/core/bitstreams/130b50c3-55b0-43d1-9d79-b2e8c0938aa6/content

2. Гайденко С. М., Синельник Л. В. Використання економіко-математичного моделювання в умовах децентралізації місцевих громад. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки).* 2023. Вип. 21(13). С. 115-120. URL: https://eprints.kname.edu.ua/38853/1/59-61.pdf

3. Яцик М. І. Шляхи залучення сучасних фінансових інструментів у діяльність об'єднаних територіальних громад. *Економіка, бізнес та управління.* 2020. Вип. 12(6). С. 15-21. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/30540

Klynovyi D. V.

candidate of economic sciences, senior researcher, leading researcher of the department of spatial development and quality of life, Institute of demography and quality of life problems of the National academy of sciences of Ukraine, Ukraine

Petrovska I. O.

candidate of economic sciences, senior researcher, associate professor, head of the department of public administration, tourism and hotel and restaurant business, V.I. Vernadsky Tavrida National University, Ukraine

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-ПРОСТОРОВА МОДЕЛЬ РЕКОНСТРУКТИВНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УТВОРЕНЬ

INSTITUTIONAL-SPATIAL MODEL OF RECONSTRUCTIVE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL ENTITIES

До повоєнної реконструкції територіальних утворень (регіонів, міст, громад тощо) необхідно залучити максимальну кількість зацікавлених сторін. Для цього нами запропоновано полісуб'єктну інституціонально-просторову управлінську модель, яка функціонуватиме на принципах публічно-приватного партнерства, платформної економіки, механізмах форсайт-проєктування і майстер-планування просторового розвитку. Інструментарій форсайт-проєкту та розробленого, на його основі, майстер-плану дозволяють налагодити співробітництво влади, бізнесу і громад на довгостроковій основі таким чином, що рамковою основою для його формування виступає візія реконструктивного розвитку, втілена у форсайті, а наповненням слугують взаємоузгоджені ініціативи влади, бізнес-структур і втілені в конкретних інвестиційних проєктах, запропонованих у майстер-плані розвитку територіального утворення [1]. Схема моделі реконструктивного розвитку територіальних утворень наведена на рис 1.

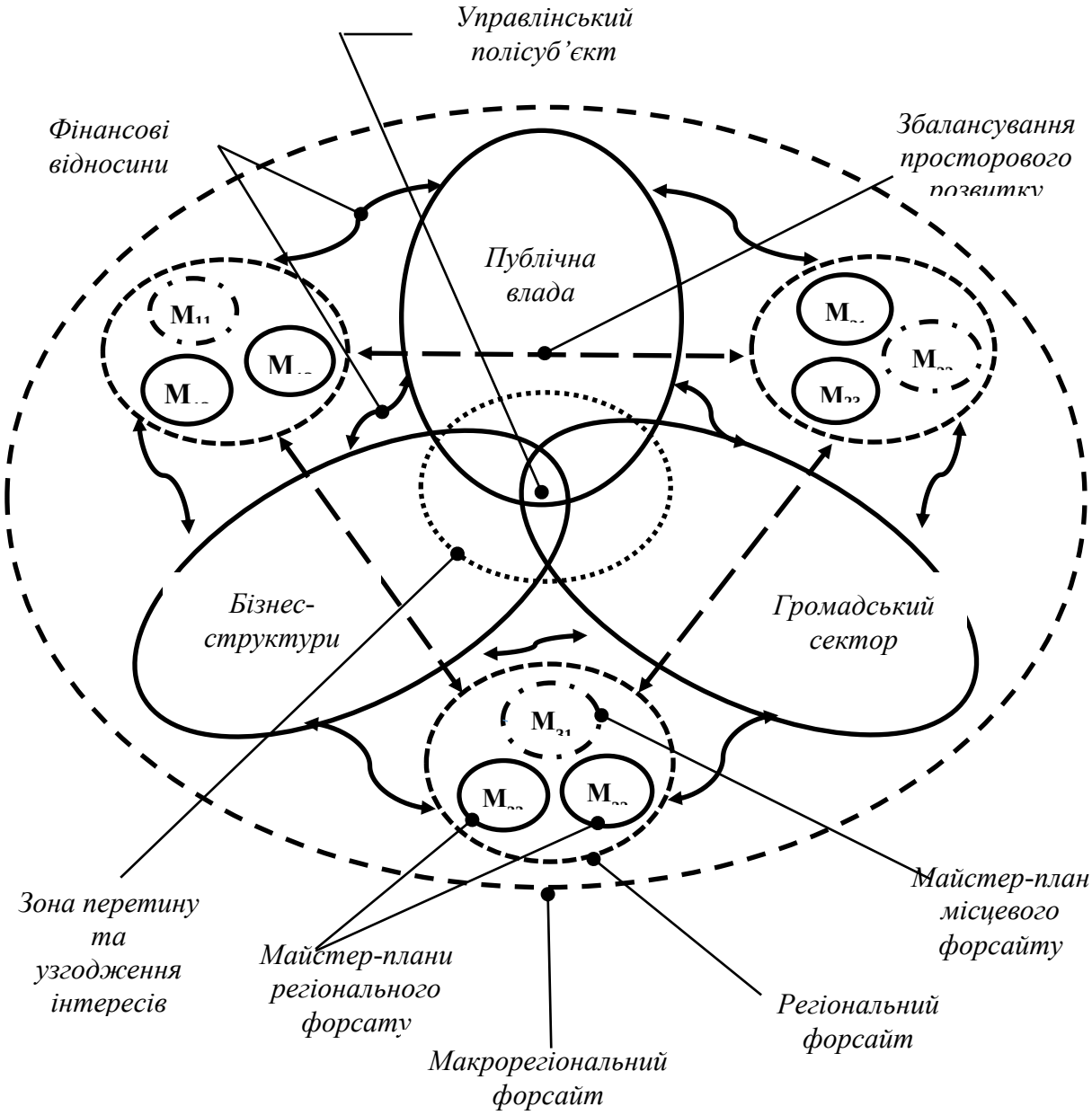

Рисунок 1 – Інституціонально-просторова модель реконструктивного розвитку територіальних утворень

(авторська розробка)

Органи публічної влади у системі полісуб'єктного управління виступатимуть ініціаторами і організаторами форсайт-проєктування просторового розвитку та майстер-планування, з розробкою конкретних проєктів відновлення об'єктів виробництва та інфраструктури територіальних утворень. Роль бізнес-структур полягатиме в кваліфікованому та професійному використанні наявних ресурсів територій для господарських потреб, безпосередньому управлінні реалізацією проєктів. Населення, через платформу

комунікацій, формуватиме загальну візію реконструктивного просторового розвитку, для наступного її втілення в реалізації відповідних проєктів. При цьому органи влади, населення і бізнес утворюють управлінський полісуб'єкт, а співпраця між ними організовується як публічно-приватне партнерство.

У форсайт-проєктуванні важливим є формування комплексної, широкої візії майбутнього, яка виходить за географічні рамки місцевого й локального рівнів, а тому можна зробити висновок про те, що форсайт, по відношенню до майстер-плану, об'єктивно має більш географічно укрупнене спрямування, хоча й не виключає співпадіння географічних меж, наприклад – форсайт і майстер-план розвитку міста, територіальної громади тощо (рис. 1).

Запропонована нами модель несе в собі наступні ознаки: по-перше: організаційні можливості для залучення та інтеграції потужних внутрішніх і зовнішніх ресурсів до господарського обігу – для формування загально-ресурсного потенціалу сталого розвитку; по-друге: управлінський потенціал – для прийняття відповідних якісних, таких, що враховують інтереси ключових стейкхолдерів, управлінських рішень, по-третє: виробничу складову, яка здатна, з високим рівнем господарської та фінансової віддачі, реалізовувати завдання з досягнення цілей сталого розвитку; по-четверте: гнучку й адаптивну систему регуляторів, здатну швидко відпрацьовувати загрози та ризики повоєнного періоду реконструкції національного господарства.

Список використаних джерел:

1. Бистряков І.К., Клиновий Д.В., Коржунова Н.В. Форсайт-підхід до організації та фінансування сталого господарювання. Економіка України. 2022. № 4. С. 03—27. https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.04.003.

Kulish I.

PhD, senior research fellow, senior research fellow at the department of regional environmental policy and nature management Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, Ukraine

STATE POLICY IN THE FIELD OF NATURAL RESOURCES PROTECTION: WATER

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ: ВОДА

Starting to consider the economical attitude to natural resources, it is advisable to recall A. Pigou, who was among the first (1924) to draw attention to the need to preserve natural resources, emphasizing the decisive role of the state in regulating this process [1, p. 95]. The problem of water shortage in the twentieth century was considered mainly for areas that traditionally suffer from water shortages, such as African countries, or are periodically exposed to droughts, but climate change has made its own adjustments and it has already become a recognized problem for almost all countries of the world.

According to the World Commission on Environment and Development, approximately 80 countries with 40% of the world's population are already suffering from serious water shortages. This is one of the reasons why the UN Sustainable Development Goals include ensuring access to clean water for all segments of the population.

Ukraine's water resources are a national treasure that ensures economic development and prosperity. In the 21st century, the world's population has tripled and water consumption has increased sixfold, leaving more than a billion people without access to water and 2.4 billion in need of better sanitation. These trends have not spared our country either. In Ukraine, water resources are critical for sustainable development, and the country is ranked 95th in terms of rational use of water resources (according to UNESCO, 122 countries participated in the study).

The dependence of Ukraine's population on water resources is growing, and, consequently, the requirements for their quality are increasing. The main and decisive role in the use and protection of water resources is assigned to the state, which realizes its functions by implementing an effective state policy in this area. The primary task of the state policy on the use and protection of water resources is to harmonize Ukrainian legislation with the legislation of the European Union and to

ensure proper quality of water resources and their compliance with sanitary standards [2].

Today, water scarcity has forced most dry climate countries to increase food imports, as the local agricultural sector is no longer able to produce enough food to meet the needs of the population. This threat to food security caused by the inability of the state to meet the vital needs of people and the need to strengthen control over the distribution and use of water in all sectors of the economy, as it is essentially an economic and political dependence.

Of all economic activities, agriculture is the most water-consuming, consuming about 80% of all water. According to various estimates, the efficiency of water use in this sector is very low and does not exceed 45%, and more than half of it is lost. Growing water scarcity and improper management of available water resources are now the main threat to the sustainable development of various sectors, especially domestic, industrial and agricultural [3].

In countries where water scarcity has already become a sad reality, the problem of crisis prevention and the search for ways to improve the efficiency of water resources use is becoming more acute and urgent. This is the basis for developing strategies and plans to meet the needs of the population, reduce poverty, and prevent a decline in the quality of life. In addition, the need to preserve ecosystems cannot be overlooked. More efficient use of water will help avoid conflicts between different sectors and ensure the stability of water supply for agriculture, industry and households.

Currently, the following institutions monitor water resources in Ukraine: The Ministry of Ecology, the State Agency of Water Resources, the Sanitary and Epidemiological Service of Ukraine, and the regional hydrometeorological centers of the State Emergency Service of Ukraine (SES). Management functions in the field of water protection are distributed among different central executive authorities, resulting in their duplication, ambiguous interpretation of environmental legislation and inefficient use of budget funds [4, p. 161].

Despite the sufficiently strong institutional support, there is a need to develop a

Concept for reforming the sphere of water protection and reproduction in Ukraine, rational use of water resources and development of water management and land reclamation after the end of martial law [5, p. 119]. Equally urgent is the issue of preventing a water crisis and increasing the productivity of the use of this resource, which is crucial for ensuring food security, the functioning of all sectors of the national economy and human life.

References:

1. Pigou A.C. The economics of welfare. London : Macmillan.T. 1, in 3 t. 1924. 512 p.

2. Khmelinin V.O. Public administration of water resources of Ukraine: PhD thesis...Candidate of Law: specialty 12.00.07 / Khmelinin Volodymyr Oleksiyovych. Zaporizhzhia, 2016. 22 p.

3. Hamdy A., Ragab R., Scarascia-Mugnozza E.. Coping with water scarcity: water saving and increasing water productivity. 2002. Vol.52, Iss.1. Pp. 3-20.

4. Sokolova A.K. Legal aspects of public administration in the field of water protection and water resources reproduction. Problems of Legality: a collection of scientific papers. Kharkiv, 2015. Issue 128. Pp. 158-164.

5. Administrative and legal principles of water resources protection. Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law, 2023. Issue 2, Pp. 116-120.

Olga Kupchyshyna

candidate of economic sciences, associate professor at the department of finance and credit, Petro Mohyla Black Sea National University

Vitalii Koshmila

lecturer, separate subdivision, «Technological and Economical Professional College of Mykolaiv National Agrarian University»

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ГРОМАД У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Воєнний період став серйозним викликом для фінансової стійкості територіальних громад, які зіткнулися зі значним скороченням доходів та

зростанням витрат на гуманітарні потреби, підтримку внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та відновлення пошкодженої інфраструктури. Основними причинами зниження доходів місцевих бюджетів є скорочення економічної активності, зменшення податкових надходжень через припинення діяльності підприємств і міграцію населення, а також втрата частини територій у результаті бойових дій [1]. У той же час видатки громад значно зросли через необхідність фінансування оборонних заходів, надання соціальної допомоги та відновлення критичної інфраструктури.

Для забезпечення базових потреб громад під час війни важливу роль відіграють державні субвенції, дотації та міжнародна фінансова допомога. Зокрема, активна взаємодія з міжнародними донорами дозволяє залучати кошти на реалізацію програм гуманітарної допомоги, а також підтримку відновлення територій. Крім того, важливим джерелом додаткового фінансування стає публічно-приватне партнерство, яке дозволяє мобілізувати ресурси бізнесу для вирішення нагальних потреб громад [3].

Шляхи підвищення фінансової спроможності громад у воєнний період включають розробку кризових стратегій управління фінансами, спрямованих на оптимізацію видатків і пошук нових джерел доходів. Також необхідно впроваджувати цифрові інструменти для підвищення прозорості бюджетного процесу та ефективного управління ресурсами. Одним із перспективних напрямів є посилення співпраці громад із міжнародними організаціями для реалізації проєктів відновлення, а також залучення грантових програм на післявоєнну реконструкцію [2].

У післявоєнний період громадам необхідно зосередитися на відновленні економічної активності, створенні сприятливих умов для бізнесу та залученні інвестицій. Для цього важливо розробляти довгострокові стратегії фінансового відновлення, які включатимуть стимулювання підприємництва, модернізацію інфраструктури та запровадження інноваційних підходів до управління фінансами. Таким чином, ефективне використання фінансових ресурсів, стратегічне планування та міжнародна підтримка можуть стати запорукою

економічної стійкості та розвитку громад навіть у надзвичайно складних умовах.

Список використаних джерел:

1. Гавриш О. М. Фінансова стійкість громад у кризовий період // Економіка та управління. – 2023. – №1. – С. 15-22.

2. Державна підтримка місцевих бюджетів у воєнний час: виклики та перспективи / За ред. В. І. Кравченко. – Київ: Науковий світ, 2023.

3. Шевчук В. В. Особливості бюджетної політики громад у період війни // Фінанси України. – 2023. – №2. – С. 43-50.

4. Global Financial Resilience in Crisis: Local Perspectives / Edited by J. Smith. – London: Routledge, 2022.

5. Міжнародна допомога територіальним громадам: проблеми та можливості / Під ред. О. С. Лозовий. – Харків: Видавничий дім «Основа», 2023.

Matsola M.

candidate of economic sciences, associate professor of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian national university Ukraine

Klusa S.

master of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ І ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПІДПРИЄМНИЦТВІ: ДЕТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

IMPROVEMENT OF MANAGEMENT METHODS AND FORMS OF ORGANIZATION OF MARKETING ACTIVITY IN AGRO-BUSINESS: DETAILED ANALYSIS

Ефективне управління збутом є одним з ключових факторів успіху в агропідприємництві. Зростаюча конкуренція, мінливі ринкові умови та вимоги споживачів вимагають від аграрних підприємств постійного вдосконалення

своїх збутових стратегій. Даний документ має на меті надати детальний огляд сучасних методів управління збутом та пропозиції щодо їх впровадження в агросекторі.

Сьогодні аграрні підприємства стикаються з низкою викликів:

– сезонність виробництва – складність забезпечення стабільних поставок продукції протягом року;

– висока конкуренція – збільшується кількість виробників на ринку;

– зміна кліматичних умов – впливає на врожайність та якість продукції;

– вимоги споживачів – постійно зростають вимоги до якості, безпечності та екологічності продукції.

До ключових напрямів вдосконалення збутової політики в сфері агропідприємництва можна віднести[1]:

1. Стратегічне планування:

Глибокий аналіз ринку: Визначення цільових аудиторій, трендів, конкурентного середовища.

Сегментація ринку: Розподіл ринку на більш дрібні сегменти для розробки індивідуальних пропозицій.

Постановка SMART-цілей: Визначення конкретних, вимірних, досяжних, релевантних і обмежених у часі цілей.

2. Оптимізація каналів збуту:

Прямі продажі: об’єднання з іншими виробниками для спільного просування продукції та вихід на міжнародні ринки.

3. Маркетинг та просування:

Брендинг, цифровий маркетинг, програми лояльності: з метою стимулювання повторних покупок.

4. Управління якістю та безпекою продукції:

Система менеджменту якості: Впровадження міжнародних стандартів (ISO 22000).

Трасування продукції: Створення системи відстеження продукції від поля до столу.

Сертифікація: Отримання сертифікатів органічної, екологічно чистої продукції.

5. Логістика та зберігання:

Оптимізація логістичних процесів з мінімізацією витрат на доставку та забезпечення сучасних систем зберігання та впровадження нових технологій та розробка нових продуктів, які відповідають сучасним трендам.

6. Управління персоналом:

Підвищення кваліфікації та система мотивації.

7. Фінансовий аналіз та контроль:

Аналіз фінансових показників та бюджетування.

Стосовно надання конкретних рекомендацій для агропідприємств[2], то слід зосередити увагу на:

– співпрацю з роздрібними мережами з метою підписання довгострокових контрактів, участь у спільних маркетингових кампаніях;

– розвиток прямого продажу споживачам через створення онлайн-магазинів, доставки на дім;

– участь у виставках та ярмарках з демонстрацією продукції, встановленням контактів з потенційними партнерами;

– використання цифрових інструментів – створення мобільних додатків, онлайн-платформ для замовлень;

– індивідуальний підхід до кожного клієнта – побудова довгострокових відносин з клієнтами;

– постійну адаптацію до змін ринку через аналіз нових трендів та технологій.

Удосконалення збутової діяльності є складним, але необхідним процесом для успіху агропідприємства. Завдяки комплексному підходу, який включає стратегічне планування, оптимізацію каналів збуту, маркетинг, управління якістю та інновації, можна досягти значних результатів.

Список використаних джерел:

1. Гринько, Т., Гвініашвілі, Т., & Сотула, В. (2023). Особливості управління збутовою діяльністю підприємства в сучасних умовах. Економіка та суспільство, (51). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-8

2. Сергієнко О. А., Давиденко Д. В. Стратегії збутової діяльності підприємства: види та принципи формування. Актуальні проблеми фінансової системи України 2021. Матеріали XVIII міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів : Черкаський державний технологічний університет, 27 лис. 2021 року. Черкаси, 2021. 195 с.

Lysyi Yurii,

master of finance, banking and insurance Pavlo Tychyna Uman State pedagogical university

Dushenkivska Viktoriia,

student of the programme “accounting and taxation” Pavlo Tychyna Uman State pedagogical university

Scientific supervisor: Demianyshina Olesia Pavlo Tychyna Uman State pedagogical university

CONCEPTUAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO IMPROVING THE QUALITY OF BANKS' LOAN PORTFOLIOS

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНИХ ПОРТФЕЛІВ БАНКІВ

Today, the efficiency of banks' lending activities is a necessary, if not decisive, factor in the life of banks, as the loan portfolio accounts for more than half of all bank assets. In the structure of the bank's balance sheet, the loan portfolio is considered as a single entity and an integral part of assets that has its own level of profitability and risk. Therefore, to ensure successful lending, i.e. to ensure the repayment of loans and increase the profitability of lending operations, banks must implement an effective and flexible loan portfolio management system. This can be achieved through the study of theoretical and practical issues related to the approaches and process of forming and managing a commercial bank's loan portfolio [1].

In 2024, the situation in the Ukrainian financial market underwent significant changes, which affected the investment strategy of JSC Oschadbank. Given the current trends, it is more expedient to invest in the loan portfolio rather than in government debt obligations. This is confirmed by comparing the yields of government bonds and loans granted to JSC ‘Oschadbank’ clients in 2024.

The yield on loans to customers was 16.24%, while the yield on domestic government bonds was only 15.05% [2].

By analysing the yield on loans to customers in the economy as a whole by maturity and borrower type, we can identify the most profitable segments for investment.

Short-term loans for individuals with a term of up to 1 year show the highest yield - 36.12%. At the same time, loans to companies with a maturity of 1 to 5 years have a yield of 20.23%, which is also quite attractive. Loans for individuals with maturities of 1 to 5 years and more than 5 years have yields of 28.29% and 21.82%, respectively, which exceeds the yields of domestic government bonds.

Despite the attractiveness of investing in the loan portfolio, there are certain limitations that must be taken into account when forming the optimal structure of assets and liabilities of JSC Oschadbank. Balancing the deposit and loan portfolios is a key factor in ensuring the financial stability of the bank.

The optimal strategy of JSC ‘Oschadbank’ is to balance the deposit and loan portfolios by gradually increasing the share of long-term loans at the expense of conditionally stable short-term deposits. At the same time, it is advisable for the bank to diversify its loan portfolio by industries and types of borrowers to minimise credit risks [2].

The impact of globalisation and internationalisation on the development of banking activities of domestic banks and the intensification of interbank competition necessitate the development of measures to minimise losses from the current financial crisis. The quality of the loan portfolio undoubtedly plays a dominant role for Ukrainian banks, as most of the banking system's assets are represented by loans. It is important to note that in the current environment of political and economic

instability, the riskiness of bank lending is increasing, as a significant number of loans are not repaid on time, the share of non-performing loans is growing, and the problem of improving the quality of the bank's loan portfolio is becoming particularly acute. A comprehensive analysis and adequate assessment of the loan portfolio will help to manage credit risks more effectively and create adequate provisions. The stability of the banking system also depends to a large extent on the quality of the loan portfolio.

It is undeniable that the structure of the loan portfolio and a flexible system of managing credit operations are the basis for financial stability and market resilience of commercial banks, given the crucial place that credit operations occupy in the portfolio of bank assets. Banks cultivate a strategic approach to management, develop their own internal credit policy and build their methodology and procedures on its basis. It is well known that strategic management of a bank implies a long-term vision of its development priorities and the development of a concept for improving the lending process [1].

In our opinion, the need to develop a concept of improving the quality of the loan portfolio in the management of the bank's lending activities in the current environment is caused by: increased lending risks; the need to fully and efficiently meet the needs of the real sector of the economy and the population in credit funds; insufficient level of information support for the process of managing the bank's loan portfolio and its quality in a changing economic environment.

The concept of improving the quality of the loan portfolio in the management of the bank's lending activities is an integral system of theoretical and methodological views on the essence, purpose, objectives and principles of assessing the quality of the loan portfolio in the management of the bank's lending activities, as well as a set of organisational and practical approaches to the formation of a mechanism for its implementation in specific conditions.

Thus, the proposed set of factors that are taken into account in the process of building a regression model of lending will allow to substantiate the dynamics of changes in the components of the loan portfolio and take into account the mechanism

of competitive interaction, as well as provide an opportunity to assess the financial condition of a banking institution in terms of lending and income received from the provision of credit services. Thus, the implementation of this regression model in the practical activities of the bank will help to optimise the structure of the loan portfolio and ensure a stable trend of obtaining maximum profit at the lowest cost.

References:

1. Demianyshyna O. A., Nedbalyuk, O. P., & Stanislavchuk, N. O. (2018). Financial aspects of the program of innovation development of territories in conditions of decentralization. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, *3*(26), 151–161. https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.144378

2. Згруповані балансові залишки (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2023-09-01.xlsx

Matsola M. M.

Ph.D. in economics, associate professor, chair of the department of management in information technologies, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

Koliedina K. O.

Ph.D. in economics, associate professor of department of management in information technologies, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

MANAGEMENT OF FINANCIAL SUPPORT FOR DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES UNDER CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

Ефективне функціонування територіальних громад залежить як від активного використання наявних ресурсів, так і від пошуку нових джерел доходів, впровадження інновацій та застосування передового досвіду в управлінні й організації. Раціональне використання місцевих ресурсів, стимулювання підприємницької діяльності та розвиток інфраструктури

сприяють забезпеченню фінансування для сталого розвитку територіальної громади.

Такий підхід цілком корелюється з прийнятою Урядом Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, де зазначено, що «Реалізація державної регіональної політики на період до 2027 року здійснюватиметься на основі комплексного територіального підходу, що передбачає, що об'єктом у рамках регіональної політики є територія, яка характеризується специфічним набором соціальних, просторових, екологічних та економічних особливостей» [1].

Важливим аспектом фінансового забезпечення розвитку території та управління місцевими фінансами є вміння враховувати специфіку регіону, знаходити різноманітні джерела фінансових ресурсів, ефективно їх акумулювати, використовувати та розподіляти. Це включає створення сприятливих умов для реалізації економічних планів і проєктів, а також вирішення соціальних завдань на місцевому рівні. Такий підхід сприяє інтеграції України до європейського співтовариства, що визначено ключовою метою державної політики згідно з Державною стратегією.

Можна погодитися з думкою науковців, що «Для ефективного виконання територіальною громадою покладених на неї функцій та досягнення стратегічних пріоритетів потрібне належне фінансове забезпечення як поточного функціонування, так і цілей розвитку. У такому разі територіальна громада повинна виступати одночасно й носієм соціально-економічного розвитку територій, і рушійною силою досягнення стратегічних цілей територіального утворення» [2, с. 97-108].

Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад можна розглядати через три ключові аспекти.

Перш за все, це рівень наповнення місцевих бюджетів, який формується в результаті фінансово-бюджетних змін у процесі децентралізації. Саме цей показник визначає здатність органів місцевого самоврядування реалізовувати власні повноваження та впливати на соціально-економічний розвиток громади.

Другим важливим аспектом є державна фінансова підтримка, що здійснюється через надання дотацій, субвенцій та створення цільових фондів розвитку.

Третій підхід полягає в активному пошуку органами місцевої влади додаткових фінансових ресурсів, базуючись на використанні потенціалу розвитку конкретної території.

У комплексі ці три джерела утворюють основу фінансової спроможності адміністративно-територіальних одиниць, що передбачає достатній обсяг фінансових надходжень, оптимальну структуру джерел фінансування, ефективний розподіл ресурсів та їх результативне використання. Такий підхід дозволяє долати різноманітні виклики, стабілізувати соціально-економічний стан і забезпечувати сталий розвиток як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі [3, с. 125-152].

Для забезпечення фінансової спроможності територіальних громад важливо застосовувати системний підхід. Він включає комбінацію власних фінансових надходжень, ресурсів державної підтримки та розвиток креативних індустрій як нових джерел доходів. Лише за умови достатності фінансових ресурсів громади можуть забезпечувати якісні послуги, реалізовувати інфраструктурні проєкти, розвивати соціальну сферу і, відповідно, підвищувати якість та рівень життя населення.

Таким чином, формування фінансової спроможності через використання різноманітних джерел надходжень дозволяє територіальним громадам ефективно виконувати власні та делеговані повноваження, сприяючи соціально-економічному розвитку регіону.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text.

2. Сторонянська І.З., Пелехатий А.О. Напрямки модернізації фінансового забезпечення розвитку сільських територіальних громад у контексті завдань

адміністративно-територіальної реформи. *Фінанси України*. 2014. № 10. С. 97-108.

3. Куценко Т., Сіренко Я. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління. *Макроекономічне оцінювання публічного сектору в антикризовому управлінні: аналітична доповідь*. Київ: КНЕУ, 2019. С. 125-152.

Matsola M.,

candidate of economic sciences, associate professor of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

Marusiak V.

master of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

РОЛЬ БРЕНДУ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ: КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР УСПІХУ

THE ROLE OF BRANDING IN MODERN BUSINESS: A KEY FACTOR FOR SUCCESS

Бренд – це більше, ніж просто назва компанії або логотип. Це комплексний образ, який формується в свідомості споживачів і асоціюється з певними цінностями, якістю, емоціями та досвідом. У сучасному бізнесі, де конкуренція зростає з кожним днем, сильний бренд стає незамінним інструментом для досягнення успіху.

Важливість бренду полягає у:

– впізнаваності – сильний бренд легко запам'ятовується, виділяється серед конкурентів і формує лояльність клієнтів;

– довірі – бренд, який довів свою якість і надійність, викликає довіру у споживачів, що є ключовим фактором при прийнятті рішень про покупку;

– преміальності – сильні бренди дозволяють встановлювати більш високі ціни на свої продукти та послуги, оскільки споживачі готові платити більше за відомий і якісний бренд;

– конкурентній перевазі – бренд створює унікальну пропозицію, яка відрізняє компанію від конкурентів і робить її більш привабливою для клієнтів.

– захисті від криз – сильний бренд допомагає компанії швидше відновитися після криз і зберегти свою репутацію;

– залученні інвестицій – інвестори охочіше вкладають кошти в компанії з сильним брендом, оскільки це гарантує стабільність і зростання [2].

Для створення і розвитку сильного бренду необхідно визначити його цінності, створити унікальну пропозицію, розробити візуальну ідентичність, навчитись спілкуватися з аудиторією, разом з вищепереліченим бути послідовним, забезпечувати якість та моніторити репутацію [3].

Сформульовані ясні і зрозумілі цінності будуть відрізняти ваш бренд від конкурентів. Розроблена пропозиція, яка вирішує конкретні проблеми клієнтів повинна вирізняється від пропозицій конкурентів. Створений логотип, фірмовий стиль повинен відображати цінності бренду і запам'ятовуватися, дотримуючись якого слід у здійсненні всіх комунікацій [1].

Постійна робота над покращенням якості продуктів і послуг, спостереження за тим, що говорять про ваш бренд у соціальних мережах і інших каналах, дозволить побудувати довгострокові відносини з клієнтами і тримати високу репутаційну планку.

У сучасному світі бренд є одним з найважливіших активів компанії. Сильний бренд не тільки підвищує продажі і прибуток, але і допомагає компанії досягти своїх стратегічних цілей. Тому інвестування в розвиток бренду – це довгострокова інвестиція в успіх бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Гриценюк В. В., Руснак А. В., Надточій І. І. Сутність брендингу та його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2019. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7545

2. Кінас Ірина. Вплив бренд-менеджменту на підвищення лояльності споживача. Трансформація моделі соціально-економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС: збірник тез доповідей ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 15 травня 2023 р.). / За заг. ред. Павліхи Н. В. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. С. 81–85.

3. Лихолат С., Задоріжна І. М. Вплив бренду на поведінку споживачів в умовах Covid-19. Економіка та суспільство. 2021. № 26. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-8

Pylypiv N.,

doctor of economic sciences, professor, head of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Marusiak V.

master of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА СУБ'ЄКТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

MANAGEMENT OF INNOVATION PROCESSES AT A SMALL BUSINESS ENTITY: CHALLENGES AND PROSPECTS

У сучасному динамічному світі, де технології розвиваються з неймовірною швидкістю, здатність до інновацій стала ключовим фактором виживання та процвітання будь-якого підприємства, особливо малого. Малі підприємства, завдяки своїй гнучкості та швидкості адаптації, мають значний потенціал для впровадження інновацій. Однак, управління інноваційними процесами в умовах обмежених ресурсів та високої конкуренції є складним завданням.

Одним з головних викликів для малих підприємств є фінансування інноваційних проектів. На відміну від великих корпорацій, малі підприємства мають обмежений доступ до інвестицій. Тому, для успішного впровадження

інновацій, вони повинні шукати альтернативні джерела фінансування, такі як гранти, інвестиції від бізнес-ангелів або венчурних фондів[2].

Іншим важливим аспектом є управління ризиками. Інновації завжди пов'язані з певним рівнем невизначеності. Малі підприємства повинні розробляти ефективні стратегії управління ризиками, щоб мінімізувати можливі збитки. Це може включати в себе проведення детального аналізу ринку, розробку різних сценаріїв розвитку подій та створення резервного фонду.

Інновації є ключовим фактором конкурентоспроможності будь-якого підприємства, особливо малого. Малі інноваційні підприємства є рушійною силою економічного зростання та створення нових робочих місць. Вони здатні швидко адаптуватися до змін ринку та є життєво необхідною для виживання малого бізнесу.

Крім того, малі підприємства часто стикаються з дефіцитом кваліфікованих кадрів. Для успішного впровадження інновацій необхідно залучати фахівців з різних галузей знань. Одним із рішень цієї проблеми може бути співпраця з університетами, науково-дослідними інститутами або фрілансерами.

Незважаючи на всі виклики, малі підприємства мають ряд переваг для впровадження інновацій. Вони більш гнучкі та здатні швидко адаптуватися до змін ринку. Крім того, малі підприємства часто мають більш тісні зв'язки зі своїми клієнтами, що дозволяє їм краще розуміти їхні потреби та розробляти продукти, які відповідають цим потребам[1].

Для успішного управління інноваційними процесами на малих підприємствах необхідно:

– створити інноваційну культуру – заохочувати співробітників до генерації нових ідей, створити атмосферу, де помилки сприймаються як можливість для навчання;

– розробити чітку інноваційну стратегію – визначити пріоритетні напрямки інноваційної діяльності та розробити план дій;

– залучати зовнішніх експертів – співпрацювати з науковими установами, іншими компаніями та консультантами;

– використовувати сучасні інструменти управління проектами – застосовувати такі інструменти, як Scrum, Kanban для ефективного управління інноваційними проектами;

– будувати міцні партнерські відносини – співпрацювати з іншими компаніями, інвесторами та державними органами.

Також слід зауважити, що управління інноваційними процесами на малих підприємствах є складним, проте захопливим процесом і необхідним завданням для забезпечення їх конкурентоспроможності та розвитку. Завдяки своїй гнучкості та підприємливості, малі підприємства мають великі перспективи для розвитку та зростання. Завдяки правильному підходу та використанню сучасних інструментів, малі підприємства можуть стати лідерами інновацій на ринку. Однак, для досягнення успіху необхідно докладати значних зусиль та використовувати всі доступні ресурси.

Список використаних джерел:

1. Інноваційний розвиток діяльності суб’єктів господарювання в умовах воєнного та повоєнного стану: теорія, практика, аналітика [Електронний ресурс]: монографія / В. С. Пономаренко, Л. М. Малярець, Н. М. Внукова та ін. ; за заг. ред. В. С. Пономаренка. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2024. 429 с. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/33198/1/2024.pdf

2. Микола М. Дяченко. Чинники впливу на інноваційний розвиток малого підприємництва як важливого економічного сектора держави. *Актуальні проблеми економіки* № 9 (279), 2024. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/09/9.24._topic_Mykola-Diachenko-96-103.pdf

Radionov V. S.

graduate student of the Department of Management and Public Administration, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

MECHANISM OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP FOR WASTE MANAGEMENT

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

One of the priority directions of sustainable development of the country is to ensure environmental safety, the most important component of which is the waste management system. It is no coincidence that issues related to the processing and utilisation of waste and secondary raw materials are actively discussed and elaborated at the state level. The current law on waste was adopted back in 1998. In fact, this was the reason of Ukraine's lagging behind European neighbours in the field of WTP management for dozens of years. The old approaches did not meet the new realities.

Recently, the regulatory and legislative framework on the issues of production and consumption waste management has been significantly updated. On 20 Chervnya Verkhovna Rada approved the framework Law «On Waste Management» [1]. It is on its basis that the necessary sectoral laws will be developed in the context of centralised waste management.

Waste management includes the following main elements: collection, accumulation, transportation, treatment, utilisation, decontamination, disposal. Regulation of this activity is based on such principles as: reduction of waste quantity and its involvement into economic turnover; economic stimulation of activity in the sphere of waste management; fee-based waste disposal. Each stage of this activity entails serious financial investments. At the same time, expenses in the sphere of waste management include, as a rule, the following directions:

1. Investment costs. These costs include all costs associated with the development and formation of the main positions of the project, including its feasibility study, equipment, land cost, issuance of necessary permits, etc.

2. Operating costs. These typically include fuel, energy, maintenance and repair, labour, emissions control and monitoring, revenue collection, public relations, and management costs.

Costs associated with stricter waste management legislation should also be

considered. Such costs may include the costs of controlling emissions into the environment to meet established standards; costs associated with the follow-up care of the waste disposal site where waste is no longer accepted; etc.

3. Resource recovery (recycling) costs. These resource recovery costs have the potential to generate future income from the reuse of materials, compost and energy. It should also be taken into account that these costs are paid by fees, user taxes or subsidies, which reduces the net cost of waste management.

4. Net cost of municipal solid waste. Expenditures in this area are directly related to the growth of the population's income level due to high personnel costs and compliance with stricter environmental norms and standards.

An integral component of the development of the waste management system is to increase investment in this sphere. However, the lack of financial resources experienced by both enterprises and authorities of different levels restrains the development and improvement of the waste management system. In this connection the problem of search of sources of financing and formation of new mechanisms of attraction of financial resources for realisation of such projects becomes one of fundamental for Ukraine. The mechanism of public-private partnership becomes a real mechanism allowing to attract funds of the state and private sector for financing of activity in the sphere of waste management. A number of countries, especially in developed ones such as Germany, Sweden and Japan, have successful experience in implementing waste management programmes and projects through public-private partnerships. Ukraine is also actively developing this practice. However, there are significant challenges and issues that need to be addressed. For example, there is a lack of coordination between different authorities and insufficient funding for waste management projects. In addition, the legal framework governing the interaction between the public and private sectors in this area needs to be improved. Cooperation between the public and private sectors, efficient use of resources, and the introduction of innovative approaches can significantly improve solid waste management and contribute to the sustainable development of society.

In the domestic scientific literature there are different notions of the mechanism

of public-private partnership on the basis of its economic nature and received effects. We proceed from the understanding of public-private partnership, which is contained in the Law of Ukraine [2].

To summarise, the mechanism of public-private partnership is a combination of effects from the project implementation (negative commercial efficiency and positive public efficiency), as well as the need to attract private investors, aimed primarily at obtaining a positive financial result.

Pblic-private partnership projects implemented in the sphere of organic waste management have not yet been properly developed in our country. The projects are mainly implemented in the sphere of solid municipal waste management. The largest share of projects is at the stage of investment and operation.

Thus, in our country public-private partnership in the sphere of waste management have received insufficient development, they are implemented only in the sphere of solid municipal waste management. There are no projects realised throughpublic-private partnership mechanism in the sphere of production. In the process of implementation of such projects debt financing is not used, i. e. the banking sector is not interested in such projects. Private business does not show great interest to the projects in the sphere of waste management due to the significant period of construction of facilities, large investment costs, long payback period and risks associated with the implementation, operation and maintenance of such facilities.

References:

1. Закон України Про управління відходами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text

2. Закон України Про державно-приватне партнерство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text

Rotaru Olesea Nicolae

PhD student, university assistant, Academy of economic studies of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova, ORCID ID: 0000-0003-1399-7586

THE REAL ESTATE MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: DEVELOPMENT OPPORTUNITIES AND RISKS

РИНОК НЕРУХОМОСТІ В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА: МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА РИЗИКИ

The real estate market is a fundamental element of the economy and plays an important role in attracting investment, in urban development and in ensuring an adequate and high-quality standard of living for the population. For a sustainable development and in order to assess its growth opportunities, it is appropriate to identify the strengths, weaknesses, opportunities and risks from the external environment that could arise and hinder the real estate market.

The market, generally speaking, is the place (space) where negotiations take place, but it can also refer to the set of actions and mechanisms that are obligatory for the conduct of various businesses. When we talk about the real estate market, we are referring to all the activities listed above, as well as any other activity that has property as an object of transaction.

According to the Comprehensive Assessment Report, "the real estate market can be defined as a group of people or companies that come into contact with each other for the purpose of real estate transactions [1, p. 9]".

The author Radzewicz, defines the real estate market as "a totality of mutual relations and interconnections between its participants (real estate companies), objects (real estate assets, real estate projects), as well as the environment in which its activities are carried out, tracking and taking into account internal and external factors influencing its activity" [2, p. 87].

Another author, proposes to approach the real estate market "through the prism of its characteristics and particularities, namely the high degree of heterogeneity, and of participants, involving a multitude of different actors, from various fields of activity present throughout the life cycle of real estate [3, p. 5]".

Based on the above, we conclude that the real estate market is an essential component of a country's economy, with its own specific characteristics, influenced by the economic, social and political-legislative context. In order to determine the level of development and evolution of the real estate market, it is necessary to identify the strengths, weaknesses, opportunities for development and possible risks that may arise. Identifying the risks associated with real estate market activity would help to protect the interests of the main market participants, developers, investors, builders, real estate agents and final buyers.

Analysing the strengths of the real estate market allows the identification of internal advantages and resources that can be maximised and exploited to achieve competitive advantage and market success. Strengths include: quality and design of real estate assets, favourable and attractive geographical location, capacity and experience of professionals, access to financing and available financial resources, advanced construction technologies, opportunities for further urban development and infrastructure development plans.

At the same time, it is important to identify and be aware of weaknesses in order to be able to implement strategies to improve and minimise their negative impact they may have, and understanding and properly addressing weaknesses leads to increased efficiency and performance in the field. These include: infrastructure issues, price volatility, strong competition between developers, real estate agents and investors, legislative and policy changes.

The study of the development opportunities of the real estate market makes it possible to identify and take advantage of the opportunities for growth, innovation and adaptation of the real estate market, offering it: the possibility of capital gains, diversification of the investment portfolio, efficient use of available resources, changes in buyer preferences, advanced and innovative technologies, various tax advantages, opportunities for rehabilitation and revaluation, contribution to the economic development of the country, development of infrastructure, availability of resources, legislative facilitation.

In addition to opportunities, the external environment may also present certain challenges and threats to the real estate market, as well as risks associated with doing business in the sector, such as: economic instability, natural calamities and disasters, changes in tax laws or building regulations, disruptive technological innovations and emerging technologies, frequent changes in real estate legislation and regulation, increasing environmental and sustainability concerns, increasing number of substitutable goods, emergence of foreign/international competitors, price regulation.

Thus, after identifying the strengths, weaknesses, opportunities and risks associated with the real estate market, a detailed analysis of the real estate market and all its components, taking into account the specific characteristics that distinguish it from other categories of markets, will provide an important basis for understanding and evaluating this sector. At the same time, these analyses provide a useful basis for identifying strengths that can be capitalised and used for the growth of the real estate market, weaknesses that require the implementation of strategic solutions to turn them into advantages, including the careful identification and assessment of development opportunities and possible risks that may arise and influence the development of the real estate market, providing the main market participants with the opportunity to make efficient and correct decisions, thus ensuring the sustainable and balanced development of the real estate market.

Bibliography:

1.Raport de evaluare globală [online]. 2007. [cited 25.11.2024]. Available: http://www.unnpr.ro/expertize/expertize%20timisoara/TIMIS/rap_sannicolau_mare.pdf

2. Radzewicz, A. Real estate market market system theory approach phase space [online]. In: Real Estate Management and Valuation, no. 4, 2013, vol. 21, pp. 87-95. [cited 25.11.2024]. Available: https://intapi.sciendo.com/pdf/10.2478/remav-2013-0040

3. Hügel, S. The Laboratory of Real Estate [online]. In: Innovation in Service Industries. Essays in Real Estate Research, Springer Gabler, Wiesbaden, vol. 16, 2019, pp. 5-6. [cited 30.10.2024]. Disponibil: https://doi.org/10.1007/978-3-658-27179-4_2

4. Rotaru, O. Piața imobiliară: evoluții și tendințe de dezvoltare în condițiile Republicii Moldova: tz. de doct. în științe economice. Chișinău, 2024. 272 p. Disponibil: https://anacec.md/files/RotaruO-teza.pdf, https://irek.ase.md/xmlui/handle/123456789/3593

5. Rotaru, O. Piața imobiliară: evoluții și tendințe de dezvoltare în condițiile Republicii Moldova: rez. șt. al tz. de doct. în științe economice. Chișinău, 2024. 35 p. Disponibil: https://anacec.md/files/RotaruO-rezumat.pdf, https://irek.ase.md/xmlui/handle/123456789/3594

Shyshpanova N.

PhD in economics, associate professor, associate professor of the department of public management and administration and international economy, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine.

УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ В УМОВАХ ВОЄННИХ РИЗИКІВ

MANAGEMENT OF LABOR RESOURCES IN THE PUBLIC SECTOR OF THE REGION UNDER WARTIME RISKS

Управління трудовими ресурсами публічної сфери регіону в умовах воєнних ризиків стикається з низкою критичних викликів, зумовлених кадровими втратами та зростанням вимог до професійної компетентності працівників державного управління. Необхідність залучення висококваліфікованих фахівців, здатних адаптуватися до кризових ситуацій, стає визначальним чинником для стабільності та ефективності управлінських процесів. Воєнні ризики не лише скорочують кадровий потенціал, але й підсилюють потребу у вдосконаленні механізмів кадрової політики, які спрямовані на збереження та розвиток трудового ресурсу, забезпечуючи адаптацію публічної сфери до сучасних викликів.

З початком воєнних дій в Україні проблема кадрового забезпечення в публічному секторі на регіональному рівні набула стратегічного значення. Мобілізація фахівців до лав Збройних Сил України та вимушене переселення

через небезпеку значно скоротили кількість доступних працівників у регіонах, де ведуться активні бойові дії. Це призвело до дефіциту кваліфікованих кадрів, що вплинуло на ефективність функціонування публічної сфери. Водночас нестача персоналу спричинила підвищене навантаження на тих службовців, які залишаються працювати, вимагаючи від них більшої стійкості, гнучкості та здатності виконувати широкий спектр завдань.

Крім зменшення чисельності трудових ресурсів, воєнні ризики трансформували вимоги до компетенцій працівників [1]. Здатність адаптуватися до швидкоплинних обставин, діяти в умовах високого стресу та управляти кризовими ситуаціями стали ключовими критеріями для фахівців публічної сфери. Ці нові вимоги диктуються необхідністю швидкого реагування на непередбачувані виклики, що є характерною рисою сучасного державного управління в умовах війни.

Для подолання викликів кадрової нестачі активно впроваджуються нові підходи до відбору персоналу. Онлайн-формати співбесід і дистанційне навчання дозволяють забезпечити безперервність процесу найму, мінімізуючи фізичні контакти та знижуючи ризики. Впровадження цифрових технологій у кадрове управління сприяє не лише оперативному вирішенню проблем, а й закладає основу для подальшого розвитку інноваційних методів управління трудовими ресурсами.

Управління трудовими ресурсами публічної сфери Миколаївської області в умовах воєнних ризиків зазнало суттєвих змін, викликаних необхідністю адаптації до нових реалій, обумовлених бойовими діями в регіоні. Органи публічної влади Миколаївщини були змушені оперативно перебудовувати кадрову політику, щоб забезпечити безперервність виконання адміністративних функцій та вирішення нових завдань, таких як підтримка оборони, координація гуманітарної допомоги і гарантування безпеки мешканців. Одним із ключових викликів стало суттєве збільшення обсягу обов’язків для службовців. Кадрові зміни також були спричинені скороченням чисельності працівників через бойові дії, евакуацію та мобілізацію. Це зумовило необхідність оптимізації

функціональних обов’язків і перерозподілу задач серед наявного персоналу. Для підтримки стабільності регіону важливим стало впровадження інноваційних підходів до управління трудовими ресурсами, зокрема активне використання дистанційних технологій для найму і навчання кадрів.

Аналіз опублікованих вакансій протягом 2022–2024 років на офіційному сайті Миколаївської обласної військової державної адміністрації свідчить про суттєве зростання попиту на спеціалістів у публічній сфері [2]. Особливий попит спостерігається на посади у сферах фінансів, цифровізації та мобілізаційної діяльності. Наприклад, вакансії головних спеціалістів у департаментах фінансів демонструють підвищену потребу в досвідчених фахівцях, здатних ефективно керувати обласними бюджетними ресурсами та забезпечувати фінансове планування в умовах кризових викликів. Важливим аспектом є цифровізація адміністративних процесів, яка дозволяє підвищити ефективність управління і доступність державних послуг для населення. Залучення фахівців у сфері цифрового розвитку сприяє впровадженню сучасних технологій і адаптації публічного управління до вимог часу. Також значна кількість вакансій пов’язана із мобілізаційною роботою, що вказує на стратегічну важливість підсилення кадрового потенціалу для забезпечення національної безпеки. Окрім цього, зростає попит на спеціалістів у сферах комунікації з громадськістю, внутрішнього аудиту та юридичних послуг. Посади, орієнтовані на взаємодію з громадянами, забезпечують підтримку довіри до місцевої влади та сприяють підвищенню якості обслуговування населення, що є вкрай важливим у кризових умовах.

Таким чином, управління трудовими ресурсами публічної сфери в умовах воєнних ризиків вимагає стратегічних змін і швидкої адаптації до нових реалій для забезпечення ефективного функціонування державного апарату і стабільності регіону.

Список використаних джерел:

1. Качан Я. Адаптивне управління в Україні в умовах війни: проблеми публічної служби. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 2(30). URL: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-136-144

2. Миколаївська обласна державна адміністрація. URL: https://www.mk.gov.ua/ua/home/

Sydor H. V.

candidate of economic sciences, associate professor department of finance, accounting and taxation named after S. Yuriy, Educational and rehabilitation institute of higher education «Kamianets-Podilskyi state institute», Ukraine

Savkiv U. S.

candidate of economic sciences, associate professor department of management and marketing Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

Burdeniuk S. V.

candidate of economic sciences, lecturer at the department of economics Kamianets-Podilskyi college of food industry, national university of food technologies , Ukraine

ОЦІНЮВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

ESTIMATING THE REVENUES OF THE BUDGETS OF THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES

Повсякчас увагу громадськості, фахівців-практиків і вчених привертають питання оцінювання доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Аналіз доходів місцевих бюджетів є складовою частиною бюджетного процесу, що охоплює визначення джерел надходжень, прогнозування доходів на майбутні періоди та оцінювання фінансових можливостей територіальних громад. Місцеві бюджети об'єднаних територіальних громад є одним із засобів акумулювання та перерозподілу доходів, спрямованих для забезпечення їхнього впливу на соціально-економічний розвиток територій.

Розглянемо динаміку доходів бюджетів об’єднаних територіальних громад станом на 2021–2023 рр. (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка доходів бюджетів об’єднаних територіальних громад станом на 2021–2023 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2021/2023	
	2021	2022	2023	млрд грн	%
Податкові надходження	346,7	393,5	434,5	87,8	25,32
Неподаткові надходження	27,2	22,1	36,5	9,3	34,19
Доходи від операцій з капіталом	3,7	2,3	3,6	0,1	2,86
Цільові фонди	0,6	0,4	0,4	-0,2	-33,33
Офіційні трансферти	203,2	136,8	177,6	-25,6	-12,60
Всього	581,4	555,1	652,6	71,2	12,25

Джерело: [1]

Згідно з даними табл. 1, протягом 2021–2023 рр. динаміка доходів бюджетів об’єднаних територіальних громад відображає їхнє номінальне зростання. Простежується тенденція підвищення податкових надходжень, оскільки у 2021 р. вони становили 346,7 млрд грн, а в 2023 р. – 434,5 млрд грн, тобто зросли на 25,32%. На нашу думку, це зумовлено тим, що збільшення обсягу виробництва військової техніки, амуніції, зброї, медичного обладнання у період воєнного часу привело до підвищення обсягу оподаткування. Відповідно, це вплинуло на зростання рівня економіки та мінімальної заробітної плати.

Неподаткові надходження також мали тенденцію до збільшення, а саме: у 2021 р. з 27,2 млрд грн до 36,5 млрд грн у 2023 р., тобто відбулося зростання на 34,19%. Незначний обсяг підвищення демонструють цільові фонди й доходи від операцій з капіталом, а саме: у 2021 р. з 0,6 млрд грн до 0,4 млрд грн у 2023 р. та у 2021 р. з 3,7 млрд грн до 3,6 млрд грн у 2023 р. відповідно.

Обсяги міжбюджетних трансферів знизились на 12,60% (простежується спадання з 203,2 млрд грн у 2021 р. до 177,6 млрд грн у 2023 р.). Загальні доходи бюджетів об’єднаних територіальних громад загалом зросли з 581,4 млрд грн у 2021 р. до 652,6 млрд грн у 2023 р., тобто на 12,25%.

У табл. 2 наведено аналіз структури доходів місцевих бюджетів станом на 2023 р.

Таблиця 2. Аналіз структури доходів місцевих бюджетів станом на 2023 р.

Показники	%
Податкові надходження	66,59
Неподаткові надходження	5,6
Доходи від операцій з капіталом	0,55
Офіційні трансферти від органів державного управління	27,18
Цільові фонди	0,05
Надходження від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,03

Джерело: [1]

Згідно з даними табл. 2, у 2023 р. частка податкових надходжень становила 66,59%, офіційних трансфертів від органів державного управління – 27,18%, неподаткових надходжень – 5,6%, доходів від операцій з капіталом – 0,55%. До 0,05% зменшилася частка цільових фондів. Частка надходжень від Європейського Союзу дорівнювала 0,03%.

Список використаних джерел:

1. Ofitsiinyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from https://mof.gov.ua/ [in Ukrainian].

Sydoruk D.V.

higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Livandovska O. A., assistant of the department of public management and administration and international economics Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ

MODERN APPROACHES TO THE HUMAN RESOURCES MANAGEMENT SYSTEM

Актуальною проблемою в сьогоднішніх непростих умовах ведення бізнесу є адаптація трудових ресурсів до складної ситуації, в якій зараз перебуває населення України. Система управління людськими ресурсами

вимагає змін і впровадження нових підходів з урахуванням поліпшення сучасних умов ведення бізнесу та автоматизованих систем управління.

З початку російської окупації внутрішні підприємства зазнали значних матеріальних втрат і зазнали явища «нестачі робочої сили» через міграцію великої кількості населення працездатного віку в інші країни. Багато вітчизняних компаній опинилися на межі банкрутства і потребували нових управлінських рішень в організації, формуванні та використанні трудових ресурсів. Таким чином, за даними Міністерства економіки України, 772 підприємства були переведені з небезпечних зон в рамках програми переселення, в результаті чого було відновлено понад 35 000 робочих місць [1].

У зв'язку з цим, враховуючи наявність кадрових проблем, таких як брак кваліфікованих кадрів, збільшення плинності кадрів і зниження ефективності використання трудових ресурсів, назріла гостра необхідність адаптації підприємства до сучасних умов ведення бізнесу та впровадження прогресивної моделі управління персоналом.

Сьогодні вітчизняні компанії впровадили новий підхід до системи управління персоналом, заснований на професійному досвіді і навичках, який виводить структуру посади з ієрархії, набуває нових сучасних знань, адаптованих до поточної економічної ситуації, зокрема, шляхом підвищення рівня сертифікації. Розвиток професійного знання та навичок персоналу є рушійною силою корпоративного розвитку [2].

Впровадження сучасних і нових підходів до навчання менеджерів допоможе впоратися з перевантаженням і підвищити ефективність управлінських рішень. Сьогодні штучний інтелект (ШІ) використовується в управлінні людськими ресурсами, особливо в таких галузях, як фінанси, охорона здоров'я, транспорт та освіта.

Впровадження штучного інтелекту в управління людськими ресурсами здійснюється за такими сферами:

- оптимізувати підбір кваліфікованого персоналу з точки зору обробки інформації про кандидатів на відповідні посади і оцінити ймовірність того, що потенційні співробітники підприємства досягнуть правильних результатів;

- під час навчання працівників та вдосконалення їх компетентних компонентів;

- у контексті проведення статистичних досліджень та вирішення аналітичних задач для складання точних прогнозів;

- при оцінці та пошуку шляхів поліпшення роботи персоналу для оптимізації та підвищення продуктивності праці робочої сили [3].

У контексті глобальної автоматизації бізнес-процесів, що відбуваються як на національному, так і на корпоративному рівні, використання штучного інтелекту дозволяє оптимізувати і покращувати як управління ресурсами в цілому, так і людськими ресурсами зокрема.

Ми вважаємо, що компаніям необхідно впроваджувати новітні технології і фактично впроваджувати новітнє програмне забезпечення. Це дозволяє налагодити бізнес-процеси і забезпечити реалізацію превентивних заходів в системі управління персоналом. Процес управління людськими ресурсами також включає сфери, спрямовані на оптимізацію використання людських ресурсів. Ось чому після створення правильної команди необхідно правильно розподілити ролі між її членами, розробити мотиваційні пакети, запровадити сучасні тенденції управління людськими ресурсами, такі як штучний інтелект, впровадити електронні офіси та електронні портфелі, забезпечити фінансування та підвищення кваліфікації управлінського персоналу.

Таким чином, у епоху розвитку сучасних IT-технологій вітчизняні підприємства повинні адаптуватися до сучасних умов ведення бізнесу та впровадження нових інформаційних технологій для формування ефективної системи управління трудовими ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Вебсайт Міністерства економіки України. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?Lang

2. Тенденції у сфері управління персоналом – 2024. Website Deloitte. URL: https://www2.deloitte.com/ua/ uk/pages/press-room/press-release/2024/human-capital-trends.html

3. Атаєва О. А. Управління трудовими ресурсами на підприємстві: ефективні стратегії та підходи. Економіка та суспільство. 2024. №61. URL: file:///C:/Users/User/Documents/3871-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3776-1-10-20240518.pdf

Tsizhma Y.

candidate of economic sciences, associate professor of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Polutranko M.

master of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

РОЗРОБКА ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА СУБ'ЄКТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

DEVELOPMENT OF A PROGRAM TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF THE ECONOMIC ENTITY IN THE FIELD OF ENTREPRENEURSHIP

Останнім часом спостерігається посилення конкуренції в усіх сферах діяльності, це свідчить про загальний розвиток економіки. Тепер перед виробниками стоїть нове завдання: дослідити фундаментальні принципи спілкування між споживачами та бізнесом. Менеджерам компанії потрібні інструменти, за допомогою яких можна спостерігати за життєздатністю компанії.

Управління розвитком в компаніях - це цілеспрямований вплив системи управління на керованих, який покликаний забезпечити перехід від поточного

стану компанії до більш просунутого (більш вражаючого) стану відповідно до бажаних цілей. Іншими словами, управління розвитком підприємства має своєю метою перехід від одного стану до іншого з новим якісним і кількісним складом конкурентоспроможності, метою є досягнення цього за допомогою програми, що підвищує конкурентоспроможність на економічному рівні.

Перш ніж розпочати розробку програми, важливо чітко розуміти, що таке конкурентоспроможність. Вона являє собою здатність компанії успішно конкурувати на ринку, задовольняючи потреби клієнтів краще за своїх конкурентів [1]. Конкурентоспроможність залежить від багатьох факторів, таких як: якість продукції/послуг, ціна, маркетинг і продажі, інновації, ефективність виробництва, фінансовий стан, персонал.

Основні кроки розробки програми підвищення конкурентоспроможності:

1. Аналіз ситуації:

– SWOT-аналіз: проведення детального аналізу сильних і слабких сторін вашої компанії, а також можливостей і загроз зовнішнього середовища;

– аналіз конкурентів: вивчення своїх основних конкурентів, їх сильних і слабких сторони, а також їхніх пропозицій для клієнтів;

– аналіз клієнтів: визначення потреби і очікування своїх клієнтів, а також їх задоволеність продуктами/послугами.

2. Формулювання цілей:

– визначити конкретні, вимірні, досяжні, релевантні і обмежені у часі (SMART) цілі, які потрібно хочете досягти в результаті реалізації програми;

– приклади цілей: збільшення частки ринку на 10% за два роки, зниження собівартості продукції на 5%, підвищення рівня задоволеності клієнтів на 15%.

3. Розробка стратегій:

– вибір стратегії, яка дозволить досягти поставлених цілей (стратегії диференціації, лідерства за витратами, фокусування або комбіновані стратегії);

– розробка детального плану дій, який включатиме конкретні заходи, відповідальних осіб і терміни виконання.

4. Реалізація програми:

– забезпечення необхідних ресурсів для реалізації програми (фінансових, людських, матеріальних);

– створення системи моніторингу і контролю за виконанням програми;

– регулярна оцінка результатів і внесення необхідних коректив.

5. Оцінка ефективності:

– порівняння фактичних результатів з плановими;

– аналіз причини відхилень від плану;

– внесення зміни до програми за необхідності.

Ключові елементи програми підвищення конкурентоспроможності передбачають наступні складові (рис. 1):

Реалізація програми підвищення конурентоспроможності передбачає виконання таких заходів:

– розробка нового продукту;

– впровадження системи управління якістю;

– автоматизація виробничих процесів;

– розширення каналів збуту;

– проведення маркетингових кампаній;

– підвищення кваліфікації персоналу.

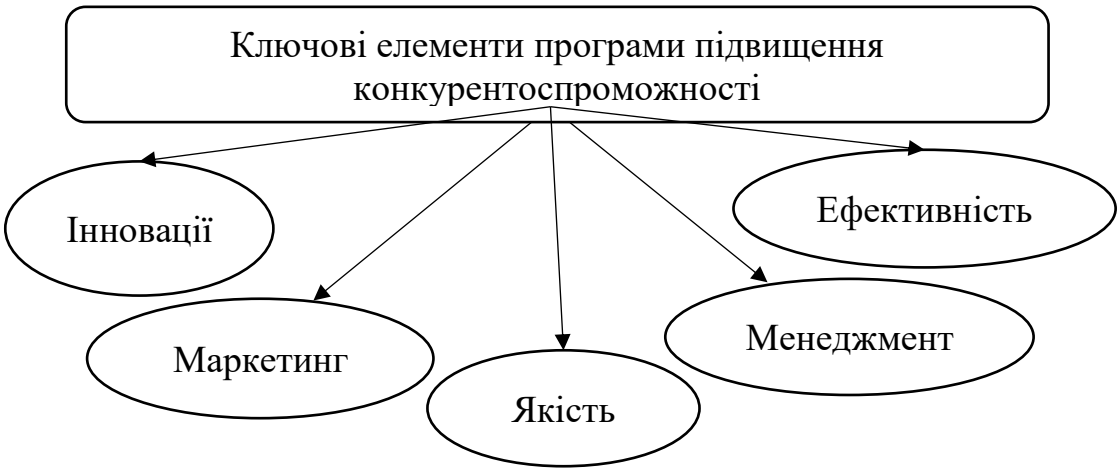

Рисунок 1 - Елементи програми підвищення конкурентоспроможності

Розробка і реалізація програми підвищення конкурентоспроможності – це складний і тривалий процес, який вимагає залучення всіх співробітників

компанії. Однак, інвестуючи в розвиток своєї компанії, ви зможете досягти стійкого конкурентної переваги і забезпечити її довгостроковий успіх.

Список використаних джерел:

1. Бочко О.Ю., Кожушко П.І. (2024) Теоретичні підходи до дефініції «конкурентоспроможність підприємства». Економіка та суспільство. Вип. 61. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-82

2. Довбня, С., & Красіна, К. (2023). Комплексна оцінка конкурентоспроможності та обґрунтування стратегії її підвищення на підприємствах кондитерської промисловості. Економіка та суспільство, (57). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-117

3. Шпильова В. О. Управління конкурентними позиціями підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 1. С. 23-30.

Tsizhma Y.

candidate of economic sciences, associate professor of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Sakal A.

master of entrepreneurship, trade and applied economics department Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА СУБ'ЄКТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

IMPLEMENTATION OF AN EFFECTIVE PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM AT AN ECONOMIC ENTITY IN THE FIELD OF ENTREPRENEURSHIP

У сучасному динамічному бізнес-середовищі ефективне управління персоналом є одним із ключових факторів успіху будь-якого підприємства, особливо в сфері підприємництва. Саме люди є рушійною силою будь-якого

бізнесу, і від того, наскільки ефективно вони працюють, залежить досягнення стратегічних цілей компанії.

Важливість ефективного управління персоналом полягає у наступних факторах:

– підвищення продуктивності праці – чітко визначені ролі, мотивація, навчання та розвиток персоналу сприяють збільшенню продуктивності;

– зниження плинності кадрів – створення сприятливого робочого середовища, конкурентоспроможна заробітна плата та можливості для професійного зростання допомагають утримати цінних співробітників;

– покращення якості продукції або послуг – мотивований та добре підготовлений персонал здатний забезпечити високу якість продукції або послуг, що є ключовим фактором конкурентної боротьби;

– створення позитивного іміджу компанії – репутація компанії як «доброго» роботодавця приваблює талановитих співробітників і позитивно впливає на імідж компанії в цілому;

– адаптація до змін – ефективна система управління персоналом допомагає компанії швидко адаптуватися до змін на ринку та впроваджувати інновації[3].

До основних компонентів ефективної системи управління персоналом належать:

– стратегічне планування. Необхідно звертати увагу на те, що розробка стратегії управління персоналом повинна узгоджується зі загальною стратегією компанії;

– набір персоналу. Розробка ефективних процедур відбору та найму персоналу, повинна відповідати потребам компанії;

– оцінка ефективності праці. Регулярна оцінка ефективності праці співробітників є важливою для визначення їх сильних сторін та областей для розвитку;

– навчання та розвиток. Забезпечення можливостей для навчання та професійного зростання співробітників є запорукою успіху суб’єкта підприємницької діяльності;

– мотивація. Розробка системи мотивації, яка включає як матеріальні, так і нематеріальні стимули стає основних факторів ефективності роботи персоналу;

– оплата праці. Справедлива і конкурентоспроможна система оплати праці є показником стабільності та відповідального ставлення до персоналу;

– соціальний пакет. Надання співробітникам додаткових соціальних гарантій є додатковим мотиватором до ефективності роботи персоналу;

– корпоративна культура. Створення позитивної та здорової корпоративної культури є показником стабільності та розвитку суб'єкта підприємницької діяльності[3].

Виклики впровадження ефективної системи управління персоналом на малих підприємствах:

– обмежені ресурси, що ускладнює впровадження складних систем управління персоналом;

– обмеженість у часі, так як підприємці часто зайняті операційною діяльністю і в них не вистачає часу на розробку та впровадження систем управління персоналом;

– відсутність необхідних знань, адже не всі підприємці мають достатні знання в області управління персоналом.

Рекомендації для впровадження ефективної системи управління персоналом:

– починати з малого: не намагатися впровадити всі елементи системи одночасно, а почати з найважливіших аспектів, зокрема таких як оцінка ефективності праці та мотивація;

– залучати співробітників до процесу розробки та впровадження системи управління персоналом;

– використовувати сучасні технології, зокрема програмне забезпечення, що дозволятиме автоматизувати рутинні завдання та аналізувати дані;

– звернутися за допомогою до фахівців з управління персоналом, якщо у вас немає достатніх знань[1].

Ефективна система управління персоналом є важливим інструментом для досягнення успіху будь-якого підприємства. Впровадження такої системи вимагає часу, зусиль і ресурсів, але результати виправдовують витрачені зусилля. Завдяки ефективному управлінню персоналом, підприємство може підвищити свою конкурентоспроможність, забезпечити стабільний розвиток і досягти своїх стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Продіус О., Афанасенко М., Лемешко М. (2024). Напрями удосконалення системи управління персоналом в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (61). URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3812/3732

2. Пшик-Ковальська О. О., Ковальський О. І. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2022. No 2 (8). С. 88–93.

3. Череп О. Г., Калюжна Ю. В., Михайліченко Л. В. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану в Україні. Економіка та суспільство. 2023. No 48. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2214/2136

СЕКЦІЯ 4
ІННОВІНГ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАД

Galunets Natalia

senior lecturer of the department of public management and administration and international economy Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
THE ROLE OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN ENSURING A SAFE ENVIRONMENT FOR TERRITORIAL COMMUNITIES

Формування безпечного середовища є однією з основних умов стабільного розвитку територіальних громад. Воно охоплює як фізичну, так і соціальну безпеку, включаючи запобігання кримінальним правопорушенням, управління ризиками, забезпечення ефективної роботи органів місцевого самоврядування, а також сприяння розвитку соціальної згуртованості. У цьому контексті роль органів місцевого самоврядування важко переоцінити, адже саме вони найближче до людей і найкраще розуміють потреби своїх громадян.

Забезпечення безпечного середовища територіальної громади вимагає системного підходу, який передбачає розробку довгострокових стратегій, що враховують як локальні особливості громади, так і загальні тенденції розвитку. Зокрема, до таких стратегій слід включати заходи з попередження конфліктів, реагування на надзвичайні ситуації, підвищення рівня правової обізнаності громадян і створення платформ для їх участі у прийнятті рішень.

Дослідивши наукові джерела [1; 2; 3; 4; 5] зазначимо, що безпечне середовище територіальної громади — це комплексний стан, у якому забезпечено захист мешканців громади, їхнього майна та навколишнього середовища від фізичних, соціальних, економічних, екологічних та техногенних загроз. Це середовище, де населення громади почувається впевнено, має доступ до необхідних ресурсів і послуг, а ризики, що можуть вплинути на їхній добробут, зведені до мінімуму.

Водночас, забезпечення безпечного середовища територіальної громади залежить від координації дій різних учасників: органів місцевого самоврядування, громадських організацій та самих мешканців громади [2]. Це охоплює широкий спектр дій, спрямованих на охорону громадського порядку, соціальний захист населення, підтримку інфраструктури та створення умов для комфортного і безпечного проживання [3].

Органи місцевого самоврядування, відповідно до правової доктрини, мають повноваження, які поділяються на дві основні категорії: власні та делеговані. Власні повноваження закріплюються в законодавстві й дозволяють органам діяти в межах їх компетенції, спрямовуючи зусилля на забезпечення безпекового середовища територіальної громади. Делеговані ж передаються їм органами виконавчої влади для реалізації конкретних завдань, таких як підтримка правопорядку, забезпечення законності, а також захист прав та інтересів мешканців, що є основою безпекового середовища громади. Ці повноваження виконуються у співпраці з іншими суб’єктами сектора безпеки, включаючи правоохоронні органи, служби цивільного захисту та громадські організації. Такий підхід дозволяє досягти максимальної ефективності у забезпеченні безпечного середовища.

Забезпечення безпечного середовища територіальної громади на пряму залежить від її економічного розвитку. Зокрема, органи місцевого самоврядування забезпечують підтримку підприємництва, залучення інвестицій та створення робочих місць. Це сприяє зменшенню рівня бідності, який часто є причиною соціальної напруги. Крім того, громади можуть впроваджувати програми з енергетичної ефективності та сталого розвитку, що забезпечує захист від економічних і екологічних ризиків [4].

Поряд з цим, важливу роль відіграють органи місцевого самоврядування у забезпеченні соціальної безпеки громади, захищаючи найуразливіші категорії населення. Вони організовують діяльність соціальних служб, створюють центри підтримки та реабілітації, розробляють і впроваджують програми допомоги. Такі ініціативи сприяють вирішенню проблем, що загрожують

безпеці громади, зокрема бездомності, домашнього насильства та інших соціальних викликів. Завдяки цьому створюються умови для сталого розвитку громади та комфортного середовища для її мешканців [3].

Окрім того, органи місцевого самоврядування відповідають за впровадження заходів із запобігання екологічним та техногенним катастрофам. Це включає контроль за станом об’єктів інфраструктури, проведення екологічного моніторингу, ліквідацію стихійних сміттєзвалищ, розробку планів дій у разі надзвичайних ситуацій. Активна робота в цьому напрямі сприяє створенні безпечного середовища територіальної громади.

Варто зауважити, що безпека громади неможлива без участі її мешканців. Тож, залучення громадян до процесу створення безпечного середовища територіальної громади є важливим завданням для органів місцевого самоврядування. Зокрема, вони сприяють розвитку громадянського суспільства через підтримку ініціатив активістів, проведення публічних слухань, залучення молоді до волонтерських проєктів. Спільна відповідальність та взаємодія між владою і громадянами формують довіру та зміцнюють соціальні зв'язки [5].

Отже, роль органів місцевого самоврядування у створенні безпечного середовища є багатогранною та надзвичайно важливою. Їхня діяльність охоплює широкий спектр завдань — від забезпечення громадського порядку до сприяння економічному розвитку та екологічній безпеці. Ефективна робота місцевої влади, у поєднанні з активною участю громади, є запорукою сталого розвитку та добробуту суспільства. Органи самоврядування повинні продовжувати вдосконалювати свої підходи та впроваджувати інноваційні рішення, аби гарантувати безпечне майбутнє для кожного громадянина.

Список використаних джерел:

1. Шадська У. Безпека громади: пошук спільних рішень: посібник. URL: https://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2018/10/Bezpeka_Hromad.pdf

2. Демиденко В. О. Місце й роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні національної безпеки України. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. № 3 (108) 2018. С. 238-249

3. Рогуля А. О. Роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні безпеки життєдіяльності територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід № 2/2017. С. 99 - 102

4. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану: повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування / http://buk-visnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/2059/.

5. Шестернін, А., & Роговенко, О. Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні національної безпеки України. *Молодий вчений*, 3 (127), 2024. С. 85-89. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-3-127-13

Ivanenko V. S.

student of higher education Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ: ЗАХИСТ РІЗНИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

SECURITY INNOVATIONS: PROTECTING DIFFERENT AREAS OF LOCAL COMMUNITY ACTIVITY

Сьогодні, як ніколи громадяни країни та органи влади, як на державному рівні, так і на місцях стурбовані безпекою. Серії кібератак, погроз, крадіжки, вандалізм або тероризм є тому підтвердження. Люди з різних сфер: державної влади, приватного сектору, громадських організацій, великого бізнесу розуміють необхідність боротьби з реальними загрозами сьогодення.

Той факт, що витрати на безпеку в нашій державі будуть щорічно постійно зростати не викликає сумнівів. У боротьбі проти нових загроз в основі лежать нові технології та інновації, які підвищують надійність систем безпеки [1]. Сприяє цьому навіть зростаюча стурбованість кібератаками на різні сфери життєзабезпечення населення. У цьому фізична безпека приміщень зберігає своє ключове значення [2].

Звичайно, ніяке програмне забезпечення не дозволить ефективно боротися з такими погрозами, як пожежа, стихійне лихо та явища, кримінальні події, вандалізм або тероризм. Але на щастя, існує безпека, яка базується на

розумних алгоритмах обробки даних. Інструментам фізичної безпеки допомагають ефективніше боротися з реальними загрозами програмні інновації та стрімка цифровізація. Місцеві органи влади, в останні часи активно стали витрачати кошти на захист своїх громадян. Урозуміння алгоритмів нових систем безпеки спонукає керівників місцевих громад самим дотримуватися протоколів безпеки та не обмежено розширювати можливості технологій роботизації у сфері безпеки своїх громад.

Виявляти приховані закономірності та вживати відповідних заходів щодо наявних небезпек допомагає аналіз масивів даних. Приймати рішення для забезпечення максимальної безпеки допомагають системи безпеки, які завдяки розумним алгоритмам, аналізують великі масиви даних та зберігають їх.

Завдяки розмаїттю таких аналітичних інструментів, що з'явилося, органи місцевого самоврядування та мешканці громад, споживачі послуг, можуть отримати максимум від своїх інвестицій і внести серйозні зміни в підхід і методологію забезпечення безпеки. Пропонуємо розглянути основні зміни, які принесли нові технології у безпеці:

1. Багаторівневе сприйняття. У минулому співробітники безпеки покладалися тільки на свої очі, але не всі сучасні загрози можна побачити неозброєним поглядом [3]. Та і на забезпеченні безпеки можуть вплинути такі показники, як вологість, температура або тиск тощо. Завдяки розумним алгоритмам систем безпеки, цифровізації, підвищеній чутливості датчиків ультрафіолетового випромінювання систем відеоспостереження можливості захисту від небезпек втричі збільшуються. Системи здатні виявляти будь-який рух на різних відстанях з високою точністю, вбудований радар може виявляти та відстежувати рух об'єктів на відстані до 100 метрів, а іноді й більше.

2. Розумні технології відеоспостереження. В невизначених умовах сьогодення технології смарт-відео приносять величезну користь, вони допомагають службовцям та відвідувачам зберігати безпеку. Дотримуватися протоколу безпеки можна використовуючи сучасні камери, які соціально дистанціюють, перевіряють наявність масок, температурний скринінг та

контроль трафіку. Таким чином можна уникати непотрібних фізичних контактів. Повністю безконтактні системи контролю доступу допомагають розпізнавати осіб або біометричну автентифікацію.

3. Роботизація сфери фізичної безпеки. Технології роботизації мають не обмежені можливості, такі як: відеоспостереження, патрулювання, виявлення порушень, передача важливих повідомлень співробітникам служб безпеки [4], виявляють відчинені двері або появу неавторизованих відвідувачів. Вони можуть повідомляти про такі проблеми, як протікання труб або несправність техніки тощо.

Отже, поява нових потреб та технологій у сфері безпеки беззаперечно створить нові можливості для безпекових заходів на об’єктах місцевих органах влади.

Список використаних джерел:

1. Курепін В. М. Роль штучного інтелекту в управлінні персоналом та професійними ризиками на підприємствах // Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачево, 6-7 квітня 2022 р. Мукачево : МДУ, 2022. С. 118-120. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11483.

2. Орешко К. Ф. Тимчасова управлінська модель міської влади Миколаєва під час війни: наслідки та виклики. Правові засади організації та здійснення публічної влади : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої світлій пам’яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 травня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 189-192. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18497.

3. Курепін В. М., Піндера М. В. Розв’язання проблемних ситуацій за допомогою веб-технологій // Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D» : матеріали ІІІ міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 22–23

лютого 2023 року). Полтава : ПУЕТ, 2023. С. 726-731. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13195.

4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Реалізація заходів цивільного захисту у реформах місцевого самоврядування // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 265-268. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15758.

Lenard V. V.

student, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ЯКОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПЛАТФОРМ В ІНТЕРНЕТІ

ANALYSIS OF SOCIAL NETWORKS AS TRADING PLATFORMS ON THE INTERNET

Торговельні платформи, як складова інтернет-екосистеми, відіграють ключову роль у забезпеченні сприятливого середовища для здійснення торговельних операцій, обміну товарів та послуг, а також взаємодії між учасниками ринку.

Сучасний інтернет є не лише простором для спілкування та обміну інформацією, але й потужним інструментом для здійснення комерційної діяльності. За останні десятиліття соціальні мережі в значній мірі перетворилися на місця, де люди обмінюються не лише особистими думками, фотографіями та відео, але й активно здійснюють покупку товарів та послуг.

Згідно Т. Айзенману, платформи включають в себе єдиний набір компонентів (обладнання, програмне забезпечення та обслуговуючі модулі із заданою архітектурою) і правил (стандарти, протоколи, політики і контракти з правами і обов'язками), використовуваних у взаємодії. Спочатку платформа виступала як об'єкт, однак з розвитком електронно-цифрових технологій вона почала займати все більш вагому позицію як тип архітектури, яка забезпечує

сполучення. Поняття платформи набуло більшого змісту і стало все більш широким у своєму застосуванні. Значна кількість складних та спеціалізованих об'єктів почали класифікувати як платформи[1].

Торговельні платформи є онлайн-середовищами, які надають можливість ведення комерційної діяльності, включаючи купівлю, продаж та обмін товарів та послуг. Ці платформи забезпечують інфраструктуру для взаємодії між продавцями та покупцями, а також дозволяють здійснювати операції з оплати та доставки товарів. Основні функції торговельних платформ включають створення віртуальних вітрин товарів, обробку замовлень, управління інвентарем, забезпечення безпеки та конфіденційності даних користувачів.

Детальний аналіз, проведений командою Kepios, показує, що станом на січень 2024 року в усьому світі налічувалося 5,04 мільярда користувачів соціальних мереж, що дорівнює 62,3 відсотку населення планети. Кількість користувачів соціальних мереж також продовжує зростати протягом останніх 12 місяців, з 266 мільйонів нових користувачів, які приєдналися до соціальних мереж з цього часу минулого року. Це дорівнює щорічному зростанню на 5,6 відсотка при середній швидкості 8,4 нових користувачів щосекунди.

Світ витрачає понад 12 мільярдів годин на використання соціальних платформ щодня, що еквівалентно понад 1,35 мільйонам років існування людства. Facebook залишається найпоширенішою платформою соціальних мереж у світі, але зараз існує шість платформ соціальних мереж, кожна з яких має один мільярд або більше активних користувачів щомісяця[2].

Соціальні мережі є особливо важливими для представлення галузей середнього та малого бізнесу, таких як торгівля, місцеві виробники, послуги. Використання SMM-просування можливе на будь-якій платформі соціальних мереж. Завдяки тому, що соціальні мережі надають можливість вирішувати різноманітні завдання маркетингу, такі як продажі, брендинг, PR-завдання та інше, можна вважати, що з точки зору маркетингу, соціальні мережі - це універсальне середовище маркетингової діяльності фірми. Інтернет-магазин в Instagram сьогодні є одним з найперспективніших напрямів розвитку інтернет-

торгівлі в Україні. Незважаючи на економічну нестабільності, різні зовнішні та внутрішні перешкоди, ця сфера активно розвивається в Україні, але недостатньо[3].

Завдяки технологіям SMM-маркетингу стає можливим вирішувати різноманітні завдання з просування бізнесу, такі як побудова бренду, збільшення лояльності клієнтів, а також зростання обсягів продажів і прибутку компанії. Проте маркетинг у соціальних мережах — це процес тривалий, який потребує правильного й уважного використання, а часом й обережного підходу. Технології SMM-маркетингу не потребують великих витрат, проте вони не мають миттєвого ефекту і не гарантують швидкого вирішення поставлених завдань. Перехід від традиційних методів торгівлі до електронних платформ є необоротною тенденцією в світовій та українській економіці[4].

На закінчення слід зазначити, що соціальні мережі, стали не просто платформою для спілкування, але й потужним інструментом для здійснення комерційної діяльності. До значущих переваг варто віднести те, що соціальні мережі, допомагають постійно та якісно підтримувати тісний взаємозв'язок з клієнтами, та отримувати зворотній фідбек від них, для покращення своїх рекламних кампаній, товарів та послуг.

Список використаних джерел:

1. Краус, Катерина Миколаївна, Наталія Миколаївна Краус, та Олександр Васильович Манжура. "Електронна комерція та інтернет-торгівля." (2021). URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/37044/1/Kraus_Elektronna_komertsiia_2021.pdf.

2. DataReportal. "Глобальна статистика соціальних мереж". (2024). URL: https://datareportal.com/social-media-users.

3. Шестакова, А. В. "SMM та аналітика ринку." (2021). URL: https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7965/%d0%a8%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

4. Чайківська, О. І. "Сучасні форми і тенденції розвитку маркетингу в соціальних мережах." (2020). URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37943/1/303.pdf.

Orlikovskyi M.

student, Ivan Franko national university of Lviv, Ukraine

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА ПОКАЗНИКАМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ТА ТВАРИННИЦТВА
CLUSTER ANALYSIS OF REGIONS OF UKRAINE BY INDICATORS OF SALES OF CROP AND LIVESTOCK PRODUCTS

Агропромисловий комплекс України є однією з основних складових економіки країни, що забезпечує значну частину валового внутрішнього продукту та має важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Проте, для ефективного розвитку аграрного сектору важливо здійснювати комплексний аналіз регіональних особливостей виробництва та реалізації продукції, зокрема, рослинництва і тваринництва. Застосування статистичних методів, таких як кластерний аналіз, дозволяє здійснити більш детальне дослідження регіональних тенденцій та виявити специфіку господарської діяльності в окремих областях.

Задача дослідження полягає у кластеризація областей України за показниками реалізації продукції рослинництва та тваринництва в українських областях за 2021 рік (дані Державної служби статистики України []). Метою є виявлення закономірностей у регіональному розподілі цих показників та визначення оптимальних напрямів для розвитку сільського господарства в кожному кластері.

Для реалізації поставленої мети було використано програмне забезпечення XLSTAT, яке є надбудовою для Microsoft Excel і забезпечує широкий спектр інструментів для статистичного аналізу даних. Кластеризація здійснювалася за допомогою методу ієрархічної кластеризації (AHC) з

використанням евклідової відстані та методу Уорда для агломеративного кластерного аналізу.

В результаті отримано дендрограму, яка відображена на рис. 1.

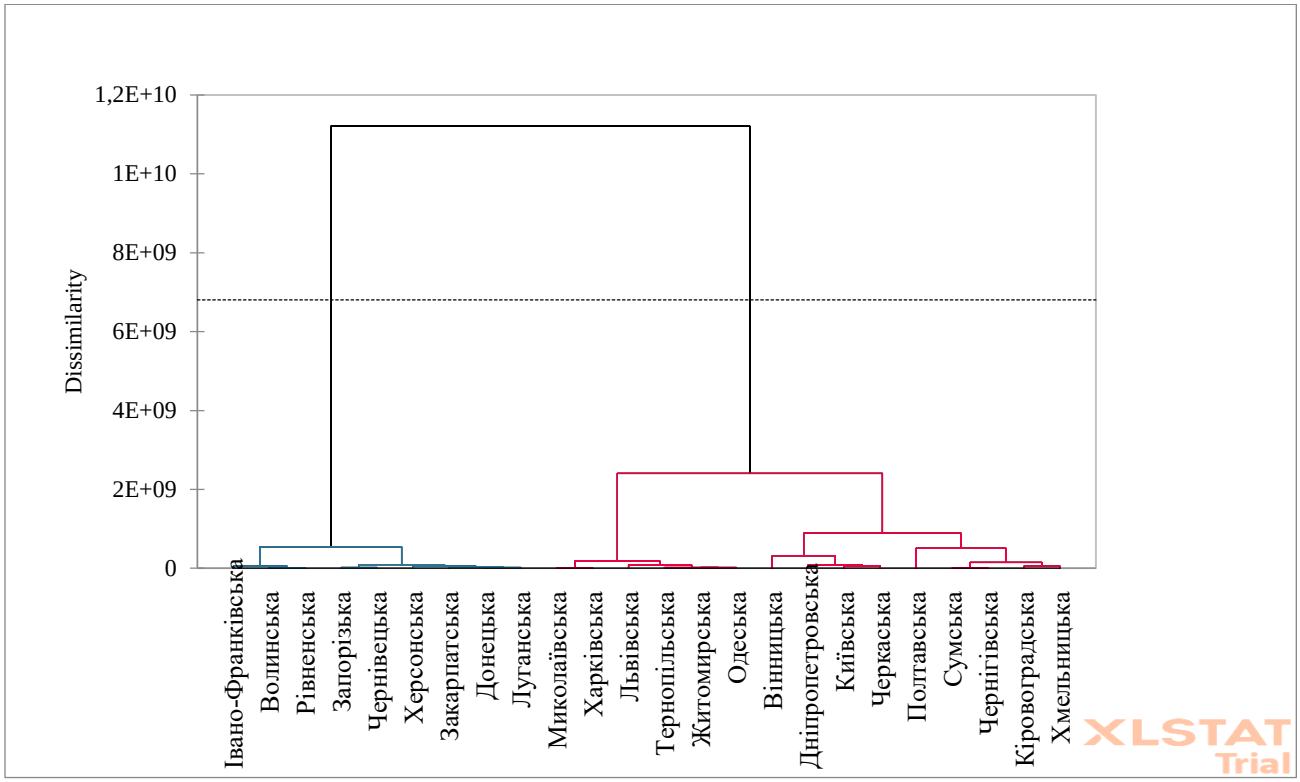

Рисунок 1 - Дендрограма кластеризації областей України за станом аграрного сектору

Джерело: побудовано автором

Після проведення кластерного аналізу даних було визначено два основні кластери. Перший кластер включає області, в яких значно розвинуте виробництво та реалізація продукції рослинництва, а другий кластер відзначається переважанням продукції тваринництва.

1. Перший кластер (продукція рослинництва): до нього увійшли 15 областей, серед яких Київська, Полтавська, Черкаська, Сумська та інші. Ці області мають високі показники за продукцією рослинництва і можуть бути основними для розвитку агропромислового комплексу в цьому напрямку.

2. Другий кластер (продукція тваринництва): до другого кластера увійшли 9 областей, серед яких Чернівецька, Волинська, Закарпатська та інші.

Тут спостерігається більший акцент на продукцію тваринництва, що визначає пріоритети для розвитку цього сектора в регіонах.

Результати кластеризації свідчать про чітке регіональне розмежування між областями, де домінує рослинництво та тваринництво. Це може бути зумовлено природними умовами, традиціями ведення господарства та спеціалізацією областей. Кластеризація дає можливість не лише оцінити поточний стан, але й спрогнозувати подальший розвиток аграрних підприємств, спрямовуючи інвестиції та ресурси в найбільш перспективні сектори.

Отже, кластерний аналіз показників реалізації продукції рослинництва та тваринництва в Україні за 2021 рік дозволив виділити два основних кластерних напрямки: регіони з переважанням рослинництва та з переважанням тваринництва. Кожен кластер має свої особливості, що дозволяє визначити пріоритети для розвитку агропромислового комплексу в окремих регіонах.

Список використаних джерел:

1. Zomchak L., Stelmakh A. ARIMA-model of Ukrainian Macroeconomic Indicators Forecasting. Emergence of public development: financial and leg al aspects. 2019. P. 213-221.

2. Vdovyn M., Zomchak L. Multidimensional Ranking and Taxonomic Analysis of the Regional Socio-Economic Development in Ukraine. In International Conference on Computer Science, Engineering and Education Applications. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 361-370.

2. Зомчак Л. М., Умриш Г. Т. Моделювання залежності валового регіонального продукту від сільського господарства України на основі лонгітюдних даних. Економіка і суспільство. 2018. №16. С. 972-977.

5. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. In International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561.

6. Зомчак Л. М., Лапінкова А. О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. №1 (01). С. 50-55.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Ostapenko Alla

postgraduate student of the specialty "Management" at Mykolaiv National agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Klyuchnyk A.V., doctor of economics, professor of the department of management, public administration and international economics Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

ІННОВІНГ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

INNOVATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF MANAGEMENT PROCESSES

Інновінг сталого розвитку громад віддзеркалює напрямки реалізації стратегії розвитку територіальних громад. Як наслідок, механізм їх здійснення повинен бути прозорим, ефективним та адаптованим до міжнародних норм розвитку суспільства.

Метою є обґрунтування теоретичних положень з інновінгу сталого розвитку громад.

Для забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямах науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках прийнято Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», який зазнав 5 редагувань.

Пріоритетні напрями спрямовані на забезпечення національної безпеки і оборони, економічної безпеки держави, створення високотехнологічної

конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень [1].

В Україні затверджено середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності галузевого рівня на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні [2].

Зокрема, розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки, системи штучного інтелекту, розроблення моделі збору та обробки даних для проведення аналізу, прогнозування та моделювання показників ефективності системи публічного управління з використанням технологій штучного інтелекту, створення платформи для менеджменту дата-сетів для моделей машинного навчання.

В Україні технології «електронного уряду» стали активно впроваджуватися в 2010-х роках в рамках реалізації програм розвитку електронної демократії та електронного урядування (Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні, 2017; Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні, 2017). З 2018 року цей процес продовжено Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства (Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України, 2018) та передбачає, що велика частина взаємодії громадян і комерційних організацій з державними, муніципальними органами та бюджетними установами повинна здійснюватися в цифровому вигляді [3].

Цифровізація – це популярне явище в соціальному й політичному житті, через Інтернет-платформи, використовуючи блоги, месенджери та соціальні мережі. Вони зарекомендували себе зручними інструментами інформування й координації українців, а також їхньої участі в різноманітних громадських ініціативах.

Терміни «цифрова трансформація» та «цифровізація» є спорідненими і використовуються повсюдно. У різних галузях вони застосовуються по-різному, але завжди стосуються цифрових технологій, починаючи від IT-

інфраструктури до великих даних, машинного навчання, інтернету речей та штучного інтелекту. Цифрова трансформація знаменує радикальне переосмислення того, як будь-яка організація використовує технології, людей та процеси.

Питанню цифровізації управлінських процесів, ролі інновінгу у сталому розвитку громад, управлінням розвитку територій приділяється постійна увага у наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Зокрема, у роботах таких дослідників, як С. Полнарьов, Ю. Бажал, П. Динник, В. Базилевич, М. Пахнін, В. Геєць, В. Штанько, В. Луговий, А. Лук'яниця, О. Оболенський, В. Сисоєв, Ю. Пахомов, І. Розпутенко, В. Токарєва, А. Чухно, С. Біла, З. Варналій, М. Долішній, В. Кравців, М. Мельник, І. Сторонянська, М. Чумаченко, M. D. Giulio, G. Vecchi, A. Androniceanu, I. Georgescu та J. Kinnunen, A. L. Pomaza-Ponomarenko, L. M. Hren, O. L. Durman.

Значна увага у цих дослідженнях приділяється питанням стратегічного планування, особливостям впровадження цифровізації і її впливу на корупцію, організації ефективного управління, залученню широких верств населення до обговорення та вирішення важливих проблем (краудсорсинг), ролі фінансових інструментів та залучення громад до відновлення, створення умов для конкуренції, перешкоджання і ліквідація корупції та забезпечення безпеки. Однак специфіка управлінських процесів сталого розвитку громад, впровадження інноваційних технологій в процеси управління, потребує додаткових досліджень та врахування міжнародного досвіду. Взаємодія між підприємцями, інвесторами, представниками влади та місцевим населенням дійсно є важливою для досягнення різних цілей розвитку громади, що стосується також і сталого розвитку.

А тому, питання дослідження інновінгу сталого розвитку громад в умовах цифровізації управлінських процесів в цей час є досить актуальним.

У вересні 2019 року створено Міністерство цифрової трансформації України – це центральний орган виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих

даних, національних електронних інформаційних ресурсів, інтероперабельності — взаємодії мережевих систем на базі уніфікованих інтерфейсів або протоколів, впровадження електронних послуг та розвиток цифрової грамотності громадян.

У жовтні 2016 року Україна офіційно приєдналася до Міжнародної хартії відкритих даних, взявши на себе зобов'язання перед міжнародною спільнотою впроваджувати національну політику відкритих даних відповідно до принципів хартії.

11 грудня 2019 року у бета-режимі почав функціонувати мобільний додаток «Дія», який повинен забезпечити доступ громадян і бізнесу до всіх електронних державних послуг за єдиними стандартами [4].

Тобто, на державному рівні закладено основи з створення нормативно-правової бази для запровадження, удосконалення цифровізації громад.

Децентралізація, об’єднання територіальних громад позитивно впливає на вирішення на сучасному рівні управлінських завдань шляхом впровадження електронного документообігу, програмних рішень типу «електронної громади».

Цифровізація позитивно вплинула на взаємодію між органами влади та населенням щодо звернення громадян, введення сторінок в соціальних мережах на яких обговорюються різні проблемні питання тощо.

Поряд з цим існують перешкоди: великі витрати на впровадження, оновлення технологій і навчання кадрів; відсутність доступу до швидкісного Інтернету, ставить в нерівні умови населення великих міст та сіл; обмежений доступ громади до нових технологій (відсутність знань та бажання); некваліфіковані кадри; блекаути.

Список використаних джерел:

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua.

2. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.2024 № 787 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua.

3. Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 797-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua.

4. Wikipedia: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org

Prohoniuk Liudmyla

associate professor at the department of public management, administration and international economy Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

ASPECTS OF MANAGING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONDITIONS OF A SECURE ENVIRONMENT

Управління сталим розвитком територіальних громад в умовах безпекового середовища є надзвичайно актуальною в сучасному світі. Зростання природних катастроф, терористичних загроз, техногенних аварій та інших небезпек може серйозно загрожувати сталому розвитку територіальних громад. Одним з ключових завдань управління є вироблення стратегій та політик, спрямованих на підвищення рівня безпеки громад та уникнення небезпеки для їх розвитку. Грамотне управління ризиками, використання сучасних технологій та механізмів контролю можуть допомогти територіальним громадам досягнути стійкого й сталого розвитку в умовах незворотньо змінюючогося середовища.

Розуміння поняття «безпекове середовище» у нормативних документах немає, а в наукових простежується лише декілька. Зокрема, пропонують власні

трактування зазначеного поняття такі вченні, як: Богданович В. Ю., Ільяшов О. А.,Комаров В. С., Олексіюк В. В. у статті «Підхід до оцінювання безпекового середовища в сучасних умовах ведення збройної боротьби» [1, с. 33]. Бочарніков В. П., Свєшніков С. В. у монографії «Безпекове середовище 2030» [2, с. 6,]; Резнікова О. О. в монографії «Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища» [3].

Стимулювання сталого розвитку територіальних громад, яке передбачає екологічно безпечне використання природних ресурсів на користь соціального добробуту сучасного та майбутніх поколінь, спрямоване на підвищення економічної життєздатності господарських секторів, набуло значного попиту в останні роки. Протягом минулих десятиріч Організацією Об'єднаних Націй було розроблено та оголошено ряд концепцій глобального розвитку, спрямованих на подолання системної кризи в соціо-еко-економічних аспектах на глобальному рівні. Теорія сталого розвитку, має глибоке коріння, визначає пріоритетні напрямки майбутнього світового розвитку у найважливіших міжнародних документах та деклараціях. Ця теорія ґрунтується на балансі між глобальною еколого-соціально-економічною системою, спрямована на покращення якості життя людей та збереження сталості підтримуючих екосистем.

Наразі, Україна стикається з різноманітними загрозами на різних рівнях, як зовнішніми, так і внутрішніми. Існує серйозне занепокоєння щодо загроз гібридного характеру, які виявляються досить складно. Їх координоване й одночасне застосування в різних сферах становить велику небезпеку для держави та суспільства. Протидія цим загрозам вимагає значних фінансових, технічних і людських ресурсів, обсяг яких часто обмежений у більшості країн, особливо в Україні, яка зазнала серйозних матеріальних та людських втрат в результаті агресії російської федерації.

Результативність безпекової діяльності значною мірою залежить від ефективності управлінської діяльності територіальної громади. Саме ця діяльність є визначальною, оскільки виконує інтегруючу і координуючу роль не

тільки у забезпеченні його життєдіяльності, а й у розвитку безпекового середовища. Аналіз теорії та практики розвитку безпечного середовища України, а також результатів експертного опитування свідчить, що у сучасних умовах розвиток безпечного середовища має здійснюватися шляхом:

- ✓ підвищення спроможностей та готовності суб'єктів безпекового середовища до безпечної діяльності;
- ✓ протидії (попередження, виявлення, ліквідація загроз та відновлення процесів, діяльності, цілісності системи) загрозам для захисту інтересів, збереження цілісності процесів, систем (організації, суспільства, держави);
- ✓ об'єднання та координація зусиль держави, громадян та громадськості; утвердження у суспільстві безпечної культури, виявлення якої у формі безпечного мислення як цінності та безпечної поведінки як норми у відносинах.

На рівнях територіальних громад і регіонів, а також у державі загалом, відсутній єдиний комплексний механізм координації діяльності забезпечення національної стійкості. Цей механізм повинен включати в себе моніторинг ситуації, оцінювання ризиків, виявлення уразливостей, забезпечення готовності, планування, реагування та післякризове відновлення. Існуючі форми міжвідомчої взаємодії в Україні спрямовані переважно на готовність та реагування на певні види загроз, такі як терористичні або воєнні дії, а також надзвичайні ситуації. Вертикальні зв'язки між центром та регіонами відображають відомчу спрямованість. Однак відсутній інтегрований підхід до протидії різним загрозам на всіх етапах, не беруться до уваги можливі каскадні наслідки реалізації цих загроз.

Список використаних джерел:

1. Богданович В. Ю., Ільяшов О. А., Комаров В. С., Олексіюк В. В. Підхід до оцінювання безпе-кового середовища в сучасних умовах ведення збройної боротьби. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського. 2021. No 2 (72). С. 33.

2. Бочарніков В. П., Свєшніков С. В. Безпекове середовище 2030 : монографія. Київ : Майстер Книг, 2019.

3. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.

Plyvun B. V.

candidate for higher education with the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 051 Economics hell Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ВЕКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
VECTORS OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE OF THE TERRITORIAL COMMUNITY

Забезпечення економічної безпеки підприємства територіальної громади є важливою складовою його стабільного розвитку та захисту інтересів громади. Економічні відносини в країні характеризуються такими небажаними явищами, як тіньовою економікою, економічною нерівністю учасників бізнесу, зростанням зовнішніх боргів, спадом обсягів господарської діяльності, дефіцитом державного і територіальних бюджетів [1, С. 36].

В основі розробки комплексної системи забезпечення економічної безпеки діяльності підприємства повинна лежати певна концепція, яка включає мету, завдання, принципи діяльності, об'єкт і суб'єкт, стратегію і тактику [2, С. 10]. Основні вектори забезпечення економічної безпеки можна поділити на декілька категорій запропоновано нами розглянути на наступних рівнях: стратегічному, операційному, технологічному, соціальному, правовому, антикризовому.

1. Стратегічний рівень.

Аналіз і планування:

- розробка стратегії економічної безпеки шляхом включення заходів із захисту ресурсів, управління ризиками та підтримка конкурентоспроможності;

- моніторинг зовнішнього середовища через аналіз ринку, конкурентів, законодавства та можливих загроз;
- фінансове прогнозування через оцінку ризиків інфляції, зміни податкової політики, доступ до кредитів.

2. Операційний рівень.

Ефективне управління ресурсами:

- раціональне використання земельних, фінансових, людських ресурсів громади;
- захист інтелектуальної власності через контроль за використанням брендів, ноу-хау та інновацій;
- інвестиційна політика для залучення інвесторів із дотриманням інтересів громади.

Контроль та аудит:

- впровадження системи внутрішнього аудиту для оцінки ефективності діяльності та виявлення зловживань;
- контроль за виконанням бюджетів з метою забезпечення прозорості фінансових потоків.

3. Технологічний рівень.

Цифровізація та автоматизація:

- впровадження сучасних технологій, а саме цифрових платформ для обліку, аналітики, звітності;
- кібербезпека – це захист інформаційних систем підприємства від кібератаку та витоку даних.

4. Соціальний рівень.

Розвиток людського капіталу:

- навчання персоналу через підвищення кваліфікації працівників та адаптація до нових умов;
- соціальна відповідальність для підтримки ініціативи громади, прозорість у відносинах із мешканцями.

Комунікації:

- побудова відкритої системи комунікацій з громадою шляхом звітування про результати діяльності;
- підтримка довіри через боротьбу з корупцією, запровадження етичних стандартів у діяльності підприємства.

5. Правовий рівень:

- юридичний захист активів реалізується через попередження рейдерських атак, захист від недобросовісних дій контрагентів;
- відповідність законодавству для забезпечення правового супроводу операцій підприємства;
- врегулювання трудових спорів з метою забезпечення справедливих умов праці.

6. Антикризовий рівень:

- розробка плану антикризового управління та чіткі дії у випадках економічної нестабільності;
- створення фінансових, матеріальних та інших резервів для мінімізації впливу зовнішніх факторів;
- диверсифікація ризиків для розширення напрямів діяльності, робота з повними ринками.

Важливим фактором підвищення регіональної інвестиційної активності є формування інформаційної відкритості та привабливого іміджу регіонівЗабезпечення економічної безпеки вимагає системного підходу та тісної співпраці між підприємством і територіальною громадою. Це сприяти не лише економічній стабільності, а й довгостроковому розвитку громади.

Список використаних джерел:

1. Бедер, Д., & Цаль-Цалко, Ю. (2024). Формування економічних індикаторів національної безпеки в умовах цифровізації бізнесу та змін в економіці. Society and Security, (1(2), 3–13. https://doi.org/10.26642/sas-2024-1(2)-3-13

2. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.

Yefimova A.

student of Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

Ivanenko T.

candidate of economic sciences, associate professor of Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ

INNOVATIVE MODELS OF LOGISTICAL SUPPORT FOR SECURITY IN TERRITORIAL COMMUNITIES: INTEGRATION OF DIGITAL SOLUTIONS

Повномасштабна війна в Україні значно вплинула на функціонування територіальних громад, створивши нові виклики для забезпечення їхньої безпеки. Логістика, як ключова складова управління ресурсами, відіграє вирішальну роль у забезпеченні життєдіяльності громад та їхньої стійкості до зовнішніх загроз.

На думку дослідника С. Писаревського, логістичне забезпечення безпеки в територіальних громадах України в умовах повномасштабної війни є критично важливим компонентом стійкості громад. Інтеграція сучасних технологій, розвиток координаційних механізмів та посилення міжнародної співпраці сприяють ефективному управлінню ресурсами та збереженню стабільності в цих складних умовах [1, с.69]. Ефективне управління критично важливими процесами, такими як водопостачання, енергозабезпечення та транспортування, стає основою для забезпечення стабільності та розвитку. Інноваційні моделі, інтегровані на основі цифрових рішень, відкривають нові можливості для оптимізації логістичних процесів.

Технологія блокчейн, відома своєю децентралізованою та захищеною структурою, може бути застосована для управління ресурсами громад. Наприклад, використання блокчейну у водопостачанні дозволяє відстежувати стан системи в реальному часі, фіксувати витрати води та швидко виявляти

витоки. Прозорість даних унеможливлює корупційні ризики, а також сприяє раціональному використанню ресурсів. Аналогічно, в енергетиці блокчейн може забезпечити облік виробництва та споживання енергії на рівні громади, підтримуючи концепцію «розумних мереж» (smart grids).

Технологія IoT дозволяє створити мережу сенсорів, яка забезпечує моніторинг критичних інфраструктур. Наприклад, у транспортній системі громади датчики можуть контролювати стан доріг, навантаження на мости та об'їзні маршрути. У випадку аварій чи надзвичайних ситуацій система автоматично надсилає попередження відповідальним службам. У сфері енергетики IoT може регулювати споживання енергії, адаптуючи постачання до реального попиту, що знижує ризики перевантажень та збоїв.

Інтеграція систем штучного інтелекту (ШІ) дає можливість прогнозувати розвиток ситуацій та приймати оптимальні управлінські рішення. Наприклад, у водопостачанні ШІ може аналізувати дані про рівень опадів, споживання води та стан резервуарів, прогнозуючи можливі посухи чи надлишок води. У транспортній логістиці ШІ використовується для оптимізації маршрутів, зменшення часу доставки та економії ресурсів.

Інтеграція цифрових рішень у логістичні процеси територіальних громад є багатоступеневим процесом, який потребує планування, залучення ресурсів та поступового впровадження. Ось основні етапи цього процесу описано у праці О. Матвєєвої, структуруємо їх на рис.1.

Рисунок 1 – Етапи процесу інтеграції цифрових рішень у логістичне забезпечення безпеки в територіальних громадах.

Отже, наведений на рис.1 процес інтеграції цифрових рішень у логістичне забезпечення безпеки в територіальних громадах потребує системного підходу та чіткої координації між усіма зацікавленими сторонами. Завдяки цьому громади зможуть ефективно протистояти сучасним викликам і забезпечувати безпеку своїх мешканців.

Попри очевидні переваги, впровадження цифрових рішень у територіальних громадах стикається з низкою викликів. Це, зокрема, висока вартість технологій, необхідність навчання персоналу, а також ризики кіберзагроз. Проте у довгостроковій перспективі ці інвестиції сприятимуть підвищенню стійкості громад та забезпеченню їхньої безпеки.

Таким чином, інноваційні моделі логістичного забезпечення, що базуються на цифрових технологіях, відкривають нові горизонти для розвитку територіальних громад. Інтеграція блокчейну, IoT та ШІ дозволяє не лише оптимізувати управління критичними процесами, а й забезпечити їхню стійкість до сучасних викликів. Для успішного впровадження цих технологій необхідна спільна робота держави, бізнесу та громадянського суспільства, що забезпечить безпеку та добробут населення.

Список використаних джерел:

1. Писаревський С. Теоретичні засади управління державно-приватним партнерством у сфері логістичного забезпечення сил безпеки України. Honor and Law. 2021. Т. 4. №. 79. С. 68-74.

2. Матвеєва О. Європейська парадигма сталого розвитку територіальних громад: досвід для України. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2021. №. 1 (100). С. 148-157.

Yemets O. I.

candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of entrepreneurship, trade and applied economics, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ВПЛИВ ПОЛІТЕКОНОМІЧНИХ ЗАКОНІВ НА БЕЗПЕКУ РОЗВИТКУ
THE IMPACT OF POLITICAL ECONOMIC LAWS ON DEVELOPMENT SECURITY

Вплив політекономічних законів на безпеку розвитку є складним і багатогранним процесом, який охоплює взаємозв'язки між економічними, соціальними, політичними та екологічними чинниками. Завдання політекономічної трансформації Україна повинна вирішувати в умовах нестійкого розвитку світової економіки, запобігання коронавірусній хворобі COVID-19, російській воєнній агресії [1, С.106].

Політекономічні закони формують основи функціонування економіки, визначаючи основні принципи розподілу ресурсів, стимулювання інновацій, забезпечення соціальної справедливості та стабільності. Їхній вплив на безпеку розвитку можна розглянути через низку аспектів.

1. Економічна безпека. Політекономічні закони, такі як закон вартості, попиту та пропозиції, закон зростання продуктивності праці, впливають на стійкість економіки.

Забезпечення ресурсів реалізується через ефективний розподіл ресурсів завдяки стабільності економіки та забезпеченню базових потреб населення.

Інноваційний розвиток здійснюється через закон конкуренції, який стимулює впровадження інновацій, що є запорукою технологічної безпеки та конкурентоспроможності країни.

Фінансова стабільність забезпечується шляхом регулювання ринкових механізмів, що дозволить уникнути економічних криз, які можуть підірвати національну безпеку.

2. Соціальна безпека. Закони, які регулюють розподіл доходів і багатства, впливають на рівень соціальної нерівності.

Соціальна справедливість втілюється за рахунок політики перерозподілу, які засновані на політекономічних принципах, зменшують соціальні конфлікти та підтримують згуртованість суспільства.

Рівний доступ до можливостей демонструється через забезпечення рівних умов для освіти, охорони здоров'я та працевлаштування покращення соціальної стабільності.

3. Політична безпека. Закони, пов'язані з регулюванням ринку та державним управлінням, мають значний вплив на політичну стабільність.

Стабільність інститутів забезпечують політекономічні закони через прозорість і підзвітність державних інституцій, що мінімізує ризики корупції та авторитаризму.

Конкурентність політичної системи через ефективну економічну політику сприяє довірі до влади та запобігає політичним кризам.

4. Екологічна безпека. Сучасні політекономічні закони враховують необхідність сталого розвитку.

Раціональне використання ресурсів через регулювання економічної діяльності запобігає виснаженню природних ресурсів.

Екологічні стандарти вимагають дотримання законодавчих норм та зменшують ризики екологічних катастроф.

5. Глобальна безпека. Політекономічні закони формують умови для міжнародної співпраці та вирішення глобальних викликів, таких як зміна клімату, міграція, боротьба з бідністю.

Економічна інтеграція через торговельні угоди та міжнародні економічні норми сприяють взаємозалежності та запобігають конфліктам.

Фінансова стабільність вимагає дотримання політики управління глобальними фінансами що сприяє уникненню міжнародних економічних криз.

Політекономічні особливості, на думку авторів [2, С. 72], розкривають взаємовигідність для стейкхолдерів, які полягає у налагодженні комунікації, вдосконаленні інфраструктури та оптимізації розподілу інвестицій та ризиків.

Політекономічні закони є основою для забезпечення стабільного і безпечного розвитку суспільства. Їхнє раціональне використання в державній політиці дозволяє зменшити економічні, соціальні, політичні та екологічні

ризики, забезпечуючи умови для стійкого розвитку та процвітання країни, та зокрема, громад.

Список використаних джерел:

1. Шинкар В. А., Рошко С. М. Україна в умовах політекономічних трансформацій. / В. А. Шинкар, С. М. Рошко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2021. – Вип. 37. – С.106-110. DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-37-17.

2. Ємець О., Білошкурська Н. Політико-економічні особливості державно-приватного партнерства. // Актуальні проблеми розвитку регіональної економіки. 2021, 2 (17), 67-76. https://doi.org/10.15330/apred.2.17.67-76.

СЕКЦІЯ 5
ПІДПРИЄМНИЦЬКА ТА МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД, ЇХ ТРАНСКОРДОННЕ, МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО

Chabanov N.

student, Ivan Franko national university of Lviv, Ukraine

ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕТЕРМІНАНТ ВАЛОВОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДУКТУ

ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE DETERMINANT OF GROSS REGIONAL PRODUCT

Валовий регіональний продукт (ВРП) є ключовим показником, який відображає економічну активність та рівень розвитку окремих регіонів країни. Дослідження ВРП є важливим для планування та впровадження регіональної політики, визначення економічних пріоритетів та соціально-економічного аналізу.

Серед методів, які вчені застосовують у макроекономічних дослідженнях, варто виділити такі: авторегресійні моделі [1], багатовимірний статистичний аналіз [2], лонгітюдні моделі [3], симультативні моделі [4], методи машинного навчання [5], дистрибутивно-лагові моделі [6] тощо.

Метою дослідження є аналіз та оцінка залежності валового регіонального продукту від відібраних основних економічних показників регіону. Для проведення дослідження та побудови багатофакторної моделі залежності було взято за результуючу змінну показник ВРП (y), а за факторні чинники – капітальні інвестиції (x1), кількість діючих підприємств (x2), показники експорту (x3), оборот роздрібної торгівлі (x4) та кількість зайнятого населення (x5) (табл. 1). Дані взяті з Державної служби статистики та офіційного сайту Міністерства фінансів України за з 2021 рік [7].

Відповідно до кореляційного аналізу економетричної моделі, побудованої за вхідними даними, коефіцієнт кореляції становить 0,997, а коефіцієнт детермінації – 0,993. При цьому значення коефіцієнта t-статистики для

коефіцієнтів множинної регресії x4 є статистично незначуще, оскільки є меншими за табличне значення t-статистики Стьюдента (для рівня значущості = 0,05 та ступенів вільності v=25 – 5 – 1 = 19), що дорівнює 2,093 та значення p-value є більшим за 0,05. Одночасна наявність високого значення коефіцієнта множинної детермінації та статистичної незначущості деяких коефіцієнтів множинної регресії свідчить про наявність мультиколінеарності.

Наявність мультиколінеарності може ускладнити оцінку індивідуального впливу кожної змінної на залежну змінну (ВРП) і призвести до нестабільних оцінок параметрів регресійної моделі.

Один з методів усунення мультиколінеарності - вилучення однієї або декількох факторних змінних з багатофакторної моделі. Для того щоб визначити, яку змінну варто вилучити з моделі користуємося матрицею часткових коефіцієнтів кореляції, яка була побудована за допомогою алгоритму Феррара-Глобера. Оскільки найвище значення – 6,0504 – між ознаками x1 та x3, необхідно виключити одну з цих змінних. Вилучаємо змінну x1 – кількість діючих підприємств та будуємо нову кореляційно-регресійну модель. У новій кореляційно-регресійній моделі коефіцієнт множинної детермінації R^2 дорівнює 0,9893, проте статистично незначущою є змінні x4 та x5, отже в моделі наявна мультиколінеарність.

Після проведення алгоритму Феррара-Глобера та розрахунку значення t-критерію для перевірки значущості часткових коефіцієнтів кореляції можемо стверджувати, що сильно корелюють між собою змінні x2 та x4, але оскільки параметри коефіцієнта множинної регресії x2 є статистично значущими, виключити потрібно змінну x4.

Оскільки нова кореляційно-регресійна модель має коефіцієнт детермінації 0,9887, а статистично незначущих параметрів немає, то можна стверджувати, що в моделі відсутня мультиколінеарність і модель точно більш-менш точно відображає дійсність та є адекватною.

Отже, 98,87% зміни обсягу ВРП пояснюється зміною у кількості діючих підприємств, показнику експорту та кількості зайнятого населення. Тому можна

стверджувати, що кількість діючих підприємств, показник експорту та кількість зайнятого населення є ключовими детермінантами економічного зростання регіону.

Список використаних джерел:

1. Zomchak L., Stelmakh A. ARIMA-model of Ukrainian Macroeconomic Indicators Forecasting. Emergence of public development: financial and leg al aspects. 2019. P. 213-221.

2. Vdovyn M., Zomchak L. Multidimensional Ranking and Taxonomic Analysis of the Regional Socio-Economic Development in Ukraine. In International Conference on Computer Science, Engineering and Education Applications. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 361-370.

2. Зомчак Л. М., Умриш Г. Т. Моделювання залежності валового регіонального продукту від сільського господарства України на основі лонгітюдних даних. Економіка і суспільство. 2018. №16. С. 972-977.

4. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. Customs Scientific Journal. 2023. №1. P. 62-69.

5. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. In International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561.

6. Зомчак Л. М., Лапінкова А. О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. №1 (01). С. 50-55.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Dutka Khrystyna

postgraduate student, faculty of economics and management Lviv national university of veterinary medicine and biotechnologies named after S.Z. Hzhytskyi, Ukraine

Miniv R. M.

associate professor of the department of management Lviv national university of veterinary medicine and biotechnologies named after S.Z. Hzhytskyi, Ukraine

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

INVESTMENT ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES UNDER MARTIAL LAW CONDITIONS

Залучення фінансових ресурсів і забезпечення їх ефективного використання в різних галузях народного господарства, особливо в агропромисловому комплексі, є головними завданнями, що стоять сьогодні на всіх рівнях.

Роль інвестиційного розвитку в структурі суспільного відтворення полягає в трансформації додаткового капіталу для оновлення та вдосконалення основних факторів виробництва — основних фондів і праці шляхом удосконалення техніки, технології та організації праці.

Одним із напрямів підвищення ефективності виробництва в аграрних підприємствах різних форм власності та організаційно-правових форм є посилення інвестиційної діяльності в усіх галузях АПК. Активізація інвестиційної діяльності є не лише головною умовою виходу аграрного виробництва з глибокої кризи, але стає найважливішим визначальним фактором його подальшого розвитку.

На сьогоднішній день, в зв’язку зі збройною агресією російської федерації, держава перестала здійснювати великомасштабні прямі інвестиції у всіх сферах економіки в тому числі і в аграрному секторі; близько 80% обсягу капітальних вкладень фінансуються за рахунок власних коштів підприємств, позабюджетних фондів і позик[1].

В умовах воєнного часу склалася ситуація, велике значення мають наступні економічні та політичні наслідки: – подальше підвищення цін на продовольство (ціни на продукти харчування та корми можуть зрости на 20%); – глобальний стрибок інфляції; – постійна небезпека (руйнування інфраструктури, втрати значних територій посівних площ тощо) [3].

Існує декілька варіантів інвестування аграрних підприємств та створення агропромислових формувань в АПК. Перший, найпоширеніший варіант – це залучення інвесторів через загальнодержавні структури управління (обласні, районні органи влади) з їхньою фінансовою участю в статутному капіталі агропромислової інтегрованої структури, яка буде формуватися. Іншим способом інвестування в аграрний сектор є власний вихід великих приватних компаній у сільське господарство та вкладення капіталу в розвиток сільськогосподарського виробництва на взаємовигідних умовах.

Аграрні підприємства стали цікавими для промислових інвестицій: не сезонних запозичень (хоча останнє останніми роками теж набуло досить широкого поширення), а передусім організації внутрішнього виробництва несільськогосподарськими компаніями. Звичною практикою стали інвестиції та організація великого виробництва. Несільськогосподарські приватні компанії стають інвесторами, тоді як раніше інтеграційні зв’язки здебільшого ініціювали самі фермери (переробка на місці) або регіональні органи влади як допомога фермерам.

Сенс розглянутих процесів полягає в тому, що несільськогосподарські компанії почали не тільки активно інвестувати в сільське господарство (кредити в різних формах), але й почали самостійно займатися виробництвом аграрної продукції.

Аналіз показує, що «вхід інвестора в сільське господарство» є значною мірою суперечливим. З одного боку, створення агропромислових структур через недосконалість ринку та високий ризик невиконання ринкових контрактів дає змогу зменшити трансакційні витрати на доведення продукції до споживачів, залучити додаткові інвестиції в сільськогосподарське виробництво

і тим самим освоєння раніше занедбаних земель, впровадження нових технологій і методів господарювання.

Але з іншого боку, з приходом інвесторів часто обмежується самостійність безпосередніх фермерів, збільшується їхня власність, особливо на землю, підвищується рівень монополізації ринку. Крім того, інвестори економлять на розвитку соціальної та інженерної інфраструктури. Надмірна концентрація землі та майна у власності фізичних та юридичних осіб створює проблеми в управлінні інтегрованими структурами та стимулюванні праці працівників сільського господарства.

У переважній більшості випадків у навчальній та науковій літературі під інвестиціями розглядають лише фінансове фінансування. Вкладення інших видів ресурсів: часу, зусиль, здоров'я, іншого – залишається поза увагою. Водночас консультанти з реалізації інвестиційних проєктів стверджують, що спочатку слід вкласти зусилля та час. Про гроші слід думати в останню чергу. Якщо правильно докладено час та зусилля, гроші потім самі «підтягуються» [2].

Дослідження фінансових ринків показали, що традиційне джерело фінансування агросектору – кредитування – наразі використовується недостатньо. З одного боку, через високі відсотки за кредитами фермери значно менше зверталися до банків за фінансуванням. З іншого боку, на думку експертів, українське бізнес-спільнота дуже звузилося. Зменшилася кількість банків та інвестиційних компаній. З аграрним сектором продовжують співпрацювати лише деякі фінансові установи.

Потенційні інвестори в сільське господарство повинні добре розуміти податковий режим, державні субсидії, регуляторний захист і мати гарантовані чіткі інвестиційні проекти.

Список використаних джерел:

1. Білоус, С., & Новотний, С. (2023). Проблеми інвестування регіонального АПК в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство,* (48). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-49

2.Інвестування в аграрний сектор економіки в умовах кризи.URL: https://ijoness.com/resources/html/article/details?id=155342&language

3. Попова, О., Коцюбинська, Л., & Скубій, О. (2023). Інвестиційна діяльність в сільському господарстві в сучасних умовах. *Економіка та суспільство,* (54). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-49

Dzeha Volodymyr

doctor of philosophy in public management and administration, assistant of the department of parliamentarism of the educational and scientific, Institute of public administration and civil service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine https://orcid.org/0000-0003-2745-4187.

СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД – ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

COOPERATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES IS AN EFFECTIVE TOOL FOR REGIONAL DEVELOPMENT

Для обґрунтування ролі територіальних громад у процесах поглиблення самоврядування, а також нових можливостей співробітництва та визначення функціональності у перспективі необхідно розуміти управлінські й історичні передумови посилення їх повноважень. Місцеве самоврядування в будь-якій країні передбачає: визнання за кожною територіальною громадою власних повноважень; самостійність місцевої влади в межах виконання власних повноважень; організаційну автономність місцевої влади у системі управління державою і взаємодію з органами державної влади у здійсненні спільних завдань і функцій; відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування перед територіальною громадою; відповідність матеріальних та фінансових ресурсів повноваженням місцевої влади; державну гарантію місцевого самоврядування [4, с. 295]. Важливим моментом самоврядування громади, виходячи з наведених вище положень, є її право на співробітництво, насамперед, з органами державної влади. Це створює додаткові можливості

участі представників громади у різних формах багатостороннього співробітництва.

В Україні центральна ідея реформи місцевого самоврядування полягає в покращенні якості послуг населенню підвищенні ефективності використання внутрішнього ресурсного потенціалу громад, що актуалізує розвиток різних напрямків діяльності органів місцевого самоврядування на шляху досягнення цих цілей. Співробітництво як окремий напрямок діяльності громад почало активно розвиватись після 2014 року з прийняттям базового Закону України «Про співробітництво громад» Тому нормативно-законодавче забезпечення реалізації Закону України « Про співробітництво територіальних громад» (Документ 1508-VII, чинний, поточна редакція — Редакція від 04.04.2023, підстава - 2867-IX із змінами, внесеними згідно із Законами № 2849-IX від 13.12.2022,№ 2867-IX від 12.01.2023) є актуальним в умовах російсько-української війни. Форми співробітництва в умовах військової агресії росії є різними:

- впровадження новітніх технологій – комунікаційних, транспортних, енергоощадних (розробка оптимальних моделей комплексного використання відновлюваних джерел енергії на місцевому рівні та ін.;

– реалізація економічних проєктів з спільним фінансуванням – утримання інфраструктурних об’єктів, підприємств, розробка спільних інвестиційних проєктів, що потребують залучення ресурсів інших учасників;

– здійснення культурних заходів – фестивалів, утримання музеїв, театрів, мистецьких шкіл та ін.;

– удосконалення надання населенню послуг – розширення переліку послуг (публічних, соціальних), покращення доступу до послуг;

– регулювання демографічних процесів – утримання закладів освіти, охорони здоров’я, у тому числі перинатальних центрів [1] Отже, наголошуємо на основних аспектах співробітництва як ефективного інструменту регіонального розвитку, адже співробітництво територіальних громад дозволяє вирішувати складні завдання, які попадають в поле інтересів усіх учасників.

Сфера співробітництва громад залежить від актуальності спільної проблеми, яку необхідно вирішити, програмних, грантових можливостей залучення зовнішніх ресурсів за їхньою цільовою тематикою, а також креативності та професіоналізму ініціаторів проєкту чи іншої форми співробітництва з розумінням його значення та наслідків для розвитку громади.

Експертами Програми USAID DOBRE (e.mail@globalcommunities.org), консультантами Програми Ради Європи «Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні» протягом 2023 – 2024 років проводилось дослідження щодо аналізу зареєстрованих договорів про співробітництво територіальних громад (ТГ) з метою визначення тенденцій розвитку співробітництва, з'ясування ролі договорів про співробітництво у розвитку ТГ, ідентифікацію проблемних питань, що можуть виникати у процесі ініціювання та реалізації договорів ТГ. А також вивчались та узагальнювались пропозицій щодо стимулювання і підтримки розвитку співробітництва територіальних громад. Етапи дослідження були такими:

1. Огляд нормативно-правової бази.

Редакція Закону "Про співробітництво територіальних громад" залишалася незмінною з часу його прийняття. У січні 2023 р. було внесені зміни щодо удосконалення порядку укладення договорів про співробітництво ТГ і надання можливості приєднуватися до вже організованого співробітництва за спрощеною процедурою. У жовтні 2024 року підготовлені зміни до Закону, вони прийняті за основу і чекають остаточного прийняття у парламенті.

2. Аналіз договорів про співробітництво.

3. Розробка анкети для опитування.

4. Проведення опитування.

5. Узагальнення та аналіз результатів опитування.

Результатом дослідження стало узагальнення проведеної роботи, а саме: тема співробітництва ТГ цікавить (98% опитаних) представників громад. Представники громад налаштовані позитивно (97% опитаних) щодо співробітництва ТГ. Переважна більшість громад (92% опитаних) вважає

необхідним укладати договори про співробітництво з іншими ТГ. Більшості громад вдається отримати очікувані результати від співробітництва ТГ (82% опитаних). Більшість громад оцінюються рівень складності процесу укладення договору про співпрацю ТГ як нормальний або легкий (83% опитаних). Загальне враження від співробітництва ТГ більшість громад оцінило як нормальне або відмінне (98% опитаних). Більшості громад вдається заощадити ресурси завдяки співробітництву ТГ (76% опитаних). Найскладнішим етапом з організації співробітництва територіальних громад є пошук партнерів і налагодження комунікації (30% опитаних). Представники громад недостатньо мають знань і не проходили навчання з питань співробітництва ТГ (65% опитаних). Найрозповсюдженішою причиною не укладання договору про співробітництво ТГ є недостатність необхідних знань і навичок (17% опитаних). Найрозповсюдженішою проблемою на етапі погодження та підготовки договорів співробітництво ТГ були фінансові питання та труднощі (31% опитаних) [5]

Як висновок зазначимо, що на сьогодні недостатньо врегульованими або проблематичними є аспекти пов'язані зі складністю та довготривалістю процедури співробітництва ТГ. У зв’язку з цим пропонується: удосконалити порядок ініціативи з організації співробітництва ТГ, спростити процедури громадського обговорення, особливо в умовах воєнного стану, зокрема для договорів, що стосуються безпекових та оборонних питань. Виникають також труднощі із законодавчим регулюванням механізмів фінансування проєктів співробітництва територіальних громад. У зв’язку з цим, пропонується: передбачити можливість фінансування співробітництва в період поточного року укладення угоди.

Отже, застосуванню принципів децентралізації, деконцентрації і деволюції у сфері забезпечення місцевого самоврядування та управління ризиками соціально-економічного розвитку країни сприяють відповідні механізми державного управління щодо співробітництва територіальних громад, зокрема нормативно-правовий, організаційний та мотиваційний.

Застосування цих механізмів передбачає зміцнення адміністративної спроможності органів місцевого самоврядування та органів державної влади в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Практичний порадник для представників органів місцевого самоврядування по налагодженню співробітництва територіальних громад.USAID,Проєкт«Говерла».URL:https://decentralization.gov.ua/library?year=&library_category=&library_source=&library_theme=2&library_type=&library_name= (дата звернення 18.07.2022).

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80

3. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1508-18 (дата звернення 11.04.2021).

4. Полтавець В. Д. Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування як основа міжмуніципального співробітництва. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 37. С. 295–299.

5. Окремі питання співробітництва територіальних громад в умовах воєнного стану. Методичні рекомендації (частина перша)/ Рада Європи, 2024., 68 с.

Grynchuk Nataliia

candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of regional policy of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Baginskyi Mykhailo,

chief researcher of Municipal Research Institution «City Development Institute», Ukraine

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗБУДОВУ ГРОМАД

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A TOOL FOR ATTRACTING INVESTMENTS IN COMMUNITY DEVELOPMENT

Державно-приватне партнерство (далі – ДПП) є одним з ефективних інструментів залучення інвестицій у розвиток інфраструктури громад та одночасно дієвим механізмом [1], який сприяє розвитку відносин між органами місцевого самоврядування та бізнесом.

В Україні створено нормативно-правову базу, що регулює діяльність у сфері ДПП, є спеціальні закони України «Про державно-приватне партнерство» [2] та «Про концесію» [3], які між собою гармонізовані та відповідають праву ЄС, прийняті на їх виконання підзаконні нормативно-правові акти. Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» від 15.02.2022 № 2043-IX удосконалено правове регулювання ДПП в частині врегулювання фінансових питань, зокрема надання державної підтримки здійснення ДПП в реалізації суспільно значущих послуг на умовах ДПП, у тому числі концесії. Тобто, передбачено право взяття довгострокових зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів, які є державними партнерами, відповідно до договору ДПП, та встановлення вимог щодо загального щорічного обсягу довгострокових зобов'язань у рамках ДПП (концесії).

Зміни у правовій базі у 2023 році були високо оцінені Світовим банком, який оновив рейтинг Benchmarking Infrastructure Development за період з 01.06.2019 по 01.06.2022, у якому Україна отримала +41 бал, що є одним з найкращих результатів у світі [5].

В умовах повномасштабної військової агресії рф перед Україною постали нові виклики, що призвели до ґрунтовних змін у масштабі та характері інвестиційних потреб. Відповідно до оновленої «Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення» (RDNA3) вартість післявоєнного відновлення в Україні станом на кінець 2023 року становить 486 млрд доларів США [6].

Тільки на 2024 рік Україна потребує близько 15 млрд доларів США найбільш нагальних заходів з відбудови та відновлення. Наразі тільки третина від необхідної на цей рік суми (близько 5,5 млрд дол. США) вже забезпечені

міжнародними партнерами та Державним бюджетом України. Решта 9,5 млрд дол. США залишаються не підкріпленими фінансуванням. Тому Україна потребує залучення приватних вітчизняних та іноземних інвестицій. Залучення інвестицій на умовах ДПП в об'єкти державної та комунальної власності може стати дієвим механізмом з відбудови і відновлення громад і України і цілому.

За інформацією Мінекономіки України станом на 01.01.2024 на умовах ДПП було укладено 198 договорів, з яких реалізується 22 договори (10 – концесійних договорів, 6 – договорів про спільну діяльність, 6 – інші договори), 166 договорів не реалізується (115 – не виконується, 51 – розірвані / закінчився термін дії), 10 договорів призупинені у зв’язку зі збройною агресією російської федерації, у тому числі концесійні договори: передача в концесію майна ДП «Херсонський морський торговельний порт» і майна ДП «Адміністрація морських портів України» та передача в концесію майна ДП «Стивідорна компанія «Ольвія» і майна ДП «Адміністрація морських портів України».

Не зважаючи на продовження агресії рф проти України, у 2023 році відновлено роботу щодо підготовки проектів, що здійснюються на умовах ДПП, відповідно до наявних потреб та можливостей залучення приватних інвестицій в об’єкти державної та комунальної власності. Зокрема, у 2023 році було укладено 5 договорів на умовах ДПП (1 – договір про спільну діяльність, 4 – інші договори).

За даними Державної казначейської служби України протягом 2020 – І кв. 2024 років до державного та місцевого бюджетів сплачено концесійних платежів на загальну суму 64,7 млн грн, зокрема, до місцевих бюджетів – 34,5 млн грн.

У грудні 2023 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Дорожню карту реформування системи управління публічних інвестицій, якою передбачено включення до бюджету або надання державної підтримки тільки для тих проектів, що пройшли встановлені процедури оцінки та відбору

Водночас, складність і довготривалість процедури, яка у т. ч. передбачає залучення як фінансових, так і людських ресурсів не лише під час підготовки та

укладення договору ДПП, але й під час його реалізації та проведення завершальної оцінки проекту ДПП тормозить створення проектів ДПП та зумовлює необхідність внесення подальших змін до правової бази (законопроект №7508).

Ще однією перешкодою ефективного управління проектами ДПП є нестача кваліфікованих кадрів. Тому навчання, створення центрів експертизи з управління публічними інвестиціями є важливим завданням.

Список використаних джерел:

1. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування : Практичний посібник / Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н., Чорній Л., Глібіщук Я. /Центр громадської експертизи на замовлення проєкту ПРОМІС. Частина 3. Інвестиційні інструменти фінансування МЕР. К. : 2020. 72 с. URL: http://surl.li/jpgtja

2. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1.07.2010 № 2404-VI (зі змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text

3. Про концесію: Закон України від 03.10.2019 № 155-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text

4. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України: Закон України від 15.02.2022 № 2043-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2043-20#Text.

5. Benchmarking Infrastructure Development : PPP Regulatory Landscape - Assessing Quality and Exploring Reform. URL: http://surl.li/nwwuhp

6. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: http://surl.li/nyncnl

Honcharenko I.

doctor of economic sciences, professor of the department of public management and administration and international economy, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ CARVER PLUS SHOCK У ФОРМУВАННІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

THE USE OF THE CARVER PLUS SHOCK METHOD IN FORMULATING MANAGEMENT DECISIONS FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIAL INFRASTRUCTURE IN MYKOLAIV REGION

Стратегічне планування та прийняття рішень в умовах складних і кризових ситуацій, зокрема в контексті регіонального управління соціальною інфраструктурою регіонів України, що працюють в умовах воєного стану, потребує застосування нових підходів. Метод CARVER Plus SHOCK є ефективним інструментом дозволяє забезпечити системний підхід до оцінювання, планування та реалізації заходів з відновлення та модернізації ключових об’єктів інфраструктури, що є актуальним для Миколаївської області в умовах воєнного стану. Система CARVER, розроблена під час Другої світової війни, спочатку використовувалася для визначення точок, де скидання авіабомб могло мати максимальний ефект. Цей інструмент, розрахований як на наступальні, так і на оборонні завдання, дозволяє ідентифікувати вразливі місця не лише супротивників, але й власної інфраструктури. Завдяки цьому методологія є універсальною і може застосовуватися для мінімізації загроз критично важливим активам у різних сферах управління. У сучасному контексті метод CARVER набув широкого використання серед керівників, аналітиків, спеціалістів із ризик-менеджменту, фінансових експертів і топменеджерів. Основною перевагою цього підходу є його гнучкість: він дозволяє інтегрувати як кількісні, так і якісні дані, що робить його корисним у різноманітних сценаріях, таких як планування бюджету, розробка стратегій або оцінка ризиків. Окрім того, здатність методології трансформувати кількісні дані в зрозумілі й аргументовані висновки робить її цінним інструментом як для військових штабів, так і для бізнес-керівників.

Метод базується на комплексній оцінці об’єктів і ресурсів за шістьма ключовими параметрами: критичність (Criticality), доступність (Accessibility),

відновлюваність (Recoverability), уразливість (Vulnerability), ефект (Effect) та придатність для впровадження (Recognizability). Додатково до цих аспектів враховуються фактори соціально-психологічного впливу, позначені як SHOCK: стрес (Stress), труднощі (Hardship), операційна чутливість (Operational Sensitivity), комунікація (Communication) та знання (Knowledge).

Кожному з параметрів присвоюється бальна оцінка від 1 до 5, де 5 означає найвищий ступінь важливості або ризику. Сума балів дозволяє визначити загальний пріоритет об’єкта або проекту, що дає змогу порівнювати їх між собою та приймати обґрунтовані рішення.

Метод дозволяє регіональній адміністрації провести всебічний аналіз стану соціальної інфраструктури, визначивши найбільш критичні об'єкти, які мають максимальний вплив на добробут населення. У контексті Миколаївської області це включає лікарні, системи водопостачання, транспортні вузли та житлово-комунальні послуги.

CARVER Plus SHOCK забезпечує раціональне використання обмежених ресурсів, що є особливо важливим в умовах воєнного часу. Миколаївській області відновлення водопостачання визначене як пріоритетне завдання, оскільки його порушення має безпосередній вплив на життя населення.

Метод враховує специфічні фактори ризику, характерні для регіону. У Миколаївській області це руйнування об’єктів внаслідок бойових дій, ізоляція сільських громад та сезонні виклики, такі як підготовка до зимового періоду. Інтеграція факторів SHOCK дозволяє врахувати соціально-психологічні аспекти, зокрема вплив труднощів (Hardship) на вразливі групи населення, таких як внутрішньо переміщені особи, багатодітні сім’ї або люди похилого віку. Оцінка стресу та операційної чутливості допомагає розробити ефективні заходи підтримки громад у кризових ситуаціях.

Методологія сприяє формуванню як короткострокових, так і довгострокових рішень, враховуючи поточні виклики та майбутні потреби. Наприклад, у короткостроковій перспективі можуть бути реалізовані заходи з

ремонту пошкоджених доріг та мостів, тоді як у довгостроковій – впроваджено модернізацію системи водопостачання.

Використання CARVER Plus SHOCK дозволяє регіональній адміністрації аргументувати свої рішення перед громадськістю та міжнародними партнерами. Прозорість процесу прийняття рішень сприяє підвищенню довіри населення до

Метод CARVER Plus SHOCK є цінним для формування рішень у регіональному управлінні, оскільки забезпечує комплексний підхід до оцінки об’єктів соціальної інфраструктури, враховує специфічні ризики та потреби регіону, а також дозволяє ефективно планувати заходи з відновлення та модернізації. У контексті Миколаївської області методика сприяє розробці стратегічних рішень, які відповідають викликам воєнного часу та забезпечують сталий розвиток регіону.

Husenko V. A.

student of higher education Taras Shevchenko national university of Kyiv, Ukraine

INNOVATIVE MECHANISMS FOR YOUTH ENGAGEMENT IN THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES: CHALLENGES, OPPORTUNITIES, AND PROSPECTS

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

The involvement of youth is vital for the sustainable development of territorial communities, particularly in a decentralized governance context like Ukraine. Young people bring innovation, energy, and fresh perspectives to community-building efforts. However, despite their potential, many communities face challenges in engaging youth effectively. This paper explores innovative mechanisms to involve young people in community life, drawing on the example of Mykolaiv, and offers recommendations to overcome existing barriers.

Youth policy in Ukraine is becoming increasingly relevant within the framework of decentralization reforms. The National Youth Strategy 2030, adopted by the Cabinet of Ministers, outlines the government's approach to fostering youth participation in public life. It emphasizes the development of competencies for safe and dignified living, active involvement in decision-making, and strengthening community bonds [1].

In Mykolaiv, initiatives such as the Youth Council and educational programs supported by the "U-LEAD with Europe" project have started addressing the gap between authorities and young people. These projects aim to create platforms for dialogue and encourage youth-driven solutions [2].

Modern tools and strategies for engaging young people include:

1.Digital Platforms – digitalization plays a critical role in connecting youth with community initiatives. Platforms for participatory budgeting allow young people to vote on local projects, ensuring their voices are heard. Such approaches are being successfully implemented in other Ukrainian cities and could be scaled in Mykolaiv.

2.Educational Programs – training sessions, workshops, and hackathons on leadership, entrepreneurship, and governance are essential for empowering young leaders. For instance, Mykolaiv has hosted various programs under the support of EU-backed initiatives, such as U-LEAD programs, UNICEF programs, “Bridges of the trust” project etc [2].

3.Partnerships with Businesses and NGOs – collaborative projects between businesses, non-governmental organizations, and young citizens foster social entrepreneurship. These partnerships offer financial and mentorship support to transform ideas into impactful local initiatives.

Despite these efforts, several obstacles remain:

- Limited Financial Resources – many youth-driven projects struggle with securing sustainable funding. Grant systems for youth initiatives are either underdeveloped or not accessible to all communities.

- Low Awareness and Motivation – many young people are unaware of the opportunities for participation in local governance or lack the motivation to engage, often due to a lack of visible results from previous initiatives.
- Structural Barriers – insufficient infrastructure for youth activities, such as under-equipped community centres, limits participation.

The challenges can be addressed by:

1. Expanding Grant Systems – international donors and local authorities should establish accessible grant opportunities tailored to youth-led projects.
2. Creating Inclusive Spaces – youth hubs equipped with digital tools and resources can serve as incubators for ideas and collaborative projects.
3. Enhancing Communication – awareness campaigns via social media and offline channels can increase participation rates by educating youth about available opportunities.

To maximize the potential of youth engagement in territorial communities:

1. Invest in Youth-Led Initiatives – allocate dedicated funds for innovative and socially impactful projects led by young people.
2. Support Capacity Building – expand access to training programs that build competencies for community engagement and entrepreneurship.
3. Foster International Collaboration – encourage partnerships with international organizations to learn from best practices in youth policy and governance.

By integrating innovative mechanisms for youth engagement, territorial communities can harness the creativity and energy of young people, fostering more sustainable and inclusive development. The case of Mykolaiv demonstrates that strategic initiatives, such as digital platforms, educational programs, and business partnerships, are critical for activating youth participation. However, success requires overcoming barriers and investing in long-term solutions tailored to community needs.

References:

1. On the National Youth Strategy 2030. Decree of the President of Ukraine no. 94/2021.URL: https://www.president.gov.ua/documents/942021-37337
2. U-LEAD with Europe. URL: https://u-lead.org.ua/en
3. Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine. URL: https://mtu.gov.ua/en/

Kihichak D.

student, Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

БАГАТОВИМІРНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ МЕТОДОМ ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТ
MULTIDIMENSIONAL ANALYSIS OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE REGIONS OF UKRAINE USING THE PRINCIPAL COMPONENTS METHOD

Аналіз розвитку підприємництва в регіонах України є важливим для розуміння економічних тенденцій та визначення пріоритетів для державної економічної політики. Проте, для повноцінного аналізу часто використовується велика кількість змінних, що може ускладнювати розуміння ключових факторів. Застосування методу головних компонент дозволяє зменшити кількість змінних, виділяючи при цьому найбільш значущі фактори, що впливають на підприємницьку діяльність, та оптимізувати модель для подальшого аналізу.

Метод головних компонент користується популярністю серед дослідників підприємництва, наприклад, для визначення головних чинників функціонування підприємства та виведення узагальненої компоненти фінансової стійкості фірми [1], а ще варто виділити методи категорійного менеджменту, які кількісно можуть бути реалізовані через кластеризацію та розв’язування оптимізаційних задач [2], методи машинного навчання для визначення кредиспроможності позичальників банків [3], тоді як у дослідженні регіонів часто застосовують панельний підхід, який дозволяє врахувати

додатковий вимір у вхідних даних [4], симультивне моделювання для виявлення взаємних впливів між показниками [5] та таксономічний аналіз для зведення кількох показників до одного та ранжування об’єктів дослідження [6].

Для дослідження обрано такі показники: чистий прибуто (збиток), млн грн, обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб’єктів господарювання, кількість діючих суб’єктів господарювання, кількість зайнятих працівників у суб’єктів господарювання. Усі дані отримано зі сайту Державної служби статистики України [7] по областях України за 2021 рік.

Метод головних компонент (PCA) дозволяє зменшити кількість змінних, переведення яких у нові, неперервні, незалежні компоненти дозволяє зберегти більшість інформації про систему. Оптимальна кількість компонентів для аналізу була визначена як три, що дозволяє пояснити значну частину варіацій даних. Кумулятивний R2X поступово наближається до одиниці, що свідчить про гарну апроксимацію даних. Зміни потужності змінних з варіацією кількості компонентів підтвердили важливість деяких показників для класифікації регіонів України. Аналіз потужності змінних показав, що збільшення кількості компонентів дозволяє більш точно врахувати вплив кожної змінної на модель. Зокрема, кількість діючих суб'єктів господарювання та чистий прибуток мають важливіші значення при збільшенні компонентів.

За допомогою графіка Хотелінга та діаграми розмаху було виявлено кілька спостережень, що значно відрізняються від інших, що вказує на наявність екстремальних значень у даних. Виявлено суттєву кореляцію між деякими змінними, такими як обсяг реалізованої продукції та кількість зайнятих працівників. Це підтверджується діаграмами факторних навантажень та розсіяння, що дозволяє зробити висновок про взаємозв'язок між цими економічними показниками.

Результати дослідження можуть бути використані для розробки стратегій підтримки підприємницької діяльності на рівні регіонів України, покращення бізнес-середовища, а також для прогнозування розвитку економічних процесів

у країні. Метод головних компонент є потужним інструментом для оптимізації прийняття рішень у сфері економічної політики та розвитку підприємництва.

Таким чином, проведене дослідження демонструє важливість застосування методів зменшення розмірності даних, зокрема методу головних компонент, для аналізу і прогнозування економічних процесів, що сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень у сфері розвитку підприємництва в Україні.

Список використаних джерел:

1. Зомчак Л. М., Нич О. В. Економіко-математичне моделювання фінансової стійкості підприємств методом головних компонент. *Економіка і суспільство*. 2017. №*8*. С. 850-853.

2. Зомчак Л. М., Петрик Х. Р. Економіко-математичне моделювання в категорійному менеджменті. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. №2 (1). С. 41-43.

3. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. In International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561.

4. Зомчак Л. М., Дереш О. М. Економічний розвиток регіонів України: моделювання на панельних даних. Приазовський економічний вісник. 2022. №3. С. 54-60.

5. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. Customs Scientific Journal. 2023. №1. P. 62-69.

6. Vdovyn M., Zomchak L. Multidimensional Ranking and Taxonomic Analysis of the Regional Socio-Economic Development in Ukraine. In International Conference on Computer Science, Engineering and Education Applications. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 361-370.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Kohanevych M.
student, Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

МОДЕЛЬ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ДЕМОГРАФІЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ
MODEL OF POPULATION EMPLOYMENT IN THE REGIONS OF UKRAINE, CONSIDERING DEMOGRAPHIC AND ECONOMIC FACTORS

Зайнятість населення є одним з найважливіших соціально-економічних показників, що характеризує рівень розвитку країни. Вона відображає співвідношення між чисельністю населення працездатного віку та кількістю людей, які дійсно беруть участь у трудовій діяльності. Аналіз зайнятості дозволяє оцінити стан ринку праці, виявити фактори, що впливають на рівень безробіття та зайнятості, а також розробити заходи щодо їх регулювання.

Дослідники регіонального розвитку застосовують математичні методи та моделі, серед яких виділимо такі: метод статистичного аналізу [1], дистрибутивно-лагові моделі [2], кластерний аналіз [3], панельне моделювання [4, 5], симультативне моделювання [6] тощо.

Одним із методів дослідження зайнятості є кореляційно-регресійний аналіз. Візьмемо фактори, які мали б суттєво впливати на кількість зайнятого населення в регіонах України: факторна ознака 1 - чисельність постійного населення в регіонах України та факторна ознака 2 (x2) - кількість підприємств в регіонах України (дані на 2021 рік [7]).

Побудувавши парну кореляційно-регресійну модель залежності зайнятого населення від чисельності постійного населення в регіонах України, можна зауважити, що коефіцієнти детермінації та кореляції є не дуже високими. Коефіцієнт кореляції (0,75514) показує тісний зв’язок між результуючою та факторними змінними, коефіцієнт детермінації (0,5702), тобто зміна кількісті зайнятого населення на 57,02% пояснюється зміною чисельності постійного населення. Коефіцієнти парної регресії b1 показує, що при зміні факторної змінної (чисельності постійного населення) на одиницю результуюча змінна

(кількість зайнятого населення) зросте на 0,0003. Щодо, параметра b0-вільного члена, b0=162,87 , то можна зауважити що при нульовому значенні факторної ознаки середній рівень результуючої ознаки (кількості зайнятого населення) дорівнює 162,87.

Якщо долучити до кореляційно-регресійного аналізу, ще одну факторну змінну - кількість підприємств, можна зауважити посилення кореляції між зайнятим населенням в регіонах та даними факторними ознаками (чисельністю постійного населення та кількістю підприємств).Множинний коефіцієнт кореляції (0,8721), показує тісний зв'язок між кількістю зайнятого населення в регіонах України, чисельністю постійного населення та кількості підприємств, а множинний коефіцієнт детермінації- що під впливом зміни чисельності постійного населення в регіонах України та кількісті підприємств пояснюється 76% варіації кількості зайнятого населення в регіонах. Щодо коефіцієнтів множинної регресії, то b1 показує, що при зміні факторної змінної (чисельності постійного населення) на одиницю результуюча змінна (кількість зайнятого населення) зросте на 0,00018 (багато факторів впливає на кількість зайнятого населення), а при зміні кількості підприємств на одиницю чисельність зайнятого населення зросте на (0,0082) - серед даних двох факторів найбільший вплив має кількість підприємств на чисельність зайнятого населення. Щодо, параметра b0-вільного члена, b0=203,44 , то можна зауважити що при нульовому значенні факторної ознаки середній рівень результуючої ознаки (кількості зайнятого населення) дорівнює 203,44.

Зрозуміло, що чим більше включено факторів у модель, тим більший вплив буде на результуючу змінну, щодо параметрів моє моделі то вони є значущими не зважаючи на їх незначний на перший погляд вплив. Отож, проаналізувавши вплив чисельності постійного населення і кількості підприємств в регіонах станом на 2021 рік на зайнятість населення в цих регіонах, можна зауважити, що місце проживання людини не завжди співпадає з місцем роботи, все більше людей працюють дистанційно, а підприємства

реєструючи свій офіс в одному місці можуть відкривати більшу філію в іншому, все не так однозначно.

Список використаних джерел:

1. Вдовин М. Л., Зомчак Л. М., Коханевич М.П. Безробіття в Україні: економіко-статистичний огляд. Механізми регулювання економіки. 2022. № 1-2. С. 95 – 96.

2. Зомчак Л. М., Лапінкова А. О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. №1 (01). С. 50-55.

3. Zomchak L., Drobotii Y. Regional competitiveness: clustering regions of Ukraine. Modern technologies in the development of economy and human well-being: monograph. Publishing House of University of Technology, Katowice. 2020. P. 20-27.

4. Zomchak L., Vdovyn M., Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. In The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217-228.

5. Зомчак Л. М., Умриш Г. Т. Моделювання залежності валового регіонального продукту від сільського господарства України на основі лонгітюдних даних. Економіка і суспільство. 2018. №16. С. 972-977.

6. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. Customs Scientific Journal. 2023. №1. P. 62-69.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Kondra O. R.

teacher, Mykhailo Hrushevsky Precarpathian institute of private joint-stock Company «Higher Educational Institution «Interregional academy of personnel management», Ukraine

Marich N. I.

teacher, Lviv institute of private joint-stock Company «Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management», Ukraine

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

INVESTMENTS AS A SIGNIFICANT FACTOR IN ECONOMIC STABILITY AND DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Інвестиції відіграють важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та сталого розвитку територіальниз громад, виконуючи такі функції:

- Забезпечення економічного зростання;
- Створення робочих місць;
- Стабілізація фінансової системи;
- Розвиток інфраструктури;
- Залучення інновацій та технологій;
- Формування стійкості до криз;
- Покращення якості життя;
- Стимулювання регіонального розвитку.

Інвестиції в основний капітал (обладнання, інфраструктуру) створюють умови для розширення виробничих потужностей, підвищення продуктивності праці та збільшення валового внутрішнього продукту (ВВП).

Фінансування інноваційних проектів стимулює розвиток нових галузей економіки та прискорює технологічний прогрес. Науковці наголошують, що «прямі іноземні інвестиції забезпечують довгострокові вкладення матеріальних засобів в економіку країни компаніями-нерезидентами з метою придбання статутного та акціонерного капіталу, організації та будівництва підприємств, започаткування нових інвестиційних проектів» [1].

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) забезпечують приплив валюти в країну, зменшуючи залежність від зовнішніх запозичень.

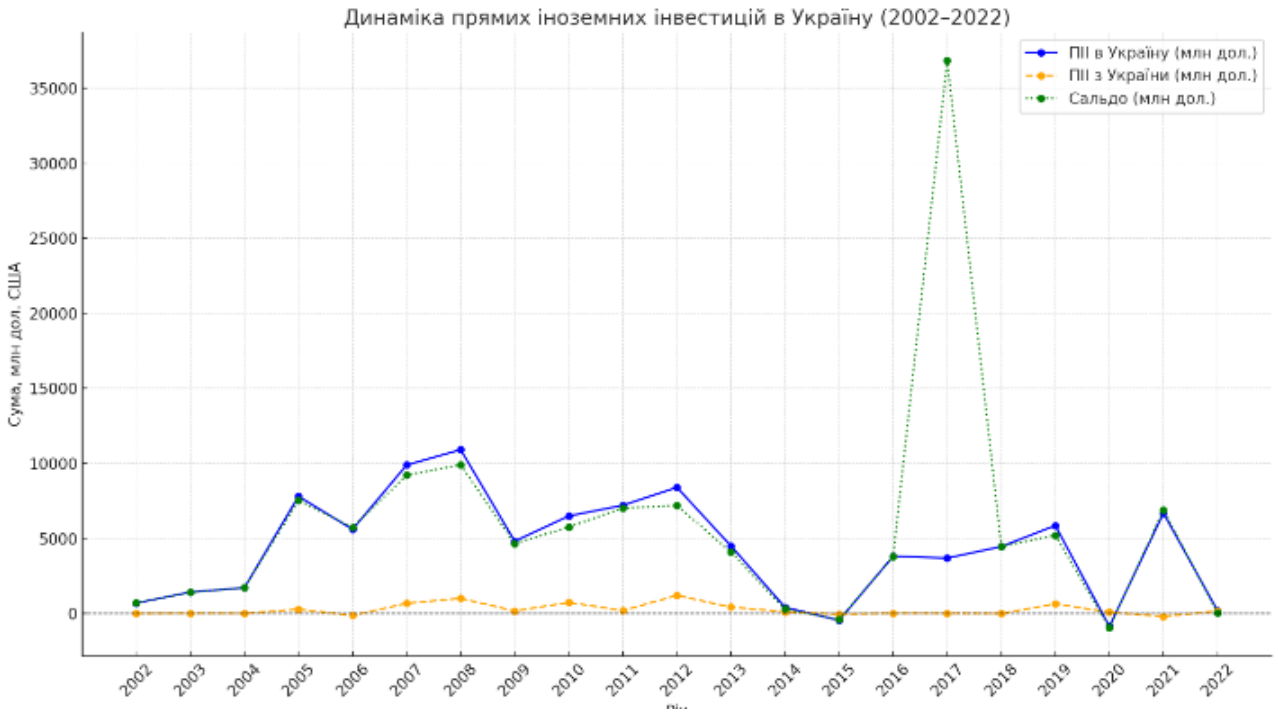

Синя лінія : ПІІ, що надходять в Україну.

Помаранчева лінія : ПІІ, що виходять з України.

Зелена лінія : Сальдо між вхідними та вихідними потоками.

Рисунок 1 - Динаміка прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну, з України, а також сальдо між ними за період 2002–2022 років

Інвестиції в транспортну, енергетичну, комунальну та цифрову інфраструктуру створюють базу для сталого розвитку територій та регіонів. Інфраструктурні проекти сприяють покращенню умов для бізнесу, полегшуючи доступ до ринків і ресурсів. Інвестиції в науку, освіту та дослідницькі центри сприяють створенню нових технологій і знань. Розвиток кластерів та індустріальних парків забезпечує підвищення економічної активності на місцевому рівні.

Розвиток інфраструктури, наприклад, транспортної, енергетичної чи інформаційної, забезпечує доступність ресурсів, покращує логістичні ланцюги та створює сприятливі умови для залучення іноземних інвесторів. Це сприяє інтеграції окремих територій і країни в цілому у світову економіку та збільшує обсяги експорту.

Інвестиції сприяють розвитку територіальних громад, створюючи нові

робочі місця, покращуючи якість життя та формуючи умови для сталого розвитку.

Залучення прямих іноземних інвестицій в Україну в умовах війни та масштабних руйнувань може поставати складним завданням через високі ризики, пов'язані з такими вкладеннями. Однак Україна має низку важливих переваг, які здатні зацікавити потенційних інвесторів:

- потужні євроінтеграційні прагнення, заради яких країна веде героїчну боротьбу, жертвуючи найдорожчим – життям своїх громадян, протистоячи агресії держави-терориста;
- широка підтримка з боку Європи та міжнародної спільноти;
- активне пришвидшення урядових реформ, спрямованих на інтеграцію з ЄС;
- стрімкий розвиток цифровізації, що відзначається високими темпами та впровадженням інновацій.

Ці фактори формують сприятливі умови для майбутнього залучення інвестицій в українську економіку. Однак головним завданням для України залишається здобуття перемоги, яка відкриє шлях до відновлення країни та її територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Н. О. Прямі іноземні інвестиції в Україну в умовах інтеграції до Європейського Союзу. *Бізнес-інформ*. №3. 2023. С. 38-45

2. Соколовська О. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 2 (41). С. 92–99.

Kotelevska Yana,

PhD student at the department of economics and entrepreneurship at Odesa I. I. Mechnikov national university and a lecturer at the department of economics, law, and business regulation at Odesa national economic university, Ukraine

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES BASED ON SOCIAL ENTREPRENEURSHIP PRINCIPLES

Територіальні громади є фундаментом місцевого самоврядування. Вони забезпечують прямий діалог між владою і населенням, сприяють вирішенню місцевих проблем, покращенню якості життя, збереженню довкілля та зміцненню соціальної спільноти. До того ж, відповідно до Концепції сталого розвитку, громади зосереджуються на ефективному використанні ресурсів, розвитку інфраструктури, створенні сприятливого середовища для життя та захист свого населення від надзвичайних ситуацій.

Впровадження концепції сталого розвитку в територіальних громадах включає кілька напрямків. Перший напрямок - це збільшення обсягів виробництва з метою покращення економічних показників. Другий - подолання браку фінансування та, часом, недостатньої соціальної відповідальності бізнесу в екологічних питаннях. Третій - усунення залишкового принципу у вирішенні соціальних проблем. Особливу увагу слід приділити забезпеченню стійкого виробництва з урахуванням збереження екосистем, що може здійснюватися через розвиток органічного виробництва, використання біотехнологій тощо. Важливим напрямком є також розвиток несільськогосподарських видів економічної діяльності в сільських громадах, що сприятиме диверсифікації зайнятості та джерел доходів. Безумовно, значну роль у цьому процесі відіграє лідерський потенціал місцевих громад. Для того, щоб спрямувати регіон на шлях сталого розвитку, необхідно не лише оцінити ресурсний потенціал території та узгодити економічні, соціальні та екологічні інтереси учасників місцевої політики, але й провести глибокий аналіз стану ключових секторів економіки регіону.

Реформа Децентралізації в Україні відкриває нові перспективи для органів місцевого самоврядування, надаючи їм більше повноважень, але разом із тим зростає їхня відповідальність за підвищення якості життя громадян. На

сьогодні чимало завдань ще не виконуються в повному обсязі, через брак ресурсів, кваліфікованих кадрів та відсутність чіткої стратегії розвитку для кожної з громад, окремо. Проте це створює нові можливості для громадян, які об’єднуються з метою пошуку шляхів для розвитку. Місцева влада, громада і підприємницькі кола, мають співпрацювати між собою для підтримки соціальних стандартів і розвитку локальних спільнот, застосовуючи нові підходи та інновації [1].

Справжнім викликом для місцевого самоврядування та територіальних громад України стала збройна агресія зі сторони північно-східного сусіда. Зокрема, виникла гостра потреба в розв'язанні питань життєзабезпечення громад, адже відбулися суттєві зміни в економічному розвитку територіальних громад. До процесу розвитку долучилися нові учасники: внутрішньо переміщені особи та релоковані бізнеси. Це призвело до появи нових форм співпраці та комунікаційних мереж. Крім того, посилення безпекової загрози змістило акценти в інтересах усіх учасників розвитку громад. Пріоритетним стала мобілізація зусиль всередині громад та спрямування їх на оборону і сталий економічний розвиток на локальному рівні. Здійснити таку переорієнтацію стало можливим через згуртованість та участь членів громади у процесах розробки і прийнятті відповідних рішень.

Яскравим прикладом такої самоорганізації є соціальні підприємства, які вже довели свою ефективність у розв'язанні подібних проблем. Ці підприємства створюють "соціальні результати," що впливають на громади, а в сукупності формують глобальний ефект [2, с. 64].

Поняття "соціальне підприємництво" та "сталий розвиток" виникли майже одночасно, як відповідь на глобальні виклики кінця XX століття. Хоча вони охоплюють різні рівні - глобальний та локальний - їхні цілі перетинаються. Соціальні підприємства, які фокусуються на вирішенні конкретних проблем на місцевому рівні, є важливим інструментом для досягнення глобальних цілей сталого розвитку. Тому уряди країн світу активно

залучають соціальних підприємців до співпраці, розуміючи, що їхня діяльність може суттєво вплинути на розвиток регіонів та країни в цілому.

Інтеграція соціального підприємництва в загальну економічну стратегію розвитку громади є важливою і актуальною. Це передбачає встановлення взаємодії з іншими секторами економіки, розвиток партнерських відносин і співпраці з місцевими підприємствами та установами. Така стратегія розвитку має враховувати унікальні характеристики та потреби громади, адаптуючись до її конкретних умов і можливостей.

Таким чином, формування стратегії сталого розвитку громади на засадах соціального підприємництва має бути комплексним процесом. Він потребує ретельного аналізу, планування та співпраці всіх зацікавлених сторін. Успішне впровадження такої стратегії може значно посилити соціальний та економічний розвиток громади, підвищити якість життя мешканців та забезпечити стійкість до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Ковалевська, А., & Нечипоренко, Я. (2019). Підприємство на базі громади як особливий вид соціального підприємства. *Молодий вчений*, 7 (71), 134-141. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-7-71-29.

2. Рудаченко О. О., Коненко В. В. Соціальне підприємництво як основа сталого розвитку територіальних громад. *Проблеми сучасних трансформацій.* Серія: економіка та управління. № 11. 2024. [Електроний ресурс]. URL: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_11_2024.

Kvasnii L. G.

candidate of economic sciences, professor of the department of mathematics and economics, Ivan Franko state pedagogical university of Drohobytsk, Ukraine

Antonenko N. V.

graduate of the first (bachelor) level of higher education, Ivan Franko state pedagogical university of Drohobych, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ПРИКАРПАТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF THE MARKETING STRATEGY OF TOURISM BUSINESS ENTERPRISES IN THE TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE CARPATIA IN THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Туристичний бізнес Прикарпаття має стратегічне значення для місцевої економіки, забезпечуючи зайнятість населення та надходження до бюджету територіальних громад. З початком широкомасштабних бойових дій туристична галузь України зазнала глибоких змін. Це призвело до закриття значних частин підприємств у цій сфері, що суттєво вплинуло на економічні показники галузі.

Оцінити повний масштаб наслідків війни на туризм наразі складно через тривалість воєнних дій і недостатність точних даних, однак уже можна виділити кілька ключових аспектів. Вплив військового стану на туристичну галузь зумовив наступні тенденції: зниження туристичних потоків через безпекові ризики; переорієнтація з міжнародного на внутрішній туризм; зростання ролі соціальної відповідальності та підтримки місцевих громад.

Так, у 2023 році кількість туристичних підприємств в Україні скоротилася на 36% порівняно з попереднім роком. За даними Державного агентства з розвитку туризму України (ДАРТ), у 2022 році доходи підприємств туристичної сфери скоротилися на 31%, переважно через втрату надходжень від в'їзного туризму. Додаткові надходження від туроператорів зменшилися на 35%, а доходи туристичних агентств, сплачені до бюджету, впали на 27% відповідно до 2021 року [1].

Зниження надходжень від туристичного збору у 2022 році зафіксовано в територіальних громадах тих областей, які постраждали від бойових дій чи тимчасової окупації. Наприклад, у Херсонській області цей показник скоротився на 95%, у Миколаївській – на 90%, у Донецькій – на 83%, у Луганській – на 80%. Значні втрати також зафіксовані в Одеській (80%), Запорізькій (78%), Харківській (61%), Сумській (58%), Київській (43%) та

інших областях. Таке різке падіння надходжень від туристичного збору свідчить про суттєве погіршення стану галузі [1; 2]. Проте західний регіон зумів частково адаптується до нових реалій завдяки своїм географічним і культурним особливостям. Західний регіон, зокрема області як Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська та Тернопільська, стали досить безпечними зонами, що сприяло зростанню внутрішнього туризму. Багато внутрішньо переміщених осіб обрали західні області як місце тимчасового проживання, що стимулювало попит на готельні послуги та оренду житла. Розвиток внутрішнього туризму, зокрема етнотуризму, гастротурів, походів у Карпати та відвідування історико-культурних пам'яток. Зростання популярності оздоровчого туризму в курортних зонах, таких як Трускавець, Моршин і Східниця.

У зв'язку з безпековими ризиками та обмеженнями на в'їзд до країни, потік іноземних туристів значно скоротився. Зниження кількості туристів із-за кордону зменшило доходи від в'їзного туризму, які традиційно становили важливий збір доходів регіону. Підприємства туристичної галузі стикаються ще й з викликами інфраструктури: збільшення кількості внутрішніх переміщених осіб призвело до перевантаження готелів і туристичних об'єктів; частина об'єктів була переобладнана для потреб переселенців або гуманітарної допомоги, що зменшило їхню доступність для туристів.

У 2022-2023 роках доходи від туристичного збору у західних галузях скоротилися, хоча не так вже й у регіонах, що перебували в зоні активних бойових дій. Львівська область зазнала скорочення туристичного збору на 20%, Івано-Франківська – на 15%, а Закарпатська – на 10% відповідно до довоєнних показників. У цьому зв’язку важливою є роль маркетингової політики. Значна увага повинна приділятися популяризації культурної спадщини західного регіону, зокрема організації локальних фестивалів, виставок і майстер-класів на Прикарпатті. Територіальні громади активно співпрацюють із туристичними підприємствами для популяризації своїх ресурсів в плані розвитку зеленого туризму та екскурсій до природних заповідників і національних парків регіону. Важливою є комунікація з цільовою аудиторією в плані активного

використання соціальної мережі для інформування про безпечність турів та підтримки місцевої культури і традицій Прикарпаття.

Отже, попри значні труднощі, туризм у західному регіоні України демонструє стійкість і здатність адаптуватися до нових умов. Розвиток внутрішнього туризму, акцент на безпечних маршрутах і співпраця з місцевими громадами сприяють збереженню туристичної активності. Подальше відновлення галузі залежатиме від стабілізації ситуації в країні та модернізації інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Державне Агентство з розвитку туризму України. URL: https://www.tourism.gov.ua/

2. Писаревський І.М., Богдан Н.М. Туристична галузь України: проблеми військового періоду та напрями повоєнного відновлення. Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності: глобальні виклики»: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків / колектив авторів; Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2024. С. 3– 5

Kvasnii L. G.,

candidate of economic sciences, professor of the department of mathematics and economics, Ivan Franko State pedagogical university of Drohobytsk, Ukraine

Skrypnyk O. A.

second (master's) level of higher education, Ivan Franko state pedagogical university of Drohobych, Ukraine

НЕОБХІДНІСТЬ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ В УПРАВЛІННІ БАНКОМ

THE NEED FOR AN ANTI-CRISIS STRATEGY IN BANK MANAGEMENT

В умовах сучасної економіки, що характеризується високою волатильністю, банківські установи стикаються з численними викликами та ризиками. Серед основних загроз для банків можна виділити фінансові кризи,

зміни в регуляторній політиці, нестабільність валютних ринків та кредитні ризики. Особливий вплив в сучасних умовах має чинник війни в Україні. Щоб зберегти стабільність та забезпечити стійкий розвиток, банкам необхідно розробляти антикризові стратегії, які дозволять оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози.

Антикризова стратегія є системою заходів, спрямованих на захист банку від наслідків негативних економічних явищ. Вона охоплює не лише механізми мінімізації ризиків, але й інструменти для адаптації до нових умов, що виникають у період кризи. Розробка такої стратегії передбачає аналіз поточних та потенційних загроз, оцінку фінансових показників банку, а також впровадження нових методів управління ризиками.

Процес розробки антикризової стратегії банку складається з кількох ключових етапів, кожен з яких відіграє важливу роль у створенні ефективної системи управління під час кризових ситуацій (Таблиця 1).

Таблиця 1. Основні етапи розробки антикризової стратегії

Етап	Характеристика етапів
Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища	Оцінка економічної та політичної ситуації, змін у регуляторній політиці, діяльності конкурентів. Вивчення внутрішніх показників банку: фінансові звіти, ліквідність, кредитні ризики.
Визначення ключових загроз	Виявлення основних зовнішніх та внутрішніх ризиків, таких як валютні коливання, макроекономічні шоки, кредитні ризики та зміни на ринку фінансових послуг.
Розробка антикризових заходів	Розробка конкретних превентивних і реактивних заходів: реструктуризація активів, оптимізація витрат, підвищення ефективності управління ліквідністю та ризиками.
Оцінка ризиків	Використання методів кількісного та якісного аналізу ризиків: сценарне моделювання, стрес-тестування, аналіз чутливості для оцінки впливу загроз на діяльність банку.
Розробка стратегії фінансової стабілізації	Визначення короткострокових та довгострокових цілей для підвищення стабільності банку: зміцнення капіталу, управління активами, диверсифікація фінансових інструментів.
Впровадження антикризових заходів	Реалізація плану дій для зниження негативних наслідків кризи, зокрема через підвищення операційної ефективності та управління ризиками.
Моніторинг і коригування стратегії	Постійний моніторинг виконання антикризової стратегії, аналіз її ефективності, своєчасне коригування залежно від змін в економічному середовищі та ситуації на ринку.

Першим етапом розробки антикризової стратегії є детальний аналіз як зовнішнього середовища, так і внутрішніх процесів банку. Це включає оцінку економічної та політичної ситуації на ринку, моніторинг змін у законодавстві та регуляторній політиці, а також аналіз діяльності конкурентів. Внутрішній аналіз охоплює оцінку фінансових показників банку, ліквідності, рівня кредитних ризиків та ефективності операційних процесів.

На основі проведеного аналізу необхідно визначити основні загрози для банку. Серед них можуть бути макроекономічні шоки, значні коливання валютних курсів, підвищення вартості кредитування або падіння попиту на фінансові послуги. Важливо також оцінити ймовірність виникнення внутрішніх криз, пов'язаних з неефективним управлінням активами, недостатньою ліквідністю або проблемами з платоспроможністю клієнтів.

Після визначення основних загроз слід розробити конкретні антикризові заходи:

- оптимізація внутрішніх процесів, зниження витрат, впровадження нових фінансових інструментів для підтримки ліквідності.
- реструктуризація боргів, залучення додаткового капіталу, проведення ревізії кредитних портфелів.
- диверсифікація діяльності, вихід на нові ринки, підвищення ефективності управління активами та пасивами.

Крім того, необхідно визначити короткострокові та довгострокові цілі антикризової стратегії, що дозволить банку адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Ключовим аспектом розробки антикризової стратегії є оцінка ризиків та побудова системи управління ними. Для цього необхідно використовувати методи кількісного та якісного аналізу ризиків, такі як сценарне моделювання, стрес-тестування та аналіз чутливості. Важливим є також створення системи раннього попередження банкрутства, яка допоможе виявляти потенційні кризи на ранніх стадіях і оперативно вживати необхідні заходи.

Список використаних джерел:

1. Копилюк О. І., Музичка О. М., Лозинська О. І. Стратегічний підхід до антикризового управління в банках України. *БІЗНЕСІНФОРМ*. № 10. 2019. С. 226-233

2. Пшик Б. І. Антикризове управління у фінансовій діяльності банку: теоретико-методологічні аспекти. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. № 2. С. 50–54

Lopatyshkina Alla

chief state inspector of the operational department of the anti-smuggling and violation of customs regulations department of the Mykolaiv customs, Ukraine

Progonyuk Serhii

graduate student of the department of public management and administration and international economy of the Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

THE EUROPEAN MODEL OF IMPROVING CUSTOMS POLICY IN UKRAINE

На сучасному етапі важливим пріоритетом у розвитку та зовнішній економічній політиці України є прагнення до євроінтеграції. Це призводить до зміни стандартів у галузі економіки, соціальної сфери та політики. Митна політика грає ключову роль в забезпеченні ефективності всіх сфер життєдіяльності країни, оскільки відносини у цій галузі сприяють розвитку міжнародних взаємозв'язків, торгівлі, наповненню бюджету через митні платежі та позиціонуванню країни на міжнародній арені.

Гармонізація норм і стандартів митної політики з європейськими правилами є важливим завданням, спрямованим на забезпечення швидкого та безперешкодного вступу України до Європейського співтовариства. Тому удосконалення реалізації митної політики з урахуванням європейських

стандартів потребує значної уваги з боку публічних органів та суспільства, щоб гарантувати захист національних інтересів країни в цілому.

Питання реалізації митної політики досліджується в наукових працях багатьох дослідників. Зокрема, варто згадати таких вчених як Авраменко Н., Дорошенко Т., Матвеєв М, які відмічали необхідність забезпечення діяльності у митній сфері сучасними інструментами, які б обслуговували систему контролю на основі новітніх прогресивних технологій [1]. Бліщук К. вивчала проблематику вдосконалення митної політики в Україні в сучасних умовах через призму європейських векторів її покращення [2]. Кийда Л. І., Шевченко Н. І. вивчали особливості реалізації державної митної політики в Україні та її розвиток в контексті реалізації економічної функції держави, піднімають питання модернізації митної політики в інституціональному забезпеченні розвитку економіки України [3]. Проте питання покращення митної політики потребує серйозного наукового дослідження, враховуючи необхідність впровадження євроінтеграційних заходів українською державою.

Сучасна митна політика України спрямована на впровадження цілеспрямованих заходів з приведення законодавчої бази у відповідність до міжнародних стандартів шляхом приєднання до міжнародних конвенцій, які значно впливають на роботу митниць та визначають загальні принципи митного законодавства. Нормативно-правове регулювання є основою для конструктивних змін, спрямованих на модернізацію діяльності митних органів України відповідно до європейських норм та стандартів, що сприяє втіленню євроінтеграційних прагнень української держави в митній сфері.

У сучасному суспільстві стає все більш актуальним питання цифровізації процесів, що супроводжують взаємодію в різних сферах економіки країни. Отже, розвиток митної політики потребує аналізу з точки зору впровадження цифрових технологій, які полегшують роботу митних органів та підвищують їх ефективність. Саме це має бути основною метою модернізації інфраструктури, спрямованої на удосконалення співпраці України з країнами Європейського союзу у митній сфері.

За даними Всесвітньої митної організації в Європейському регіоні, понад 90% митних декларацій подається в електронній формі. Важливо відзначити, що у країнах ЄС митне оформлення займає менше п'яти хвилин у 63% випадків і триває понад одну годину у лише 9% випадків. Ці результати свідчать про значний прогрес у цифровізації митної справи та управлінні митними ризиками.

Для поліпшення митного декларування та контролю необхідно використовувати нові електронні інформаційні системи та технології, які будуть сумісні з аналогічними системами зарубіжних країн. Один з ключових інструментів для цього - "Електронна митниця" (E-Customs), яка сприяє ефективній співпраці між органами влади, митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Ця ініціатива передбачає електронне декларування товарів та транспортних засобів, їх оформлення та митний контроль, що сприяє уникненню паперової важкої роботи та сприяє розвитку Єдиного електронного простору митниці.

На сучасному етапі українська митна політика потребує обґрунтованих та розсудливих підходів до її удосконалення, враховуючи різноманітні проблеми, що існують у цій сфері в сучасних умовах. Багато з цих проблем є наслідком застарілої системи митних відносин, але є також низка невирішених питань, пов'язаних із особливостями розвитку українського суспільства і його позиціонування на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Авраменко Н. Л., Дорошенко Т. М., Матвеєв М. Е. Проблеми митного контролю в контексті європейської інтеграції України. *Економіка та держава*.2022. No 1. С. 55-60. DOI: https://doi.org/10.32702/2306_6806.2022.1.55.

2. Бліщук, К. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30.

3. Кийда Л. І., Шевченко Н. І. Особливості реалізації державної митної політики в Україні / Державне управління: удосконалення та розвиток. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.4.66.

Lytvyn O. V.

Ph.D, senior lecturer department of technologies and organization of tourism and hotel and restaurant business, Pavlo Tychyna Uman state pedagogical university, Ukraine

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A DIRECTION OF DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY OF UKRAINE

Високий ступінь ефективності державно-приватного партнерства (ДПП) сприяє підвищенню ефективності регіонального розвитку, розв’язанню соціально-економічних проблем місцевого, регіонального та національного рівнях шляхом співпраці держави з приватним бізнесом.

Державно-приватне партнерство постає у ракурсі договірної співпраці між державною установою та приватним партнером, який зобов’язується виконувати державне завдання, разом з тим приватний партнер повністю або частково несе витрати на реалізацію проєкту, виступає суб'єктом співпраці або залучений до гарантування щодо витрат, понесених третіми сторонами. ДПП характеризує співпрацю між державним та приватним секторами, що полягає у виконанні завдань, які традиційно виконуються державним сектором. Така взаємовигідна модель особливо сприятиме розподілу завдань і ризиків у будь-якій сфері економіки в умовах післявоєнного відновлення як економіки України в цілому, так і туристичної галузі зокрема [1].

ДПП є потенційно прибутковим і необхідним у галузях з важливим соціальним або культурним значенням, зокрема туристичній галузі, де реалізація співпраці може сприяти створенню додаткових робочих місць, зростанню доходів місцевого населення і підвищенню рівня життя в країні, регіональному розвитку, модернізації наявної інфраструктури, збереженню історико-культурних та природних пам’яток, підвищенню авторитету України на міжнародному рівні та перешкоді відтоку капіталу з країни, за рахунок

спрямування виїзного потоку туристів на внутрішній туристичний ринок країни.

Основні напрямки ДПП у сфері туризму відбувається в трьох основних напрямках:

– співробітництво в області реалізації комплексних проєктів, які пов'язані з необхідністю значних вкладень в інженерну інфраструктуру і комунікації (схема договорів концесій, лізинг або пряме державне фінансування інфраструктурної частини проєкту);

– співробітництво в галузі створення об'єктів туристичної та розважальної інфраструктури (стимулювання приватного сектора з використанням різних інструментів: пільг, податків, кредитів і т. д.);

– співробітництво в сфері маркетингу та просування національного туристичного продукту (створення Національних туристичних адміністрацій) [2, с. 65].

Вплив на взаємодію держави і бізнесу у сфері розвитку туристичної діяльності визначається низкою факторів:

– розвиток інститутів управління державно-приватним партнерством у галузі;

– наявність нормативно-правових документів регулювання державно-приватного партнерства у сфері туризму;

– наявність ефективних інструментів реалізації інтересів партнерів;

– існуючі фінансові інструменти, що забезпечують надходження коштів на проєкти державно-приватного партнерства у сфері туризму тощо.

Впровадження та функціонування державно-приватного партнерства, як механізму реалізації нової регіональної політики в сфері туризму, забезпечить залучення нових ресурсів, зниження навантаження на видаткову частину державного та регіональних бюджетів, залучення до реалізації інвестиційних проєктів, перерозподіл ризиків та посилення відповідальності сторін за управління та їх реалізацію.

Список використаних джерел:

1. Бірюкова Ю. Державно-приватне партнерство як інструмент розвитку туристичного готельного бізнесу в умовах післявоєнного відновлення. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20196/1/PIONBUG_2022_P022-023.pdf

Леоненко Н. А. Механізм державно-приватного партнерства в межах державної політики розвитку туристичної сфери України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. Вип. 14. С. 63–66.

Matsola M. M.

PhD in economics, associate professor, associate professor department of management in information technologies, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine.

Bayurchak V. O.

student of higher education in the second year of study at the "Master" specialty "Entrepreneurship and trade" Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, , Ukraine.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

MANAGEMENT OF ENTERPRISES DEVELOPMENT IN MODERN CONDITIONS

Процес трансформації української економіки, викликаний повномасштабною війною, створює принципово нові умови для функціонування та розвитку українських підприємств. Статистика НБУ показує, що очікування бізнесу поступово стабілізуються. Індекс очікувань ділової активності (ІОДА) у 2024 році досягає значення 49,4, що свідчить про наближення до нейтрального рівня та формування нових адаптивних механізмів у бізнес-середовищі [4].

Всебічний аналіз макроекономічного середовища виявляє двоїстий характер сучасних тенденцій розвитку. Перспектива збільшення міжнародної фінансової підтримки, відновлення споживчої активності і відносна стабілізація

енергетичного сектора є позитивними факторами. Водночас, систематичні атаки на інфраструктуру та загрози енергетичній безпеці мають руйнівний вплив на розвиток підприємств.

Галузевий аналіз економіки показує значну диференціацію в траєкторії розвитку різних галузей. Промисловий комплекс, демонструє помірно оптимістичну динаміку. Варто відзначити, що більше 28% промислових підприємств прогнозують збільшення виробничих потужностей, а 22% очікують розширення замовлень [4]. Інфляційний тиск на ринку сировини залишається важливою проблемою, що підтверджується очікуваннями 56% респондентів [4].

У будівельному секторі з індексом ділової активності 49,6 спостерігаються аналогічні тенденції розвитку. Одна третя підприємств галузі планують розширити будівельні роботи, що вказує на наявність точок можливого зростання. Однак нестача кваліфікованих підрядників і очікуване зростання закупівельних цін залишаються істотними перешкодами та створюють ризики для прибутковості проектів [4].

Найбільший рівень оптимізму продемонстрував сектор торгівлі, де індекс очікувань досяг 51,9. Значний відсоток підприємств (33%) прогнозують збільшення обсягу продажів, а 35% планують розширити закупівельну діяльність [4]. Однак тенденція до зниження дохідності вказує на посилення конкуренції і необхідність оптимізації операційних витрат.

Сектор послуг характеризується найбільш консервативними оцінками перспектив розвитку. Позитивним сигналом є очікуване збільшення замовлень. Однак підвищення цін, прогнозоване 55% підприємств, створює додаткові проблеми для прибутковості бізнесу [4].

В умовах змін економічного середовища відбувається фундаментальне переосмислення підходу до управління ланцюгами поставок. Формування багаторівневих систем для диверсифікації постачальників і впровадження гнучких логістичних рішень стало пріоритетним завданням [2]. Цифровізація бізнес-процесів з будь-якого напрямку розвитку перетворюється в нагальну

необхідність, що підтверджується посиленням впровадження автоматизованих систем управління і розширенням цифрових каналів взаємодії з клієнтами [3].

Функціонування підприємств в умовах воєнного стану формують нову парадигму управління їх розвитком. Основними особливостями сучасного бізнес-середовища є необхідність забезпечення безперервності операційних процесів в умовах підвищених ризиків безпеки, територіальна реструктуризація виробничих потужностей, трансформація логістичних ланцюгів, пошук альтернативних ринків збуту та адаптація до функціонування в умовах енергетичних обмежень. Згідно з результатами дослідження ОЕСР, важливо, що майже дві третини (62%) українських підприємств вже формують стратегічний план післявоєнного відновлення і розвитку [3].

Інноваційні елементи управління розвитком підприємства особливо актуальні в кризових ситуаціях. Прогресивні українські підприємства активно розробляють передові управлінські практики, в тому числі: інтегровану систему забезпечення безперервності розвитку та децентралізовані моделі управління [1]. Емпіричні дослідження показують, що підприємства, які інвестують у розвиток інноваційних можливостей, демонструють кращу стійкість до кризових явищ [1].

Цифрова трансформація стає одним з основних інструментів, що визначає життєздатність бізнесу в умовах війни. У 2023 році понад половину підприємств посилили процес цифровізації [3]. Пріоритетними напрямками технологічної модернізації є переведення бізнес-процесів у хмарні середовища, розвиток інфраструктури віддаленої роботи, автоматизація критично важливих операційних процесів та інтеграція цифрових технологій.

Важливим напрямом подальшого розвитку підприємств є управління людським капіталом, яке в умовах воєнного стану вимагає радикального переосмислення. Підприємства, які сприяють розвитку персоналу, демонструють хороший показник відновлення своєї діяльності. Невід'ємною складовою управління є розробка інтегрованої системи безпеки, впровадження

гібридних форматів роботи, психологічна підтримка співробітників, реалізація програм професійної переорієнтації.

Особливу увагу в розвитку підприємств слід приділити стратегічному плануванню післявоєнного відновлення. За оцінками експертів, потреба у відновлення української економіки перевищує 400 мільярдів доларів [3]. Великий фінансовий ресурс який спрямуватиметься на відбудову створює безпрецедентні можливості для підприємств, які зможуть адаптуватися до нових економічних реалій і формувати ефективні моделі управління.

Таким чином, в сучасному бізнес-середовищі підприємствам необхідно максимально сконцентруватися на побудові гнучкої і адаптивної системи управління розвитком, заснованої на принципах інноваційності, цифровізації, де центральні ролі відводяться людському капіталу та фінансовій стабільності. Успішне впровадження такої системи стане визначальним фактором не тільки для виживання бізнесу в кризових ситуаціях, але і для створення передумов для післявоєнного відновлення і процвітання.

Список використаних джерел:

1. Кравченко, О., Кичигін, А. (2023). Планування інновацій підприємств в умовах ринкової економіки. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка, 16(32). https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-04.

2. Kruhlyanko, Andriy. (2024). Adaptation of business strategies of ukrainian business in the conditions of war: international experience. bulletin of chernivtsi institute of trade and economics. 1. 51-64. 10.34025/2310-8185-2024-1.93.05.

3. OECD (2024), Enhancing Resilience by Boosting Digital Business Transformation in Ukraine, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/4b13b0bb-en.

4. Щомісячні опитування підприємств України, жовтень 2024 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/schomisyachni-opituvannya-pidpriyemstv-ukrayini-jovten-2024-roku.

Misko V.

student, Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

ЕКСПОРТ ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

EXPORT AS A DRIVER OF REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT: AN EMPIRICAL STUDY

Як економічна змінна та показник валовий регіональний продукт відображає загальну вартість товарів та послуг, вироблених у певному регіоні, що дозволяє провести оцінку рівня економічного розвитку різних регіонів та запровадити відповідну як державну, так і регіональну підтримку. Актуальність дослідження полягає в необхідності глибокого розуміння механізмів економічного зростання регіонів України. Виявлення тісного зв'язку між обсягами експорту та валовим регіональним продуктом дозволяє визначити експорт як один з ключових драйверів економічного розвитку. Результати дослідження можуть бути використані для розробки ефективної регіональної політики, спрямованої на стимулювання експортної діяльності та, як наслідок, прискорення темпів зростання ВРП.

Проблеми моделювання та прогнозування макроекономічної динаміки широко досліджують вчені, застосовуючи різні підходи у дослідженнях, наприклад: ARIMA-моделі для прогнозування макроекономічних індикаторів розвитку [1], методи кластерного аналізу для дослідження регіональної конкурентоспроможності [2], методи панельного моделювання для оцінювання ролі сільського господарства у регіональному розвитку [3] та прогнозування індикаторів регіонального розвитку [4], моделі одночасних рівнянь для дослідження взаємного впливу показників зовнішньоекономічної діяльності [5], дистрибутивно-лагові моделі для прогнозування інфляції [6] тощо.

Метою дослідження є оцінка рівня впливу інших економічних показників на валовий регіональний продукт та взаємозалежностей між ними для виявлення найбільш оптимальних шляхів розвитку за допомогою даних Державної служби статистики за 2021 рік. [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]

Для проведення дослідження та побудови однофакторної моделі залежності були обрані дані про обсяги експорту за областями як факторної змінної x та валового регіонального продукту як результуючої змінної за 2021 рік,

Відповідно до кореляційного аналізу коефіцієнт кореляції становить 0,91, що свідчить про прямий (зі зростанням величини експорту валовий регіональний продукт збільшується) тісний кореляційний зв’язок між валовим регіональним продуктом та величиною експорту товарів.

Коефіцієнт детермінації для цієї моделі становить 0,825, отже, в середньому по Україні 82,5% зміни величини ВРП пояснюється зміною величини експорту у цьому регіоні, а решта 17,5% - факторами, що не враховані в моделі.

У побудованій парній лінійній кореляційно-регресійній моделі коефіцієнт регресії $b_1 = 0,0619$. Оскільки значення коефіцієнта регресії відмінне від нуля, то на підставі даних вибірки можна стверджувати, що між змінними y та x наявна лінійна кореляційна залежність. Додатне значення параметра b_1 вказує, що при збільшенні експорту середнє значення валового регіонального продукту зростає.

У побудованій парній лінійній кореляційно-регресійній моделі вільний член b0 = 49974,3. Це означає, що при нульовому значенні експорту валовий регіональний продукт у середньому повинен мати значення, що дорівнює 49 974,3 млн. грн.

Оскільки знак коефіцієнта кореляції збігається із знаком коефіцієнта регресії, тому при додатних значеннях коефіцієнта кореляції із збільшенням експорту середнє значення валового регіонального продукту зростає, а при від’ємних значеннях коефіцієнта кореляції із збільшенням експорту середнє значення валового регіонального продукту зменшується.

Проведене дослідження підтвердило існування тісного позитивного зв'язку між обсягами експорту та валовим регіональним продуктом. Отримані результати свідчать про те, що розвиток експорту є одним з ключових факторів

економічного зростання регіонів. Це вказує на необхідність подальшого стимулювання експортної діяльності як важливого елемента регіональної політики.

Список використаних джерел:

1. Zomchak L., Stelmakh A. ARIMA-model of Ukrainian Macroeconomic Indicators Forecasting. Emergence of public development: financial and leg al aspects. 2019. P. 213-221.

2. Zomchak L., Drobotii Y. Regional competitiveness: clustering regions of Ukraine. Modern technologies in the development of economy and human well-being: monograph. Publishing House of University of Technology, Katowice. 2020. P. 20-27.

3. Зомчак Л. М., Умриш Г. Т. Моделювання залежності валового регіонального продукту від сільського господарства України на основі лонгітюдних даних. Економіка і суспільство. 2018. №16. С. 972-977.

4. Zomchak L., Vdovyn M., Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. In The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217-228.

5. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. Customs Scientific Journal. 2023. №1. P. 62-69.

6. Зомчак Л. М., Лапінкова А. О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. №1 (01). С. 50-55.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Mykhailiv H. V.

Ph.D, associate professor, department of management and marketing, faculty of economics, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

APPROACHES TO THE FORMATION OF A WORK TEAM AS THE BASIS OF PERSONNEL MANAGEMENT

На нинішньому етапі реформування суспільства в Україні, яке обумовлено наслідками пандемії коронавірусу та військових дій, актуалізувалася проблема управління кар'єрою та професійним розвитком. Вирішення завдань, які постають перед суспільством, як показує світовий досвід господарювання, залежить від людини, спонукальним важелем до дії якої є її мотивація. Нові форми господарської діяльності й власності, що сформувались в Україні, надають широкі можливості для формування й практичного використання світового досвіду з питань побудови ефективних мотиваційних механізмів з метою підвищення продуктивності праці персоналу.

Проблема спонукання людей до продуктивної праці не нова, проте має різну природу. Протягом багатьох століть вона хвилювала кращі уми людства. Працею створюється матеріальна і духовна культура суспільства. У загальному розумінні мотивація – це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних дій.

На всіх етапах розвитку суспільства праця була і залишається джерелом матеріальних і духовних цінностей, тому проблема спонукання людей до праці ніколи не втрачає своєї актуальності. Під різними назвами і з різних позицій науковці і практики досліджували те, що сьогодні називається проблемою мотивації, тобто різні аспекти активізації, заохочення, стимулювання людини до праці [1].

Впровадження відповідних змін і досягнення нових цілей (коригування) може призвести до радикальних змін у змісті та порядку виконання трудових обов'язків працівників різних категорій, що вимагає додаткових знань, умінь і

навичок, нового вдосконалення (іноді радикального) існуючого. Як виконати роботу. Отже, удосконалення процесу управління неможливе без наявності в організації комплексної системи розвитку персоналу, яка включає як навчання реалізації окремих робочих процесів (елементів, операцій, прийомів тощо), так і підвищення кваліфікації. та навчання персоналу, управління працею. Тому дослідження різноманітних проблем, пов’язаних з організацією та вдосконаленням системи розвитку людських ресурсів як персоналу в цілому, так і управління, особливо торговельно-підприємницької структури та державного управління, є актуальними та потребують постійної уваги [2].

Підвищення ролі персоналу і зміна ставлення пов'язані, перш за все, відбувається глибока трансформація виробництва. Традиційні технології, зокрема конвеєри, намагалися зменшити можливість втручання людини в стабільні технологічні процеси, зробити їх незалежними від властивостей та інших характеристик робочої сили. Це дає можливість широко використовувати низько кваліфіковану працю, що дозволяє економити витрати, пов'язані з наймом, навчанням та оплатою праці. Більшість фахівців створює сучасну концепцію управління людськими ресурсами, підкреслюючи її відмінності за критеріями оцінки ефективності (використання повного потенціалу співробітників, не скорочення витрат); на основі контролю (самоконтролю, а не зовнішнього контролю); За бажаною формою організації (органічна, мінлива форма організації, не бюрократичний один центр) тощо. У той же час спостерігається тенденція до підвищення ролі аналізу кадрових служб, особливо в останні роки. Особливістю організації роботи з персоналом в сучасних умовах є прагнення кадрових служб інтегрувати всі аспекти роботи з кадрами, всі етапи їх життєвого циклу від моменту прийняття на роботу до виплати пенсії. Усе це потребує збільшення кількості кадрових служб [3].

Ядро підприємств, організацій, установ, їх головне багатство – це люди. Саме колективу закладу належить головна роль у забезпеченні діяльності та розвитку всієї організації. З одного боку, вони лише виробники продукції, з іншого – це люди, які є найважливішим ресурсом організації для досягнення її

цілей і завдань. Робоча команда - це основна одиниця, яка об'єднує всіх співробітників організації для досягнення певних цілей компанії. Важко оцінити важливість трудового колективу закладу. Від ефективності, результативності та якості роботи співробітників залежить процвітання організації та суспільства в цілому. У цей період економічного розвитку досить гостро стоїть проблема створення та руху робочої сили. Від потреби в трудових ресурсах, механізму професійного відбору та створення морально-психологічної атмосфери в колективі залежить розвиток та економічна стабільність кожної організації.

Список використаних джерел:

1. Базалійська Н.П. Світовий досвід управління трудовою діяльністю персоналу в країнах з розвиненою ринковою економікою. Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. 2015. № 1. с. 138-142.

2. Гавриш О. М. Роль та значення нематеріальної мотивації персоналу у діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах пандемії COVID-19. Аграрна політика України в умовах глобальних викликів : матеріали доповідей Міжнародної наук.-практ.конф., м. Київ, 23-24 вересня 2021 р. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2021. С. 244-247. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u207/gotoviy_do_druku.pdf (дата звернення 06.10.22).

3. Гурбик Ю.Ю., Біляєв С.С., Багунц О.С. Сутність та зміст поняття «управління персоналом» у системі менеджменту організації. Економіка та управління підприємством. 2018.№ 17. С. 216–224.

Pylypiv N. I.

doctor of economic sciences, professor, head of the department of entrepreneurship, trade, and applied economics,Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Podiacha Y. V.

applicant of the second (master's) level of higher education in the specialty 076 «Entrepreneurship and Trade» Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНОЇ ПЕРЕВАГИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

ROLE OF CORPORATE CULTURE IN FORMING THE COMPETITIVE ADVANTAGE OF AN INSURANCE COMPANY

Корпоративна культура є ключовим елементом сучасного управління, що впливає на ефективність діяльності страхових компаній. Вона визначає довіру клієнтів, згуртованість команди та адаптивність до ринкових змін, формуючи конкурентні переваги, які відображені на рис.1.

Корпоративна культура включає цінності, етичні норми та моделі поведінки, які формують середовище компанії та впливають на її зовнішній імідж[1,2.3]. Для страхових компаній це особливо важливо для забезпечення довіри клієнтів і створення умов для інновацій .

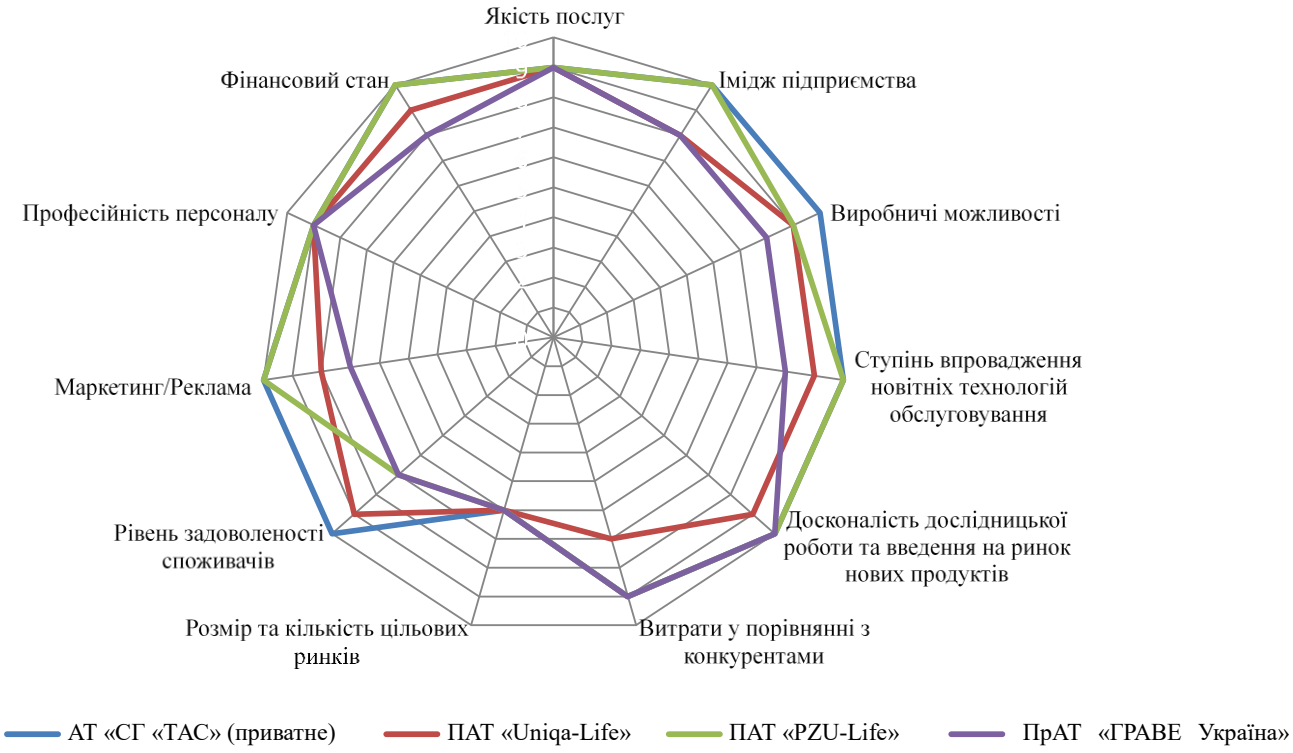

Рисунок 1 - Взаємозв'язок корпоративної культури та конкурентних переваг

**Джерело: складено автором на основі [4, с. 16]*

Формування корпоративної культури компанії залежить від:

- внутрішніх факторів: стилю лідерства, кадрової політики, організаційної структури.
- зовнішніх факторів: ринкових умов, соціальних трендів, економічного середовища.

Ефективна корпоративна культура компаній також передбачає впровадження нових технологій для підтримки їх конкурентоспроможності і підвищення якості обслуговування клієнтів; зниження плинності кадрів та підтримки інновацій в компанії. Слід зазначити, що потужна корпоративна культура є важливим інструментом для підвищення продуктивності та формування конкурентної переваги, яка складно піддається імітації.

Звідси можна зробити висновок, що для досягнення таких переваг, важливо впроваджувати Кодекс етики, який регулює стандарти поведінки, інвестувати у навчання персоналу з акцентом на розвиток професійних компетенцій та інновацій, а також використовувати сучасні цифрові платформи для покращення комунікацій і координації дій. Корпоративна культура також може стати основою для бренду страхових компаній, що сприятиме підвищенню їх репутації та залученню талановитих кадрів і [5].

Список використаних джерел:

1. Корпоративна культура як складова конкурентних переваг підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. URL: https://journals.uran.ua/vsed_oneu/article/view/178718

2. Корпоративна культура як чинник конкурентоспроможності підприємства. URL: https://conf.ztu.edu.ua.

3. Антропологія корпоративної культури як вияв конкурентної переваги. Моделювання економічних систем. URL: https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/402.

4. Городня Т.А. Економічна та фінансова діагностика: навч. посібник / Т.А. Городня, І.П. Мойсеєнко. – Львів: «Магнолія 2006», 2012. – 282 с.

5. Корпоративна культура як ключовий фактор бренду роботодавця. URL: https://spar.ua .

Pylypiv N. I.

doctor of economic sciences, professor, head of the department of entrepreneurship, trade, and applied economics,Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Roman T. S.

applicant of the second (master's) level of higher education in the specialty 076 «Entrepreneurship and Trade» Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ПЕРІОДИ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN SMALL BUSINESS DEVELOPMENT DURING PERIODS OF ECONOMIC INSTABILITY

В умовах економічної нестабільності малий бізнес стикається з численними викликами, такими як скорочення попиту, фінансова нестабільність, зниження доступу до традиційних джерел фінансування та інші економічні труднощі.

Одним із ключових факторів, які допомагають малим підприємствам залишитися конкурентоспроможними та адаптуватися до змінених умов, є використання цифрових технологій. Вони можуть малому бізнесу підвищити ефективність операцій, знизити витрати, а також знайти нові можливості для зростання і розвитку [1].

1. Підвищення ефективності управління та автоматизація процесів. Цифрові технології сприяють автоматизації багатьох бізнес-процесів, таких як бухгалтерія, управління запасами, логістика, продажі та маркетинг. Це дозволяє зменшити витрати на робочу силу, підвищити точність виконання операцій і зменшити час, витрачений на виконання рутинних завдань. У періоди

нестабільності, коли кожен витрачений ресурс має велике значення, оптимізація бізнес-процесів є простим кроком до збереження стійкості.

2. Онлайн-продажі та розширення ринків збуту. Цифрові технології дозволяють малому бізнесу створювати онлайн-платформи для продажу товарів і послуг, що дає змогу забезпечити безперервність бізнесу навіть у складних економічних умовах. Інтернет-магазини, електронні платіжні системи, мобільні додатки та інші цифрові інструменти дозволяють підприємствам розмістити нових клієнтів, розширити географію збуту та скоротити витрати на фізичні торгові точки.

3. Доступ до нових джерел фінансування через цифрові платформи. В умовах економічної нестабільності традиційні канали фінансування, такі як банки, можуть бути обмеженими або дорогими для малого бізнесу. Цифрові платформи, такі як краудфандінг, фінансування через онлайн-кредитування, відкривають нові можливості для залучення капіталу.

4. Цифровий маркетинг та комунікація з клієнтами. Цифрові технології розвивають ключову роль у просуванні бренду та взаємодії з клієнтами. Використання соціальної мережі, контекстної реклами, SEO-оптимізації, електронної пошти та інших інструментів цифрового маркетингу дозволяє малим підприємствам ефективно комунікувати зі своєю аудиторією, залучати нових клієнтів і зберігати лояльність існуючих. В умовах економічної нестабільності саме ці технології не дозволяють зменшити витрати на традиційний маркетинг і досягти високих результатів при менших інвестиціях.

5. Аналітика та прийняття рішень на основі даних. Цифрові технології надають можливість збору та аналізу великих обсягів даних (Big Data), що дозволяє малому бізнесу використовувати обґрунтовані стратегічні рішення. За допомогою аналітичних інструментів підприємство може виявляти новітні тенденції на ринку, прогнозувати потреби клієнтів.

6. Підвищення гнучкості та адаптивності бізнесу. Цифрові технології дають малим підприємствам гнучкість в адаптації до швидко змінених умов. Вони зможуть швидко змінити бізнес-моделі, ввести нові продукти чи послуги,

оптимізувати ціни та пропозиції для задоволення потреб клієнтів. Ці переваги особливо важливі в умовах економічної нестабільності, коли швидка реакція на зміни у зовнішньому середовищі може стати вирішальною для життя і розвитку бізнесу.

7. Спрощення комунікацій та віддалена робота. Сучасні цифрові інструменти дозволяють організувати ефективну віддалену роботу та спрощують внутрішню комунікацію в компанії. У періоди нестабільності, коли можуть бути введені карантинні обмеження або інші форс-мажорні обставини, підприємство може зберегти свою діяльність за допомогою можливості працювати в режимі онлайн і взаємодіяти з командами та клієнтами без обмежень [2].

Цифрові технології є промисловим інструментом розвитку малого бізнесу в умовах економічної нестабільності. Вони допомагають знизити витрати, підвищити ефективність операцій, знайти нові можливості для зростання та адаптуватися до змінених умов. Використання цифрових платформ для комунікацій, продажів, фінансування та аналітики дозволяє малим підприємствам не лише виживати в періоди кризи, а й знаходити шляхи для розвитку та зміцнення своїх позицій на ринку.

Список використаних джерел:

1. Цифрові інновації в розвитку малого бізнесу. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4138/4068

2. Ахновська, І., Олексюк, М. (2023). Роль економічної освіти у розвитку малого бізнесу України. URL: https://www.researchgate.net/publication/375762992_ROL_EKONOMICNOI_OSVITI_U_ROZVITKU_MALOGO_BIZNESU_UKRAINI/citation/download

Pylypiv N. I.

doctor of economic sciences, professor, head of the department of entrepreneurship, trade, and applied economics,Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Wengrinovsky R. A.

applicant of the second (master's) level of higher education in the specialty 076 «Entrepreneurship and Trade» Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

ВПЛИВ БРЕНДУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ
THE IMPACT OF THE BRAND ON THE COMPETITIVENESS OF A BUSINESS ENTITY: MODERN APPROACHES TO MANAGEMENT

У сучасних умовах конкурентного ринку бренд є не лише засобом ідентифікації суб'єкта господарювання, а й стратегічною активністю, яка впливає на його стійкість, привабливість для споживачів та здатність адаптуватися до змін. Конкурентоспроможність підприємства значною мірою залежить від ефективності управління брендом, що визначає його здатність забезпечувати стабільний попит на продукцію чи послуги, лояльність клієнтів та довіру з боку партнерів.

Сучасні підходи до управління брендом спрямовані на комплексний розвиток його, таких як цінності, якість, емоційний зв'язок із цільовою аудиторією та унікальність. Основними інструментами формування і посилення бренду є цифровий маркетинг, управління споживчим свідомістю, соціальні мережі, співробітництво з іншими брендами та впровадження сталих бізнес-практик [2].

Вплив бренду на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання проявляється через кілька ключових аспектів:

1. формування довіри. Бренд, що асоціюється з якістю та надійністю, погіршує зростання лояльності споживачів і залучення нових клієнтів;

2. підвищення вартості. Сильний бренд дозволяє встановити вищу ціну на продукцію чи послуги, втративши споживачі готові платити за репутацію та унікальність;

3. створення конкурентних переваг. Завдяки бренду підприємство може виділятися серед конкурентів і забезпечити стійкість присутності на ринку.

Крім того, інтеграція сучасних підходів до управління брендом дозволяє підприємствам ефективно реагувати на виклики ринку, адаптувати свої стратегії до змін у поведінці споживачів та посилювати емоційний зв’язок з аудиторією.

Таким чином, стратегічне управління брендом є ключовим інструментом підвищення конкурентоспроможності суб’єкта господарювання. Ефективне використання сучасних підходів до управління брендом дозволяє підприємству не лише адаптуватися до мінливого ринкового середовища, але й закласти основу для довгострокового успіху.

Бренд є групою нематеріальних активів підприємства, що значною мірою його визначає ринкові позиції та рівень конкурентоспроможності. Сучасний ринок характеризується високою конкуренцією, швидкими змінами у подобань споживачів та забезпеченістю швидкого реагування на нові виклики. У таких умовах управління брендом стає не лише маркетинговою складовою, а й стратегічним напрямком розвитку підприємства [3].

Конкурентоспроможність суб'єкта господарювання значною мірою залежить від сили бренду, яка його збільшує впізнаваністю, довірою споживачів, якою асоціацією та здатністю задовольняти очікування цільової аудиторії. Сучасні підходи до управління брендом акцентують увагу на створенні емоційного зв’язку зі споживачами, впровадженні сталих цінностей у позиціонуванні бренду, а також активному використанні цифрових платформ для комунікацій.

Основними елементами впливу бренду на конкурентоспроможність є:

- репутація та імідж: позитивний образ бренду забезпечує довгострокову лояльність клієнтів та формує конкурентні переваги;

- економічна ефективність: сильний бренд дозволяє встановити преміальні ціни на продукцію чи послуги, зменшити витрати на залучення нових клієнтів та покращити фінансові результати;
- інноваційність: бренд, що асоціюється з інноваціями, швидше адаптується до нових ринкових умов і залучає більш прогресивну аудиторію [1].

Серед сучасних підходів до управління брендом можна виділити використання Big Data для аналізу споживчої поведінки, розробку персоналізованих маркетингових проблем, інтеграцію бренду в соціальні мережі, а також акцент на екологічність і соціальну відповідальність.

Управління брендом, що обґрунтовується на сучасних підходах, дозволяє підприємству підвищити свою конкурентоспроможність через зміцнення взаємодії зі споживачами, створення стійкого іміджу та збільшення ринкової частки. Таким чином, стратегічне управління брендом є чинником довгострокового успіху суб'єкта господарювання в умовах глобалізації та цифровізації ринків.

Список використаних джерел:

1. Парфенчук І. О. Теоретичні основи управління брендом в Україні // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 4. С. 118-122.

2. Савченко Н.М., Савченко Р.О., Суліменко Л.А. Роль бренду в сталому розвитку підприємства. URL: http://surl.li/rgibzu.

3. Специфіка понять бренд, торгова марка, товарний знак. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4.

Radchenko K. V.

PhD researcher, Institute of industrial economy of the National Academy of Sciences of Ukraine

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS IN THE SMART CITY ECOSYSTEM: TRANSFORMING UKRAINIAN CITIES FOR RECOVERY

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В ЕКОСИСТЕМІ СМАРТ СІТІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ МІСТ ЗАДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ

Based on the conducted SWOT analysis of the public-private partnership (PPP) in smart city context, it is viewed as a promising tool to facilitate efficiency given that it is strategized in a special risk-management and inclusive manner [1]. To employ the maximum potential of a smart city as a recovery tool, a well-developed comprehensive multi-stakeholder partnership strategy is absolutely vital [2]. The following step-by-step approach of PPP is proposed to be used by Ukrainian cities such as Lviv, Rivne, Poltava, Chernivtsi, Mykolaiv, Kyiv, Dnipro and all other interested cities.

Step 1. Formation of a comprehensive PPP concept and legal framework, including definition of risk management procedures based on the practices of foreign cities and international organizations; formation of the PPP Coordination Department in the structure of the city or regional administration with a separate Due Diligence unit; establishment of an online platform for the transparency of PPP processes and a bank of ideas for the recovery and creation of a smart city fund to receive donations from companies and citizens for diversification of crowdsourcing.

Step 2. Identification of projects based on public opinion; creation of an expert group (with the involvement of international smart city experts) in cooperation with the National Academy of Sciences of Ukraine, Taras Shevchenko university and other research departments.

Step 3. Identifying the portfolio of potential business partners and preliminary negotiations; involvement of national and foreign partners.

Step 4. Due Diligence process to determine the risk profiles of potential partners through the online partnership portal; developing the cooperation concepts, communication strategies, risk management plans, etc.; use of RepRisk, Sustainalitics as the risk assessment programs for international and foreign companies.

Step 5. Public discussions of the partnership format; publications on the website of the PPP platform; approval of the partnership by the PPP Department and other structures; start of cooperation.

Step 6. Monitoring and feedback checking, follow up improvement (once every three, six months or a year depending on the project format); permanent reporting.

Step 1 is a one time, while steps 2-6 will be repeated on a case-by-case basis for each partnership. It is necessary to develop a regulatory and legal framework for partnership strategizing, taking into account the best national and foreign practices, especially with regard to the distribution of roles and risks, as well as providing mechanisms for public discussion. It is important to create a coordinating body in the structure of the city or regional administration, such as the PPP Department or as a subdivision of the coordination department of a smart city. It is strongly advisable to set a due diligence unit to assess the risks of cooperation with potential partners and determine partnership maps for the companies with different levels of risk such as low risk, sensitive and exclusionary. The online platform, providing information about existing partners and agreements with them, will serve higher transparency.

The proposed approach is expected to set the stage for further intensifying the PPP processes. Those municipalities that will implement it will be the flagmans of transformations who will then be sharing the expertise with other municipalities based on the lessons learned from practice. The created platform will serve as an online process tracker and partnership intelligence hub to intensify the processes.

References:

1. Radchenko, K. Public-Private Partnership for Smarter Cities. In *Central and Eastern European eDem and eGov Days*. 2021. P. 103-114. DOI: https://doi.org/10.24989/ocg.v341.7.

2. Radchenko, K. Is the Smart City model promising for the sustainable post-war recovery of Ukraine?. *Proceedings of the Central and Eastern European eDem and eGov Days 2024*. 2024. P. 130-142. DOI: https://doi.org/10.1145/3670243.3672438.

Savkiv Ulyana

candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of management and marketing Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Sydor Halyna

candidate of Economic Sciences, Associate Professor, associate professor of the department of finance, accounting, and taxation named after s. yurii Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education "Kamianets-Podilskyi State Institute", Ukraine

Havdey Svitlana

doctor of philosophy, associate professor, associate professor of the department of tourism and hospitality King Daniel university, Ukraine

РОЛЬ ЛІДЕРА У ФОРМУВАННІ ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

THE ROLE OF LEADERSHIP IN SHAPING ETHICAL STANDARDS IN AN ORGANIZATION

У сучасному бізнес-середовищі, де інтенсивна конкуренція та динамічні зміни викликають численні етичні дилеми, лідер відіграє головну роль у формуванні етичних стандартів організації, оскільки саме він є прикладом для наслідування та основним носієм моральних принципів, що закладаються в корпоративну культуру. Його вплив виявляється як у встановленні загальних моральних орієнтирів, так і в конкретних ситуаціях, де рішення потребують балансу між економічною вигодою та соціальною відповідальністю.

Лідери, які дотримуються етичних принципів, сприяють зміцненню довіри між співробітниками, партнерами та клієнтами. Вони формують середовище, в якому чесність, відкритість і справедливість є невід’ємними складовими корпоративної культури. Здатність керівника діяти відповідно до етичних стандартів стимулює працівників дотримуватись моральних норм, що сприяє зниженню ризиків, конфліктів інтересів, корупційних дій та недобросовісної конкуренції.

Лідери повинні передбачати, а в ідеалі, коли це можливо, запобігати потенційним кризовим ситуаціям. У разі виникнення кризи вони мають аналізувати ситуацію, мобілізувати відповідні ресурси, реагувати належним чином, а також доводити рішення зацікавленим сторонам [1].

Одним із головних інструментів формування етичних стандартів є лідерська поведінка, яка слугує прикладом для підлеглих. Вона охоплює аспекти, які визначають вплив лідера на колектив та організацію загалом.

Основними елементами лідерської поведінки є особистий приклад керівника, комунікація та відкритість у професійній діяльності, мотивація персоналу, вміння ухвалювати правильні рішення, емпатія та підтримка працівників, стратегічне мислення, відповідальність, гнучкість та адаптивність.

Особистий приклад лідера полягає в дотриманні етичних стандартів і цінностей, показуючи послідовність своїх рішень та вчинків. Його поведінка слугує моделлю для наслідування працівниками.

Комунікація та відкритість у професійній діяльності – це вміння підтримувати відкритий діалог зі своїми підлеглими, забезпечуючи можливість висловлювати думки, ідеї та занепокоєння. Це сприяє зміцненню довіри та зменшенню ризику виникнення конфліктів.

Мотивація – це складова лідерської поведінки, спрямована на те, щоб надихати команду на досягнення високих результатів. Керівник мотивує підлеглих через визнання їхніх досягнень, підтримку та забезпечення належних умов для розвитку.

Вміння ухвалювати швидкі та обґрунтовані рішення, особливо в умовах невизначеності, – головний чинник у професійній діяльності керівника. Етичні лідери враховують як інтереси організації, так і моральні аспекти, приймаючи рішення, що відповідають корпоративним та суспільним цінностям.

Успішні лідери виявляють емпатію, розуміють потреби своїх підлеглих та підтримують їх в особистих і професійних питаннях. Це зміцнює взаємоповагу та підвищує залученість працівників.

Стратегічне мислення лідера – запорука довгострокового розвитку організації. Керівники, що аналізують тенденції та виклики, адаптують стратегії для досягнення сталого успіху, орієнтуючи колектив на корпоративні цілі, здатні досягати вагомих результатів у професійній діяльності.

Лідери беруть на себе відповідальність за рішення, дії та результати як свої, так і своєї команди. Це формує культуру відповідальності на всіх рівнях організації. Відповідно, керівники мають бути гнучкими і здатними адаптувати свою поведінку до нових умов і викликів, зберігаючи відданість головним цінностям організації.

Вищевказані елементи лідерської поведінки мають вирішальне значення для створення сприятливого середовища, яке підтримує продуктивність, інновації та етичні стандарти в бізнесі. Лідер, який демонструє послідовність у власних етичних рішеннях, формує очікування щодо належної поведінки інших. Його особисті цінності та переконання часто стають відправною точкою для створення етичних кодексів, які регулюють діяльність всієї організації. Компетентне лідерство в сучасному управлінському процесі вимагає розуміння унікальної та складної природи внутрішніх і зовнішніх стимулів у колективі, способів їхньої взаємодії та впливу, а також комунікативних навичок для розуміння й ефективної взаємодії в команді [2].

Крім того, лідери можуть ініціювати програми навчання з етики, спрямовані на підвищення обізнаності працівників щодо етичних викликів та способів їх подолання. Вони також відповідають за створення умов для відкритого обговорення етичних питань, що дає змогу працівникам вільно висловлювати свої думки та пропозиції щодо покращення етичних стандартів.

Зрештою, етичні норми, які впроваджуються на керівному рівні, стають стратегічною перевагою для підприємства, що підвищує його репутацію, лояльність клієнтів та довіру з боку суспільства. Відповідно, лідер, який спрямовує компанію на шлях етичної відповідальності, забезпечує довгострокову стабільність та успішний розвиток бізнесу в умовах глобальної економіки.

Список використаних джерел:

1. John A. Fortunato, Ralph A. Gigliotti, Brent D. Ruben. Racial Incidents at the University of Missouri: The Value of Leadership Communication and Stakeholder Relationships. International Journal of Business Communication. 2017. Vol. 54 (2), 199–209. URL : http://surl.li/qnoym

2. Савків У. С., Сидор Г. В. Управління персоналом шляхом застосування психологічних методів. Соціально-психологічна робота: інновації, стратегії та можливості : матер. круглого столу з Міжнар. участю, (м. Кам'янець-Подільський, 19 берез. 2024 р.). Кам'янець-Подільський, 2024. С. 195–198.

3. Сидор Г. В., Савків У. С. Управління персоналом на засадах концепції сталого розвитку. Сталий розвиток складних соціально-економічних систем в умовах сучасних змін та викликів : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Івано-Франківськ, 16–17 трав. 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 292–294.

4. Сидор Г. В., Савків У. С. Формування у персоналу мотивації дотримуватись засад сталого розвитку. Сталий розвиток складних соціально-економічних систем в умовах сучасних змін та викликів : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Івано-Франківськ, 16–17 трав. 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 289–291.

5. Сидор Г. В., Савків У. С. Лідерство в умовах невизначеності та шляхи удосконалення лідерських якостей. Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму : матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Кам'янець-Подільський, 21–22 трав. 2024 р.). Кам'янець-Подільський, 2024. С. 78–80.

ȘIȘCAN Ecaterina

PhD Candidate, Academy of economic studies of Moldova, Republic of Moldova

THE ROLE OF PARTNERSHIPS IN THE MARKETING STRATEGY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

РОЛЬ ПАРТНЕРСТВ У МАРКЕТИНГОВІЙ СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

In the highly competitive environment in which higher education institutions operate, partnerships are becoming an indispensable element of the university's marketing strategy, helping to strengthen its position in the market.

Moreover, the preoccupation of higher education institutions to create sustainable partnerships with stakeholders must become a priority, given that the relevance of the current education system is increasingly questioned by students, academics, employers and the community [1, p. 11].

In this context, implementing effective strategies for developing and maintaining relationships with strategic partners can have a significant impact on the competitiveness of the higher education institution.

Partnerships can exist at different levels, from one-off collaborations to full partnerships in which organizations with shared values and goals contribute complementary skills to co-create value. They offer multiple perspectives, learning opportunities, and connections, creating ecosystems that collaborate for mutual benefit [2, p. 177].

At the decision-making level, universities need to identify the right partners, develop and maintain collaborations that bring value to the institution, the academic community and society as a whole [1, p. 44].

Based on this premise, this paper summarizes the areas and benefits of strategic collaboration between universities and their key partners: industry, other higher education institutions and government.

Partnerships with industry support universities' efforts to increase the quality, relevance, social impact, and employability of their graduates. Currently, higher education is increasingly subject to criticism regarding its reduced relevance and social impact [187, p. 346]. Numerous studies highlight the discrepancies between the knowledge and skills acquired through formal education and the competencies required in the labor market. In this context, strengthening and expanding forms of collaboration with industry would allow for a constant alignment of the educational

offer with the demands of the labor market and facilitate the exchange of expertise between academia and the business world.

Today, universities can no longer treat employers merely as beneficiaries, whose needs must be studied to meet the labor force requirements, but as co-producers of educational services with an active role in ensuring its quality.

According to the results of the empirical study conducted, representatives of the business environment attest a relatively high interest in developing sustainable partnerships with educational institutions, covering various areas of collaboration, including internship opportunities, mentoring and coaching programs, collaborative research projects, exchange of expertise, development of relevant training programs and curricula, etc. [1, p. 99].

Partnerships with educational institutions contribute to achieving several marketing objectives of the university, such as: increasing visibility and recognition, improving the quality of education and research, enhancing student and employee satisfaction, increasing the competitiveness and attractiveness of the educational institution, etc.

Exchanging students, designing joint bachelor's, master's, and doctoral programs, developing collaborative research projects, organizing joint conferences and events, and providing mobility opportunities for teaching staff are just a few ways to develop collaborations and mutual exchanges between universities. This form of strategic collaboration between universities at home and abroad promotes the exchange of resources and expertise, providing learning and research opportunities for both students and faculty.

The strategic approach to *partnerships between universities and public authorities* extends their significance beyond the boundaries of simple collaboration. For higher education institutions, these partnerships become an important component of their marketing strategy, contributing to increased visibility, promoting institutional image, enhancing attractiveness for students and employers, and, implicitly, increasing the university's competitiveness.

In the context of often austere financial resources, partnerships with public

authorities facilitate universities' access to additional resources, such as: investments in infrastructure, support in the development of training programs that respond to the demands of the labor market, funding for research projects, etc. At the same time, these partnerships can provide support in expanding international collaboration networks, promoting access to international research projects and opportunities for academic mobility.

In conclusion, partnerships developed by higher education institutions at both the local and international level make significant contributions to improving the quality of education and research, allowing for the attraction of financial resources and experts, contributing to enhancing the student experience, promoting innovation and strengthening the institution's market position and sustainability.

References:

1. ȘIȘCAN, E. *Marketingul învățământului superior economic: riscuri, oportunități și strategii de dezvoltare*: tz. de doct. în șt. economice. Chișinău, 2024. 202 p.

2. CAIRNS-LEE, H., DE TONNAC, A. Partners in learning. In: *The Future of Business Schools. Purpose, Action, and Impact*. Edited by Rico J. Baldegger, Ayman El Tarabishy, David B. Audretsch, Dafna Kariv, Katia Passerini, Wee-Liang Tan. Edward Elgar Publishing Ltd. 2022, pp. 168-180. ISBN 978 1 80088 921 7.

3. REDGRAVE, SDJ, GRINEVICH, V., CHAO, D. The relevance and impact of business schools: In search of a holistic view [online]. *International Journal of Management Reviews*, vol. 25(2), pp. 340-362. eISSN1468-2370. Available at: https://doi.org/10.1111/ijmr.12312

Stefinin V. V.

candidate of economic sciences, associate professor of the department of entrepreneurship, trade and applied economics, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Hrynchyshyn T. M.

applicant of the second (master's) level of higher education in the specialty 076 «Entrepreneurship and Trade» Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

МІНІМІЗАЦІЯ РИЗИКІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

MINIMIZING RISKS AS A KEY FACTOR IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF AN ENTERPRISE

У сучасних умовах високої нестабільності ринку та посилення конкуренції підприємства змушені приділяти особливу увагу управлінню ризиками. Ризики можуть виникати у фінансовій, виробничій, операційній, маркетинговій та інших сферах діяльності підприємства, впливаючи на його стабільність та конкурентоспроможність. Ефективна мінімізація ризиків стає важливою складовою загальної стратегії розвитку підприємства, сприяючи його адаптації до зовнішніх змін та підвищенню стійкості.

Одним із ключових завдань ризик-менеджменту є випадкова ідентифікація наявних загроз, оцінка їхнього впливу та розробка заходів, спрямованих на їх запобігання або зниження негативного впливу. Основними інструментами в цьому процесі є аналіз ймовірностей, побудова сценаріїв розвитку подій, застосування цифрових технологій для моніторингу та прогнозування [4].

Мінімізація ризиків відбувається через підвищення конкурентоспроможності підприємства внаслідок оптимізації витрат, покращення фінансової стійкості, забезпечення безперервності бізнес-процесів та зростання довіри з боку партнерів і клієнтів. Крім того, це здатність компанії ефективно реагувати на виклики та знижувати ризики, створювати її позитивний імідж на ринку.

Реалізація стратегії мінімізації ризиків потребує комплексного підходу, який включає:

- формування системи моніторингу ризиків;
- розробка політики і процедур управління ризиками;

- постійне навчання персоналу та впровадження культури управління ризиками.

Таким чином, мінімізація ризиків є не лише засобом уникнення загроз, але й чинником стабільного розвитку підприємства, забезпечує його адаптацію до мінімальних умов ринку та підвищення конкурентоспроможності [2].

Мінімізація ризиків є важливою складовою системою управління сучасного підприємства, яка впливає на його конкурентоспроможність у динамічному бізнес-середовищі. Ризики, пов'язані з фінансовими, технологічними, правовими, екологічними та іншими аспектами діяльності, створюють загрози стабільності та ефективності роботи підприємства. Успішне управління ризиками дозволяє компанії не лише уникати збитків, а й використовувати можливості для посилення своїх ринкових позицій [1].

Мінімізація ризиків передбачає системний підхід, що включає визначення ризиків, оцінку їхнього вибраного впливу, вибір відповідних заходів та зниження результатів. Ефективна стратегія ризик-менеджменту інтегрується в загальну бізнес-стратегію підприємства, забезпечуючи:

- підвищення фінансової стійкості через зменшення витрат, пов'язаних із кризовими ситуаціями;
- захист репутації підприємства шляхом запобігання конфліктам із зацікавленими сторонами.

Додатково, впровадження системи мінімізації ризиків стимулює інновації, оскільки підприємства, що активно керують ризиками, частіше готові експериментувати з новими продуктами, технологіями та ринками. Також аспектом є формування довгострокових партнерських відносин, оскільки надійність підприємства стає ключовим фактором при виборі постачальників чи клієнтів.

Серед найбільш ефективних інструментів мінімізації ризиків вибору впровадження цифрових технологій, зокрема діяльності систем штучного інтелекту для аналізу даних, автоматизації процесів управління, використання страхування та диверсифікації [3].

Таким чином, мінімізація ризиків не тільки захищає підприємство від загроз, але й відкриває нові можливості для його розвитку. Це дозволяє зберегти стабільність бізнесу, адаптуватися до викликів ринку та забезпечити довгострокову конкурентоспроможність. Успішна реалізація такої стратегії вимагає компетентного управління, постійного моніторингу змін зовнішнього середовища та залучення всіх рівнів організації до процесу управління ризиками.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики. URL : http://www.ukrstat.gov.ua.
2. Державна фіскальна служба України URL : http://sfs.gov.ua/ms/f3.
3. Методи оцінки конкурентоспроможності URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=954.
4. Сутність та роль конкуренції в ринковій економіці URL : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/6_ukr/2.pdf.

Stefinin V. V.

candidate of economic sciences, associate professor of the department of entrepreneurship, trade and applied economics, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Nikiforuk I. V.

applicant of the second (master's) level of higher education in the specialty 076 «Entrepreneurship and Trade» Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ ТОВАРИСТВА

MODERN APPROACHES TO BUILDING A COMPANY'S OPERATIONAL RISK MANAGEMENT SYSTEM

Економічна безпека бізнесу є ключовою умовою його стабільного функціонування та розвитку, особливо в умовах глобальної нестабільності, яка супроводжується геополітичними конфліктами, економічними кризами,

змінами в глобальних ланцюгах постачання та технологічними трансформаціями. У сучасному середовищі бізнес стикається з численними проблемами, які вимагають комплексного підходу до управління ризиками та адаптації до зовнішніх змін.

1. Геополітичні ризики та регуляторна невизначеність. Посилення геополітичної напруги, економічні санкції та торгові обмеження значно впливають на можливості бізнесу щодо роботи на міжнародних ринках. Регуляторна невизначеність, пов'язана з частиною змін у законодавстві, може спричинити додаткові витрати, поза часом та фінансові ресурси для адаптації.

2. Енергетична нестабільність і зростання витрат. Високі ціни на енергоносії та перебої у постачанні енергії стають критичними факторами, що впливають на економічну безпеку бізнесу. Особливо це стосується енергоємних галузей, які змушені використовувати ваші операційні стратегії для зниження витрат.

3. Загрози у сфері кібербезпеки. Цифровізація бізнесу значно ускладнює його залежність від інформаційних систем і технологій. Однак це також створює нові ризики, такі як кібератаки, витік даних і шахрайство. Умови глобальної нестабільності підсилюють кіберзагрози, після чого бізнеси стають мішенями для злочинних і навіть державних структур.

4. Збої в глобальних ланцюгах постачання. Порушення глобальних ланцюгів постачання, спричинені пандеміями, війнами або природними катастрофами, створюють труднощі з доступом до сировини, комплектуючих і товарів. Це відбувається до затримки у виробництві, підвищення собівартості продукції та зниження конкурентоспроможності.

5. Економічна нестабільність та інфляційні процеси. Постійні коливання валютних курсів, інфляція та зростання відсоткових ставок обмежують фінансові можливості бізнесу. У таких умовах компанії змушені використовувати свої стратегії ціноутворення, скорочувати витрати або шукати нові джерела фінансування.

6. Кадрові проблеми. Міграція робочої сили, нестача кваліфікованих працівників і зростання витрат на оплату праці є ще однією серйозною проблемою для бізнесу. Умови нестабільності змушують компанії шукати нові підходи до управління людськими ресурсами, включаючи автоматизацію та аутсорсинг.

7. Екологічні виклики та необхідність переходу до сталого розвитку. В умовах посилення вимог до екологічної діяльності бізнес зобов'язаний викликати аспекти сталого розвитку у своєму. Це включає зменшення викидів, оптимізацію ресурсів та впровадження «зелених» технологій, що можна вимагати значних фінансових інвестицій.

8. Відсутність гнучкості в стратегічному плануванні. Швидкі зміни на ринку потребують від бізнесу гнучких і адаптивних стратегій. Проте недостатня готовність до трансформацій може посилити ризики втрати конкурентоспроможності, особливо в умовах, коли довгострокове планування стає складнішим через нестабільність.

Шляхи рішення. Для забезпечення економічної безпеки бізнесу в умовах глобальної нестабільності необхідно:

- впроваджувати стратегії ризик-менеджменту;
- інвестувати в технології для підвищення кібербезпеки;
- диверсифікувати джерела постачання і ринки збуту;
- впроваджувати енергоефективні рішення та екологічно чисті технології;
- забезпечувати розвиток кадрового потенціалу і корпоративної культури.

Економічна безпека бізнесу в умовах глобальної нестабільності залежить від здатності підприємств швидко адаптуватися до змін, ефективно управляти ризиками та використовувати сучасні інструменти для підвищення стійкості. Розробка інтегрованих стратегій, які враховують глобальні виклики, стає фундаментом для сталого розвитку та конкурентоспроможності бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. URL: https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/ekonomichna-bezpeka-ukrayiny-v-umovakh-dovhotryvaloyi-viyny.

2. Політика економічної безпеки України в умовах глобальних загроз. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/5.pdf.

Tyschak Olena-Karina

postgraduate student, Faculty of Economics and Management Lviv national university of veterinary medicine and biotechnologies named after S.Z. Hzhytskyi, Ukraine

Miniv R. M.,

associate professor of the department of management Lviv national university of veterinary medicine and biotechnologies named after S.Z. Hzhytskyi, Ukraine

ПРОЄКТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

PROJECT SUPPORT FOR FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Управління проєктами відрізняється кінцевою метою, чітко організованою структурою проєкту, обмеженнями проєкту, стейкхолдерами, специфічним формалізованим підходом до роботи з проєктом і дозволяє спрямувати зусилля команди проєкту та інвесторів на пріоритетні напрямки розвитку підприємств. Управління проєктами також дозволяє невеликим командам керувати ресурсами, дотримуватися своєї кадрової політики та зосереджуватися на інноваційних завданнях.

Управління проєктом — це діяльність, метою якої є якомога найкраща реалізація проекту в межах заданого часу, ресурсів (витрат) та якості кінцевих результатів.

Проєктування є одним з важливих інструментів в системі управління розвитком підприємства галузі сільського господарства та охоплює

численну кількість операцій, якістосуються управлінського підходу дозабезпечення його функціонування і розвитку. Нові проєкти аграрних підприємств тісно пов'язані з європейською інтеграцією вітчизняного сільськогосподарського бізнесу [2].

Дослідження показують, що до числа основних особливостей управління проєктами в аграрному підприємництві слід віднести: 1. Багатогранність процесу управління проєктами через складність його суб'єкта як соціально-економічної системи. 2. Різноплановість управління проєктами в аграрному підприємництві витікає з неоднорідності управлінського об'єкта, яким постає проєкт, підприємництво, аграрна виробничо-господарська діяльність. 3. Відмінність управлінського процесу в аграрному підприємництві як цілісного економіко-соціально-екологічного явища в період інституціональних трансформацій галузі й суспільства в цілому [3, с.53].

Є кілька факторів, які дають перевагу проєктному підходу для розвитку зовнішньоекономічної діяльності сучасним аграрним підприємствам:

- *прискорені зміни в техніці.* Проєктний підхід дозволяє досліджувати та отримувати інновації в рамках діяльності підприємств та впроваджувати їх у повсякденну діяльність.

- *висока ентропія системи.* Рівень невизначеності в аграрному виробництві сьогодні значно вищий, ніж кілька десятиліть тому, що значно знижує стабільність системи та робить її сприйнятливою до зовнішніх впливів. Сучасний проеєтний підхід дає можливість ефективно вирішувати нестандартні проблеми стандартними методами, які послідовно реалізують усі фази проєкту.

- *прискорений життєвий цикл товару.* Незважаючи на те, що аграрне виробництво завжди вважалося традиційною галуззю, сьогодні на ринку постійно з'являються нові види продукції, що дозволяє отримати максимальну користь від їх використання.

– *вплив глобалізації.* В рамках окремого проєкту зручно запровадити необхідну для виходу на світовий ринок систему якості та змінити технологію виробництва відповідно до закордонних практик.

- *великі організації.* Поява і зміцнення аграрних підприємств в Україні є об’єктивною реальністю. Розподіл роботи підприємств на окремі проєкти підвищує ефективність їх роботи та дозволяє контролювати роботу окремих підрозділів.

- *клієнтоорієнтованість.* Ще кілька десятиліть тому ключем до успіху була мінімізація витрат за рахунок максимальної стандартизації та гармонізації виробничих процесів, то зараз більш вигідно підвищити прибутковість за рахунок максимального задоволення клієнтів. Аграрні компанії намагаються впроваджувати європейські стандарти якості, щоб вийти на ринки Європейського Союзу та інших країн світу. Водночас стандартизація виробничих процесів дозволяє мінімізувати витрати та забезпечити якість. Необхідність створення стандартизованих рішень, орієнтованих на споживача, може бути реалізована в рамках управління проєктами.

Проєктний підхід як механізм ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю дозволяє оцінити фінансово-економічну та соціальну ефективність аграрних проєктів, представити проєкт у стандартизованій привабливій формі та забезпечити грамотне й системне виконання робіт з проєкту з урахуванням ключових обмежень, ефективне витрачання ресурсів проєкту та розподіл ресурсів, як у рамках проєкту, так і між іншими проєктами підприємства, розподілити сфери відповідальності в рамках проєкту, належним чином завершити його, та використати отриманий досвід під час роботи над подальшими проєктами

Список використаних джерел:

1. Коул. Р., Скотчер Е. Блискучий Agile. Практич-ний посібник для проєкт-менеджерів із використання Agile, Scrum, Kanban / Пер. з англ. Л. Кухарчук. Київ : вид-во «Фабула», 2020. 192 с.

2. Радько, В., & Білик, В. (2024). Концептуальні положення управління проєктами на сільськогосподарських підприємствах. Modeling the development of the economic systems, (2), 305–311. https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-42

3. Сахацький М.П., Запша Г.М., Сахацький М.М. Особливості управління проєктами в аграрному підприємництві. *Управління проєктами: проєктний підхід в сучасному менеджменті:* Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції фахівців, магістрантів, аспірантів та науковців. Одеса: ОДАБА. 2023. 497 с.

Tkach O. V.

doctor of economy, professor, department of management and marketing, faculty of economics, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНОСТІ ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ РОЗВИНУТИХ ЕКОНОМІК

PECULIARITIES OF ORGANIZATION AND MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF INDIVIDUAL REGIONS OF DEVELOPED ECONOMIES

Для забезпечення позитивних зрушень в економіці України вирішальне значення має створення нових джерел підвищення ефективності виробництва.

Особливе місце при цьому відводиться зовнішньоекономічні діяльності (ЗЕД) й удосконаленню методів її організації.

Для досягнення успіху та розвитку багато сучасних компаній стикаються з питанням вивчення та формування стратегічного мислення. Зовнішня торгівля є основною складовою розвитку підприємства, ефективність якої можлива тільки за дотриманням сучасних методів та принципів управління. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства вимагає чіткої організації, основною частиною якої є визначення відповідної стратегії. Міжнародний ринок різноманітний та великий, що створює перспективи для українських компаній, але в той же час вони стикаються з додатковими високими вимогами до керівництва [1].

Особливістю зовнішньоекономічної діяльності є відповідність внутрішніх можливостей господарської системи і світового ринку. Від організації

ефективного функціонування елементів господарської системи на міжнародному ринку залежить результативність діяльності всього господарського комплексу. Як складові господарської системи розглядаються регіональні економічні утворення, а як елементи регіональних економічних утворень – діючи підприємства і організації різних форм власності і характеру діяльності. Від організації і характеру проведення зовнішньоекономічної активності підприємств і організації регіональних економічних утворень значно залежить ефективність міжнародної діяльності як регіону, так і держави в цілому.

Глибокий аналіз стратегії міжнародної торговельної діяльності окремих федеральних елементів США надав можливість його детального переосмислення і втілення в умовах сучасного розвитку регіонів України.

Звичайно, є неможливим проведення паралелі між розвитком будь-якого регіонального утворення США та області України, але основа організації ЗЕД Штату як окремої одиниці федерального устрою США може бути врахована і застосована на регіональному рівні. До розгляду і аналізу був використаний штат Південна Кароліна і окремо економічний район м.Чарлстон. Зміна загального політичного становища поставило перед Муніципальним районом Чарлстон необхідність переосмислення стратегії регіонального розвитку з глобальною метою – виходом економічних показників регіонального розвитку на рівень економічних показників північних територій США [2].

Як основний і переважаючий фактор досягнення поставленої мети було обрано міжнародну торгівлю, створення і організацію інфраструктури організації міжнародної торгівельної діяльності, покращення інвестиційного клімату, розвиток туризму та міжнародних транспортних послуг.

Головним інструментом було обрано і запровадження цілісної системи організації міжнародної торгівельної діяльності. До складу цієї системи увійшли: Департамент Економічного розвитку (регіональна координація процесів економічного розвитку), Регіональний Союз Економічного розвитку (організація сприятливого інвестиційного клімату), Світовий центр торгівлі

(інформаційно-маркетингове забезпечення), регіональна торгова палата (розвиток місцевого підприємництва).

Використання в розвинутих країнах загально територіальної інфраструктури організації міжнародної торгівельної діяльності дає змогу стверджувати про необхідність використання цього досвіду при організації ЗЕД регіональних утворень обласного масштабу в Україні [3].

При оцінці наявних організаційних форм, що беруть участь у функціонуванні регіональної інфраструктури забезпечення управління ЗЕД та запровадження нових, приходимо до можливої загальної цілісної системи організації та управління ЗЕД регіону.

Запропонована система організації і управління ЗЕД обласних утворень надасть можливість ефективного процесу координації та управління зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, створення в межах регіону (області) сприятливого інвестиційного клімату з необхідним інформаційно-маркетинговим забезпеченням так як результат покращення зведеного платіжного балансу держави в цілому.

Список використаних джерел:

1. Тюріна Н.М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : [навч. посіб.] / Н.М. Тюріна, Н.С. Кар- вацка. – К. : ЦУЛ, 2013. – 408 с

2. Красілич І. О. Розвиток експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств: дис. канд. Економ. Наук : спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2017. 423 с.

3. Калініна О. Стан та перспективи розвитку експортно-імпортних операцій підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. 2017. № 2. С. 146–149.

Vildi Olena M.

student, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine

Scientific supervisor: Slatvinska L. A. Ph. D. associate professor of the department of technologies and organization of tourism and hotel and restaurant business, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
QUALITY MANAGEMENT OF BUSINESS PROCESSES AT ENTERPRISES

Управління якістю бізнес-процесів має суттєвий вплив на розвиток громад, оскільки ефективні бізнес-процеси можуть сприяти покращенню економічного, соціального та екологічного становища в місцевих громадах.

Управління якістю бізнес-процесів в контексті реалізації цілей сталого розвитку – це організований набір дій, спрямованих на планування, виконання, моніторинг і мотивацію для забезпечення якості бізнес-процесів, що має на меті збалансоване задоволення потреб стейкхолдерів і досягнення цілей сталого розвитку [1].

У сучасних умовах управління якістю бізнес-процесів є необхідним елементом сучасного менеджменту, який допомагає підприємствам досягти успіху та стійкості в умовах постійних змін та високої конкуренції [2].

Організація партнерства підприємств в межах системи управління якістю бізнес-процесів з використанням креативних інструментів є важливим кроком до підвищення конкурентоспроможності та ефективності виробничих і бізнес-процесів. У умовах глобалізації та постійних змін на ринку, компанії повинні постійно вдосконалювати свої процеси, залучати інновації та забезпечувати високу якість продукції. Партнерство між підприємствами дозволяє реалізувати ці завдання, об’єднуючи ресурси, знання та технології для досягнення спільних цілей.

Одним із ключових аспектів такого партнерства є інтеграція сучасних систем управління якістю, таких як ISO 9001, які забезпечують стандартизацію бізнес-процесів і моніторинг ефективності на всіх етапах виробництва. Використання таких систем дозволяє не тільки підтримувати якість, але й активно покращувати її через постійну оцінку результатів і впровадження коригуючих дій. Водночас, застосування креативних інструментів в управлінні

бізнес-процесами дає можливість підприємствам не тільки автоматизувати та стандартизувати свої процеси, але й активно залучати інноваційний потенціал для розвитку нових продуктів та послуг.

Креативні інструменти, такі як методи Design Thinking, стратегічне планування з використанням канвасів та Agile-підходи, дозволяють гнучко адаптувати бізнес-процеси до змінюваних умов ринку та потреб споживачів. Вони допомагають підприємствам знаходити нові ідеї для покращення продукції, послуг і взаємодії з клієнтами, а також оптимізувати виробничі цикли та знижувати витрати. Важливим є також розвиток спільних досліджень та інноваційних проектів між партнерами, що дозволяє створювати конкурентні переваги через об’єднання зусиль.

Інтеграція креативних інструментів в систему управління якістю також сприяє розвитку корпоративної культури та взаємодії між працівниками на всіх рівнях. Створення креативного середовища, де кожен член команди може запропонувати нові ідеї та підходи, дозволяє підприємствам швидше реагувати на зміни в ринку та досягати високих результатів. У процесі партнерства важливою є роль лідерства, яке має бути здатне створювати умови для вільного обміну ідеями та інноваціями між підприємствами.

Одним з важливих аспектів організації партнерства є вибір правильних партнерів, з якими можна досягти синергії. Система управління якістю в партнерських відносинах має бути спрямована на забезпечення максимального ефекту для всіх учасників. Вона повинна включати в себе не лише технічні аспекти контролю якості, але й стратегічні інструменти, які дозволяють адаптуватися до нових умов та забезпечувати стійке зростання. Важливою складовою є постійне навчання і розвиток співробітників, що дає можливість не лише підтримувати високу якість продукції, а й інноваційно підходити до її створення та впровадження.

Креативні підходи до управління бізнес-процесами дозволяють підприємствам легкої промисловості не лише підвищити свою ефективність, але й активно впливати на розвиток галузі в цілому. Вони дозволяють

підприємствам впроваджувати інновації у виробництво, знижувати екологічний вплив, а також пропонувати споживачам продукцію, яка відповідає високим стандартам якості.

Таким чином, організація партнерства підприємств в межах системи управління якістю бізнес-процесів з використанням креативних інструментів є ефективним механізмом для досягнення високих результатів у сфері виробництва та постійного розвитку. Це не лише сприяє підвищенню якості продукції, але й дозволяє розвивати інновації, вдосконалювати бізнес-моделі та забезпечувати сталий розвиток підприємств у глобальному контексті.

Список використаних джерел:

1. Цілі Сталого розвитку. URI: https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku

2. Рєпіна І. М. Управління якістю бізнес-процесів на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 5. С. 65–72. URI: https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/41857

Yemets O. I.

candidate of economic sciences, associate professor f the department of entrepreneurship, trade and applied economics, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

Kurii D. V.

candidate for a doctor of philosophy degree in the specialty 051 Economics Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

MODERN PROBLEMS OF ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS IN CONDITIONS OF GLOBAL INSTABILITY

В умовах економічної нестабільності малий бізнес стикається з численними викликами, такими як скорочення попиту, фінансова

нестабільність, зниження доступу до традиційних джерел фінансування та інші економічні труднощі.

Одним із ключових факторів, які допомагають малим підприємствам залишитися конкурентоспроможними та адаптуватися до змінених умов, є використання цифрових технологій. Вони можуть малому бізнесу підвищити ефективність операцій, знизити витрати, а також знайти нові можливості для зростання і розвитку [1].

1. Підвищення ефективності управління та автоматизація процесів. Цифрові технології сприяють автоматизації багатьох бізнес-процесів, таких як бухгалтерія, управління запасами, логістика, продажі та маркетинг. Це дозволяє зменшити витрати на робочу силу, підвищити точність виконання операцій і зменшити час, витрачений на виконання рутинних завдань. У періоди нестабільності, коли кожен витрачений ресурс має велике значення, оптимізація бізнес-процесів є простим кроком до збереження стійкості.

2. Онлайн-продажі та розширення ринків збуту. Цифрові технології дозволяють малому бізнесу створювати онлайн-платформи для продажу товарів і послуг, що дає змогу забезпечити безперервність бізнесу навіть у складних економічних умовах. Інтернет-магазини, електронні платіжні системи, мобільні додатки та інші цифрові інструменти дозволяють підприємствам розмістити нових клієнтів, розширити географію збуту та скоротити витрати на фізичні торгові точки.

3. Доступ до нових джерел фінансування через цифрові платформи. В умовах економічної нестабільності традиційні канали фінансування, такі як банки, можуть бути обмеженими або дорогими для малого бізнесу. Цифрові платформи, такі як краудфандінг, фінансування через онлайн-кредитування, відкривають нові можливості для залучення капіталу.

4. Цифровий маркетинг та комунікація з клієнтами. Цифрові технології розвивають ключову роль у просуванні бренду та взаємодії з клієнтами. Використання соціальної мережі, контекстної реклами, SEO-оптимізації, електронної пошти та інших інструментів цифрового маркетингу дозволяє

малим підприємствам ефективно комунікувати зі своєю аудиторією, залучати нових клієнтів і зберігати лояльність існуючих. В умовах економічної нестабільності саме ці технології не дозволяють зменшити витрати на традиційний маркетинг і досягти високих результатів при менших інвестиціях.

5. Аналітика та прийняття рішень на основі даних. Цифрові технології надають можливість збору та аналізу великих обсягів даних (Big Data), що дозволяє малому бізнесу використовувати обґрунтовані стратегічні рішення. За допомогою аналітичних інструментів підприємство може виявляти новітні тенденції на ринку, прогнозувати потреби клієнтів.

6. Підвищення гнучкості та адаптивності бізнесу. Цифрові технології дають малим підприємствам гнучкість в адаптації до швидко змінених умов. Вони зможуть швидко змінити бізнес-моделі, ввести нові продукти чи послуги, оптимізувати ціни та пропозиції для задоволення потреб клієнтів. Ці переваги особливо важливі в умовах економічної нестабільності, коли швидка реакція на зміни у зовнішньому середовищі може стати вирішальною для життя і розвитку бізнесу.

7. Спрощення комунікацій та віддалена робота. Сучасні цифрові інструменти дозволяють організувати ефективну віддалену роботу та спрощують внутрішню комунікацію в компанії. У періоди нестабільності, коли можуть бути введені карантинні обмеження або інші форс-мажорні обставини, підприємство може зберегти свою діяльність за допомогою можливості працювати в режимі онлайн і взаємодіяти з командами та клієнтами без обмежень [2].

Цифрові технології є промисловим інструментом розвитку малого бізнесу в умовах економічної нестабільності. Вони допомагають знизити витрати, підвищити ефективність операцій, знайти нові можливості для зростання та адаптуватися до змінених умов. Використання цифрових платформ для комунікацій, продажів, фінансування та аналітики дозволяє малим підприємствам не лише виживати в періоди кризи, а й знаходити шляхи для розвитку та зміцнення своїх позицій на ринку.

Список використаних джерел:

1. Цифрові інновації в розвитку малого бізнесу. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4138/4068.

2. Ахновська, І., Олексюк, М. (2023). Роль економічної освіти у розвитку малого бізнесу України. URL: https://www.researchgate.net/publication/375762992_ROL_EKONOMICNOI_OSVITI_U_ROZVITKU_MALOGO_BIZNESU_UKRAINI/citation/download.

Zanyk Y. P.

candidate for a doctor of philosophy degree in the specialty 051 Economics Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

РОЛЬ МЕНТОРСТВА У НАВЧАННІ ПІДПРИЄМЦЯ-ПОЧАТКІВЦЯ
THE ROLE OF MENTORING IN THE LEARNING DEVELOPMENT OF THE NOVICE ENTREPRENEUR

Різні дослідники визначають підприємництво по-різному. Спочатку термін "підприємець" походить від французького слова Entreprendre, що означає "братися за справу" [1]. В англійській мові підприємець означає людину, яка починає нову справу і бере на себе всю відповідальність за її результат.

Згідно з Шумпетером , підприємець - це новатор. Підприємець впроваджує інновації або для власного задоволення, або для економічної незалежності. Результатом інновації може бути новий продукт або процес, нову організацію або оживити існуючу організацію. Підприємець є носієм невизначеності та ризикує. Коли створюється новий ринок, він перебуває у невизначеній ситуації з точки зору задоволеності споживачів та доданої вартості. Підприємець - це той, хто бере на себе ризик і бере на себе всі наслідки створення нового підприємства.

Існують різні аспекти структури, яка збільшує ймовірність частої взаємодії у відносинах між наставником і протеже. Якості наставника, є суб'єктивними за своєю природою, і сприйняття цих якостей кожним

підопічним відрізняється. Для того, щоб сформувати хорошу структуру стосунків між наставником і підопічним, підопічний повинен знайти собі наставника який відповідає тим якостям, які він або вона шукає.

Важко сказати, скільки типів підприємців існує у світі, оскільки більшість дослідників описують, що існують різні типи підприємців. Однак Томас Андерссон класифікував підприємців на п'ять категорій.

Креативні підприємці відкривають нові галузі, які потребують ресурсів, як фінансових, так і людських, таких як знання та навички, щоб пропонувати рішення проблем клієнтів. Для підтримки креативного підприємництва необхідна сильна культура комерціалізації. Коли нова ідея розроблена, вона повинна бути перевірена перед створенням прототипу. Потім прототип має бути протестований і доопрацьований після отримання зворотного зв'язку і перетворений на продукт.

Креативний підприємець повинен створити бізнес-план і шукати інвесторів. Такі підприємці мислять нестандартно порівняно з конкурентами, і їх найчастіше можна зустріти у високотехнологічних галузях.

Слово технопідприємець має сучасне походження. Вперше воно було було використано в Сінгапурі, щоб підкреслити необхідність створення більшої кількості підприємців у технологічному секторі [2].

Технологічний підприємець - це людина, яка успішно використовує талант і венчурний капітал, інноваційні ідеї та управлінські навички для комерційного виробництва ефективних і життєздатних технологічних інновацій, або для ефективного використання інновацій з використанням технологій. Технопідприємці повинні набути управлінських компетенцій для виживання технологічних підприємств.

Концептуальна модель підприємця, яка висвітлює фактори та навички, необхідні для ментора знати заздалегідь до того, як він або вона вступає в менторські відносини. Ці фактори мають позитивний вплив на покращення відносин між ментором і протеже. Наприклад, "технопідприємець", який перебуває на стадії "зародження" і є "одинаком" може не потребувати

підприємницького менторства, оскільки він або вона приймає рішення самостійно і не шукає порад. Йому може знадобитися психологічний наставник. "Друг-інформатор", на прийняття рішень якого впливають друзі, колеги, поради наставника, може отримати наставника на кожному етапі, але якщо цей "друг-інформатор" є "підприємливим науковцем", то він або вона науковець", то йому чи їй може підійти ментор, який пов'язаний з дослідженнями та розробками. Кожен підприємець відрізняється від інших і потребує різної менторської підтримки та навичок.

Список використаних джерел:

1. Lange, Bastian, and Suntje Schmidt. "Entrepreneurial ecosystems as a bridging concept? A conceptual contribution to the debate on entrepreneurship and regional development." Growth and Change 52.2 (2021): 790-807.

2. Klochan, I., Khodakivska, O., Kobets, S., Bachkir, I., Martynova, L., & Hnatenko, I. (2022). Sustainable development of regions: Modeling the management of economic security of innovative entrepreneurship.

Sokolik Vitaliy, Vice-Rector for Administrative, Economic and Legal Affairs
Mykolaiv National Agrarian University

ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Формування спроможності економічного розвитку територіальних громад є ключовим завданням сучасного місцевого самоврядування, спрямованого на забезпечення сталого розвитку, покращення якості життя мешканців та конкурентоспроможності громад. Економічна спроможність громади визначається її здатністю самостійно забезпечувати фінансову стабільність, залучати інвестиції, створювати нові робочі місця та розвивати інфраструктуру. У сучасних умовах децентралізації основним завданням територіальних громад є ефективне використання наявних ресурсів, зокрема фінансових, природних та людських, що потребує комплексного стратегічного підходу.

Серед основних чинників, які впливають на економічну спроможність громад, важливо виокремити: фінансові ресурси (ефективне наповнення бюджету громади за рахунок податків та інших джерел доходів), розвиток інфраструктури (створення умов для бізнесу, модернізація комунальних і транспортних об'єктів), підтримку підприємництва (надання пільг для малого і середнього бізнесу, програми мікрокредитування) та залучення інвестицій (створення сприятливого інвестиційного клімату, публічно-приватне партнерство). Значну роль також відіграє соціальний капітал, тобто рівень участі громадян у процесах прийняття рішень та реалізації місцевих ініціатив.

Стратегічне планування є важливим інструментом забезпечення економічної спроможності громад. Для досягнення довгострокових цілей необхідно враховувати місцеві особливості, визначати ключові пріоритети розвитку та використовувати сучасні інструменти управління, зокрема цифрові технології. Інноваційні підходи, такі як створення економічних кластерів, розвиток "зелених" технологій та інтернаціоналізація економічної діяльності, можуть суттєво підвищити економічний потенціал громад.

Важливим елементом забезпечення економічного розвитку є співпраця територіальних громад із міжнародними організаціями, використання грантових програм і залучення іноземних інвестицій. Також значну роль відіграє формування партнерських відносин між громадами для спільного вирішення проблем, розвитку інфраструктури та реалізації інноваційних проєктів.

Таким чином, економічний розвиток територіальних громад базується на ефективному використанні ресурсів, залученні інвестицій, стратегічному плануванні та активному залученні мешканців до процесів прийняття рішень. Це дозволяє забезпечити сталість розвитку, економічну самостійність та покращення добробуту населення.

Список використаних джерел

1. Децентралізація та місцевий розвиток: перспективи і виклики / за ред. О. В. Ковальчук. – Київ: Науковий світ, 2020.

2. Лазор О. Я. Економічна спроможність територіальних громад: теоретичні аспекти // Економіка і держава. – 2021. – №4. – С. 45-50.
3. Публічне управління у сфері місцевого розвитку / за ред. І. В. Романенко. – Львів: Палітра, 2019.
4. Шевчук В. О., Коваль Н. С. Стратегічне планування розвитку територіальних громад: інструменти та механізми // Регіональна економіка. – 2022. – №2. – С. 32-39.
5. Decentralization and Economic Growth in Local Communities / J. Smith, A. Brown. – New York: Routledge, 2021.

СЕКЦІЯ 6

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА РОЗВИТКУ ЇХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Vinnytska Oksana Anatoliivna

candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of finance, accounting, and economic security, Uman State pedagogical university named after Pavlo Tychyna, Ukraine

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАД УКРАЇНИ ЯК ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

POST-WAR RECOVERY OF UKRAINIAN COMMUNITIES AS A PATH TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Повоєнний розвиток громад і територій України є ключовим аспектом сучасних досліджень з відновлення національної економіки та забезпечення сталого розвитку держави. Війна завдала значної шкоди інфраструктурі, економічному потенціалу та соціальним зв’язкам, що створило значні виклики для багатьох регіонів. Відновлення громад, зруйнованих населених пунктів і територій є критично важливим для збереження державної єдності, покращення добробуту населення та створення нових економічних можливостей. Успішне вирішення цих завдань може стати основою для довгострокової стабільності, інклюзивного розвитку та європейської інтеграції України.

Післявоєнний розвиток громад є необхідною умовою для зменшення соціально-економічних наслідків війни, відновлення довіри до державних інститутів та стимулювання місцевої економіки. Розробка ефективних стратегій відновлення та підтримка локальних ініціатив дозволять забезпечити сталий розвиток навіть найменших територій. Особливо важливим є залучення інноваційних підходів, які можуть створити нові робочі місця, залучити інвестиції та інтегрувати місцеві громади у світову економіку. Таким чином, питання повоєнного розвитку громад є надзвичайно актуальним для України,

оскільки закладає основу для зміцнення національної безпеки, розвитку місцевих ініціатив і досягнення соціальної згуртованості.

В умовах воєнного стану, спричиненого зовнішньою агресією, питання стабільності та виживання територіальних громад стає надзвичайно важливим. Це стосується як громад, що опинилися в зоні безпосередніх бойових дій, окупації чи оточення, так і тих, що розташовані на відносно безпечних територіях. Виклики, спричинені війною, підкреслили важливість усіх рівнів управління для оборони держави та підтримки її суверенітету, водночас підтвердивши критичну необхідність координації та взаємодії між ними. Територіальні громади відіграють ключову роль у забезпеченні базових потреб громадян, їх соціального захисту та підтримки, особливо для вразливих груп населення і внутрішньо переміщених осіб. Адміністративна реформа, яка розпочалася з децентралізації влади у 2021 році, стала однією з найуспішніших ініціатив у сфері державного управління. Вона дозволила місцевим органам самоврядування ефективніше організовувати територіальну оборону та надання необхідних послуг, а лідери громад набули змоги ефективно діяти у складних умовах [2].

Для зменшення соціально-економічних наслідків війни громадам необхідно вжити низку стратегічних заходів, спрямованих на відновлення економічного потенціалу, підтримку населення та забезпечення сталого розвитку [1]. Серед важливих напрямів, які можуть цьому сприяти:

1. Відновлення інфраструктури та житлового фонду: це першочергове завдання, оскільки відновлення доріг, електромереж, водопостачання та житла є основою для повернення населення та активізації економічної діяльності. Важливо залучати державні ресурси, міжнародну допомогу та розвивати державно-приватне партнерство.

2. Розвиток місцевої економіки та підтримка підприємництва: створення сприятливих умов для підприємців, зокрема у секторах, здатних швидко реагувати на потреби ринку та забезпечити робочі місця. Це передбачає

надання пільг, створення бізнес-інкубаторів та стимулювання інвесторів для відкриття нових підприємств.

3. Соціальна підтримка населення: після війни багато людей потребуватиме матеріальної, психологічної та медичної допомоги. Необхідно розробити соціальні програми для переселенців, ветеранів та постраждалих сімей, забезпечивши також доступ до психологічної підтримки.

4. Розвиток системи освіти та перепідготовка кадрів: навчальні програми мають бути адаптовані до нових економічних реалій, а інвестиції в перепідготовку та професійну освіту сприятимуть покращенню добробуту населення.

5. Залучення інновацій та інформаційних технологій: використання сучасних технологій, зокрема у сільському господарстві, малому бізнесі та управлінні ресурсами, зробить економіку громад більш гнучкою, конкурентоспроможною та продуктивною.

6. Зміцнення місцевого самоврядування та залучення громади до управління: важливо залучати громаду до прийняття рішень, розвивати інструменти електронної демократії та підтримувати прозорість і звітність влади.

7. Екологічне відновлення та захист навколишнього середовища: розробка програм для відновлення природних ресурсів та екологічних об’єктів допоможе зберегти здоров’я населення та підвищити якість життя.

Отже, повоєнний розвиток громад України потребує комплексного підходу з акцентом на відновленні інфраструктури, підтримці місцевої економіки, соціальному захисті та екологічному відновленні. Ці заходи сприятимуть не лише подоланню наслідків війни, але й формуванню основи для довгострокового сталого розвитку та соціальної згуртованості.

Список використаних джерел:

1. Вінницька О. А. Міжбюджетні відносини в контексті децентралізації та воєнного стану в Україні. *Modern engineering and innovative technologies*.

2024. Вип. 32. Ч. 2. С. 138-143. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/16854

2. Сакун О., Школа В. Особливості повоєнного відновлення громад у контексті європейського зеленого курсу. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2023. № *4*(50). С. 51-60. DOI: https://doi.org/10.55643/ser.4.50.2023.535

Arbuzova T. V.

Ph.D. (economics), associate professor, associate professor of department of public management, administration and international economics, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

FACTORS OF INFLUENCE ON THE FORMATION OF STRATEGIC GUIDELINES FOR THE COMPLEX RECOVERY OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Стратегічні орієнтири комплексного відновлення територіальних громад – це ключові напрями й принципи, на основі яких громади планують своє відновлення після криз, конфліктів чи інших викликів. Вони охоплюють довгострокові цілі розвитку громади, враховуючи соціально-економічний, екологічний, культурний, фізичний контексти. Основною метою стратегічного орієнтування є створення стійких, економічно розвинених, екологічно чистих і соціально згуртованих громад. Такі орієнтири формуються на основі аналізу актуальних потреб громад, їх ресурсів, а також загальнонаціональних цілей і пріоритетів, наприклад, воєнного та повоєнного відновлення в Україні.

На формування стратегічних орієнтирів комплексного відновлення українських територіальних громад чинить вплив динамічно змінювана класифікація регіонів України з огляду на хід війни. Науковці, державні органи, громадські організації нині підходять до цього питання з урахуванням кількох ключових факторів, основні аспекти яких включають [1], [2], [3]:

1) територіальний контроль. За цією ознакою регіони України поділяють на окуповані території (регіони, які знаходяться під тимчасовим контролем російських військ, наприклад, частини Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської, Миколаївської областей); деокуповані території (регіони, які були звільнені від окупації – тут аналізується вплив воєнних дій на інфраструктуру, економіку та демографію – частини Херсонської та Миколаївської областей); підконтрольні Україні території (частини країни, які не зазнали прямої окупації, але відчувають вплив війни через притік внутрішніх переселенців, економічний спад або ракетні удари);

2) інтенсивність бойових дій – сюди можемо віднести фронтові регіони (області, які знаходяться в безпосередній близькості до лінії фронту, наприклад, Харківська, Донецька, Луганська області); тилові регіони з високим рівнем загрози (області, які зазнають обстрілів, але не межують безпосередньо з фронтом – нині це Одеська, Миколаївська, Дніпропетровська); відносно безпечні регіони (області на заході та в центрі України, які зазнали мінімального фізичного руйнування, але приймають велику кількість переселенців);

3) соціально-економічні наслідки воєнних дій: регіони з високим рівнем внутрішньої міграції (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська області, які стали основними пунктами прийому внутрішньо переміщених осіб); економічно вразливі регіони (області, де війна суттєво вплинула на роботу підприємств, аграрний сектор чи експорт) [1];

4) гуманітарна ситуація – фактор диференціації на регіони гуманітарної кризи (місця, де існує критична нестача базових послуг, таких як вода, електрика та медичне забезпечення (Маріуполь, Мелітополь); регіони з активною гуманітарною підтримкою (області, що приймають переселенців і надають їм допомогу, наприклад, Волинська та Львівська та інші західні області);

5) екологічні та інфраструктурні фактори: зони, де завдано значної шкоди екосистемам (Донбас, Азовське узбережжя); регіони з пошкодженими

об'єктами критичної інфраструктури (енергетика, залізниці, морські та річкові порти, дорожнє господарство тощо) [1].

Сучасна класифікація потрібна для аналізу актуальних потреб регіонів та їх громад, планування відновлення, надання гуманітарної допомоги та розробки довгострокових стратегій. Також вона допомагає міжнародним організаціям та партнерам України оцінювати масштаби війни та її вплив на суспільство.

Основними принципами формування стратегічних орієнтирів є: участь громади – відновлення має відбуватися із залученням місцевих жителів, громадських організацій, підприємців і влади; стійкість і адаптивність – розвиток має враховувати можливі майбутні виклики та бути стійким до них; інтеграція – узгодження дій на місцевому, регіональному та національному рівнях [4, с. 6]; екологічна сталість – збереження природних ресурсів і врахування екологічного впливу; рівність і доступність – забезпечення доступу до відновлених ресурсів усіх мешканців громади, включно з найбільш вразливими групами. Основні напрями комплексного відновлення територіальних громад мають включати економічне відновлення (створення робочих місць, підтримка малого та середнього бізнесу, відбудова критичної інфраструктури), соціальне (забезпечення доступу до освіти, медицини, соціального захисту), інфраструктурне (відбудова житла, доріг, комунікацій та інших об’єктів), екологічне (рекультивація земель, очищення води, відновлення зелених зон), культурне відновлення (збереження історико-культурної спадщини та розвиток місцевої ідентичності). Ці стратегічні орієнтири реалізуються шляхом розробки стратегічного плану громади, що враховує визначені вектори; підготовку проєктів і залучення фінансування, наприклад, з державних програм, міжнародних фондів чи приватного сектору; постійний моніторинг і оцінка реалізації для коригування планів у разі потреби.

Стратегічні орієнтири, сформовані з урахуванням нагальних потреб громад і регіонів під впливом війни, є важливим інструментом для забезпечення ефективного, прозорого та довготривалого відновлення

українських територіальних громад, особливо в умовах воєнного та поствоєнного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року : Київська школа економіки. Квітень 2024. 39 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf

2. Політична система України : Національний інститут стратегічних досліджень. 07.11.2022. URL: http://surl.li/xqtjqo

3. Тетяк Ю. Державна регіональна політика: стан справ на травень 2024 року : Інститут громадянського суспільства. 23.05.2024. URL: https://www.csi.org.ua/news/derzhavna-regionalna-polityka-stan-sprav-na-traven-2024-roku/

4. Координація процесу відбудови та відновлення з політикою регіонального розвитку в Україні. Аналітичний документ «U-LEAD з Європою». Відповідальний: Бастіан Файгель. Травень 2023 р. 53 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1293/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf

Bialkovska O. A.

doctor of economics, professor, vice-rector for education, research, innovation and international affairs, Higher educational institution «Podillia State University», Ukraine.

Chornobai D. M.

postgraduate student in the specialty «Management», Higher educational institution «Podillia State University», Ukraine.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

FEATURES OF ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS IN UKRAINE

Питання розвитку сільських територій фігурує перед багатьма викликами сьогодення, як зовнішніми, так і внутрішніми, що мають вагоме значення не тільки для селян і аграрних товаровиробників, але й для покупців і платників податків. Дані виклики потребують переосмислення цілей аграрної політики, конфігурацій її розвитку і втілення. Відбувається своєрідна еволюція: відмова від типової галузевої аграрної політики до направленої на багатофункціональність поведінки розвитку села, суттєвим елементом якої є збалансований розвиток сільського господарства та інших новітніх галузей агропромислової економіки, соціальний розвиток і збереження навколишнього природного оточення [1, с. 25].

Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміну «sustainable development», дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути «життєздатний розвиток» а за сенсом – «самопідтримуваний розвиток», «розвиток, що підтримується» (sustain – опора, підтримувати, витримувати). Інколи цей термін тлумачать як всебічно збалансований розвиток [2, с. 11].

Оскільки сільські території потребують збалансованого в усіх сферах сталого розвитку, то необхідно визначити і зіставити категорії «сталий розвиток», «сталий розвиток сільського господарства», «сталий розвиток сільських територій» та розробити проект концепції сталого розвитку сільських територій України [3, с. 9].

Сталий розвиток сільських територій є одним з ключових аспектів загального розвитку країни, адже сільські території займають значну частину території України і мають важливе стратегічне значення для її економіки, екології та соціальної сфери. В сучасних умовах питання сталого розвитку сільських регіонів стає актуальним через вплив глобальних економічних, соціальних і екологічних викликів. Сталий розвиток – це концепція, яка передбачає задоволення потреб нинішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Основним економічним чинником розвитку сільських територій є аграрний сектор. Однак ефективність сільського господарства часто знижується через застарілі технології, відсутність інвестицій і кваліфікованої робочої сили. Сучасні виклики вимагають диверсифікації економічної діяльності сільських територій, розвитку альтернативних галузей, таких як екотуризм, зелена енергетика, мале та середнє підприємництво.

Одним з напрямів сталого економічного розвитку є залучення інвестицій у розвиток інфраструктури, яка б забезпечила доступ до ринків збуту, підвищення якості життя місцевого населення та створення нових робочих місць.

Соціальна складова сталого розвитку включає забезпечення гідного рівня життя на сільських територіях, створення умов для самореалізації населення, а також доступ до основних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, транспорт та зв'язок. Однією з ключових проблем сільських регіонів України є міграція населення в міста, що призводить до депопуляції і старіння сільського населення.

Сільські території України відіграють важливу роль у збереженні екосистем і природних ресурсів, таких як ґрунти, ліси, водні ресурси та біорізноманіття. Однак сільське господарство також створює значний екологічний вплив: деградація ґрунтів, забруднення вод і повітря, зниження біорізноманіття. Тому екологічна складова сталого розвитку полягає у збереженні та відновленні природних ресурсів через впровадження екологічно дружніх методів ведення сільського господарства, організацію природоохоронних зон і запровадження практик сталого використання ресурсів. Значну роль можуть відігравати технології збереження енергії, переробки відходів та використання відновлюваних джерел енергії (сонячної, вітрової).

Важливим чинником у забезпеченні сталого розвитку сільських територій є державна політика. На сьогоднішній день в Україні прийнято низку стратегій та програм, спрямованих на розвиток сільських регіонів, зокрема «Державна

стратегія регіонального розвитку». При цьому потрібно вдосконалювати механізми взаємодії державних органів, громадянського суспільства та приватного сектору для ефективного використання ресурсів і досягнення цілей сталого розвитку.

Забезпечення сталого розвитку сільських територій України є важливим завданням. Для досягнення цієї мети необхідно одночасно вирішувати економічні, соціальні та екологічні проблеми. Диверсифікація економіки, модернізація інфраструктури, впровадження екологічно чистих технологій та залучення молоді можуть забезпечити стабільний розвиток сільських територій у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Шаров Ю.П. Муніципальні послуги: шлях до високої якості: моногр. Мелітополь, 2008. 136 с.

2. Корінець Р. Сільський розвиток: посібник для фахівців з аграрного та сільського розвитку територіальних громад, Київ, 2023. 157 с.

3. Талавиря М.П., Газуда М.В., Газуда Л.М. Розвиток сільських територій в Європейському Союзі: монографія. Ужгород: ФОП Сабов А.М., 2022. – 504 с.

Borian Liudmyla

senior lecturer the department of economic cybernetics, computer sciences and information technologies, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ГЕОІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЛЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.

GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEM FOR THE DIGITAL TRANSFORMATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES.

Геоінформаційна система (ГІС) є ефективним інструментом для прискорення роботи органів управління та прийняття стратегічних рішень, допомагає аналізувати соціально-економічний стан, ефективно планувати заходи та контролювати реалізацію державних та муніципальних рішень,

дозволяє виконувати моніторинг ситуації в громадах, аналіз ефективності, стратегічне планування, підвищує прозорість управління.

Для успішного відновлення і розвитку громад Міністерство розвитку громад територій та інфраструктури впроваджує таке цифрове рішення як геоінформаційна система, яка забезпечує органи влади актуальними даними для підготовки та прийняття управлінських рішень щодо відновлення та розвитку громад і регіонів, а також моніторингу та оцінювання їх виконання.

Приймати управлінські рішення і співпрацювати з громадськістю набагато легше, якщо соціально-економічний розвиток територій, об’єкти і явища прив’язані до простору.

ГІС об’єднує базу даних та засоби картографічної візуалізації. Геоінформаційна система територіальної громади – це інноваційний електронний картографічний ресурс, основна методика якого лежить у вдосконаленні управлінні активами громад, такими як природні ресурси: водні, лісові, мінерально-сировинні; земельні ділянки, інженерно-транспортна та туристична інфраструктура. Система забезпечує ефективне прийняття рішення та контроль за їх виконанням. Це дієвий інструмент, який сприяє ефективному управлінню. ГІС дозволяє аналізувати стан природних та земельних ресурсів, інфраструктурних та інвестиційних об'єктів. Велика кількість ресурсів може бути використана на основі детальних картографічних даних та аналітичних даних. ГІС забезпечує огляди та оперативні взаємозв'язки з великою кількістю людей та громадськістю, дає доступ до актуальної інформації та можливості швидкого реагування на проблеми. Інформація про туристичну та інвестиційну привабливість території дозволяє залучити нові можливості для збільшення кількості туристів.

Геопросторова інформація дозволяє ефективно управляти інвестиціями та розвитком громад. На основі візуалізованих географічних даних можна оперативно розв’язувати задачі відновлення та модернізації територіальних громад. Цифрова карта зрозуміла і корисна для користування звичайних людей.

Цифровий інструмент забезпечує прозорість, підзвітність і надає доступ до інформації для громадянського суспільства.

Геоінформаційна система інтегрує статистичну, адміністративну, геопросторову інформацію, формує бази даних соціально-економічних і бюджетно-фінансових показників, прогнозує соціально-економічний розвиток, забезпечує доступ користувачів до відкритих даних територіальних громад. Все це допоможе потенційним інвесторам та керівникам, що приймають рішення отримати актуальні дані в конкретній громаді в будь-який час.

Система переводить роботу з даними з паперу у цифровий формат, що дозволяє швидко отримувати дані про громаду та ефективно планувати та прозоро використовувати бюджетні кошти.

Геоінформаційна система здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад створюється, починаючи з 2022 року.

ГІС є частиною державної електронної екосистеми DREAM, яка забезпечує моніторинг, управління та контроль всіх проєктів відновлення.

Прийняття управлінських рішень для відновлення громад повинно бути на основі ефективних даних. ГІС регіонального розвитку використовує європейські методи дослідження соціально-економічних показників розвитку регіону.

Інформація, з якою працює ГІС, складається із даних сучасного адміністративно-територіального поділу, цифрової містобудівної документації, нормативної грошової оцінки землі, адресного реєстру громади, характеристик інженерних мереж, інвестиційних об’єктів і пропозицій. Інтерактивна мапа складається з різких шарів даних про типи територій, підприємницьку діяльність, фінансування, соціально-економічні показники, обсяг пошкоджень і руйнувань. Візуалізована географічна інформація допоможе місцевим органам влади приймати рішення щодо регіонального розвитку, робити прогнози щодо перспектив розвитку.

Побудова інформаційного суспільства в Україні не можлива без впровадження геоінформаційних систем, які підвищують ефективність управління територією, надають можливість розв'язувати різні задачі. Використання ГІС у територіальних громадах покращують роботу місцевого самоврядування, оптимізують доступ до ресурсів, зменшують витрати на захист довкілля і покращують комунікацію в громаді.

Список використаних джерел:

1. Кучмійова Т. С. Вплив цифрових технологій на сучасне суспільство: трансформаційні аспекти. Modern Economics. 2023. № 41(2023). С. 67-72. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-10.

2. Таратула Р. Б. Напрями підвищення ефективності інформаційного забезпечення управління земельними ресурсами в Україні [Електронний ресурс] / Ефективна економіка. – 2019. – № 6. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua

Chopenko V. M.

candidate of economic sciences, senior researcher of the department of social and economic development of rural territories, National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics" of the National Academy of Agrarian Sciences, Ukraine

ЗМІНИ СІЛЬСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ВПЛИВУ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.

CHANGES IN THE RURAL LABOR MARKET OF UKRAINE AS A CONSEQUENCE OF THE IMPACT OF THE FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.

Сталий розвиток сільських територій не може відбуватися без належної розбудови окремих територіальних громад, зокрема їх соціально-демографічної сфери, важливою складовою якої є трудовий потенціал, який нині інтенсивно скорочується. Соціально-демографічні процеси, спричинені повномасштабною російсько-українською війною (демографічні втрати, зумовлені низькою народжуваністю та високою смертністю, масова еміграція громадян та

мобілізація), суттєво вплинули на сільський ринок праці України. Так, зокрема, спостерігаються яскраво виражені гендерні трансформації, навіть не зважаючи на бронювання працівників аграрного сектору. Згідно з офіційними статистичними даними [1] у 2023 році у сільському господарстві України на 29,5 тис. вільних вакансій припадало 42,5 тис. зареєстрованих безробітних. Серед безробітних 25,8 тис. осіб (60,7%) складали жінки і відповідно 16,7 тис. осіб (39,3%) – чоловіки. У структурі вакансій за видами економічної діяльності вакансії у сільському господарстві займали 9% від усіх наявних вакансій у національній економіці. Якщо ж розглянути структуру безробітних осіб за видами економічної діяльності, за якими ці особи раніше працювали, то частка безробітних у сільському господарстві сягала 11,1% від усіх зареєстрованих безробітних. Серед кваліфікованих робітників сільського господарства на 8,6 тис. наявних вакансій припадало 17,4 тис. безробітних осіб (серед них 3,6 тис. чоловіків – 20,7% і 13,8 тис. жінок – 79,3%), які раніше працювали в цій галузі.

Станом на початок 2024 року за даними Державної служби зайнятості в Україні чисельність зареєстрованих шукачів роботи (115,9 тис. осіб) майже в 2,9 раза перевищувала загальну кількість доступних вакансій (40,2 тис. осіб). У сільському господарстві на 467 вільні вакансії кваліфікованих робітників (на посади робітник з догляду за тваринами, робітник з комплексного обслуговування сільського господарства, робітник фермерського господарства, оператор машинного доїння, оператор свинарських комплексів і механізованих ферм, свинар, птахівник, тваринник, оператор птахофабрик та механізованих ферм, оператор тваринницьких комплексів і механізованих ферм) припадало 5098 безробітних осіб [2].

Досить показовими є дані динаміки співвідношення вакансій кваліфікованих робітників сільського та лісового господарства та чисельності безробітних осіб, які на них претендували, розраховані нами згідно з інформацією, наданою Державною службою зайнятості України. У 2021 році на 19969 наявних вакансій кваліфікованих робітників сільського та лісового господарства припадало 41769 осіб, які раніше працювали в цій галузі та які офіційно мали

статус безробітних, тобто на одну вакансію претендували 2,09 безробітних особи, причому з них 25482 особи або 61% складали жінки. У 2022 році порівняно з попереднім кількість наявних вакансій зменшилася майже на 40% (до 12340 місць), на які припадало 27422 безробітні особи (з них 66% становили жінки). Таким чином, на одну вакансію вже було 2,22 людини зі статусом безробітних. У 2023 році за даною професійною категорією пропонувалося лише 8646 вакансій, на які претендували 17437 безробітних (з них 79,3% жінок) тобто 2,02 особи з розрахунку на одне вільне місце. На 1 липня 2024 року на 941 наявну вакансію кваліфікованих робітників сільського та лісового господарства налічувалося 4815 осіб, які шукали роботу, з яких 4375 осіб або 90,9% мали статус безробітних. Інакше кажучи, на одну вакансію припадало 5,12 особи, що шукали роботу, з яких 4,65 особи мали статус безробітних [3].

З огляду на наведені дані ситуація із забезпеченням кадрами сільськогосподарського виробництва не виглядає критичною, оскільки є цілком достатня кількість безробітних осіб відповідної кваліфікації, яких при створенні належних умов, насамперед конкурентної в нинішніх умовах оплати праці, можливо залучити до роботи за вакантними спеціальностями.

Водночас, за даними Державної служби статистики України, у сільському господарстві середньомісячна заробітна плата у розрахунку на одного штатного працівника хоча й зросла протягом 2023 року на 15,9% (з 12243 до 14184 грн), але все ж залишалася однією з найнижчих у національній економіці. Так, у 2023 році вона сягала лише 77,1% від рівня зарплати у промисловості (у 2022 році – 80,7%), а порівняно з такими видами діяльності як, наприклад, фінансова і страхова діяльність та інформація й телекомунікації становила лише 41,2% та 37,4% відповідно [4].

Вирішити питання нестачі кадрів у країні, в тому числі й на сільському ринку праці, повинно допомогти раціональне врегулювання питання бронювання найбільш кваліфікованих та гостродефіцитних працівників (а не просто тих, хто має високий рівень зарплати, як пропонують різні варіанти економічного бронювання), зрозумілі і по можливості не надто часто змінювані правила

мобілізації. Маючи прозорі та зрозумілі правилами гри, бізнес зможе точніше передбачати на що саме слід розраховувати, і тоді навіть під час війни можливо достатньо ефективно планувати як свою поточну, так і майбутню діяльність.

Список використаних джерел:

1. Попит та пропозиція на зареєстрованому ринку праці у 2023 році. *Державна служба зайнятості.* – К., 2024. С. 6-8, 17-19.
2. Там само. С. 23-24.
3. https://old.dcz.gov.ua/analitics/69
4. Середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності у 2023 році. *Державна служба статистики України.* http://www.ukrstat.gov.ua

Chiriac Lilia

Associate Professor, PhD, Technical University of Moldova, Republic of Moldova

DIGITAL MARKETING AS A POSSIBILITY TO PROMOTE LOCALITIES
ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ПРОСУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ

Localities engage in a competitive process to attract a range of flows, including investment, tourism, human capital, information, technology, skilled labour and so on. Attracting these flows is the basis for dynamic local development, which contributes to improving the standard of living and quality of life of the population. In this context, the competitiveness of localities depends not only on their natural and economic resources, but also on their ability to effectively communicate the advantages and opportunities they offer. The promotion of the locality's image and the provision of relevant information have become essential tools for attracting flows and establishing sustainable connections with stakeholders.

The information component is one of the factors influencing the investment attractiveness of the locality. Information about the locality's potential must be communicated to market players looking for a place to live, work, spend their leisure

time, invest, start a business etc., which can be achieved through the Internet. The Internet can be a means of promoting localities by providing on-line access to target segments and offering local public administration efficient means of cooperation with residents, economic agents and investors.

Localities need tools to create and promote their investment attractiveness and image. One possibility is the use of modern information technologies, which play an important role in the communication between different market actors [1].

Digital marketing of the locality is a set of tools of marketing activity of the local public administration and other consumers of the territory, which allows to research the internal and external market, effectively structure the electronic information environment, position the locality and promote attractive local conditions and resources with the aim of attracting internal and external resources and realising exchanges [2].

The use of digital marketing offers an exceptional potential for building and promoting the brand of the location and offers unique advantages compared to traditional advertising: offering a large volume of information, access to the global information market, speed and efficiency of information communication, relatively low costs of transmitting and obtaining information. In the marketing of places, the Internet is of particular importance as it influences the decision on where to locate a business and where to set up a company.

The choice of the most advantageous place for starting a business often begins with a search for information on the Internet, where the locality that presents the most convincing and well-founded advantages of placing capital in its territory is selected from several alternatives. The Internet allows the investor not only to find answers to some questions related to the geographical location of the locality, the level of socio-economic development and infrastructure of the locality, the attractiveness of the locality for investment, the conditions created by the local public administration for doing business, the investment potential and risk, but also to visualise the information. The information required by the investor is complex and includes a wide range of indicators. Lack of important data results in additional time and financial

resources for the investor and may lead to loss of interest in the location and abandonment of the investment idea.

Focusing efforts on the application of digital marketing will help achieve the following objectives

1. Improve the management process of the site through access to information resources and operational information exchange;

2. Gathering information on natural and legal persons interested in the resources of the town, on the category of information sought, with the aim of structuring the information needs of consumers by target segments and organising a constructive dialogue with them;

3. To create, modify and maintain the image of the locality by informing society about the objectives and tasks of the development strategy of the locality promoted by the local authorities;

4. The website should contain a link dedicated to tourism in the municipality, with a presentation of tourist attractions, photos, maps, descriptions, etc., or references to other websites where useful information on tourism in the municipality can be found;

5. Informing investors and attracting investment. Achieving this objective will make it possible to:

- Solving social problems: maintaining and increasing the employment rate of the working population and attracting labour to the area, increasing the population's standard of living and purchasing power.
- Solving economic problems: development of existing enterprises and implementation of new technologies; creation of competitive products; maintaining positions in existing markets and penetration of new markets; development of small and medium-sized enterprises etc.

It is recommended that the websites of the localities should contain information that would reflect the peculiarities of the development of the locality, investment opportunities in the locality, the use of marketing elements in the realisation of the website and correct positioning, presentation of up-to-date information, high

functionality of the website. The presence on the website of useful information for potential investors, tourists and other consumers positively influences the attractiveness of localities and contributes to increasing their development potential.

The use of digital marketing at the locality level for the purpose of investment development becomes not only a necessity, but also a specific factor in increasing the investment attractiveness of the locality for investors.

References:

1. BÎLTAG D. Internetul, posibil mijloc de promovare a investiţiilor străine. În: Simpozionul Internaţional „Investiţiile şi relansarea economică”. Bucureşti: 24-26 mai 2001, pp. 60-62.

2. KOTLER PH., HAIDER D.H., REIN I. Marketingul locurilor. Bucureşti: Teora, 2001. 384 p. ISBN: 978-973-200-094-6

Dergach Y. O.,

graduate of the faculty of management, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Kushniruk V.S.,

PhD in economics, associate professor, associate professor of the deapartment of hotel and restaurant business and business organization, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ : КЛЮЧ ДО ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

DIGITALIZATION OF BUSINESS PROCESSES : THE KEY TO EFFECTIVE MANAGEMENT

Сьогодні активно обговорюються перспективні технології та їхній вплив на майбутнє. Особливу увагу приділяють ідеї повного переходу на цифрові технології у всіх сферах життя, зокрема в економіці та бізнесі. Процес диджиталізації - це незворотний процес, який охоплює всі сфери нашого життя. Аби успішно розвиватися, суспільство має не лише пристосовуватися до нових технологій, а й активно використовувати їхній потенціал, одночасно

вирішуючи виклики, які вони породжують. Хоча коріння поняття "диджиталізація" лежать у перетворенні аналогових даних на цифрові, сучасне розуміння цього терміну значно ширше. Диджиталізація проникає у всі сфери нашого життя, трансформуючи бізнес, освіту, медицину та інші галузі. Вона створює нові можливості для розвитку, підвищує продуктивність та змінює спосіб нашого життя [1].

Диджиталізація є потужним інструментом для підвищення ефективності та якості роботи підприємств. Вона знаходить застосування у різних сферах бізнесу: від автоматизації виробничих процесів до забезпечення дистанційного управління та надання електронних послуг. Завдяки цифровим технологіям компанії можуть оптимізувати свої процеси, підвищити продуктивність та вийти на нові ринки. Диджиталізація є одним з ключових трендів сучасності, який вже давно привертає увагу дослідників та практиків. Ця тема активно обговорюється на всіх рівнях управління, що свідчить про її важливість для розвитку сучасного бізнесу. Вона охоплює як внутрішні, так і зовнішні аспекти діяльності підприємств. Важливо зазначити, що цифрова трансформація не обов’язково передбачає радикальний перегляд існуючої бізнес-моделі. Натомість, вона спрямована на її оптимізацію та адаптацію до вимог цифрової епохи. Розглянемо докладніше основні вектори цифрової трансформації:

- розробка поліпшеної моделі розвитку бізнесу, побудованої на цифровізації і прагненні до модернізації;
- розробка цифрових послуг і товарів або модернізація старих під сучасні технології;
- диджиталізація бізнес-процесів таким чином, щоб управління життєвим циклом продуктів стало простіше і доступніше;
- автоматизація збору, обробки, а також зберігання даних;
- диджиталізація для управління виробничими процесами;
- управління мережами поставок;
- здійснення цілого ряду адміністративних функцій підприємства;

- ефективна автоматизація ручної праці співробітників компанії шляхом впровадження роботів, а також застосування електронного документообігу [2].

Цифрова трансформація бізнесу неминуче призводить до оптимізації та вдосконалення бізнес-процесів. Однак для досягнення максимальної ефективності необхідно детально аналізувати, як саме цифрові технології впливають на кожен етап процесу. При цьому важливо враховувати складність процесів, витрати, ефективність планування, контролю, документообігу та загалом усіх характеристик, які впливають на кінцевий результат [3]. Управління бізнес-процесами є невід'ємною частиною виробничої діяльності будь-якого підприємства і тісно пов'язане із зовнішнім середовищем, зокрема, з державною політикою.

Диджиталізація, як і всі інновації має свої переваги і недоліки. Цифрова трансформація приносить значні переваги: автоматизація рутинних завдань, оптимізація бізнес-процесів, зниження витрат, швидке обслуговування клієнтів, персоналізація пропозицій, вихід на міжнародний ринок та підвищення прозорості бізнесу. Серед недоліків цифрової трансформації можна виділити значні фінансові витрати, підвищені ризики кібератак та збої в роботі систем, що можуть призвести до перебоїв у діяльності компанії.

Дослідження показало, що диджиталізація – це складний і багатогранний процес, який відкриває перед бізнесом як нові можливості, так і створює певні виклики. Щоб успішно трансформуватися, компанії потребують чіткої стратегії, інвестицій та підготовлених фахівців. Розвиток цифрових технологій залежить від багатьох факторів, включаючи економічні умови та вдосконалення бізнес-процесів. Для довготривалого успіху компанії мають будувати інноваційне цифрове середовище, розвивати цифрову культуру та формувати довгострокову стратегію.

Список використаних джерел:

1. IT Рейтинг України. Діджиталізація це: переваги, методи та що включає в себе. 2024. URL : https://it-rating.ua/didjitalizatsiya-tse-perevagi-metodi-ta-scho-vklyuchae-v-sebe

2. Xerox. Що таке цифровізація і навіщо вона потрібна? URL : https://www.xerox.com/uk-ua/services/insights/shcho-take-tsifrov-zats-ya-nav-shcho-vona-potr-bna

3. Лазебник Л. Діджиталізація економічних відносин як фактор удосконалення бізнес-процесів підприємства. 2018. URL : file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/ehsfat_2018_2_12.pdf

Fedosieieva H. S.

doctor of economic sciences, associate professor of the department of management and marketing, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

НАПРЯМИ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА МІСЦЕВИМИ ГРОМАДАМИ

DIRECTIONS OF SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP BY LOCAL COMMUNITIES

У 2023 році кожен другий новий ФОП в Україні відкрили жінки – всього 154 тис нових підприємств [1]. Також саме жінки у 2023 р. очолили третину новостворених бізнесів – понад 10 тисяч компаній. За даними Єдиного державного реєстру, у першому кварталі 2024 р. понад 43 тисячі ФОПів в Україні створили жінки. Це 59 % від загальної кількості новостворених ФОПів за цей період [2]. Отже, саме жіноче підприємництво стає одним з потужних інструментів відновлення економіки громад

Метою роботи є визначення та обґрунтування дієвих напрямів підтримки жіночого підприємництва місцевими громадами.

Важливо відмітити, що жіноче підприємництво в Україні розвивається нерівномірно, і це обумовлено не лише загальними стереотипами, а й специфікою економічного розвитку кожного регіону. Попри те що жінки створюють майже однакову кількість ФОПів у всіх областях (59%), серед інших типів юридичних осіб ситуація відрізняється. Так, частка жінок серед власників і керівників компаній залишається на рівні 10-12% в середньому по

країні, а в Донецькій, Луганській і Херсонській областях вона не перевищує 2% [4].

Наразі в Україні реалізується Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва (МСП) на період до 2027 року. Ця Стратегія є інклюзивною та направлена, в тому числі, на стимулювання бізнес-активності жінок через широкий спектри програм для жінок на державному та регіональному рівнях [3].

Регіональні програми для розвитку бізнесу спрямовані на підтримку і розвиток малого та середнього бізнесу в конкретних регіонах. У 2024 році в регіонах України реалізувалися різного роду програми підтримки жіночого підприємництва: Програма розширення можливостей жіночого підприємництва Empowering Women Ukraine 2024 для підприємиць з Черкаської, Кіровоградської та Полтавської областей; Мінігрант 100 000 гривень на підтримку та розвиток жіночого підприємництва у Києві та Київській області від Фонду «Жіночі можливості в Україні»; Навчальна програма з підприємництва для жінок "МІСТ" від Хабу жіночого підприємнцитва U&WE hub в Івано-Франківську та інші.

Але усі ці Програми є результатом, або міжнародної підтримки України, або загальнодержавних програм, або результатом діяльності благодійних фондів. Що ж до активності місцевих органів влади в напрямі підтримки розвитку жіночого підприємництва, то вона є, досить низькою – місцеві органи здебільшого реалізують направлені на розвиток підприємництва загалом, не враховуючи специфіку саме жіночого підприємництва.

Тому, вважаємо за доречне, місцевим громадам сконцентрувати зусилля на тих напрямах розвитку жіночого підприємництва, ефективність яких доведена міжнародною практикою:

1) Запровадження грантів, субсидій, податкових пільг для бізнесів заснованих жінками. Фінансування цих інструментів має здійснюватися, в тому числі, з місцевих бюджетів.

2) Реалізація освітніх програм та тренінгів для розвитку бізнес-навичок жінок. Крім того, важливо проводити різного роду заходи направлені на формування та підтримку лідерських якостей жінок, їх моральної стійкості, умінню брати на себе відповідальність, формуванню навичок балансування особистого та бізнес-життя.

3) Реалізація програм менторства, де успішні підприємиці регіону ділитимуться своїми кейсами з організації власної справи. Популяризація таких кейсів у суспільстві. Проведення конкурсів типу «Жінка року у бізнесі», що мотивуватиме амбітних жінок розвиватися у власній справі.

4) Захист прав жінок-підприємниць через спеціалізовані програми. Надання юредичних консультацій щодо змін у законодавстві, особливостей реєстрації бізнесів, укладання договорів з національними партнерами та контрагентами з інших країн.

Таким чином, жіноче підприємництво є тією рушійною силою, яка має допомогти пришвидшити темпи розвитку окремих громад. Саме тому, важливо щоб місцеві органи влади орієнтувалися не лише на міжнародні та загальнодержані програми підтримки жіночого підприємництва, а й створювали свої програми та реалізували практичні заходи, які б враховували специфіку регіонального бізнесу, особливості демографічної ситуації та проблематику ведення бізнесу жінками.

Список використаних джерел:

1. 56% нових ФОПів в Україні у 2023 році відкрили жінки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://minfin.com.ua/ua/2023/11/20/116414627/

2. 59% нових ФОПів в Україні у 2024 році відкрили жінки. [Електронний ресурс]. – URL : https://news.dtkt.ua/simple/common/90763-59-novix-fopiv-v-ukrayini-u-2024-roci-vidkrili-zinki

3. Уряд схвалив Стратегію розвитку малого та середнього бізнесу до 2027 року та операційний план заходів на 2024-2027 роки. [Електронний ресурс]. –

URL : https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-stratehiiu-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-do-2027-roku-ta-operatsiinyi-plan-zakhodiv-na-2024-2027-roky

4. Жінки в бізнесі: прийшов час сміливих рішень. [Електронний ресурс]. – URL :: https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-stratehiiu-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-do-2027-roku-ta-operatsiinyi-plan-zakhodiv-na-2024-2027-roky

Gardus Maksym

student Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

DECENTRALISED ENERGY AS A STRATEGIC GUIDELINE FOR COMPREHENSIVE RECOVERY OF TERRITORIAL COMMUNITIES
ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНА ЕНЕРГЕТИКА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ОРІЄНТИР КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

In the context of Ukraine's post-war recovery, the key challenge for local communities is to create a sustainable, independent and environmentally friendly energy system. Decentralised energy is a strategic guideline that allows communities to ensure their own energy independence, reduce vulnerability to external risks and promote sustainable development.

The implementation of such systems not only improves the economic performance of communities, but also their digital transformation, as modern technologies allow for effective management of microgrids and optimisation of renewable energy sources.

This creates the preconditions for attracting investment, developing infrastructure and integrating communities into the new green economy.

As a result of Russian aggression, Ukraine's energy infrastructure suffered significant damage, resulting in a 61% reduction in production capacity and losses of over USD 10 billion. These events have highlighted the vulnerability of centralised energy systems and highlighted the need for decentralisation of the energy sector. Decentralised energy systems, such as microgrids and renewable energy sources, can improve the energy security of communities, reduce dependence on centralised supplies and promote sustainable development. The implementation of such systems

allows communities to recover faster from crises, ensuring uninterrupted energy supply for critical infrastructure and the population.

In addition, decentralisation of energy contributes to the economic development of communities by creating new jobs and attracting investment in green technologies. Thus, decentralised energy is a key element in the comprehensive restoration of Ukraine's territorial communities.

Economic feasibility and sources of funding for decentralised energy. The introduction of decentralised energy opens up new economic opportunities for local communities in Ukraine. According to an analysis by Razom We Stand, investments in renewable energy sources can reduce electricity costs by 30-50% in the long term. This reduces the dependence of communities on centralised supplies and volatile fossil fuel prices.

The main sources of funding for such projects are international grant programmes, government subsidies, and private investors. For example, the European Investment Bank (EIB) has already allocated more than €1 billion for energy efficiency projects in Ukraine. In addition, the introduction of public-private partnerships allows for additional funds to be raised for the creation of modern microgrids.

The cost-effectiveness of decentralised energy is also supported by its ability to create jobs, stimulate local businesses and attract innovation. This gives communities an additional impetus for sustainable development.

Recommendations for community recovery through decentralised energy. For the successful implementation of decentralised energy in territorial communities in Ukraine, it is necessary to create favourable conditions, including strategic planning, investment and digital transformation. First of all, communities should develop local energy strategies that take into account their natural resources, infrastructure and needs.

An important step is the introduction of digital solutions for managing microgrids, such as energy monitoring and optimisation systems. Smart Grid

technologies are already being used in some communities to significantly improve the efficiency of energy systems.

In addition, it is important to strengthen international partnerships to attract expertise and financial resources. Grant programmes initiated by the EU, the World Bank, or the UN can provide communities with start-up investments for renewable energy projects.

Training also plays a key role. Training programmes should be organised for local professionals who will be responsible for the operation and management of energy systems. Through a comprehensive approach, communities can achieve energy independence and sustainability.

Conclusions. Decentralised energy is a strategically important element of the comprehensive recovery of Ukraine's communities. It ensures energy independence, reduces vulnerability to external risks and promotes sustainable development. Thanks to digital technologies and innovative solutions, communities are able to effectively manage microgrids, integrate renewable energy sources and optimise resource use.

Despite significant challenges, such as unstable legislation and a shortage of qualified personnel, international partnerships, government support and active citizen engagement are the basis for the successful implementation of decentralised solutions.

This model of energy system restoration can create new investment opportunities, improve the socio-economic situation of communities and lay the foundation for Ukraine's energy sustainability.

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). Resolution on simplification of customs procedures for the import of energy equipment, 16 July 2024: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF .

2. Ekonomichna Pravda (2024). How can a community prepare for winter in war? Available at: https://epravda.com.ua/columns/2024/11/1/721317/ .

3. Hromadsky Prostir (2024). Energy Sustainability of Communities: How Ukraine is Implementing Distributed Generation. Available at:

https://www.prostir.ua/?news=enerhetychna-stijkist-hromad-yak-ukrajina-vprovadzhuje-rozpodilenu-heneratsiyu .

4. World Bank. (2024). Scaling Up Energy Efficiency and Renewable Investments in Europe and Central Asia. Available at: https://www.worldbank.org/en/events/2024/11/15/Scaling-Up-Energy-Efficiency-and-Renewable-Investments-in-ECA .

5. United Nations Development Programme (UNDP) (2023). Identifying the real state of Ukraine's energy infrastructure after the devastating shelling. Available at: https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/vyyavlennya-realnoho-stanu-enerhetychnoyi-infrastruktury-ukrayiny-pislya-ruynivnykh-obstriliv .

6. Razom We Stand. (2024). Development of local renewable energy projects. Available at: https://razomwestand.com/uk/rozvitok-misczevih-proektiv-vde/ .

7. Razom We Stand. (2024). New research: challenges and opportunities for the development of distributed generation and microgrids in communities. Available at: https://razomwestand.com/uk/nove-doslidzhennya-vikliki-ta-mozhlivosti-rozvitku-rozpodilenoyi-generacziyi-ta-mikromerezh-v-gromadah/ .

8. International Renewable Energy Agency (IRENA) (2015). Renewable Energy Prospects for Ukraine. Available at: https://www.irena.org/publications/2015/Apr/Renewable-Energy-Prospects-for-Ukraine

9. Gardus, M. (2024). Renewable energy sources: solar and wind farms should be dispersed throughout Ukraine. UATV. Available at: https://uatv.ua/uk/vidnovlyuvani-dzherela-energiyi-sonyachni-ta-vitrovi-stantsiyi-mayut-buty-rozoseredzheni-po-vsij-terytoriyi-ukrayiny-gardus/

10. European Investment Bank (EIB). (2023). Supporting Ukraine's green energy transformation. Available at: https://www.eib.org/en/projects/regions/eastern-neighbours/ukraine/index.htm

Hrybok A.

student, Ivan Franko national university of Lviv, Ukraine

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА ЕКОЛОГІЧНИМ СТАНОМ

CLUSTER ANALYSIS OF UKRAINIAN REGIONS BY ECOLOGICAL STATE

Екологічний стан є однією з найважливіших складових сталого розвитку будь-якої країни, оскільки забруднення навколишнього середовища безпосередньо впливає на здоров'я населення, економічний потенціал та якість життя. Аналіз екологічного стану України є надзвичайно важливим на фоні глобальних екологічних змін та викликів, зокрема, зміни клімату, забруднення атмосферного повітря, утилізації відходів, викидів вуглецю, а також витрат на охорону навколишнього середовища.

Дослідження регіонального розвитку часто проводять із використанням панельного підходу [1], дистрибутивно-лагових моделей[2], симультативного моделювання [3], авторегресійного моделювання [4], машинного навчання [5] та таксономічного аналізу [6] тощо.

Для аналізу екологічної ситуації в Україні важливо використовувати комплексні методи статистичного аналізу, зокрема кластеризацію, що дозволяє виділити регіони з подібними екологічними характеристиками. Метою дослідження є проведення кластерного аналізу екологічних показників в регіонах України за 2021 рік з використанням програмного забезпечення STATISTICA для виявлення регіональних відмінностей у стані навколишнього середовища.

Для цього були обрані шість основних екологічних показників: обсяг утворення відходів, обсяг утилізованих відходів, викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних і пересувних джерел, а також витрати на охорону навколишнього середовища. Усі показники отримано із сайту Державної служби статистики України [7].

Спочатку дані були нормалізовані, щоб забезпечити коректність порівняння показників різних одиниць вимірювання. Кластеризація була здійснена за допомогою ієрархічного агломеративного методу. Алгоритм одиночного зв'язку та метод Уорда використовувалися для об’єднання подібних об’єктів на основі відстаней між ними.

За результатами кластеризації було виявлено два основні кластери, що мали істотні відмінності у показниках. Перший кластер включав області з високим рівнем забруднення, таких як Дніпропетровська та Донецька області, що мають значну частку важкої промисловості. Другий кластер об’єднав регіони з помірним рівнем забруднення та кращими результатами утилізації відходів і витратами на охорону навколишнього середовища. Виявлені різниці між кластерами підтверджують, що рівень забруднення значною мірою залежить від інтенсивності промислових процесів та місцевих екологічних політик.

Отримані результати підтверджують, що найбільше забруднення пов'язане з регіонами, де розвивається важка промисловість, зокрема видобуток корисних копалин та металургія. Різниця між кластерами вказує на необхідність індивідуального підходу до екологічних проблем у кожному регіоні. Проте варто зазначити, що один з показників, а саме викиди забруднюючих речовин від пересувних джерел, виявився незначущим для кластеризації. Це можна пояснити рівномірним розподілом транспортних засобів по території та їх впливом на забруднення.

Кластерний аналіз показав наявність значних екологічних відмінностей між регіонами України за основними показниками забруднення та утилізації відходів. Дніпропетровська та Донецька області характеризуються найвищими показниками забруднення, що пояснюється великою кількістю важкої промисловості в цих регіонах. Для подальших досліджень варто зосередитися на вдосконаленні методів аналізу варіацій та врахуванні додаткових екологічних показників, таких як рівень шумового забруднення, біорізноманіття тощо.

Список використаних джерел:

1. Зомчак Л. М., Дереш О. М. Економічний розвиток регіонів України: моделювання на панельних даних. Приазовський економічний вісник. 2022. №3. С. 54-60.

2. Зомчак Л. М., Лапінкова А. О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. №1 (01). С. 50-55.

3. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. Customs Scientific Journal. 2023. №1. P. 62-69.

4. Zomchak L., Kukhotska T. Wheat market price dynamics in Ukraine: quantitative exploration and forecasting. European Journal of Economics and Management. 2023. №9. P. 14-22.

5. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. In International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561.

6. Vdovyn M., Zomchak L. Multidimensional Ranking and Taxonomic Analysis of the Regional Socio-Economic Development in Ukraine. In International Conference on Computer Science, Engineering and Education Applications. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 361-370.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Khamitov R. R.

higher education student of the Faculty of Management Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Khylko I. I. senior lecturer at the department of economic cybernetics, computer science and information technology Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ГРОМАДСЬКИМИ ФІНАНСАМИ
INTEGRATION OF DIGITAL PLATFORMS FOR PUBLIC FINANCE MANAGEMENT

В умовах цифрової трансформації територіальних громад особливої актуальності набуває питання інтеграції сучасних цифрових платформ для ефективного управління громадськими фінансами. Цифровізація фінансового менеджменту на рівні територіальних громад є невід'ємною складовою загальної стратегії цифрової трансформації публічного управління в Україні.

Дослідження сучасного стану впровадження цифрових технологій в управління фінансами територіальних громад демонструє значний потенціал для подальшого розвитку. За даними Міністерства цифрової трансформації України, станом на 2023 рік близько 67% територіальних громад впровадили базові елементи цифрового фінансового менеджменту, проте лише 23% використовують інтегровані цифрові платформи комплексного управління фінансами.

Ключовим елементом цифрової трансформації фінансового управління в територіальних громадах є впровадження інтегрованих інформаційних систем управління фінансами (ІІСУФ). Як зазначає Дунаєв І. В., такі системи забезпечують автоматизацію всього циклу управління фінансовими ресурсами громади: від планування бюджету до контролю за його виконанням та звітності [1]. При цьому важливим аспектом є забезпечення інтероперабельності різних цифрових платформ та їх інтеграція з централізованими державними системами.

Аналіз міжнародного досвіду впровадження цифрових платформ управління громадськими фінансами свідчить про необхідність дотримання певних принципів при їх інтеграції. Зокрема, Лозинська Т. М. виділяє такі ключові принципи: забезпечення кібербезпеки, прозорості операцій, доступності даних для громадськості та інтеграції з національними системами електронного врядування [2].

Важливим аспектом інтеграції цифрових платформ є забезпечення ефективної взаємодії між різними модулями системи. За дослідженнями Куйбіди В. С., успішна інтеграція передбачає налагодження взаємодії між такими ключовими модулями: бюджетне планування, управління доходами, управління видатками, бухгалтерський облік, управління боргом, закупівлі та звітність [3].

Досвід впровадження інтегрованих цифрових платформ у територіальних громадах України демонструє ряд викликів, які потребують вирішення. Серед них Васильєва Н. В. виділяє: недостатній рівень цифрової компетентності персоналу, обмежені фінансові ресурси для впровадження сучасних технологічних рішень, потребу в уніфікації підходів до інтеграції різних цифрових платформ [4].

Для подолання зазначених викликів доцільним є впровадження комплексного підходу до інтеграції цифрових платформ, який передбачає: розробку єдиних стандартів інтеграції, забезпечення навчання персоналу, створення центрів технічної підтримки, розробку механізмів фінансування цифрової трансформації.

Важливим аспектом успішної інтеграції цифрових платформ є забезпечення їх відповідності вимогам кібербезпеки. Дослідження Щербак В. М. показують, що інтегровані системи управління фінансами повинні відповідати міжнародним стандартам захисту інформації та забезпечувати надійний захист персональних даних громадян [5].

Перспективним напрямом розвитку інтегрованих цифрових платформ є впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання для аналізу фінансових даних та прийняття управлінських рішень. За оцінками експертів, це дозволить підвищити ефективність управління фінансами територіальних громад на 25-30% [1].

Список використаних джерел:

1. Дунаєв І. В. Механізми цифрової трансформації публічного управління на регіональному рівні. *Державне будівництво*. 2023. № 1. С. 37-45.

2. Лозинська Т. М. Електронне врядування та інформаційне суспільство: проблеми становлення та перспективи розвитку. *Економіка та держава*. 2023. № 7. С. 10-15.

3. Куйбіда В. С. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2023. № 1. С. 5-10.

4. Васильєва Н. В. Цифровізація публічного управління у територіальних громадах: проблеми та перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 4. С. 76-81.

5. Щербак В. М. Кібербезпека в системі електронного врядування територіальних громад. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. № 2(47). С. 86-91.

Khorobchuk O. I.

Post graduate, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

THE INFLUENCE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EXPORT ACTIVITY OF THE REGIONS OF UKRAINE

Актуальність даної теми дослідження пояснюється тим, що економічний простір є швидкозмінний і ці зміни відбуваються в геометричній прогресії. Економіка світу на даний час перебуває на початку чергової економічної кризи, що є закономірним явищем, враховуючи циклічність економічних процесів. Світ стоїть на порозі значних фінансових, економічних і територіальних змін, що, беззаперечно, відобразиться і регіональному розвитку країн Центральної і Східної Європи. Тому економічну діяльність регіону потрібно планувати і передбачати з врахуванням впливу інноваційних тенденцій, а саме штучного інтелекту, введенням електронних грошей, географічним переділом сфер економічного впливу.

Штучний інтелект (ШІ) має потужний потенціал для стимулювання інновацій, допомагає компаніям створювати нові цінності з даних і знижує торгові витрати. Зростаючий інтерес до економічного та соціального впливу штучного інтелекту також викликав інтерес до торгових наслідків цієї нової технології. Хоча технології штучного інтелекту мають потенціал кардинально змінити торгівлю та міжнародні бізнес-моделі, сама торгівля також може бути важливим механізмом, за допомогою якого країни та фірми отримують доступ до вхідних даних, необхідних для створення систем штучного інтелекту, будь то товари, послуги, люди чи дані, і через який вони може розгортати рішення ШІ по всьому світу. В праці [1] досліджуються взаємозв'язки між технологіями штучного інтелекту та міжнародною торгівлею та окреслюються ключові аспекти торгової політики для політиків, які прагнуть використовувати весь потенціал технологій штучного інтелекту

В оптимізації торгівлі штучний інтелект використовує вдосконалене машинне навчання та прогнозну аналітику для покращення прогнозування попиту, оптимізації маршрутів і митних процедур, що сприяє більш ефективній логістиці та управлінню запасами. У фінансуванні торгівлі ШІ може автоматизувати обробку документів і оцінку ризиків, розширюючи доступ до фінансування та підвищуючи прозорість транзакцій, зокрема завдяки інтеграції з технологією блокчейн. Що стосується доступу до ринку, аналітика на основі штучного інтелекту може визначати споживчі тенденції та динаміку конкуренції, забезпечуючи персоналізований маркетинг долаючи мовні та культурні бар'єри. Через брак кількісних даних у цьому дослідженні використовувалися якісні методи дослідження, зокрема підхід на основі кількох кейсів. Тематичні дослідження провідних компаній, таких як Alibaba, DHL і Maersk демонструють, як вони використовують ШІ для оптимізації своїх торгових операцій, покращення обслуговування клієнтів і досягнення більшої ефективності. Ці реальні приклади демонструють практичне застосування штучного інтелекту та його значні переваги у світовій торгівлі. Однак впровадження ШІ в міжнародній торгівлі відбувається не без проблем. До них

належать проблеми, пов’язані з якістю даних, етичними проблемами, технологічною складністю та громадським сприйняттям. Рекомендації щодо політики підкреслюють необхідність надійної інфраструктури даних, встановлення етичних принципів штучного інтелекту та сприяння міжнародній співпраці для узгодження правил захисту даних [2].

В праці [3] досліджується вплив штучного інтелекту та промислових роботів на експортну поведінку фірм і розподіляється механізм впливу на ефект продуктивності та ефект заміщення робочої сили. Досліджується вплив промислових роботів на вартість експорту фірм за допомогою даних китайської митниці, даних китайських промислових фірм і даних роботів Міжнародної федерації роботів (IRF). Основні висновки такі: по-перше, вплив штучного інтелекту та промислових роботів на вартість експорту китайських фірм загалом є негативним, що означає, що негативний ефект заміщення робочої сили домінує над позитивним ефектом продуктивності. По-друге, вплив штучного інтелекту суттєво різниться залежно від галузі, і вартість експорту фірм із високотехнологічних галузей економіки виграє від використання промислових роботів. По-третє, вплив штучного інтелекту на вартість експорту фірм також змінюється з часом; до 2003 року використання промислових роботів мало переважно гальмівний вплив на експорт фірм, який згодом перетворився на рушійний ефект, а після 2006 року промислові роботи почали значно сприяти експорту фірм. Нарешті, чим вища якість експортної продукції, тим більша ймовірність того, що використання промислових роботів сприятиме підвищенню експортної вартості фірм, і чим вищим є співвідношення капіталу та праці, тим більша ймовірність того, що експортна вартість фірми отримає вигоду від використання штучного інтелекту та промислових роботів. На основі цих висновків пропонується домінувати ефект продуктивності над ефектом заміщення праці через технологічний прогрес і покращення якості експортної продукції [3].

Штучний інтелект (ШІ) в електронній комерції отримує дані з багатьох джерел, зокрема моделі купівлі, дані про поведінку споживачів і демографічну

інформацію. Це забезпечує ефективне управління запасами, використовуючи минулі дані про продажі, поточні ринкові тенденції та соціальні дані для прогнозування вподобань клієнтів. ШІ також може прогнозувати попит на спеціальні події, такі як Чорна п’ятниця (де онлайн-продажі зросли на 2,3% порівняно з минулим роком), забезпечуючи відповідні ціни та знижки. Компанії, які використовують штучний інтелект, продемонстрували кращий контроль над витратами на доставку на 15%, рівнем запасів на 35% і рівнем обслуговування на 65%. Крім того, оскільки оперативна доставка має вирішальне значення для 99% онлайн-покупців, 42% роздрібних торговців прагнуть пропонувати доставку в той же день, і ШІ може сприяти досягненню цієї мети [4].

Отже, як показує досвід досліджень іноземних науковців – вплив штучного інтелекту на всі галузі економіки є перспективним і економічно привабливим. Застосування штучного інтелекту в галузі експорту товарів і полуг має важливу роль для України. Новітній підхід і швидкість реагування на зміни в економічних процесах – великий шанс українсмьких операторів експортного бізнесу завоювати долю ринку в європейській і світовій економіці.

Список використаних джерел:

1. Ференц, Х., Х. Лопес Гонсалес та І. Оліван Гарсія (2022), «Штучний інтелект і міжнародна торгівля: деякі попередні наслідки», *Документи ОЕСР щодо торговельної політики* , № 260, Видавництво ОЕСР, Париж, https://doi. org/10.1787/13212d3e-en .

2. Ozturk, Ozcan. "The Impact of AI on International Trade: Opportunities and Challenges." *Economies* 12.11 (2024): 298.

3. Zhang Z, Deng F (2023) Як штучний інтелект може збільшити експорт компаній? докази з Китаю. PLoS ONE 18(8): e0283230. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0283230

4. Open Journal of Business and Management > Vol.11 No.5, вересень 2023 p **DOI:** 10.4236/ojbm.2023.115132

Kostka M. S.

higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

РОЛЬ ІНФРАСТРУКТУРИ ТОВАРНОГО РИНКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАД

THE ROLE OF COMMODITY MARKET INFRASTRUCTURE IN ENSURING FOOD SECURITY OF COMMUNITIES

Інфраструктура товарного ринку має ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки громади, оскільки саме через ефективну логістику, зберігання, транспортування та розподіл харчових продуктів можна гарантувати їх доступність, якість і безпечність. Проблемою є недостатня розвиток сучасної інфраструктури в багатьох громадах, що викликало втрату продукції, нерівномірного розподілу та зниження продовольчої стійкості [1].

Останні дослідження підкреслюють важливість інфраструктури товарного ринку у зміцненні продовольчої безпеки громади. яке:

1. Логістика та транспорт тобто, ефективні логістичні системи сприяють зменшенню витрат продукції на етапах транспортування та зберігання.

2. Цифрові платформи і використання цифрових рішень для торгівлі й управління запасами вільної прозорості та доступності продовольства.

3. Місцеві ринки, розвиток місцевих ринків забезпечує швидкий доступ населення до продуктів, особливо у кризових ситуаціях.

Дослідження наголошують на інтеграцію інновацій в інфраструктуру, щоб забезпечити стійкість продовольчих систем у громадах [2].

Інфраструктура товарного ринку відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, оскільки вона забезпечує ефективний розподіл продовольства, підтримку конкурентного середовища та доступність харчових продуктів для населення. Аналізом цього питання займалися численні дослідники, включаючи як українських, так і міжнародних науковців.

Наприклад, І.Б. Тернавська, С.В. Щербина, М.Д. Курляк та інші вивчали економічні та структурні аспекти продовольчої безпеки, зокрема її залежність від ефективності ринкових механізмів та державного регулювання. Водночас

такі науковці, як О.Л. Чернелевська та Л.Ф. Міляр, розглядали методи оцінки продовольчої безпеки, враховуючи європейський досвід. На міжнародному рівні дослідженням цієї тематики займалися Фань Ф., Цзянсі Х. та інші, які аналізували регіональні підходи до забезпечення продовольчої безпеки через інтеграцію місцевих і глобальних ринків.

Однією з проблем, що впливають на продовольчу безпеку, є недосконаліть ринкової інфраструктури в аграрному секторі, низька платоспроможність населення та нерівномірний доступ до продовольства. Для поліпшення ситуації потрібні комплексні заходи, такі як оптимізація логістики, удосконалення стандартів продукції та підтримка дрібних виробників.

Метою є - аналіз ролі інфраструктури товарного в ефективному ринку постачанні продовольства, що сприяє забезпеченню продовольчої безпеки територіальних громад.

Завдання дослідження:

1. Оцінити сучасний стан інфраструктури товарного ринку в громадах.

2. Визначте її вплив на доступність і стабільність постачання продуктів.

3. Розробити рекомендації щодо вдосконалення інфраструктури для підвищення продовольчої безпеки.

Ефективна інфраструктура товарного ринку є ключовим елементом продовольчої безпеки громади. Вона забезпечує оптимізацію постачання ланцюгів, скорочує втрати продукції під час транспортування, покращує доступ до якісних харчових продуктів та покращує стабільність ціни. Інноваційні рішення, такі як цифрові платформи для управління логістикою, інтелектуальними складами та ринками, які використовують IoT, дозволяють громадам швидко реагувати на виклики, пов’язані з продовольчими кризами.

Розвинена інфраструктура сприяє також залученню інвестицій і стимулює розвиток місцевого аграрного сектору, що є основою сталого розвитку громади [3].

Отже, інфраструктура товарного ринку вирішує роль у забезпеченні безпеки продовольчої громади, сприяючи оптимізації логістики, зниженню

витрат продукції, забезпеченню доступу до якісних харчових продуктів та стабілізації цін. Інтеграція інновацій, таких як цифрові платформи та інтелектуальні рішення, сприяє стійкості продовольчих систем і швидкому реагуванню на кризовій ситуації. Розвиток місцевих ринків та інфраструктури залучає інвестиції й стимулює аграрний сектор, що є джерелом сталого розвитку громади.

Список використаних джерел:

1. Масло А. Економічна сутність організованого товарного ринку, його функції та структурні елементи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-13

2. Талавиря М. П., Костюк Т. О. Продовольча безпека в умовах сучасних економічних викликів. *Економічні науки. Серія "Регіональна економіка"*. 2021. № 18 (71). С. 203–214. DOI: https://doi.org/10.36910/2707-6296-2021-18(71)-22

3. Труніна І., Латишев К., Андрієнко М. Змістовно-дефінітивне навантаження поняття «інфраструктура» стосовно транспортного ринку. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-31

Kuzmin T. L.

PhD of 051 economics, assistant of the department of accounting and taxation, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

DEVELOPMENT OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN ACCOUNTING AND TAXATION OF ENTERPRISES IN TERRITORIAL COMMUNITIES

У сучасних умовах глобалізації та інноваційних змін цифрові технології стають важливим інструментом для трансформації економічних процесів, зокрема в сферах обліку та оподаткування. В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій і прагнення до спрощення адміністративних

процедур на рівні держави та органів місцевого самоврядування, питання впровадження цифрових рішень в облік і оподаткування підприємств територіальних громад набуває особливої актуальності.

Системи електронного обліку та автоматизація податкових процесів дозволяють не лише підвищити ефективність управлінських функцій, а й створити умови для більш прозорого та зручного взаємодії підприємств з органами державної влади. Завдяки інтеграції сучасних цифрових технологій в облікову та податкову практику, забезпечується значне зниження адміністративних витрат, підвищення точності обліку, а також ефективніше адміністрування податків.

Питання адаптації бухгалтерського обліку до умов цифрової економіки розглянуто в роботах багатьох науковців, зокрема: Кузьмін Т.Л. та Савків У.С. [1], Кулинич М.Б.[2], Муравський В.В. [3], Ратинський В.В. [4] та інші. Особливо важливою є роль місцевих громад у процесах цифровізації, оскільки вони мають можливість адаптувати та застосовувати цифрові інструменти для потреб місцевого бізнесу, оптимізації збору податків та зборів, а також удосконалення фінансових процесів на місцях. Однак, впровадження таких технологій передбачає вирішення низки викликів, пов'язаних із технічними, організаційними та правовими аспектами.

Розвиток цифрових технологій має значний вплив на фінансовий результат підприємств територіальних громад, і цей вплив можна оцінити з кількох аспектів:

1. Покращення управління та оптимізація витрат. Цифрові технології дозволяють підприємствам більш ефективно управляти своїми ресурсами та процесами [5, с. 180]. Наприклад, використання програмного забезпечення для бухгалтерії, складування, логістики чи управління персоналом дозволяє зменшити витрати на адміністративні процедури, скоротити витрати на помилки і неефективність, а також підвищити точність прогнозів. Ці фактори, в свою чергу, позитивно впливають на фінансовий результат підприємства.

2. Автоматизація процесів та підвищення продуктивності. Автоматизація виробничих процесів, складування, продажів та інших операцій за допомогою цифрових технологій дозволяє значно підвищити продуктивність праці та зменшити потребу у великих командах для виконання рутинних завдань. Це призводить до зниження операційних витрат і дозволяє спрямувати ресурси на розвиток нових напрямків діяльності.

3. Підвищення прозорості фінансової звітності. Цифрові технології забезпечують більш прозорі і оперативні фінансові звіти, що дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни в умовах ринку, правильно планувати бюджети та прогнозувати грошові потоки. Це також дозволяє уникнути помилок при підготовці звітності та запобігає нецільовому використанню коштів, що позитивно відображається на фінансовому результаті.

4. Збільшення доходів через електронну комерцію та нові канали продажів. З розвитком цифрових технологій підприємства мають доступ до нових каналів продажів через інтернет, зокрема через власні онлайн-магазини, платформи електронної комерції чи соціальні мережі. Це дозволяє збільшити доходи від продажу товарів і послуг, а також виходити на нові ринки, в тому числі міжнародні. Витрати на фізичні магазини та продажі можуть бути значно знижені завдяки використанню цифрових інструментів для просування і продажу продукції.

5. Інвестиції в інновації та нові бізнес-моделі. Цифровізація стимулює підприємства до інвестування в нові технології та бізнес-моделі, що можуть підвищити конкурентоспроможність та створити нові джерела доходу. Наприклад, використання технологій блокчейн, штучного інтелекту чи Інтернету речей може відкривати нові можливості для монетизації даних або вдосконалення продуктів і послуг.

Впровадження цифрових технологій на підприємствах територіальних громад є важливим чинником для зростання їхнього фінансового результату. Це дає можливість знижувати витрати, підвищувати продуктивність, покращувати

якість послуг і товарів, а також виходити на нові ринки, що сприяє стійкому розвитку і підвищенню конкурентоспроможності таких підприємств.

Таким чином, розвиток цифрових технологій в обліку та оподаткуванні підприємств територіальних громад є важливим фактором, що сприяє підвищенню ефективності та прозорості їхньої діяльності. Впровадження цифрових інструментів у ці сфери дозволяє значно знизити адміністративні витрати, покращити точність звітів, а також забезпечити більш оперативне та зручне взаємодії з органами державної влади.

Список використаних джерел:

1. Савків У.С., Кузьмін Т.Л. Удосконалення ведення бухгалтерського обліку та формування звітності в умовах цифрової економіки. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2023. Вип 19. Т.2. С. 87-95.

2. КулиничМ.Б. Документування як методичний інструментарій у бухгалтерському обліку: перспективи впровадження електронного документообігу. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: журнал. Луцьк : Вежа-Друк, 2018.No4(16). С. 148-154.

3. Муравський В.В. Компютерно-комунікаційна форма обліку:монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 486 с.

4. Ратинський В.В. Інформаційні технології в бухгалтерському обліку: перспективи та проблеми. Економіка. Фінанси. Право.2021. № 4(1). С. 17-20.

5. Баланюк І.Ф., Шеленко Д.І., Іванюк Т.Л. Жовнір І.В., Банашкевич Т.П. Формування обліку фінансових результатів у підприємствах. Вісник Прикарпатського університету. Вип. XIV. 2019. С. 179–186.

Kvasniy Z. V.

candidate of economic sciences, associate professor the Lviv Institute of the Private Joint Stock Company «Higher education institution «The Interregional Academy of Personnel Management», Ukraine

Lobyk O. O.

postgraduate student the private joint stock company «Higher education institution «The Interregional Academy of Personnel Management», Ukraine

ВЕКТОРИ ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЛЬВІВЩИНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

VECTORS OF RESTORATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF LVIV REGION IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECONSTRUCTION

Повномасштабна війна в Україні, яка розпочалась в 2022 році, завдала серйозних руйнувань і викликів для економіки, інфраструктури та соціальної сфери країни, зокрема для територіальних громад. Львівщина, як одна з ключових областей, що прийняла значну кількість внутрішньо переміщених осіб і активно підтримувала економічний фронт, потребує комплексного підходу до відновлення і розвитку. У цьому контексті важливу роль відіграє не лише відновлення зруйнованих об'єктів, а й стратегічне планування розвитку територіальних громад в умовах повоєнної відбудови.

Одним з перших кроків у процесі відновлення є визначення пріоритетних напрямів. Для Львівщини це:

- Відновлення інфраструктури. Одним з основних завдань є відновлення критично важливих об'єктів інфраструктури: доріг, мостів, водопостачання, електропостачання та житлових фондів. Оскільки значна частина громад прийняла біженців і внутрішньо переміщених осіб, важливо не лише відновити існуючі об'єкти, а й створити нові соціальні об'єкти для забезпечення потреб цих груп населення.

- *Соціальна адаптація та підтримка переселенців*. Львівщина стала важливим центром для тимчасового проживання переселенців з інших регіонів України. Потрібно створювати умови для їх соціальної адаптації, що включає як житлові питання, так і освітні та медичні послуги.

- *Забезпечення економічної стабільності*. Важливою метою є підтримка малого та середнього бізнесу, який зазнав труднощів під час війни, а також розвиток нових галузей економіки, таких як IT, агротехнології та зелена енергетика.

Повоєнна відбудова передбачає не лише фізичне відновлення, а й розвиток територіальних громад у довгостроковій перспективі. Основні вектори відновлення територіальних громад Львівщини включають:

- *Діджиталізація та інноваційні технології.* Під час війни технології стали важливими інструментами для забезпечення зв'язку, управління та збереження стабільності. У повоєнний період потрібно впроваджувати технологічні рішення для покращення управлінських процесів, розвитку електронних сервісів для громадян та бізнесу, а також підтримки стартапів і інноваційних підприємств.

- *Енергетична незалежність та зелені технології.* В умовах повоєнної відбудови важливим напрямом є розвиток відновлюваних джерел енергії, що дозволить не тільки знизити енергетичну залежність, а й забезпечити екологічно чисту енергетику для громад. Львівщина може стати пілотним регіоном для впровадження енергозберігаючих технологій.

- *Аграрна та продовольча безпека*. Аграрна сфера є однією з основних в економіці Львівщини. Після війни потрібно активно впроваджувати сучасні технології в сільському господарстві, зокрема в агрономії, тваринництві та переробці, для забезпечення продовольчої безпеки та розвитку аграрних підприємств. Крім того, розвиток агротуризму може стати важливим економічним напрямом.

- *Розвиток інфраструктури та комунікацій*. Відновлення і модернізація дорожньої інфраструктури, транспортних сполучень, а також розвитку логістичних центрів є важливими для забезпечення ефективного функціонування територіальних громад, бізнесу та забезпечення комфортного життя місцевих жителів.

- *Туризм та культурна спадщина*. Львівщина є одним із культурних і туристичних центрів України, і відновлення туристичної інфраструктури після війни має стратегічне значення. Відновлення та збереження культурної спадщини, розвиток нових туристичних маршрутів і інвестицій в індустрію гостинності допоможуть залучити інвестиції та створити нові робочі місця.

Не менш важливою є активна роль місцевих органів влади та громадських ініціатив у процесі відновлення. Лідери громад повинні активно взаємодіяти з державними та міжнародними організаціями для залучення фінансових ресурсів та програм підтримки.

Окрім того, громадські ініціативи і волонтерські організації можуть стати важливими партнерами у відновленні соціальних послуг, культурних об'єктів і підтримці уразливих верств населення.

Під час відновлення громад Львівщини варто враховувати низку викликів, таких як:

- Недостатність фінансових ресурсів для масштабного відновлення.
- Перехід до більш складних економічних умов після закінчення війни, включаючи інфляцію та падіння інвестиційної активності.
- Соціальні ризики, пов'язані з адаптацією внутрішньо переміщених осіб і їх інтеграцією в громаду.
- Технічні та управлінські проблеми, пов'язані з відновленням інфраструктури та забезпеченням належного рівня комунікацій і послуг.

Отже, повоєнне відновлення територіальних громад Львівщини є складним, але надзвичайно важливим процесом, який потребує злагодженої роботи між органами місцевого самоврядування, бізнесом, громадськістю та міжнародними партнерами. Спрямування зусиль на відновлення інфраструктури, розвиток інновацій, енергетичну незалежність і аграрний сектор дозволить не тільки повернути нормальне життя в громади, але й створити міцну основу для їх сталого розвитку в майбутньому. Важливим є забезпечення синергії між різними секторами економіки, що дозволить Львівщині стати важливим центром відновлення та процвітання для всієї України.

Список використаних джерел:

1. Шпатакова О.Л., Іванегко Р.О., Погребицьким М.Л. Перспективи відновлення критичної інфраструктури на де окупованих територіях України. *Економіка та суспільство*. Вип. 40. 2022.

2. Експертна дискусія «Стратегія повоєнного відновлення України» / Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. URL: https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/ekspertna-dyskusiya-stratehiya-povoyennohovidnovlennya-ukrayiny

3. Концепція стратегії повоєнного відновлення та розвитку України / Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf

Lomachynska I. A.

doctor of economic sciences, professor, head of the department of economics and entrepreneurship, Odesa I.I. Mechnikov national university, Ukraine

Voitsekhovska A. O.

lecturer of the department of economics and entrepreneurship of the Odesa I.I. Mechnikov national university, Ukraine

Burmin Y. M.

master's degree, 2nd year, 051 economics, Odesa I.I. Mechnikov National University, Ukraine

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

FORMATION OF THE STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Аналіз основних тенденцій і перспектив розвитку цифрової економіки України на шляху інтеграції до європейського цифрового простору, а також визначення сучасних аспектів становлення цифрової економіки України допоможе визначити причини і побудувати стратегію повного переходу на платформу цифрової економіки і зменшити розрив з країнами-членами ЄС, адже зараз Україна залишається єдиною країною Європи, яка наразі не має достатніх цифрових ресурсів для повного переходу на платформу цифрової економіки.

Широкомасштабна агресія росії проти України спричиняє серйозні порушення підключення до Інтернету, що є передумовою для стійкості та подальшого розвитку цифрової економіки, а цифрові технології відіграють вирішальну роль у продовженні надання громадянам доступу до цифрових послуг, у тому числі коли вони зміщуються.

Відповідь українського уряду на війну у сфері цифровізації структурована навколо трьох ключових стовпів: «Цифрова інфраструктура, відновлення та розвиток Інтернету»; «Державні послуги та реєстри»; та «Цифрова економіка». Плани сформульовані на середньострокову (2023-2025) і довгострокову (2026-2032) перспективи.

Відповідно до оновлених даних Нацбанку, у 2023 році IT-індустрія принесла в українську економіку 6,7 млрд дол. завдяки експорту своїх послуг. Це на 8,5%, або на 622 млн дол., менше за показник 2022 року. Обсяг IT-експорту впав до рівня 2021 року, коли він становив 6,9 млрд дол. [1].

Україна займає лідируючі позиції у розвитку відкритих даних у Європі. Зараз понад сім мільйонів українців щомісяця користуються продуктами та послугами на основі відкритих даних. Незважаючи на тимчасові обмеження доступу до певних реєстрів у воєнний час, Україна продовжила свої зусилля з просування відкритих даних.

Одним із важливих засобів просування цифровізації економіки України в умовах євроінтеграції є її залучення до програми «Цифрова Європа».

Програма «Цифрова Європа» надає стратегічне фінансування для вирішення цих викликів, підтримуючи проекти в ключових сферах потенціалу, таких як: суперкомп’ютери, штучний інтелект, кібербезпека, передові цифрові навички та забезпечення широкого використання цифрових технологій в економіці та суспільстві [2]. У вересні 2022 року Європейська Комісія підписала угоду про приєднання України до Програми «Цифрова Європа».

Загальний фонд Програми «Цифрова Європа» становить 7,5 млрд євро. Україні будуть доступні 4 з 5 напрямків фінансування із загальним бюджетом близько 6 млрд євро (на період 2021-2027):

1) високопродуктивний комп'ютинг – 2,2 млрд євро. Фінансування надаватимуть проектам, які обчислюють великі масиви даних для рішень у сфері економіки, охорони здоров’я чи оборонної промисловості;

2) штучний інтелект, дані та хмарні послуги – 2,1 млрд євро. Йдеться про проекти, що створюють продукти на базі штучного інтелекту для полегшення роботи підприємств, держадміністрацій або дослідницьких установ;

3) цифрові навички – 580 млн євро. За цим напрямком подають проекти, що створюють можливості для набуття нових навичок у сфері ІТ;

4) використання цифрових технологій в економіці та суспільстві – 1,1 млрд євро. Сюди можуть податися проекти, які впроваджують цифровізацію у бізнесі або у сфері електронного урядування, охорони здоров’я, навколишнього середовища, освіти та культури, технологій Smart City [3].

Також у ЄС звільнили Україну від сплати внесків за участь у програмі протягом 2021-2022. Ми також отримали знижку 95% на фінансові внески протягом 2023-2027 років.

Сформуємо основні рекомендації щодо відновленя України у післяоєнний період за допомогою створення цифрової економіки на шляху до євроінтеграції:

1) розробити стратегію розвитку ІКТ-сектора на державному рівні;

2) підтримувати програму цифровізації для інтеграції України в європейський цифровий простір;

3) врахувати значення ІКТ у повоєнній відбудові економіки та у структурі євроінтеграційних процесів;

4) зосередити увагу на підвищенні інвестиційної привабливості сектору ІКТ;

5) створити сприятливі умови для розвитку ІТ-бізнесу через державно-приватне партнерство;

6) враховувати тенденцію до експоненційного зростання, розробляючи довгострокові програми підтримки [4].

Участь України у програмі ЄС «Цифрова Європа» наближає Україну до Єдиного цифрового ринку ЄС. Це нагода перейняти досвід у країн ЄС,

поділитися своїм, а також зміцнити спільні цифрові можливості та ефективніше протидіяти російській агресії. Програма сприятиме наближенню українських компаній, дослідників та органів державної влади до ЄС через побудову спільних цифрових інфраструктур, а також сприятиме подальшій цифровій трансформації.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. Сектор зовнішньоекономічної діяльності. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external (дата звернення: 22.11.2024).

2. Офіційний сайт «ДІЯ». Програма «Цифрова Європа» URL: https://business.diia.gov.ua/digital-europe-programme (дата звернення: 13.11.2024).

3. На шляху до Єдиного цифрового ринку ЄС: електронна комерція, телекомунікації, довірчі послуги. Український центр європейської політики, 2021. URL: https:// ucep.org.ua/doslidzhennya/na-shlyahu-do-yedynogo-czyfrovogo-rynku-yes-elektronnakomercziya-telekomunikacziyi-dovirchi-poslugy.html

4. Open Data Day 2024: Unity for Progress. URL: https://thedigital.gov.ua/

Patyka Nataliia

doctor of economic sciences, professor, head of the department of social and economic development of rural territories, National scientific centre «Institute of agrarian economics», Ukraine

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗБУДОВИ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

STRATEGIC GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF POST-WAR RECOVERY IN UKRAINE

Результати проведених нами досліджень свідчать про наявність стійких негативних тенденцій у соціально-економічному розвитку сільських територій, на яких проживає понад третина населення України. Зокрема, тут спостерігається безпрецедентна депопуляція, низький рівень зайнятості та доходів, зростання інтенсивності трудової й воєнної міграції, занепад

соціальної інфраструктури на селі й інші, що становлять потенційну загрозу для стабільного соціального розвитку та економічної безпеки держави.

Під час російсько-української війни ситуація значно погіршилася. На сучасні сільські території окрім традиційних чинників впливають нові, викликані війною, а саме: окупація ворогом територій, мобілізація та вимушена міграція сільського населення, знищення підприємств, їх основних та оборотних засобів тощо.

Чисельність сільського населення порівняно з 1990 р. зменшилася на 4495,7 тис. осіб, або на 26,5%. Низька народжуваність і високий рівень смертності протягом тривалого часу досягли сьогодні критичної межі. Коефіцієнт смертності сільського населення більш ніж втричі перевищує коефіцієнт народжуваності. Кількість людей віком понад 60 років в 1,5 раза перевищила чисельність дітей у віці до 14 років, а людей у найбільш продуктивному репродуктивному віці (20–39 років) лише 27% від загальної чисельності сільського населення України. Тобто, відбувається деформація вікової структури сільського населення України: половина жителів села – особи пенсійного віку, а понад 18% - особи віком 65+. [1]

Катастрофічною є ситуація у сфері зайнятості сільського населення, ускладнена війною, пандемією, нестабільністю аграрного ринку та пов’язаних з ними кризовими явищами. Зокрема, рівень зайнятості сільського населення становить лише 40,7%, причому з них 35,5% – це неформально зайняті. Занепадає соціальна інфраструктура – за 10 останніх років кількість загальноосвітніх шкіл зменшилася на 38,6%, лікарняних закладів – в 16,8 раза, фельдшерсько-акушерських пунктів – на 34,5%, бібліотек – на 11,3%, закладів культури клубного типу – на 8,3%. [1]

Добробут сільського населення теж продовжує погіршуватися. Незважаючи на зростання сукупних ресурсів і грошових доходів, селяни через втрату роботи, випереджувальні інфляційні процеси в країні, суттєве здорожчання комунальних і транспортних тарифів, продуктів харчування та промислових товарів тощо з року в рік бідніють, часто відмовляючи собі у

задоволенні навіть найнеобхідніших потреб – належного харчування та оздоровлення, а їхні діти – спроможного виховання та навчання.

Вирішення озвучених проблем вимагає активізації наукових досліджень та дієвих наукових розробок. Зокрема в Україні так і не озвучено чітку державну позицію щодо розвитку сільської місцевості та заходів, спрямованих на її поліпшення. Життєво важливі потреби населення у сільській місцевості все ще залишаються без належного реагування держави, наростає соціальна відчуженість унаслідок погіршення всього спектру соціально-трудових відносин.

Міністерство аграрної політики та продовольства України 15 листопада цього року презентували Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року. Однак, варто зауважити, що хоча назва Стратегії й містить «розвиток сільських територій», але переважно вона зорієнтована на розвиток сільського господарства, як виду економічної діяльності, а сільські території, що абсолютно не є тотожним поняттям сільському господарству, залишилися, на жаль, поза увагою у даному документі. Сільські території поняття значно ширше, в першу чергу – це люди, які населяють цю територію. Тому розвиток сільських територій має передбачати створення належних умов для проживання, праці й відпочинку сільського населення, підвищення якості їх життя, забезпечення добробуту й благополуччя, високих рівнів доходів, вільного доступу до отримання якісних соціальних послуг тощо. А сільське господарство – це тільки невеликий, хоч і вагомий, гвинтик в цьому механізмі. Тим більше з огляду на те, що наразі тільки 38,0% сільського населення задіяно у сільському господарстві – за період 2015-2022 рр. частка сільського населення, зайнятого в ньому зменшилася на 3 в. п. [1] Це свідчить про поступове, але невпинне зменшення кількості робочих місць в сільському господарстві, і необхідність розвивати інші види економічної діяльності та організаційні форми підприємництва на селі для забезпечення зайнятості сільського населення.

Результати досліджень підтверджують необхідність активізації соціальної політики держави в частині поліпшення демографічної ситуації на селі, підвищення рівня життя сільського населення, розвитку його професійних навичок та підвищення продуктивності праці, зменшення диференціації між доходами сільського та міського населення, сприяння розвитку ефективного бізнес-середовища.

Пріоритетним напрямом повоєнного відновлення сільських територій в першу чергу має стати забезпечення зайнятості сільського населення через створення якісно нових робочих місць з гідними умовами праці та рівнем заробітної плати; сприяння розвитку сімейних фермерських господарств та інших малих форм підприємницької діяльності, як основи середнього класу на селі; стимулювання розвитку різногалузевої структури зайнятості, урізноманітнення сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності; розвитку тваринництва та вирощування водних біоресурсів (аквакультура); впровадження нових виробництв, в першу чергу переробних; надання різноманітних побутових, інформаційно-комунікаційних послуг та інших видів діяльності; створення можливостей трудової мобільності, запровадження атипових і гнучких форм зайнятості, в т. ч. зайнятості в умовах цифровізації. Однак, на разі це складне питання, адже понад 16 тис. населених пунктів (58% від загальної кількості) не охоплені оптичними мережами жодного провайдера. Майже 4 млн людей живуть у селах, де немає фіксованого швидкісного Інтернету. Переважно в сільській місцевості не підключено до інтернету 40% шкіл, 92% бібліотек, 37% лікарень. [1] Як наслідок, освітні заклади позбавлені можливостей дистанційного навчання в період форс-мажорних обставин, як-то війна чи карантин, а лікарні – впроваджувати телемедицину та повноцінно консультувати пацієнтів в онлайн-режимі. За наявності відповідної мережі, оператори встановлюють вищі тарифи за послуги, ніж у містах через малу кількість абонентів. У результаті багатьом сільським мешканцям це дорого. Вони не можуть навчатися, працювати віддалено, підвищувати свій професійний рівень, урізноманітнювати дозвілля тощо.

Таким чином, подолання негативних проблем у соціумі села і на його територіях на перспективу можливе лише за умови використання комплексного підходу до розвитку сільських територій, стабільної мінімізації ризиків, насамперед, припинення воєнних дій та економічного характеру, поліпшення фінансового достатку місцевих бюджетів для соціальної відбудови та подальшого розвитку сільських громад і територій.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація. Державна служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html

2. Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/community/reports

Potryvaieva N. V.

doctor of economic sciences, professor, professor of the department of accounting and taxation Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Palieiev A. A.

Postgraduate Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

РОЗВИТОК РИНКУ АУТСОРСИНГОВИХ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

DEVELOPMENT OF THE OUTSOURCING SERVICES MARKET IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Розвиток ринку аутсорсингових послуг в контексті діджиталізації територіальних громад є важливим кроком до модернізації управлінських процесів та підвищення ефективності органів місцевого самоврядування. Аутсорсинг дозволяє оптимізувати діяльність громади, передаючи непрофільні функції зовнішнім організаціям, що підвищує конкурентоспроможність громади та дозволяє зосередитись на ключових завданнях [1, с. 367]. Така концепція передбачає передачу конкретних функцій спеціалізованим компаніям, що виконують їх на високому професійному рівні відповідно до умов договору [2, с. 22].

Аутсорсинг може стати важливим інструментом для оптимізації ресурсів і підвищення якості послуг, він дозволяє громадам делегувати рутинні операції стороннім фахівцям, зосереджуючись на стратегічних завданнях. В Україні основними перешкодами для розвитку аутсорсингу є недостатня державна підтримка, складність контролю за аутсорсерами та економічна непередбачуваність. Науковці також відзначають ненадійність партнерських відносин як перешкоду для розвитку цієї сфери. Важливим є забезпечення державної підтримки для розвитку аутсорсингу в Україні в сучасних умовах [3, с. 49].

Поєднання аутсорсингу з діджиталізацією суттєво покращує рівень адміністративних послуг, автоматизуючи процеси та забезпечуючи безпеку даних. У сфері ІТ-послуг аутсорсинг дозволяє громадам розробляти та підтримувати програмне забезпечення для автоматизації таких процесів, як облік майна та управління бюджетом, що знижує витрати на утримання внутрішніх ІТ-інфраструктур.

Забезпечення кібербезпеки є критичним, оскільки електронне урядування потребує надійного захисту даних громадян. Хмарні рішення дозволяють ефективно зберігати та обробляти дані без необхідності створення власної інфраструктури, що спрощує управлінські процеси.

У фінансовому аутсорсингу залучення зовнішніх фахівців не лише знижує витрати на бухгалтерські послуги, але й забезпечує прозорість та відповідність законодавству. Цифрові інструменти для управління фінансами значно покращують контроль за фінансовими потоками.

Аутсорсинг також оптимізує адміністративні послуги. Автоматизація кадрових процесів і впровадження електронного документообігу зменшують час на рутинні завдання та підвищують ефективність роботи органів місцевого самоврядування, забезпечуючи прозорість та дотримання законодавства.

Маркетинг та комунікації також отримують вигоду від аутсорсингу. Залучення спеціалістів дозволяє розробляти стратегії комунікації, управляти

соціальними мережами та іншими каналами взаємодії з громадянами, що підвищує прозорість роботи органів влади.

Міжнародний досвід підтверджує ефективність поєднання аутсорсингу з діджиталізацією. Наприклад, муніципалітет Алмере в Нідерландах передав функції IT-послуг компанії Fujitsu, що дозволило покращити обслуговування мереж та знизити витрати на IT-інфраструктуру. Впровадження віртуальних робочих місць підвищило продуктивність працівників муніципалітету.

Наукові дослідження також свідчать, що поєднання аутсорсингу з діджиталізацією є ефективним інструментом для територіальних громад. Огляд цифрових ініціатив у публічних послугах показує, що цифрова трансформація не лише підвищує ефективність і відповідальність органів влади, але й стимулює активну участь громадян у процесах управління. Це також включає вирішення проблем цифрових розривів і включення всіх громадян у нові моделі надання послуг місцевими органами влади [4].

Дослідження цифрової трансформації місцевого управління в Греції доводить, що успіх цієї трансформації залежить не тільки від впровадження нових технологій, але й від інтеграції організаційних і людських ресурсів. Залучення громадян та ефективне управління інформаційними системами є критичними для досягнення успіху в цьому процесі [5, с. 135].

Наукові дослідження ринку аутсорсингових послуг підтверджують, що цей ринок продовжує розвиватися завдяки зростанню попиту на спеціалізовані послуги та зростаючій діджиталізації бізнес-процесів. Згідно зі звітом "Global Shared Services and Outsourcing Survey" за 2021 рік, більшість організацій активно використовують аутсорсинг для покращення продуктивності та зниження витрат, що відповідає сучасним бізнес-тенденціям [6; 7].

Отже, поєднання аутсорсингу з діджиталізацією дозволяє знизити витрати, покращити управлінські процеси, підвищити якість послуг та забезпечити безпеку даних. Інтеграція цих двох напрямків сприяє розвитку електронного урядування, створюючи нові можливості для вдосконалення взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадянами. Водночас

діджиталізація стимулює розвиток аутсорсингових послуг, що відкриває нові перспективи для компаній, які надають високоякісні та технологічно досконалі рішення для органів влади. Таким чином, поєднання аутсорсингу та диджиталізації надає значні переваги для територіальних громад, включаючи зниження витрат, підвищення ефективності та покращення якості послуг. Подальші дослідження в цій сфері можуть сприяти розробленню інноваційних підходів та стратегій, які ще більше підвищать ефективність управління та задоволеність громадян. Важливо зосередити увагу на інтеграції діджиталізації та аутсорсингу, кібербезпеці в контексті ІТ-послуг, соціально-економічному впливі та нових моделях фінансового управління.

Список використаних джерел:

1. Потриваєва Н., Палієєв А. Аутсорсингові послуги: теоретичні аспекти. *Цифрова економіка і сталий розвиток: новітні тенденції у фінансах, обліку, менеджменті та соціально-поведінкових науках* : збірник матеріалів IV міжнародної науково-практичної конференції (м. Берегове, 26- 27 березня 2024 р.). Берегове–Ужгород : ЗУІ ім. Ференца Ракоці ІІ – ТОВ «РІК-У», 2024. С. 366-369.

2. Potryvaieva, N., & Palieiev, A. (2023). Accounting outsourcing as a modern effective tool of enterprise management. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 27(3), 18–30. https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.18

3. Качан Я. В., Кравченко П. М. Проблеми використання аутсорсингових послуг в Україні та шляхи їх вирішення. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Т. 34 (73), № 1. С. 46-50.

4. European Journal of Social Sciences Studies. (2023). Digital Transformation in Public Services: A Systematic Review. *Sustainability*, 16 (7), 2818. https://doi.org/10.3390/su16072818

5. The IEEE Conference on Business Informatics. (2020). Digital Transformation in Local Government: The Case of Greece. *Proceedings of the IEEE 22nd Conference on Business Informatics (CBI)*, 131-140. URL :

https://conferences.computer.org/cbi/pdfs/CBI2020-6pAYl4A4TMms2tOFJPDyNF/992602a131/992602a131.pdf

6. Deloitte. (2021). Global Shared Services and Outsourcing Survey. URL: https://www2.deloitte.com/global/en/services/consulting/analysis/gx-shared-services-survey.html

7. Deloitte. (2020). 2020 Global Outsourcing Survey. URL : https://www2.deloitte.com/us/en/pages/operations/articles/global-outsourcing-survey.html

Pylypiv N. I.

doctor of economics, professor, academician of the Academy of economic sciences of Ukraine, academician of the Ukrainian oil and gas academy, member of the federation of professional accountants and auditors, head of the Department of entrepreneurship, trade and applied economics Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Kizyma A. M.

master department of entrepreneurship, trade and applied economics Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА СУБ'ЄКТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

THE ESSENCE OF THE STRATEGY OF TERRITORIAL COMMUNITIES ON THE SUBJECT OF MANAGEMENT

На основі вивчення спеціальної наукової літератури було встановлено, що основні теоретичні та методологічні дослідження по стратегії відносяться до підприємства і враховують деталі його функцій. вивчення «стратегій ТГ» носить одиничний характер і може бути використано для формування «стратегій соціально-економічного розвитку ТГ», оскільки вони мають принципові відмінності від функціонування підприємства.

Виходячи із ситуації, пропонується розглянути термін «стратегія ТГ» – це довгостроковий план (програма) розвитку територіальної громади, який

передбачає визначення загального напрямку (курсу, орієнтирів) розвитку територіальної громади та низку послідовних дій для забезпечення потенціалу та інвестиційної привабливості громади в регіоні, відображає узгодженість усіх планів розвитку спільноти та завчасне реагування на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Також важливо використовувати термін «Стратегія соціально-економічного розвитку ТГ», оскільки термін «стратегія ТГ» носить узагальнений характер і не відповідає певним цілям сталого розвитку. Тому «Стратегія соціально-економічного розвитку ТГ» розуміється як довгостроковий план (програма) розвитку місцевих громад шляхом визначення послідовних дій, спрямованих на забезпечення економічного зростання місцевих громад і досягнення цілей сталого розвитку місцевих громад, окремих регіонів і всієї країни в цілому [1; 2].

Слід виділити, що «стратегія соціально-економічного розвитку ТГ» в контексті трансформації підходу до розвитку регіонів України відіграє важливу роль:

- забезпечує сумісність усіх планів розвитку територіальної громади;

- узгоджує всі складові соціально-економічного розвитку територіальної громади та об'єднувати їх в єдине ціле;

- це інструмент планування, впровадження та моніторингу загальних орієнтирів соціально-економічного розвитку територіальної громади;

- це засіб досягнення запланованого результату;

- це засіб вирішення важливих проблем територіальної громади [3].

Сам термін «соціально-економічний розвиток» характеризує ступінь економічного розвитку і взаємозв'язок між вирішенням соціально значущих проблем суспільства і діючими в ньому суб'єктами господарювання. Це визначення також має на увазі трансформаційний процес у взаєминах між господарюючими суб'єктами і різними соціальними групами населення в рамках концепції сталого розвитку [4].

Отже, дослідження сутності «стратегії ТГ» і ролі «стратегії соціально-економічного розвитку ТГ» в контексті трансформації підходу до розвитку регіону нашої країни показує її актуальність серед соціального середовища. Сутність терміна «стратегія ТГ» на сучасному етапі процесу децентралізації має важливе значення в національній економіці, політиці та правовій системі.

Список використаних джерел:

1. Сологуб С. Сутність стратегії соціально-економічного розвитку в контексті зміни підходів до регіонального розвитку в Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий журнал*. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2021. Вип.17. Т.1. С.162–173.

2. Пилипів Н.І. Сологуб С.І. Сутність стратегії соціально-економічного розвитку територіальних громад. Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: регіональні особливості та світові тенденції: Матеріали Ш Всеукраїнської наук.-практ. інренет-конф. (23 жовт. 2019р., Івано-Франківськ) Івано-Франківськ, 2019. С.116-119.

3. Пилипів Н.І., П’ятничук І.Д., Сологуб С.І. Роль стратегії соціальноекономічного розвитку ТГ в контексті зміни підходів до регіонального розвитку в Україні. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 червня 2021 р., Миколаїв. Миколаїв: МНАУ, 2021. С. 53-55.

4. Pylypiv N.I., Piatnychuk I.D., Maksymiv Yu.V. Ensuring sustainable development of the enterprise by modern tools of strategic management: the concept of business administration. Teoriia i praktyka stratehichnoho upravlinnia rozvytkom haluzevykh i rehionalnykh suspilnykh system: materialy VI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii: Proc. of the Intern. Conf., Ivano-Frankivsk, Ukraine, October, 2017, IFNTUOG, Ivano-Frankivsk, 2017. P. 376-379.

Pylypiv N. I.

doctor of economics, professor, academician of the Academy of economic sciences of Ukraine, academician of the Ukrainian oil and gas academy, member of the federation of professional accountants and auditors, head of the Department of entrepreneurship, trade and applied economics Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Mahmet O. V.

applicant of the second (master's) level of higher education in the specialty 076 «Entrepreneurship and Trade» Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

УПРАВЛІННЯ БРЕНДОМ: КЛЮЧ ДО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ

STRATEGIC BRAND MANAGEMENT: THE KEY TO COMPETITIVENESS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMPANYСТРАТЕГІЧНЕ

У сучасному діловому середовищі стратегічне управління брендом є одним із найбільш важливих інструментів, що визначають успіх компанії. Воно не лише сприяє досягненню конкурентних переваг, а й забезпечує стабільний розвиток організації, дозволяючи їй адаптуватися до змін на ринку та реагувати на нові виклики. Бренд — це не лише ім’я чи логотип компанії, а емоційний зв’язок між організацією та її споживачами. Цей зв’язок є важливою складовою лояльності до бренду, яка в свою чергу є основою довгострокового успіху компанії.

Стратегічне управління брендом включає ряд критичних етапів і заходів, спрямованих на створення та підтримку бренду в умовах сучасного ринку. Окрім створення емоційного зв’язку з споживачами, воно охоплює детальне визначення цільової аудиторії, розробку стратегії позиціонування бренду на ринку, створення унікальних цінних пропозицій, розбудову репутації бренду та активну взаємодію з кінцевими споживачами. Всі ці фактори взаємодіють і дозволяють сформувати цілісне уявлення про компанію серед її аудиторії [1].

Одним з ключових завдань стратегічного управління брендом є створення і підтримка довіри споживачів. Успішне управління брендом дозволяє компанії не лише підвищити пізнаваність своїх товарів і послуг на ринку, а й забезпечити лояльність клієнтів. Лояльність, в свою чергу, призводить до стабільного доходу, підвищення частки ринку і зміцнення конкурентних позицій компанії [2]. Компанії, що успішно застосовують стратегію управління брендом, здатні створювати свої неповторні цінні пропозиції, які відрізняють їх від конкурентів і забезпечують постійну потребу у їхніх продуктах чи послугах.

Сучасний ринок потребує від компаній високої адаптивності до змін, що відбуваються як у технологічній, так і в соціальній сфері. Стратегічне управління брендом не може існувати без врахування швидких змін в умовах цифровізації та глобалізації. Впровадження новітніх технологій, таких як аналітика великих даних, штучний інтелект, соціальні медіа та цифрові комунікації, дозволяє компаніям гнучко реагувати на зміни в поведінці споживачів, адаптувати свої стратегії та впроваджувати нові ідеї. Такі підходи до управління брендом сприяють поглибленому розумінню потреб цільової аудиторії та допомагають формувати персоналізовані маркетингові кампанії, що викликають позитивну реакцію у споживачів [3].

Окрім цього, стратегічне управління брендом також передбачає інтеграцію соціальної відповідальності та принципів сталого розвитку в корпоративну стратегію. Сучасні споживачі все частіше звертають увагу не лише на якість продукції, а й на те, як компанія ставиться до питань екології, соціальних проблем, корпоративної етики та відповідальності. Це також значно впливає на репутацію бренду та лояльність споживачів. Компанії, що активно підтримують ініціативи з охорони довкілля, відповідального використання ресурсів та справедливої торгівлі, створюють позитивний імідж та залучають нових клієнтів, які поділяють їхні цінності.

Успішне стратегічне управління брендом стає потужним інструментом у забезпеченні конкурентних переваг. Бренди, які інвестують у довгострокову розбудову цінностей бренду та його іміджу, здобувають стійкі позиції на ринку.

Такий підхід не лише покращує фінансові результати компанії, а й стимулює розвиток культури бренду, що дозволяє зміцнити зв'язок з клієнтами. Споживачі починають асоціювати бренд з позитивними емоціями, що в свою чергу сприяє збільшенню повторних покупок і залученню нових покупців через позитивні відгуки та рекомендації.

Однак стратегічне управління брендом також має свої виклики. Створення та підтримка бренду потребує значних інвестицій не лише в матеріальні ресурси, але й у час, зусилля та знання. Крім того, помилки в управлінні брендом можуть призвести до серйозних наслідків. Втрата довіри клієнтів, зниження рівня продажів, виникнення репутаційних ризиків — все це може значно вплинути на імідж компанії, а виправити ці помилки в короткостроковій перспективі дуже складно.

Сьогоднішні компанії повинні брати до уваги етичні аспекти управління брендом, такі як прозорість у комунікації, відповідальність перед споживачами, а також сталий розвиток і екологічну свідомість. Ігнорування цих принципів може призвести до відчуження споживачів та проблем у довгостроковій перспективі. Важливо, щоб бренд був не лише успішним, а й соціально відповідальним, адже це забезпечить йому лояльність споживачів у часи економічної нестабільності та соціальних змін.

Таким чином, стратегічне управління брендом є надзвичайно важливим елементом для будь-якої компанії, яка хоче досягти стабільного розвитку та успіху в довгостроковій перспективі. Це комплексний процес, який охоплює інновації, довіру споживачів, підтримку сталого розвитку та адаптацію до змін на ринку. Тільки при забезпеченні балансу між цими аспектами можна створити сильний, конкурентоспроможний бренд, який забезпечить стабільний розвиток компанії на глобальному ринку та підтримуватиме її успіх протягом багатьох років.

Список використаних джерел:

1. Івашова Н.В. Формування бренд-орієнтованої системи управління промисловим підприємством. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012, № 4. С. 280-288.

2. Борщ В.І., Кліменко В. Управління брендом сучасної організації як чинник її конкурентоспроможності. Економіка. Фінанси. Право. №4/1, 2020. С. 10-13.

3. Парфенчук І.О. Бренд-орієнтоване управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання національної економіки. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 11. 2016. С. 182-185.

Pylypiv N. I.

doctor of economics, professor, academician of the Academy of economic sciences of Ukraine, academician of the Ukrainian oil and gas academy, member of the federation of professional accountants and auditors, head of the Department of entrepreneurship, trade and applied economics Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Sologub S. I.

doctor of economics, assistant of the department of entrepreneurship, trade, and applied economics,Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНКИ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

IMPLEMENTATION OF A BALANCED SCORECARD FOR EVALUATING THE DEVELOPMENT STRATEGIES OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Стратегічне планування є одним із ключових інструментів забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Сучасні громади стикаються з численними викликами, такими як фінансові обмеження, соціальні трансформації, урбанізація, демографічні зміни та екологічні проблеми. Для ефективного реагування на ці виклики громади потребують впровадження інноваційних підходів до оцінки та моніторингу стратегій

розвитку, які забезпечать не лише досягнення поставлених цілей, але й врахування інтересів усіх зацікавлених сторін.

Одним із таких інструментів є збалансована система показників (Balanced Scorecard, BSC), що дозволяє структурувати процес управління, інтегруючи фінансові та нефінансові аспекти. Такий інструмент досліджували в своїх публікаціях вчені Бондаренко А.В. [1], Малярець Л.М. ,Штереверя А.В [2], Пестовська З.С., Гриценко Є.Г. [3], Пилипів Н.І., П'ятничук І.Д., Галаченко О.О., Максимів Ю.М., Попадинець Н.М. [4] та ін.

Система BSC (Balanced Scorecard), розроблена для корпоративного сектора, однак, автори успішно адаптували їїдо умов функціонування територіальних громад (ТГ), з метою забезпечення комплексної оцінки реалізації їх стратегій соціально-економічного розвитку, орієнтованих на довгострокову стійкість.

Важливо розрізняти структуру на рівні компаній та на рівні територіальних громад (ТГ), оскільки між ними існують суттєві відмінності в організаційних та економічних аспектах функціонування.

Слід зазначити, що в системі BSC підприємств зазвичай виділяють чотири ключові блоки: внутрішні процеси, фінанси, навчання та розвиток (персонал) і клієнти. Однак проведені дослідження свідчать, що структура BSC на рівні ТГ має іншу структуру, яка обумовлена суттєвими відмінностями в організаційних та економічних аспектах їх функціонування як економічних суб'єктів, що охоплюють такі аспекти, як мета діяльності, організаційна структура, джерела фінансування, розподіл відповідальності. Це пояснюється тим, що центральне місце в стратегії соціально-економічного розвитку громади займає людина, яка виконує дві ключові ролі: як член громади – споживач послуг (аналогічно до ролі клієнта в соціальній відповідальності бізнесу) і як представник громади – постачальник послуг (аналогічно до ролі працівника в соціальній відповідальності бізнесу).

У контексті реалізації програм соціальної відповідальності для ТГ було запропоновано адаптовану структуру BSC, яка сприяє підвищенню

аналітичності інформації, необхідної для прийняття рішень керівниками. Вона включає такі блоки: фінансування, постачальники послуг, споживачі послуг, навколишнє середовище та співробітництво. Такий підхід дозволяє більш ефективно враховувати унікальні особливості функціонування ТГ і сприяє досягненню стратегічних цілей.

Впровадження BSC дозволяє забезпечити не тільки прозорий моніторинг, але й сприяти інтеграції ТГ в ширший контекст сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко А.В.. Побудова оцінки ефективності підприємства на основі системи збалансованих показників. Бізнес. 2006. № 11. С. 45-58.

2. Малярец Л.М., Штереверя А.В.. Збалансована система показників в оцінці діяльності підприємств: наукове видання. Харків: Видавництво ХНЕУ, 2008. 188 с.

3. Пестовська З.С.,. Гриценко Є.Г. Формування фінансової стратегії підприємства на основі модифікації збалансованої системи показників. Академічний огляд. 2017. № 2 (47). С. 21-31.

4. Пилипів Н., П'ятничук І., Галаченко О., Максимів Ю., Попадинець Н. Збалансована система показників для впровадження соціальної відповідальності об'єднаних територіальних громад. Проблеми і перспективи менеджменту. 2020. Т. 18 (2). С. 128-139.

Shulzhyk Yu.

candidate of Technical Sciences, director Mykhailo Hrushevsky Precarpathian Institute of the Private Joint Stock Company «Higher education institution «The Interregional Academy of Personnel Management», Ukraine

Danylyuk M.

postgraduate Student of the Private Joint Stock Company «Higher education institution «The Interregional Academy of Personnel Management», Ukraine

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ НА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

DIGITAL TOOLS OF INFLUENCE ON THE INFORMATION PROVISION OF THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Сучасний розвиток територіальних громад нерозривно пов'язаний із цифровізацією процесів управління, комунікацій та надання послуг. Ефективне використання цифрових інструментів дозволяє забезпечити прозорість, оперативність і доступність інформації, що є ключовими факторами для сталого розвитку громади.

На Рис. 1 представлена схема ролі інформаційного забезпечення у розвитку територіальних громад.

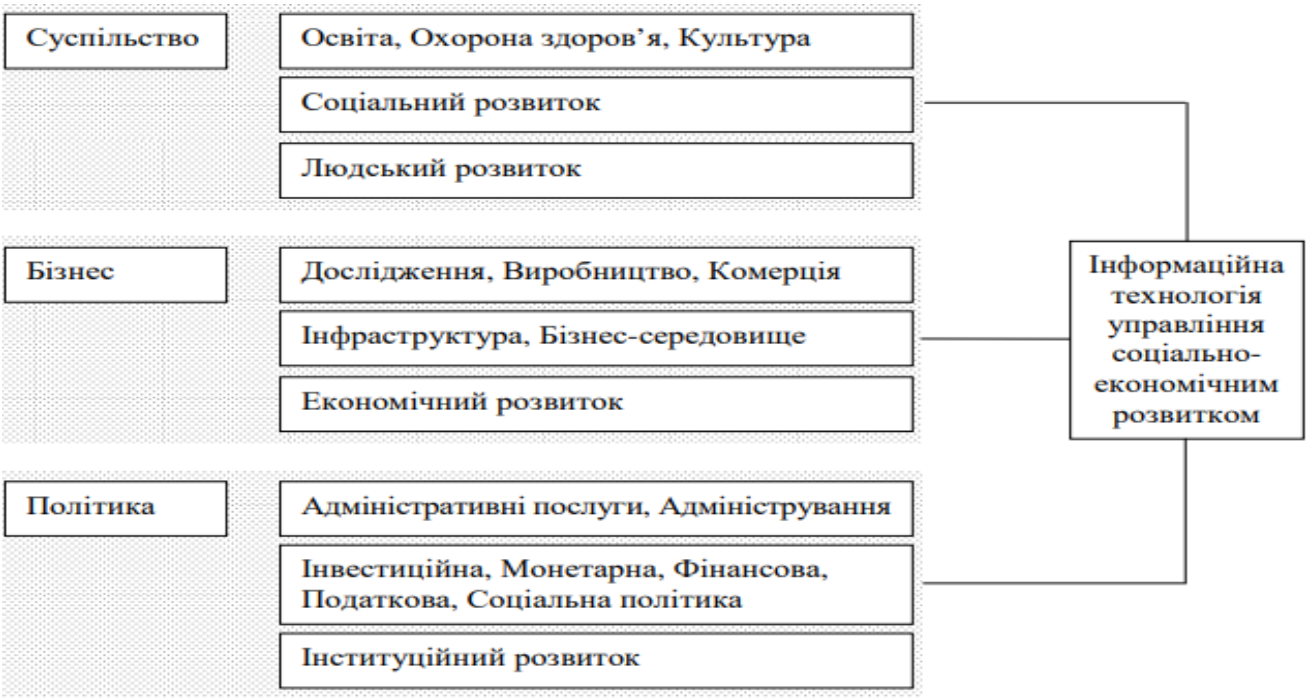

Рисунок 1 - Роль інформаційного забезпечення у розвитку територіальних громад

*Джерело: розробка на основі [1; 2]

Важливою є роль інформаційного забезпечення у розвитку територіальних громад. Інформаційне забезпечення — це основа для прийняття ефективних управлінських рішень, планування розвитку громади, залучення інвесторів та активного громадянського участі. Завдяки доступу до актуальної та достовірної інформації громади можуть:

- Розробляти стратегії розвитку, що враховують реальні потреби населення;
- Залучати грантові кошти та інвестиції;
- Інформувати населення про заходи, ініціативи та можливості.

Для інформаційного забезпечення громад доцільним є використання таких цифрових інструментів:

1. Геоінформаційні системи (ГІС), які застосовуються для картування території, моніторингу земельних ресурсів, планування інфраструктури та аналізу демографічних даних. Наприклад: ArcGIS, QGIS, Google Earth.

2. Платформи електронного врядування, які допомагають забезпечити прозорість роботи органів місцевого самоврядування, спрощують доступ до адміністративних послуг. Популярні інструменти: "Дія", електронні петиції, платформи для бюджетування участі.

3. Цифрові системи управління громадами, тобто автоматизовані системи, які можуть ефективно управляти фінансами, інфраструктурою та соціальними об’єктами громади. Наприклад: Smart City, платформи Open Data.

4. Соціальні мережі та мобільні додатки, що виступають інструментами для комунікації з громадянами, оперативного інформування про події, зв'язку зворотного зв'язку. Нариклад: Facebook, Telegram, мобільні додатки громади.

5. Цифрові системи моніторингу та аналітики, тобто системи аналізу соціально-економічних показників, екологічного стану, мобільності населення. Нариклад: інструменти: Power BI, Tableau, аналітика Big Data.

Переваги впровадження цифрових інструментів [1]:

- Прозорість, що передбачає мінімізацію корупційних ризиків через доступ до відкритих даних.
- Оперативність на основі швидкого реагування на виклики шляхом доступу до актуальної інформації.
- Інклюзивність, що надає можливість залучення широкого кола громадян до процесу прийняття рішень.

- Економічність, оскільки в результаті отримуємо зниження витрат на адміністрування за рахунок автоматизації процесів.

Виклики впровадження цифрових технологій:

- Недостатні обсяги фінансування на закупівлю та обслуговування сучасних систем.
- Відсутність належної цифрової грамотності серед частини населення.
- Слабка технічної інфраструктури в деяких громадах.
- Неможливість забезпечення кібербезпеки даних.

Рекомендації для покращення інформаційного забезпечення:

1. Необхідність навчання кадрів шляхом організації тренінгів для посадових осіб та громадян з використанням цифрових інструментів.

2. Інвестиції в інфраструктуру з метою розвитку високошвидкісного Інтернету та закупівлі сучасного обладнання.

3. Партнерство на основі залучення міжнародних організацій для фінансування цифрових ініціатив.

4. Інформаційна кампанія з метою популяризації цифрових сервісів серед громадян через ЗМІ та соцмережі.

Враховуючи наукові позиції [2], підтримуємо їх аргументації, що «сучасний рівень використання інформаційних технологій в електронному урядуванні переважно відповідає інтерактивному та транзакційному етапам. Останній дозволяє отримувати послуги в електронному вигляді (відомості з державних реєстрів, реєстрів відкритих даних, земельного кадастру). Таким чином, важливим є прискорений перехід до трансформаційного етапу розвитку при якому відбудеться інтеграція усіх адміністративних послуг в межах єдиного інформаційного середовища, а також отримання необхідної аналітичної інформації про соціальний та економічний розвиток регіонів. Найвищим рівнем буде формування системи електронного урядування та можливість прямого управління державою».

Отже, цифрові інструменти є потужним засобом для покращення інформаційного забезпечення та розвитку територіальних громад. Їх

впровадження сприяє формуванню прозорого, ефективного та інклюзивного управління, що відповідає викликам сучасності. Головне завдання — забезпечити доступність цифрових технологій для кожного жителя громади, створюючи умови для гармонійного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Проекти цифрової трансформації. Цифрова держава: веб-сайт. URL: https://plan2.diia.gov.ua/projectsc

2. Булуй О.Г., Якобчук В.П., Плотнікова М.Ф., В.Г. Булуй Інноваційно-інформаційні технології управління соціально-економічним розвитком територіальних громад. Державне управління: удосконалення та розвиток. №3. 2021

Shulzhyk Yu. O.

candidate of technical sciences, director Mykhailo Hrushevsky Precarpathian Institute of the Private Joint Stock Company «Higher education institution «The Interregional Academy of Personnel Management», Ukraine

Oslikovskii V. V.

postgraduate student of the Private Joint Stock Company «Higher education institution «The Interregional Academy of Personnel Management», Ukraine

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

INFORMATION PROVISION OF TERRITORIAL COMMUNITIES AS A STRATEGIC RESOURCE FOR EFFECTIVE MANAGEMENT

Цифрова трансформація є однією з ключових тенденцій розвитку сучасного суспільства, яка не оминає і територіальні громади. У сучасному світі зміни інформації та нові виклики для сталого розвитку цифрових інструментів залишаються незамінним засобом для забезпечення прозорості, ефективності управління та залучення громадян до прийняття рішень.

В умовах децентралізації та посилення автономії місцевого самоврядування інформаційне забезпечення перетворюється на стратегічний

ресурс для планування, реалізації та оцінки управлінських заходів. Цифрові рішення дозволяють не лише покращити якість цих процесів, але й створюють нові можливості для інноваційного розвитку громади. Практика показує, що з кожним роком все більше зростає значення інформаційного забезпечення територіальних громад, а особливо, в сучасних умовах. Інформація сьогодні виступає ключовим активом, який впливає на всі аспекти управління територіальними громадами, включаючи:

- Прийняття рішення, оскільки найактуальніша та актуальна інформація дозволяє розробляти стратегії, які відповідають реальним викликам і потребам громади.
- Управління ресурсами, оскільки дані про земельні ресурси, інфраструктуру та демографічний склад є основою для ефективного управління громадськими активами.
- Комунікацію, оскільки прозоре інформування громадян про рішення, програми та результати діяльності сприяють зміцненню довіри до органів місцевого самоврядування.
- Залучення фінансування, оскільки інформація про соціально-економічний потенціал громади є важливим чинником залучення інвестицій, грантових коштів та партнерських програм.

Найбільш розповсюдженими є такі категорії цифрових інструментів:

- Геоінформаційні системи (ГІС), які є потужним інструментом для картографування та аналізу території, що дозволяє вирішувати широкий спектр завдань:

- Планування використання земель і зонування.
- Визначення оптимальних маршрутів для транспорту.
- Моніторинг екологічного стану території. Приклад: *ArcGIS* або *QGIS* використовують для візуалізації даних, таких як земельні ділянки, мережі водопостачання чи освітлення.

- Платформи електронного врядування, тобто цифрові сервіси для автоматизації адміністративних процесів, а саме:

- Реєстрації місця проживання.
- Подачі заявок на адміністративні послуги онлайн.
- Взаємодії громадян із владою через петицію або звернення. Приклад: платформа *«Дія»* інтегрує безліч адміністративних сервісів в одній додатку.

- Платформи громадського бюджету, які дозволяють громадянам голосувати за проекти, які вони вважають пріоритетними для громади, таким чином сприяючи:

- Посиленню прозорості у використанні бюджетних коштів.
- Активному залученню громадян до розподілу ресурсів. Приклад: *E-DEM* для реалізації бюджету участі.

- Соціальні мережі та мобільні додатки як джерело поширення інформації, залишаються простором для зворотного зв'язку, обговорення рішень та вибору ідей. Наприклад:

- Facebook-групи громади сприяють публічному обговоренню актуальних питань.
- Мобільні добавки для моніторингу проблем (наприклад, повідомлення про пошкодження доріг або проблеми зі зміщенням).

- Системи для відкритих даних та аналітики
Ці платформи дозволяють аналізувати великі обсяги даних, які стосуються бюджету, демографії, економіки тощо.

- Open Data дозволяє створити прозорість в управлінні.
- Аналітичні платформи, такі як *Tableau* або *Power BI* , допомагають візуалізувати дані та виявляти тренди.

Перевагами цифрових інструментів для територіальних громад є:

1. Прозорість управління. Відкриті дані та електронні сервіси сприяють мінімізації корупційних ризиків і забезпечують контроль над діяльністю місцевих органів влади.

2. Підвищення рівня комунікації. Цифрові канали комунікації (веб-сайти, соцмережі) забезпечують швидкий доступ до інформації для громадян.

3. Економія ресурсів. Автоматизація процесів знижує витрати на адміністрування, що дозволяє ефективніше використовувати бюджет громади.

4. Розвиток соціального капіталу. Цифрові інструменти сприяють активному залученню громадян до вирішення важливих питань.

У впровадженні цифрових технологій є певні виклики:

1. Недостатність інфраструктури, що полягає у відсутності доступу до швидкого Інтернету у віддалених громадах залишається проблемою.

2. Дефіцит цифрової грамотності, що полягає у низькому рівні навичок роботи з цифровими технологіями серед населення і навіть деяких посадових осіб.

3. Загрози кібербезпеки, тобто зростання кількості кібератак вимагає посилення захисту інформаційних систем.

4. Недофінансування, тобто багато громад стикаються з нестачею коштів для впровадження сучасних цифрових рішень.

Вважаємо, що для посилення цифрової трансформації необхідним є наступне:

- Навчання та підвищення обізнаності на основі організації освітніх заходів для населення і державних службовців.
- Залучення міжнародної допомоги шляхом співпраці з міжнародними донорами, які можуть надати технічну або фінансову підтримку.
- Розвиток локальних ініціатив на основі створення спільних цифрових амбасадорів, які дозволяють впроваджувати інновації.
- Інвестиції в інфраструктуру з метою розбудови мережі інтернет-доступу та закупівлі обладнання.
- Підтримка державою на основі запровадження національних програм цифровізації територіальних громад.

Отже, цифрові інструменти — це ключ до сталого розвитку територіальних громад. Вони зможуть громадам краще використовувати свої ресурси, залучити громадян до активної участі в управлінні, а також

забезпечити прозорість і довіру до місцевої влади. Для досягнення максимальної ефективності важливо поєднувати технічні рішення з людським капіталом, освітою та підтримкою на державному рівні.

Список використаних джерел:

1. Ліпінська А. В. Інформаційно-комунікаційні технології в організації інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 10. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/8.pdf

2. Цифровізація публічних послуг. URL : https://backend.hromada.gov.ua/storage/uploads/images/page/template_digitalStrateg

Stamat V. M.

PhD (economics), associate professor, associate professor of the department of management and marketing Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

МАРКЕТИНГОВА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ОРІЄНТИР ЇХ ВІДНОВЛЕНЯ

MARKETING POLICY FOR THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES AS A STRATEGIC GUIDELINES FOR THEIR RECONSTRUCTION

Умови глобалізації ринкової економіки та збільшення зв’язків між країнами спонукають держави до акцентування уваги на свої регіони з метою збільшення своєї частки у конкурентній боротьбі за туристів, ринки збуту товарів, інвестиції та людський потенціал. Тому серед більшості розвинених країн світу маркетинг територій стає все актуальнішим. Наразі він є також актуальним для розвитку громад, оскільки дозволяє сформувати їх стратегічні орієнтири, залучити ресурси, підвищити якість життя мешканців громади. У концептуальному аспекті це стосується використання принципів, інструментів територіального маркетингу. Дефініція «територіальний маркетинг» являє собою поєднання двох різних понять, що є незалежними один від одного:

територія та маркетинг. Поєднавши ці терміни отримуємо «маркетинг території», який являє собою вид діяльності, що систематизує за допомогою загальних підходів маркетингу заходи по ефективному використання наявних ресурсів даної території [1,2]. На нашу думку, маркетинг території – це реакція на потребу добробуту місцевого населення та захисний механізм від відпливу людського капіталу заради подальшого існування громади.

Як різновид територіального маркетингу є маркетинг громад – сукупність дій громади, що спрямовані на пошук та виявлення власних інтересів для задоволення потреб і соціально-економічного розвитку громади. Наразі в Україні він не набув великого поширення та перебуває у стані формування [1,2].

На основі літературних джерел, можемо виділити підходи до визначення «маркетингу територій», зокрема комунікаційний, стратегічний та системний підходи. Комунікаційний підхід передбачає розгляд маркетингу територій як комплексу дій щодо формування іміджу території та комунікаційних зусиль, які спрямовані на просування територіального продукту. Стратегічний підхід являє собою стратегію розвитку території на маркетингових засадах, задовольняючи потреби та бажання її мешканців та користувачів територіального продукту. У свою чергу, системний підхід маркетингу територій означає сукупність дій всіх представників різноманітних сфер діяльності громади, від екологічної до економічної, щодо її сталого розвитку.

Одним з головних завдань маркетингу для конкретної території є створення іміджу для того, щоб мати певну ідентифікацію серед інших територій у свідомості пріоритетних груп населення, а також підвищення рівня конкурентоздатності серед інших територій [3,4,5]. Ми виділяємо імідж території, яка є ідентичністю громади серед інших, виявлення її основних рис, що стануть прямими асоціаціями з громадою [4].

Територіальний маркетинг, у першу чергу, бере за основу і спирається на постійних суб’єктів маркетингу, тобто – постійне населення. Але не менш

важливою складовою є і тимчасові суб'єкти. Такими суб'єктами є інвестори, туристи та інші відвідувачі та гості території.

Невід'ємною частиною маркетингу громади є використання інструментів для задоволення потреб її суб'єктів. До них можемо віднести: територіальний продукт, ціну територіального продукту, просторову локалізацію продукту, брендинг та просування територіального продукту.

Залежно від виду та спеціалізації території будуть використовуватись різні підходи до їх просування. До прикладу можна віднести просування іміджу міста та села. Це два абсолютно різних види населених пунктів, що потребують різних прийомів.

Отже, маркетингова політика розвитку громади дозволяє сформувати стратегічні орієнтири її розвитку з огляду на забезпечення потреб даної громади, дати оцінку ресурсів, що знаходяться на території, умов життя та діяльності, якості територіального управління, оцінку вартості проживання та здійснення основних видів діяльності на цій території, провести просторово-територіальну оцінку розташування регіону та просування громади, а також створювати привабливий вигляд можливостей території, умов життєдіяльності її мешканців.

Список використаних джерел:

1. Стамат В.М., Матвієнко С.В. Стан та перспективи розвитку територіального маркетингу. *Управління розвитком соціально-економічних систем*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 21-22 березня 2024 р.). Харків : Державний біотехнологічний університет. 2024. С.535-537ю URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18573

2. Стамат В.М., Папіровська В.І. Особливості розвитку територіального маркетингу. *Трансформація менеджменту в умовах глобальної макроекономічної нестабільності*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 20-22 березня 2024 року). Миколаїв:

Миколаївський національний аграрний університет. 2024. С.50-52. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17344

3. Олексюк Г. В., Попадинець Н. М., Самотій Н. С. Управління територіальними громадами на засадах територіального маркетингу: теоретико-методологічні аспекти. *Регіональна економіка*. 2021. №3(101). С. 15-27. DOI: https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-2.

4. Стамат В.М., Смирнова А.А. Управління іміджем міста як складовою муніципального маркетингу. *Modern Economics*. 2020. №23. С.194-203. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V23(2020)-31.

5. Хірівський Р.П., Гаврилюк І.І., Брух О.О. Вплив іміджевого маркетингу на пізнаваність бренду територіальних громад. *Економіка і суспільство*. 2024. Випуск 66. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-111

СЕКЦІЯ 7
МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ТА ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ В ГРОМАДАХ.

Liskov Oleksandr Serhiiovych

postgraduate student in the specialty 281 public administration and management Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

МОЛОДЬ ЯК ДРАЙВЕР ЗМІН У ГРОМАДАХ: ВІД СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ ДО УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ
YOUTH AS A DRIVER OF CHANGE IN COMMUNITIES: FROM SOCIAL INITIATIVES TO MANAGERIAL DECISIONS

Молодь завжди відігравала важливу роль у суспільному розвитку, будучи джерелом інновацій, енергії та нових ідей. В умовах децентралізації в Україні молодь отримала більше можливостей впливати на життя місцевих громад, виступаючи не лише ініціатором соціальних проектів, а й активним учасником процесів прийняття управлінських рішень.

Одним із ключових аспектів ролі молоді є її участь у соціальних ініціативах. Волонтерські програми, благодійні акції та екологічні заходи стали популярними формами самовираження серед молодих людей. Такі проекти не лише покращують якість життя в громадах, але й сприяють розвитку громадянського суспільства. Наприклад, ініціативи зі збору коштів для потреб місцевих шкіл чи лікарень об'єднують молодь навколо вирішення нагальних соціальних проблем. Це формує почуття відповідальності та згуртованості, що є основою сталого розвитку громади [1].

Не менш важливим є залучення молоді до процесу прийняття управлінських рішень. У цьому контексті ключову роль відіграють молодіжні ради при місцевих органах влади. Вони виступають платформою для комунікації між молоддю та представниками влади, забезпечуючи можливість висловлювати пропозиції та впливати на формування місцевої політики. Наприклад, у багатьох громадах України молодіжні ради ініціювали впровадження програм стажувань для молоді в органах місцевого

самоврядування, що допомагає не лише формувати управлінські навички, а й долати бар'єри між владою та громадою [2; 3].

Цифровізація стала ще одним важливим чинником для залучення молоді до змін у громадах. Соціальні мережі, онлайн-платформи та мобільні додатки відкрили нові можливості для поширення ідей та залучення ширшого кола людей до участі в місцевих ініціативах. Наприклад, за допомогою платформ електронних петицій молодь може ініціювати зміни в інфраструктурі або звертатися до органів влади з актуальними питаннями. Такий підхід забезпечує прозорість і підзвітність у прийнятті рішень [4].

Іншим важливим аспектом є розвиток підприємницьких навичок серед молоді. Молодіжні бізнес-клуби та тренінгові програми сприяють формуванню економічної активності, створенню нових робочих місць і залученню інвестицій у громади. Успішні приклади стартапів, започаткованих молодими підприємцями, демонструють, як ініціативи молоді можуть стати основою економічного розвитку регіону [5].

Однак існують і виклики. Багато громад стикаються з проблемою відтоку молоді до великих міст або за кордон, що знижує їхній потенціал розвитку. Для вирішення цієї проблеми важливо створювати умови, що стимулюватимуть молодь залишатися в громадах. Це можуть бути програми фінансової підтримки молодіжних ініціатив, забезпечення доступу до якісної освіти та медицини, а також розвиток інфраструктури [6].

Таким чином, молодь виступає важливим чинником змін у громадах. Від соціальних ініціатив до активної участі в управлінських процесах – потенціал молоді є основою сталого розвитку місцевих громад. Успіх таких зусиль залежить від тісної співпраці молоді, влади та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про волонтерську діяльність".
2. Постанова Кабінету Міністрів України № 74 від 1 лютого 2020 р. "Про молодіжні ради".

3. Дослідження Ради Європи "Youth participation in governance processes".

4. Офіційний портал електронних петицій України.

5. Програма розвитку молодіжного підприємництва в Україні, USAID.

6. Аналітичний звіт "Міграція молоді з сільських громад" Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України.

Didniak A. V.

student of higher education, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ЗМІЦНЕННЯ ОСНОВ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ У СПІВПРАЦІ З МОЛОДДЮ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

STRENGTHENING THE FOUNDATIONS OF UKRAINE'S STATE STRATEGY IN COOPERATION WITH YOUTH BASED ON INTERNATIONAL RECOMMENDATIONS

Організація Об'єднаних Націй (ООН) за своєю суттю має унікальну об'єднуючу роль, вона є партнером та посередником у багатьох питаннях у світі, зокрема, у неї є мандат служіння народам усього світу. У зв'язку зі своєю унікальністю та об'єднуючою роллю ООН наділена можливостями виступити джерелом захисту та підтримки молоді, як платформа, за допомогою якої можна задовольнити потреби молодих людей, озвучити їх думки та активізувати їхню участь у житті суспільства.

У сфері сталого розвитку на період до 2030 року розвиток молоді та її участь у житті суспільства є наскрізними темами [1]. Міжнародні нормативні рамкові документи визнають важливість та позитивну роль молоді у стійкому розвитку та запобіганню кризам і просування справи світу (резолюції № 2250 (2015) та № 2419 (2018) Ради Безпеки ООН).

Молодіжна стратегія задає ООН спрямування на активізацію роботи з молоддю та в інтересах молоді по трьох основних компонентах її діяльності: мир та безпека - права людини - сталий розвиток. Її покликання - сприяти

значному зміцненню потенціалу ООН у сфері налагодження взаємодії з молоддю. Її мета – забезпечити роботу ООН у справах з молоддю на скоординованій, узгодженій та комплексній основі.

ООН визнає - у молодих людей є свої права, тому вона у своїй молодіжній політиці підтримує концепцію різноманіття у всіх його формах, щоб досягти всебічної залученості та забезпечити розширення прав та можливостей молодих людей та їх розвиток. Така стратегія повинна використовувати підхід, який буде ґрунтуватися на правах людини; принципових змін до гендерних питань; чуйному ставленні до людей з урахуванням усіх факторів.

Суспільство повинне прагнути побудувати світ, в якому права молоді будуть дотримані [2], в якому для них буде можливість розкрити весь свій потенціал. Розвиток стратегії покликане посилити вплив на нарощування зусиль, які докладаються на глобальному, державному та місцевому рівнях щодо задоволення потреб молоді, зміцнення потенціалу та розширення прав молоді у всьому її різноманітті.

Розширення прав та можливостей молоді та забезпечення її розвитку та участі в житті суспільства є як цілями, так і засобами побудови кращого у кожній країні світу. Жоден уряд країн світу самостійно не може виконати такі завдання [3]. Потрібно налагоджувати партнерські відносини з молодими людьми. Молодь треба не лише чути, а й зрозуміти, не лише залучати до роботи, а й наділяти реальними повноваженнями, не лише підтримувати, але й надати можливість очолювати глобальні зусилля та процеси.

Молоді люди мають бути повноправними партнерами не тільки в урядах свої країн, але і в міжнародних організаціях, включаючи і ООН. Вони будуть спрямовані на побудову кращого світу для всіх [4], оскільки будуть партнерами у цій роботі.

Уряди країн світу, так і міжнародні організації повинні мати молодіжну стратегію та використовувати її у світі знань та інновацій для молоді. Вони повинні бути прикладом лідерства, каталізатором інвестицій та рішень,

об'єднувати всі зусилля для прийняття зобов'язань та ретельно продуманих заходів.

Отже, Кожна держава, у тому числі і Україна, повинна мати загальносистемні заходи та програми (молодіжну стратегію), які будуть сприяти підвищенню спільних можливостей щодо виконання завдань по ключовим пріоритетним напрямам взаємодії з молоддю. Потрібно постійно, не зважаючи на мінливі умови розвитку суспільства, зміцнювати свій потенціал у сфері задоволення нових потреб та ведення більш ефективної роботи з молоддю, та в інтересах молоді, відповідно до поточних реформ.

Список використаних джерел:

1. Іваненко В. С. Національно-патріотичне виховання молоді як складова побудови незалежної держави // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр.наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 17 травн. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС 2023. С. 239-242. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/14176.

2. Курепін В. М., Іваненко В. С. Форми участі народовладдя на місцях під час воєнного стану // Правові засади організації та здійснення публічної влади : матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 31 березня 2023 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 291-293. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13727.

3. Орешко К. Ф. Тимчасова управлінська модель міської влади Миколаєва під час війни: наслідки та виклики. Правові засади організації та здійснення публічної влади : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої світлій пам’яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова

(м. Хмельницький, 17 травня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 189-192.

4. Kurepin V. Spiritual development of youth through the world of science and culture. Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку : матеріали VI міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ломжа-Малин, 21 березня 2024 р.). Ч. 2. Ломжа : MANS в Ломжі, 2024. С. 101-111. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17481

Koropenko Mykhaylo Oleksandrovych

graduate of the Faculty of Management, Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

Scientific supervisor: Livandovska O. A., assistant of the department of public management and administration and international economics Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЯКОСТІ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ЗА УЧАСТЮ МОЛОДІ. TOOLS FOR ECONOMIC PLANNING OF PUBLIC SERVICES QUALITY WITH YOUTH PAPARTICIPATI

Молодіжна політика є головним фактором розвитку територіальних громад, адже залучення молоді до процесів економічного планування публічних послуг сприяє створенню інклюзивних, ефективних і стійких рішень. Активна участь молоді в цих процесах допомагає не лише визначати пріоритети розвитку, але й забезпечує прозорість та підзвітність рішень місцевої влади. Окрім того, залучення молоді сприяє посиленню соціальної відповідальності та розвитку громадської активності [1].

Основними інструментами економічного планування є інклюзивні платформи для збору зворотного зв'язку від молоді, організація молодіжних рад та участь у волонтерських ініціативах. Врахування молодіжної перспективи дозволяє виявляти нові потреби громади, які можуть бути неочевидними для традиційних органів влади. Ці платформи дають змогу молоді активно впливати

на формування місцевих бюджетів, визначення пріоритетів у розвитку інфраструктури та соціальних послуг. Також, вони сприяють пошуку нових рішень, що враховують інтереси різних груп населення, зокрема, молоді.

Одним із головних інструментів є онлайн-опитування, яке дозволяє оперативно збирати дані про думки та потреби молоді. Зокрема, через цифрові платформи можна здійснювати голосування за пріоритетні проекти, що підвищує рівень участі громадян у процесах управління. Такі інструменти сприяють покращенню прозорості процесу прийняття рішень. Молодіжні ради, у свою чергу, є певними механізмами для формування рекомендацій щодо економічного розвитку та організації соціальних ініціатив на місцевому рівні. У цьому контексті важливо оцінити різноманітність таких інструментів і їхній вплив на ефективність залучення молоді до процесу економічного планування. Це можна продемонструвати за допомогою таблиці 1.

Таблиця 1 - Інструменти залучення молоді до економічного планування публічних послуг

Інструмент	Опис	Приклад використання
Онлайн-опитування	Збір думок молоді щодо якості публічних послуг	Платформи для проведення опитувань серед студентів та молоді громади
Молодіжні ради	Органи, що формуються з молоді для участі в процесах планування	Створення молодіжної ради для консультування місцевої влади з питань розвитку
Волонтерські ініціативи	Залучення молоді до реалізації проектів у громадах	Організація волонтерських груп для покращення інфраструктури або екології
Цифрові платформи	Використання технологій для збору зворотного зв'язку від молоді	Онлайн-платформи для голосування за пріоритети місцевого бюджету

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що різноманітні інструменти залучення молоді до економічного планування публічних послуг, такі як онлайн-опитування, молодіжні ради, волонтерські ініціативи та цифрові платформи, сприяють активнішій участі молоді в управлінських процесах. Кожен з цих інструментів дозволяє враховувати думки молоді при формуванні рішень, підвищує прозорість та ефективність управління на місцевому рівні.

Участь молоді у волонтерських ініціативах, спрямованих на покращення інфраструктури чи екології, є ефективним інструментом для залучення молодих людей до активної діяльності у своїй громаді. Через волонтерство молодь має можливість не тільки реалізовувати ідеї, але й створювати позитивні зміни на локальному рівні. Водночас, такі ініціативи сприяють підвищенню соціальної згуртованості та розвитку співпраці між різними групами населення [2].

Залучення молоді до економічного планування публічних послуг не лише покращує якість прийнятих рішень, а й сприяє розвитку більш збалансованого, адаптивного і сталого розвитку територіальних громад. Врахування інтересів молоді дозволяє створити умови для покращення інфраструктури, розвитку освітніх та соціальних послуг, а також забезпечення більш ефективного використання ресурсів на місцевому рівні. Це також сприяє підвищенню рівня довіри до органів місцевого самоврядування [3]. Цифровізація процесів планування, зокрема через використання онлайн-платформ, дозволяє забезпечити доступ до інформації для молоді та підвищити рівень її участі в управлінні громадою. Молодь стає активним учасником у визначенні пріоритетів для розвитку громади та контролі за використанням публічних ресурсів, що сприяє не лише підвищенню ефективності управлінських рішень, але й зміцненню соціальної відповідальності громадян. Це, в свою чергу, підвищує ефективність управління на місцевому рівні і забезпечує довгострокову стабільність у розвитку громад.

Таким чином, розглянуто основні інструменти економічного планування публічних послуг за участю молоді, що сприяють формуванню більш ефективних, інклюзивних і стійких рішень на місцевому рівні. Залучення молоді до таких процесів через онлайн-опитування, молодіжні ради, волонтерські ініціативи та цифрові платформи дозволяє не лише врахувати потреби молодих людей, але й підвищити прозорість, підзвітність і ефективність управлінських рішень. Головним аспектом є те, що молодь активно бере участь у визначенні пріоритетів розвитку громад, що допомагає досягати більш збалансованого і адаптивного розвитку інфраструктури та

соціальних послуг. Врахування інтересів молоді також забезпечує ефективніше використання ресурсів, розвиток соціальної згуртованості та зміцнення довіри до органів місцевого самоврядування. Цифровізація процесів планування через використання онлайн-платформ робить ці інструменти доступними та дає можливість молодим людям активно впливати на формування місцевих бюджетів і розвиток громад, що сприяє довгостроковій стабільності та сталому розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Стукан Т. Молодіжна політика: суть, основні принципи та стан реалізації в україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка,* № 4, С. 125-131. URL: https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.15.

2. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12#Text (дата звернення: 03.12.2024).

3. Корпач Н., Сидорук І. Основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні: соціально-педагогічний аспект. *Педагогічний часопис Волині.* 2016. № 2. С. 30–34.

Kurepin V. M.

candidate of economic sciences, associate professor, Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

FOREIGN EXPERIENCE IN THE IMPLEMENTATION OF YOUTH POLICY

У сфері реалізації молодіжної політики є цікавим досвід багатьох зарубіжних держав, таких як: Польща, Великобританія, Німеччина, Франція тощо, оскільки у цих країнах молодь змогла досягти високих результатів. На рівні державного управління у країнах на які ми звернули увагу, розробляється

та реалізується комплекс заходів, спрямований на ефективну реалізацію молодіжної політики.

Досліджуючи вищезгадану тематику виділимо п'ять ключових напрямів, що реалізуються зарубіжними країнами у сфері державної молодіжної політики: 1) підвищення якості та доступності освіти; 2) працевлаштування молоді; 3) участь молоді в управлінні державою [2]; 4) підтримка талановитої молоді та молодіжної творчості, пропаганда активного відпочинку; 5) здоров’я молодого покоління.

Одним з пріоритетних напрямів державної молодіжної політики було забезпечення права молодих людей на освіту. Будучи пріоритетним, воно закріплено у конституціях більшості держав та реалізується за допомогою певних нормативно-правових актів. Так у Німеччині діє Федеральний план молодіжної політики, який регулює освіту молоді, причини і наслідки політичних конфліктів, право Європейського Союзу. Приділяється увага та культурній освіті, відбувається ознайомлення молоді з культурними цінностями. Реалізація цього напряму покладено на органи державної влади федеральних земель.

Найактуальніша проблема кожної сучасної держави - працевлаштування молоді. На тлі кризи у світовій економіці молодь є менш захищеною категорією громадян на ринку праці [3]. Так у Франції рівень молодіжного безробіття становить 24,3%, це вдвічі перевищує аналогічний показник в інших вікових групах. Така ситуація складається у Нідерландах та Польщі, в Україні показники ще гірші.

Вирішення проблем працевлаштування молоді можна через створення спеціалізованих центрів, завдання яких і є працевлаштування саме молодих фахівців. Працевлаштуванню випускників навчальних закладів у Польщі допомагають студентські бюро. У країні створено систему молодіжних центрів кар'єри з аудиторією молоді віком від 15 до 25 років. Мережа центрів розташована по всій Польщі, що сприяє більш активній та масштабній протидії безробіттю. Такий підхід призводить до створення нових робочих місць, перш

за все з урахуванням інтересів молодих людей, які вперше вступають на ринок праці.

Протидії безробіттю серед молоді мають свої інструменти, які включають особливі податкові режими та пільги для підприємств, які створюють робочі місця для молоді. Така система існує у Нідерландах та Польщі. Вона передбачає покладання на підприємства малого бізнесу зобов'язання в організації вакансій для молоді, здобуття базового професійного навчання.

В Китаї характерною рисою для молоді є спрямованість на успішне працевлаштування, але держава розробила комплекс заходів, які дають змогу скоротити кількість безробітної молоді. До таких заходів належать: звільнення від деяких податків; розширюються канали працевлаштування; видача стартового капіталу для відкриття малого бізнесу; налагоджена робота освітніх установ та компаній.

Ще один напрямок реалізації державної молодіжної політики - формування здорового покоління та охорону психічного здоров'я нації, захист молодого покоління від негативного впливу інформаційного простору. Сучасні держави проблеми вирішують переважно через законодавчу базу [4]. Законодавчі моделі пов'язані із запровадженням обмежень та заборон на торгівлю алкоголем, поширенням наркотиків тощо.

Великобританія, Франція, Нідерланди мають проблеми з підлітковою вагітністю, к тому же Великобританія має найвищі показники підліткового алкоголізму в Європі. Для вирішення цих проблем розроблені спеціальні програми, надаються послуги з профілактики та подолання алкогольної та наркотичної залежності тощо.

Отже, зарубіжні держави в реалізації державної молодіжної політики застосовують два підходи: 1) жорстке регламентування відповідальності держави за інтеграцію молоді до суспільного іншого життя товариства; 2) обмеження ролі держави у молодіжній політиці.

Список використаних джерел:

1. Лазіс М. І. Оновлення засад та механізмів залучення молоді в громадах // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Миколаїв-с. Коблеве, 9 червня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 189-190. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11907.

2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 10-11 трав.2023р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 41-44. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13902.

3. Іваненко В. С. Інтеграція молоді в системі освіти держав ЄС в умовах військової агресії проти України // Інтеграція вищої юридичної освіти України з європейським освітнім простором – виклики внутрішньої безпеки під час воєнного стану : матеріали з Міжнародної науково-практичної конференції, Ломжа-Харків, 15.02.2023 р. / за ред. П. Поніхтера, З. Шарлович. Ломжа : MANS w Łomży, 2023. С. 80-82. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12946.

4. Іваненко В. С. Деякі методи оцінки професійних ризиків // Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти : матеріали Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Біла Церква, 26 жовтня 2022 р. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2022. С. 55-59. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12472.

Oreshko K. F.

graduate of the faculty of management, Mykolayiv national agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Scientific advisor - Kushniruk V.S., PhD in economics, associate professor, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

СТВОРЕННЯ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ РОЗВИТКУ

CREATION OF YOUTH CENTERS AS A PLATFORM FOR DEVELOPMENT

Створення молодіжних центрів є важливою та актуальною справою, так як необхідно підтримувати молодь яка є рушійною силою змін. Такі центри стають майданчиком для розвитку креативності, лідерства та громадських справ, дають простір для самореалізації. Такі центри допомагають інтегрувати молодь у соціально-економічні процеси та вирішувати актуальні проблеми сучасності.

Метою даного дослідження є як створеня молодіжних центрів стає платформою для розвитку молоді.

Молодіжний центр – це насамперед приміщення, вільний простір, де молодь може безкоштовно, цікаво й змістовно провести час. Можна ще сказати каворкінг, антикафе тільки для молоді.[1]

Чому молодь обирає саме молодіжні центри, каворкінги та спільні простори? Насамперед це простір де молодь може відчути себе в безпеці, отримати підримку, самореалізовуватись, соціалізуватися, долучитися до різних активностей, знаходити мотивацію та натхнення. Кожен знаходить те що йому потрібно.

Головна мета центру – створення умов для самопізнання та розвитку молоді, незалежно від місця її проживання; підвищення їхнього рівня незалежності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молодих людей у суспільному житті, забезпечення доступу до можливостей на однаковій швидкості для молодих людей у всьому суспільстві, враховуючи умови безпеки.

Основними завданнями діяльності Молодіжного простору є:

1) створення умов для залучення молоді до громадського, політичного, соціально-економічного, культурного життя громади, популяризація ролі та важливості участі молоді у процесі ухвалення рішень;

2) підтримка молоді в реалізації її творчих, освітніх, культурних, лідерських та інших потреб;

3) формування громадянської, національної та культурної ідентичності молоді громади; [2]

На базі таких центрів молодь має можливість відвідувати безкоштовні або платні (за доступно ціною) тренінги, зустрічі зі спікерами чи учасниками команди цих просторів. Знаходити однодумців, утворювати команду та пропонувати та просувати зміни.

Прикладом такого центру є молодіжний простір «Хвиля» який знаходиться в центрі міста. На базі якого відбуваються освітні заходи, майстер класи, тренінги, зустрічі розклад яких розміщається на сторінці в соціальних мережах. Простір створений для пошуку однодумців. За словами голови представництва ЮНІСЕФ в Україні Мунір Мамедзаде, під час війни та відбудови України важливо давати молоді можливість реалізувати свої ідеї.3

Але є значні виклики для молодіжних центрів такі як:

1. Координація та співпраця

Недостатньою є координація між органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та молоддю у формуванні та реалізації молодіжної політики, що знижує її ефективність.

2. Фінансовий збиток

Молодіжні програми фінансуються дуже мало, а в законодавстві немає чітких положень щодо молодіжної політики та інфраструктури.

3. Ігнорування участі молоді

Молодь рідко залучається до розробки стратегій, а рішення приймаються без урахування їхніх реальних потреб і пропозицій.

4. Відсутність чіткої цільової аудиторії

Високий віковий діапазон молоді (14-35 років) створює труднощі в обліку потреб окремих вікових груп і знижує ефективність програм.

Отже створення молодіжних центрів є досить актуальною тематикою, молодь бажає розвиватися, але потребує місця та оточення.

Список використаних джерел:

1. ГО “Молодіжна Платформа” одним із виокремлених напрямів діяльності бачить роботу із створення молодіжних центрів на території Волині та і інших містах України. 1. URL: https://youthplatform.com.ua/molodizhni-tsentry-yak-iskry-molodizhnog/.

2. Порядок функціонування молодіжного простору Н.-Сіверської МТГ [Електронний ресурс] : додаток до проєкту рішення № 17 «Про затвердження Порядку функціонування молодіжного простору Н.-Сіверської МТГ». – URL : https://ns-mrada.cg.gov.ua/web_docs/6694/2023/12/docs/).docx](https://ns-mrada.cg.gov.ua/web_docs/6694/2023/12/docs

3. Розвиток під час війни: у Миколаєві відкрили молодіжний простір "Хвиля". URL : https://suspilne.media/mykolaiv/752759-mogli-ziti-svoe-zitta-u-mikolaevi-vidkrili-molodiznij-prostir-h*vila/*

4. 7 викликів молодіжної політики в умовах децентралізації. URL : https://rozbudova.org/molodizhna-polityka/7-vyklykiv-molodizhnoyi-polityky-v-umovah-deczentralizacziyi%EF%BF%BC/.

Pindera M. V.

student of higher education Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

ВІД РОБОТИ З МОЛОДДЮ ДО МОЛОДІЖНОЇ УЧАСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

FROM YOUTH WORK TO YOUTH PARTICIPATION IN DECENTRALIZATION

В умовах децентралізації впровадження ефективної молодіжної політики можливе лише за умови об'єднання зусиль та координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та молодіжного руху. Для співпраці у цьому питанні необхідна модель молодіжної політики в умовах децентралізації [1], яка була би схвалено на всіх платформах взаємодії молоді з владою.

Модель повинна формувати новий підхід організаційної діяльності - від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі» та ґрунтуватися на між секторальній взаємодії та координації зусиль усіх зацікавлених сторін. Зрозуміло, треба враховувати регіональні та місцеві особливості молодіжної роботи відповідно до конкретних потреб молоді.

Центральним органом виконавчої влади, які забезпечують формування молодіжної політики та її реалізацію потрібно, на нашу думку, в умовах децентралізації виконати наступні функції: забезпечити нормативно-правове врегулювання взаємовідносин; сформувати стратегію розвитку та пріоритетні напрями молодіжної політики [2]; забезпечити підвищення кваліфікації молоді, методичну підтримку, у тому числі на міжнародному рівні (досвід, кращі практики) тощо.

Молодіжна політика на регіональному рівні має відповідати запропонованим на національному рівні підходах, це державні програми, розроблені та прийняті регіональні програми, які орієнтовані на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей.

Місцевий рівень що децентралізації повинен передбачати збільшення відповідальності молоді на місцях. Він характеризується переглядом можливостей для реалізації молодіжної політики на місцевому рівні відповідно до функцій основних принципів, за якими буде працювати молодь.

Структурно-функціональна модель реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ повинна враховувати взаємодію та координацію зусиль усіх зацікавлених сторін, враховуючи як стратегічні напрями державної молодіжної політики, так і особливості ОТГ. Особливості, це конкретні потреби молоді, залежно від типу суспільства (сільський, селищний чи міський ОТГ) [3]. Молодіжна політика повинна інтегрувати в собі всі сфери відповідальності по роботі з молоддю: освіта, працевлаштування, культурний розвиток, соціальний захист на місцевому рівні.

Зрозуміло, забезпечення координації молодіжної роботи, на сьогодні, є важливим, але без уваги не залишаються питання активного залучення молоді

до життя місцевих громад. Відправною точкою у цьому для органів місцевого самоврядування є визначення кількісних, вікових та інших характеристик цільової групи та оцінка її потреб . Результати дають можливість виділити молодіжну політику в окремий напрямок стратегії розвитку ОТГ, імплементувати її у існуючу стратегію.

Активного залучення молоді до життя місцевої спільноти можливе за умови формування молодіжної інфраструктури в ОТГ [4]. Необхідна підтримка у розвитку чинних та створення нових молодіжних центрів/молодіжних просторів, які би зосереджували необхідні для молоді послуги, можливості проведення вільного часу та всебічного розвитку. Нова модель реалізації молодіжної політики на рівні громад, це дієва система збирання, обробки та реагування на запити та місцеві молодіжні ініціативи.

Отже, молодіжна політика в умовах децентралізації повинна бути орієнтована на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в громадах. У її реалізації молодіжної політики пріоритетними напрямки повинні бути: фінансове та кадрове забезпечення; розвиток молодіжної інфраструктури; залучення молоді до процесу розробки та прийняття управлінських рішень, контролю за їх виконанням.

Список використаних джерел:

1. Дідняк А. В., Курепін В. М. Місцевий економічний розвиток та його еволюція // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 134-136. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15755.

2. Лазіс М. І. Оновлення засад та механізмів залучення молоді в громадах // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Миколаїв-с.Коблеве, 9 червня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 189-190. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11907.

3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Реалізація заходів цивільного захисту у реформах місцевого самоврядування // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 265-268. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15758.

4. Курепін В. М., Іваненко В. С. Форми участі народовладдя на місцях під час воєнного стану // Правові засади організації та здійснення публічної влади : матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 31 березня 2023 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 291-293. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13727

Sadovets A. Y.

Student of the Faculty of Management

Scientific advisor - Krainiy V. O. senior lecturer, candidate of economic sciences Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ТА ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ В ШЕВЧЕНКІВСЬКІЙ ГРОМАДІ

YOUTH POLICY AND YOUTH INVOLVEMENT IN THE SHEVCHENKO COMMUNITY

Молодіжна політика та активна участь молоді у розвитку громади є важливим елементом для забезпечення самореалізації, самоорганізації та соціальній інтеграції молодих людей. Вона стимулює розвиток їхнього творчого потенціалу, впровадження новаторських ініціатив у різних сферах діяльності, а також активну участь у процесах реформування суспільства та економіки. Ця діяльність сприяє формуванню у молоді відповідальності за сучасність та майбутнє.

Шевченківська територіальна громада не тільки забезпечує активну участь у вирішенні конкретних соціальних, економічних чи культурних питань, але й сприяє сталому розвитку громади. Молодіжна політика - напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю.[1] Метою молодіжної політики є забезпечення можливості для реалізації молоді, підвищення їхнього добробуту, залучення до вирішення суспільних проблем.

Завдяки створенню молодіжних центрів молодь отримує доступ до культурних та освітніх програм, майстер-класів, тренінгів, гуртків, де люди розвиваючи свої навички, весело та з користю проводять свій час. Наразі в с.Зелений Гай функціонує дитячо-юнацький центр «Сильні духом», де не тільки для дітей, а й для дорослих проводять корисні та інформативні зустрічі. У с-щі Полігон функціонує клуб, де проводять гуртки для дітей, є також бібліотека, спортивний майданчик, а головне - укриття.

Участь молоді у волонтерській діяльності допомагає сформувати активну громадську позицію та докласти зусиль у розвиток суспільства. Враховуючи реалії сьогодення волонтерський рух є надзвичайно важливим для України. Саме тому на базі сіл Оленівка та Зелений Гай було створено пункт, де плели маскувальні сітки, проводили збори. Залучення молодих людей до різноманітних благодійних акцій, проєктів, заходів, сприятиме не тільки соціальному розвитку громади, але й набуття досвіду та лідерських навичок для особистого росту молоді.

Важливою складовою розвитку громади є залучення людей до культурних і спортивних заходів. Організація концертів, фестивалів, молодіжних форумів, спортивних турнірів дає можливість молодому поколінню не тільки займатися улюбленою справою, але й стати членом громадських ініціатив, зробити вагомий внесок у розвиток місцевої ідентичності та єдності.

Розвиток освітніх програм дозволить людям будь-якого віку та професії опанувати нові знання та навички на курсах та майстер-класах.

Підтримка молодіжних стартапів є важливим елементом розвитку економіки громади. Залучення грантів для стартапів, бізнес-курси, тренінги з фінансової грамотнотності, що допомагає молоді створити бізнес та залучати інвестиції до місцевих економік. Наразі у Миколаївській області діє тренінг з підприємництва в сільській місцевості для жінок «Запусти власну справу».[2] Програма спрямована на розвиток підприємницьких здібностей жінок, які мають бізнес-ідеї або вже ведуть власну справу. Завдяки міжнародній підтримці, малий та середній агробізнес, фермерства, домогосподарства, що постраждали внаслідок війни отримують фінансову допомогу на відновлення.

Шевченківська громада є прикладом успішної реформи місцевого самоврядування, спрямованих на поліпшення умов життя в селі. Продемонструвавши, як ефективне управління ресурсами та активна громадська участь можуть значно покращити життя мешканців сільської місцевості.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-20

2. Шевченківська сільська рада URL : https://www.facebook.com/share/g/crF1pjmHwXr4jay9/?mibextid=K35XfP

Savkov D. A

student of the faculty of management Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific advisor - Shyshpanova N.O.candidate of economic sciences, associate professor Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

РОЛЬ МОЛОДІЖНИХ РАД У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАД

THE ROLE OF YOUTH COUNCILS IN FORMING COMMUNITY DEVELOPMENT STRATEGY

На сьогодні молодь відіграє ключову роль у формуванні сучасних стратегій розвитку громад. Через так звані молодіжні ради, створюється середовище для залучення молоді у прийнятті управлінських рішень. Молодіжні ради сприяють налагодженню зв'язку між владою та молоддю, спрямованих на залучення інноваційних ідей і проектів пов'язаних для розвитку освітніх, культурних та інших сфер життя громад.

Молодіжна рада – це інструмент молодіжного “голосу”, який дає можливість почути молодих людей [1]. Впливати на рішення органів місцевої влади, ініціювати рішення чи пропозиції в межах компетенції, навчити молодь працювати в органах державної влади – це одні з завдань Молодіжної ради.

Молодіжні ради мають широкий аспект функцій таких як:

⇒ Розробляють рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо вирішення молодіжних питань. Ці рекомендації охоплюють широкий спектр тем: від освіти, культури, зайнятості до створення сприятливих умов для розвитку підприємництва серед молоді.

⇒ Проводять моніторинг та оцінку врахування владою пропозицій і зауважень молодіжної ради. Така діяльність сприяє підвищенню довіри молоді до місцевого самоврядування і зміцненню їхньої ролі як активних учасників процесу ухвалення рішень.

⇒ Організовують заходи та працюють над створенням і впровадженням проєктів. Завдяки цьому молодіжні ради стають платформами для розкриття потенціалу молоді, сприяючи її самореалізації та соціальному становленню.

Молодіжна рада у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, зокрема Законом України «Про основні засади молодіжної політики» та постановами Кабінету Міністрів [2]. Це створює правову базу для їх функціонування та взаємодії з органами влади. Молодіжні ради тісно

співпрацюють з органами місцевого самоврядування, беручі участь у вирішенні питань з проблемами сьогодення.

Молодіжні ради в Україні стикаються з низкою важливих викликів, які впливають на їхню ефективність та стійкість. Одним із основних є недостатнє фінансування, що обмежує можливості впровадження масштабних ініціатив. Матеріально-технічна база також залишається слабкою: часто бракує сучасного обладнання, зручних приміщень для роботи чи ресурсів для організації заходів. Це стримує повноцінний розвиток молодіжних рад і знижує їхню здатність залучати нових учасників. Іншим викликом є недостатній рівень знань та навичок у сфері управління й комунікації. Молоді активісти не завжди мають досвід взаємодії з органами влади чи знання для ефективного ведення проєктної діяльності, що ускладнює їхню роботу.

Водночас молодіжні ради мають значні перспективи, які сприяють їхньому розвитку. Однією з них є налагодження ефективного зв’язку між молоддю та владою. Таке співробітництво дозволяє враховувати потреби молодих людей у прийнятті рішень, що позитивно впливає на соціально-економічний розвиток громад. Ще одним важливим напрямком є залучення іноземних грантів для реалізації молодіжних проєктів. Міжнародні донори дедалі більше підтримують ініціативи молоді, спрямовані на зміцнення місцевих громад, розвиток лідерських якостей чи популяризацію волонтерства. Це відкриває нові можливості для зміцнення позицій молодіжних рад як активних учасників громадянського суспільства.

Отже, Молодіжні ради є важливим елементом, який дозволяє залучити молодь до прийняття управлінських рішень та покращення розвитку громад. Вони створюють можливість для молоді підвищити свої лідерські якості, навчитися приймати важливі рішення та розробляти інноваційні ідеї які підвищать рівень розвитку громад, а спільна співпраця з місцевою владою дозволяє ефективно вирішувати актуальні проблеми громад. Залучення молоді через такі молодіжні ради не лише розвиває громади, а ще підвищує

перспективи молоді в України та сприяє вихованню відповідального молодіжного покоління.

Список використаних джерел:

1. Як організувати молодіжну раду у свої громаді? URL: https://youthcouncil.com.ua/management

2. Про затвердження типових положень про молодіжні ради: Постанова Кабінету міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1198. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-%D0%BF#Text

3. Молодіжні ради як стратегія розвиток громад. URL: https://gurt.org.ua/news/informator/92020/

4. Молодіжні ради при органах місцевого самоврядування. URL: https://transparentcities.in.ua/articles/molodizhni-rady-pry-orhanakh-mistsevoho-samovriaduvannia-rol-funktsii-heohrafiia-yak-doluchytysia

Shcherbakov O. L.

student of higher education, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ МОЛОДІЖНОЇ СТРАТЕГІЇ: КООРДИНАЦІЯ, УПРАВЛІННЯ ТА ВВЕДЕННЯ В ДІЮ

YOUTH STRATEGY PRIORITIES: COORDINATION, MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION

Кожен уряд сучасної країни повинен бути відданим зміцненню свого потенціалу у сфері задоволення потреб молоді. Їхня робота з молоддю повинна бути більш ефективної та реалізовуватися в інтересах молоді відповідно до поточних реформ держави. Інформаційно-пропагандистська діяльність повинна бути заснована на фактичних даних, розробленої політики та роботі з налагодження партнерських зв'язків з метою висування підлітків та молоді на перший план, вкладення коштів у розвиток молодого покоління та розширення їх прав та можливостей.

Для реалізації амбітних планів необхідні ініціативи та активізація зусилля у пріоритетних галузях [1], які будуть реалізовуватися відповідно до плану дій та пріоритетним завданням.

Перше пріоритетне завдання - залучення/участь, пропагандистська діяльність: підвищення ролі молоді задля досягнення миру, справедливості та екологічної безпеки. Необхідно скрізь враховувати інтереси молоді: дбати про те, щоб діяла реальна та постійна взаємодія у відносинах з молодими людьми та структурами влади в рамках формальних та неформальних механізмів та платформ.

Друге пріоритетне завдання – закладення основ інформованості та здоров'я, підтримка молоді до широкого доступу якісної освіти та медичного обслуговування. Необхідно забезпечити загальний доступ до якісної освіти; впроваджувати якісну інклюзивну освіту молоді, орієнтовану на потреби молоді [2], яка відповідає реальним соціально-економічним та екологічним потребам сучасності.

Третє пріоритетне завдання - розширення економічних прав та можливостей за рахунок гідної роботи та продуктивної зайнятості [3]. Необхідно створювати гідні робочі місця для молоді, сприяти довірі молоді глобальних зобов'язань, дозволяти забезпечувати позитивні результати для всіх людей, які живуть поруч, у тому числі в нестабільних ситуаціях.

Четверте пріоритетне завдання - захищати та заохочувати права молоді, заохочувати їхню участь у громадянській та політичній діяльності. Необхідно захищати права молоді шляхом впровадження програм щодо захисту прав молодої людини, запобігати порушення прав молоді, необхідна підвищена увага до потреб молодого покоління, не допускати дискримінації та жорстокого поводження з молоддю, надати вільний доступу молодих людей до правосуддя.

П’яте пріоритетне завдання - підвищення життєстійкості та життєдіяльності, підтримка молодих. Необхідно сприяти створенню умов забезпечення миру та безпеки, запобігання насильству, зниження ризику від лих; розгорнути діяльність та боротьбу зі зміною клімату, сприяти формуванню

та підтримці стійкості і умов, що сприяють участі молоді в реінтеграції, відновленні та підвищенні стійкості суспільства у небезпеках.

Відповідальність за здійснення стратегії для молоді розподіляється однаково між усіма системи влади починаючи з державного рівня, закінчуючи місцевим [4]. Здійснення молодіжної стратегії спирається на існуючі регіональні та національні механізми, вміле поєднання пріоритетів та дій, які посилені ефективною співпрацею між гілками влади та молоддю.

Необхідно прагнути узгодженості з іншими процесами та реформами, які теж можуть бути важливими; керувати діяльністю ефективних зв'язків та забезпечення взаємопов'язаності на всіх рівнях; мобілізувати ресурси та механізми партнерства на підтримку стратегії розвитку молоді.

Отже, виконання завдань з питань розвитку молоді залежить від зміцнення співробітництва та обміну досвідом між усіма відповідними структурами, які працюють з молоддю; надання підтримки у здійсненні молодіжної стратегії у співпраці з установами у справах молоді. Ця робота включає огляд загального ходу здійснення, збирання та аналіз даних, отримання і поширення досвіду, представлення матеріалів для аналізу та розробки стратегії на майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Іваненко В. Вплив євроінтеграційних процесів на роль студентського самоврядування // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ.освіти і мол.учених, 5-6 жовтня 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 73-77. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11859.

2. Kurepin V. Organization of the educational process at the Mykolayiv National Agrarian University in modern conditions // Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ломжа - Харків, 14 березня 2024 р.). Ломжі ; Харків : ПЗВО "Харківський технологічний університет "ШАГ" ; MANS в

Ломжі. 2024. Ч. 1. С. 295-303. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17161.

3. Орешко А. Ф. Еко молодь: розвиток особистості через освіту. Екологія, природокористування та охорона навколишнього середовища: прикладні аспекти : матеріали VII всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (м. Київ, 17 травня 2024 р.). Київ : МДУ, 2024. С. 98-100. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18298.

4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 10-11 трав.2023р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 41-44. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13902.

Shvayuk Y. O.

higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Livandovska O. A., assistant of the department of public management and administration and international economics, Mykolaiv National Agrarian University,Ukraine

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В ГРОМАДАХ У ВОЄННИЙ ЧАС
YOUTH POLICY IN COMMUNITIES DURING WARTIME

Сьогодні перед громадами постає чимало викликів: забезпечення якісної освіти й позашкільного розвитку, а також можливостей для реалізації молоді в умовах постійних ракетних атак.

З початку повномасштабної війни особливо гостро постало питання міграції серед молодих українців. За різними даними, близько 2,5 млн молодих людей виїхали до країн Євросоюзу, а понад 2 млн є внутрішньо переміщеними особами. Від того, чи залишається сьогодні молодь у своїх селах і містах, залежить майбутнє громад, їхнє виживання та безпека [1].

Щоб змінити цю ситуацію, потрібно шукати комплексні рішення. Зокрема, впроваджувати молодіжну політику, що змінює становище молодих

людей. Одним із інструментів її успіху є молодіжна рада — консультативно-дорадчий орган, який можна створювати, зокрема, при місцевому самоврядуванні. Він складається з представників молоді і впливає формування та втілення молодіжної політики на локальному чи регіональному рівнях. Так молодь може робити свій внесок у різні сфери життя відчуваючи себе повноцінною частиною громадянського суспільства [2].

Уже під час повномасштабного вторгнення в Україні лише у 2023 р. з'явилося 120 нових молодіжних рад. Загальна кількість їх становить понад 430. І попри всі виклики, які нині постали перед нашою країною, щодня з'являються нові молодіжні об'єднання.

Найвідчутнішою для молоді є державна політика, що реалізується на регіональному рівні. Саме тут безпосередньо вирішують більшість молодіжних проблем, створено необхідні умови для соціального становлення та розвитку молодих людей. Також невід'ємною складовою молодіжної політики в Україні має стати державна політика стосовно сільської молоді в громадах, оскільки Україна належить до держав з досить розвиненою системою сільських поселень, а аграрний сектор її економіки заслуговує на серйозну увагу.

Одним з найбільш масштабних проєктів після повномасштабного вторгнення росії в Україну стала програма «Незламна молодь: молодіжні ради», яка втілюється в межах програми «Мріємо та діємо» і впроваджується за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) і виконується IREX у партнерстві з Міжнародним республіканським інститутом (IRI).

Учасниками програми стали молодіжні ради з 10 громад п'яти областей України (молодіжна рада Переяславської міської ради, молодіжна рада при Білоцерківській міській раді, молодіжна рада «Майбутнє Славутича» (Київська область), молодіжна рада Долини, молодіжна міська рада Коломиї (ІваноФранківська область), молодіжна рада Височанської селищної ради, молодіжна рада при Слобожанській селищній раді (Харківська область), молодіжна рада Рівного, молодіжна рада Здолбунівської громади (Рівненська

область), молодіжна рада Подільська (Одеська область). Проведено 10 локальних діалогів для молодіжних рад, створено спеціальну менторську програму для рад-учасниць. У цих зустрічах також брали участь представники органів місцевого самоврядування, голови громад, представники відділів культури, туризму, молоді та спорту, спеціалісти Управління освіти і гуманітарної політики, міністерств та обласних державних (військових) адміністрацій [3].

Важливим питанням у нових умовах залишається вирішення проблем зайнятості молоді, працевлаштування та пошуку першого робочого місця. Значна увага з боку органів місцевого самоврядування приділяється профорієнтаційній роботі, залученню молоді до роботи в органах місцевого самоврядування (стажування молоді). Наприклад, у Чернівецькій міській територіальній громаді з 2022 р. започатковано програму «Стажування для студентів та молоді при Чернівецькій міській раді» [3].

Ситуація воєнного часу вплинула на молодих людей, змінивши їхнє життя і загострившись багато негативних почуттів і станів (таких як страх за своє життя і життя своїх близьких, незахищеність, невпевненість тощо). З іншого боку, сьогоднішня складна ситуація не може позбавити молодих людей бажання жити повноцінним і активним життям – вчитися, працювати, займатися спортом, самовдосконалюватися тощо. Держава, громада мають створювати можливості для такого розвитку, забезпечуючи безпекові умови для цього, сприяти зміцненню ідентичності молоді зі своєю громадою. Об’єднання зусиль органів місцевої влади і молодіжне представництво є запорукою успіху активності молоді на рівні громади [4].

Список використаних джерел:

1. Як сьогодні формується молодіжна політика в громадах: тези з брифінгу мерів. URL: https://decentralization.ua/news/18431

2. Активізувати молодь громади: молодіжні політика, рада і простір. URL: https://www.ukrainer.net/lolita-riabokon/

3. Молодіжна політика в територіальних громадах в умовах російсько-української війни. URL: https://ird.gov.ua/sep/sep20242(166)/sep20242(166)_003_KruhlashovAM,SabadashNV.pdf

4. Форми соціальної активності молоді на рівні громади в умовах воєнного стану. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/46263/Ostapenko_76_80.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tyurenkova K. V.

graduate of the faculty of management, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

Kushniruk V. S.

PhD in economics, associate professor, associate professor of the deapartment of hotel and restaurant business and business organization, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

МОЛОДІЖНІ ЦЕНТРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД

YOUTH CENTERS AS A SOCIALIZATION AND COMMUNITY DEVELOPMENT TOOL

Молодь — це рушійна сила будь-якого суспільства. Однак, в Україні молоді люди стикаються з низкою серйозних проблем: від безробіття та соціальних негараздів до проблем зі здоров'ям і самореалізацією. Щоб розкрити весь потенціал молоді, необхідно переглянути підходи до молодіжної політики та створити нові можливості для самореалізації молодих людей.

Розвиток молодіжного бізнесу є предметом наукових досліджень таких учених, як Стадник М. М., Удовиченко В. П., Павлюк В. В., Іваній О. та інші.

Метою дослідження є оцінення ефективності державної молодіжної політики в Україні, зокрема в частині розвитку молодіжного лідерства та

підтримки молодіжних ініціатив, та розробити пропозиції щодо її вдосконалення.

Перш за все, слід зазначити, що молоддю особи віком від 14 до 35 років [1]. Залучення молоді до розвитку лідерства є важливим для позитивних змін у громадах. Ключові принципи включають орієнтацію на сильні сторони молоді, зміцнення її потенціалу та підтримку спільних досліджень і командної роботи. У контексті соціальної справедливості важливо активізувати голос молоді як учасників і ініціаторів змін, сприяючи соціальним трансформаціям.

Стадник М. М., Удовиченко В. П., Павлюк В. В. зазначають [2], що одним із ключових чинників процесу сприяння ефективному залученню молоді та досягнення позитивних результатів є створення відповідного соціального простору. Таким чином, для успішної реалізації молодіжної політики в Україні необхідно створювати мережу молодіжних центрів, що відповідають європейським стандартам і забезпечують молоді різноманітні можливості для розвитку та самореалізації.

Держава активно підтримує молодь у розвитку та реалізації свого потенціалу. У 2021 році була затверджена Національна молодіжна стратегія до 2030 року, яка має на меті створення умов для розвитку молоді в Україні, забезпечення її конкурентоспроможності, активної участі в суспільному житті та внеску у прогрес країни як свідомих громадян. Стратегія запровадила нові підходи для розвитку молоді в Україні, враховучи аспекти, передбачені іншими документами: Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, молодіжними стратегіями та документами, що регламентують засади розвитку молодіжної політики ООН, Ради Європи та Європейського Союзу. Окрім того, вона врахувала демографічні, безпекові та економічні виклики, що зараз стоять перед державою та суспільством [3].

Мережа молодіжних центрів є важливим елементом цього середовища, оскільки саме в них молодь може розвивати свої лідерські якості. Наразі в Україні діють багато центрів та програм підтримки молоді, наприклад Youth and Development Initiative. Це міжнародна організація, що активно працює в

Україні та інших країнах, сприяючи розвитку молоді через реалізацію соціальних, освітніх та культурних проектів. Метою організації є підтримка активної участі молоді в соціальних процесах, розвитку громадянської відповідальності та сприяння сталому розвитку через залучення молодих людей до різних ініціатив. Організація пропонує освітні програми, можливості для міжнародного обміну, а також психологічну підтримку, щоб молодь могла реалізувати свій потенціал. Youth and Development Initiative є важливим рушієм зростання молодого покоління в Україні, надаючи молоді необхідні знання та можливості для того, щоб реалізувати свій потенціал, брати активну участь у житті суспільства та втілювати власні ідеї в життя. Це одна з організацій, яка працює на благо соціальної інтеграції та прогресу молоді, розвиваючи не лише професійні, але й соціальні навички.

Основними принципами роботи молодіжних просторів мають стати орієнтація на потреби молоді, наявність мотивованого і кваліфікованого персоналу та ефективна комунікація з органами влади, іншими центрами та фахівцями. На рівні громад пріоритетними завданнями є використання малозавантажених об'єктів державної та комунальної власності для роботи з молоддю, стимулювання освітніх закладів до організації позанавчальної роботи з молоддю та впровадження лідерських компетентностей у навчальні програми, а також сприяння розвитку мережі відкритих молодіжних заходів, враховуючи географічні особливості та різноманіття активностей.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021, ВВР, № 1414-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text

2. М. М. Стадник, В. П. Удовиченко, В. В. Павлюк. Активізація молодіжного лідерства в новоутворених громадах. *Публічне управління та митне адміністрування, № 3 (22).* 2019. С. 211-217. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28377/1/Stadnyk_Udovichenko_Pavliuk_Activating_youth_leadership.pdf

3. Іваній О. Законодачні та інституційні засади молодіжної політики в Україні. *Науковий вісник ДДУВС. Спеціальний випуск № 2.* 2021. С. 633-637. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/9042/1/91.pdf

Vetrov D. M.

higher education student of the faculty of management Mykolaiv national agrarian University, Ukraine

Scientific supervisor: Khylko I. I., senior lecturer at the department of economic cybernetics, computer science and information technology Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ МОЛОДІ У ГРОМАДАХ

VOLUNTEER MOVEMENT AS A TOOL FOR YOUTH ACTIVATION IN COMMUNITIES

Сучасні трансформаційні процеси в українському суспільстві, особливо в контексті воєнного стану, актуалізують питання розвитку молодіжної активності та соціальної відповідальності. Волонтерський рух постає ключовим механізмом залучення молоді до суспільно значущої діяльності, формування громадянської позиції та розвитку локальних спільнот.

Наукові дослідження підтверджують, що волонтерство є потужним інструментом соціалізації та особистісного розвитку молоді. За результатами дослідження Українського центру соціальних досліджень імені Олександра Яременка, близько 37% молодих українців були залучені до волонтерської діяльності впродовж 2022-2023 років, що на 15% перевищує показники попередніх років [1].

Особливого значення волонтерський рух набуває в умовах воєнного часу. Молодь демонструє високий рівень патріотизму та готовності до соціальної допомоги. Дослідження Інституту соціології НАН України засвідчує, що 62% молодих людей вважають волонтерство ефективним способом підтримки держави та місцевих громад [2].

Механізми активізації молоді через волонтерську діяльність включають декілька ключових напрямків. По-перше, це соціальна підтримка вразливих категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, сімей військовослужбовців. По-друге, волонтерські ініціативи спрямовані на відновлення інфраструктури, допомогу у веденні сільського господарства, підтримку локальної економіки.

Важливим аспектом є психологічна готовність молоді до волонтерської діяльності. Дослідження Київського національного університету імені Тараса Шевченка виявило, що 45% молодих людей мотивовані не лише матеріальною винагородою, а й можливістю особистісної самореалізації та набуття професійного досвіду [3].

Територіальні громади мають створювати системні механізми підтримки волонтерських ініціатив. Це передбачає розроблення локальних програм молодіжної політики, забезпечення інфраструктурної та методичної підтримки волонтерських об'єднань, створення навчальних платформ та координаційних центрів.

Міжнародний досвід підтверджує ефективність таких підходів. Зокрема, в країнах Європейського Союзу діють комплексні програми підтримки молодіжного волонтерства, що включають грантову підтримку, стажування, освітні програми [4].

Водночас, існують певні виклики у розвитку волонтерського руху. Серед них – брак систематичної державної підтримки, недостатній рівень інституціоналізації волонтерської діяльності, обмежені ресурси територіальних громад.

Перспективними напрямками розвитку волонтерського руху є діджиталізація волонтерських практик, створення онлайн-платформ для комунікації та координації, розширення міжнародної співпраці молодіжних волонтерських організацій.

Отже, волонтерський рух виступає дієвим інструментом активізації молоді, формування її громадянської позиції та розвитку територіальних

громад. Подальші наукові розвідки мають бути спрямовані на вдосконалення механізмів підтримки та розвитку молодіжного волонтерства.

Список використаних джерел:

1. Молодь України: стан, виклики, шляхи активізації / За ред. О. В. Мельника. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 145 с.

2. Патріотичні настрої української молоді: соціологічний вимір / За ред. С. О. Щудло. Київ : Центр соціальних досліджень, 2022. 98 с.

3. Соціальна активність студентської молоді: теорія і практика / За ред. В. П. Кравця. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2023. 210 с.

4. Giesinger J. The Normative Foundationsof Volunteering. *Journalof Political Philosophy*. 2021. Vol. 29, № 3. P. 345-367.

Yankovska Y. V.

graduate of the faculty of management, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

Scientific advisor - Kushniruk V.S., PhD in economics, associate professor, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

РОЗВИТОК МОЛОДІЖНИХ ПРОСТОРІВ ДЛЯ ТВОРЧОСТІ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

DEVELOPMENT OF YOUTH SPACES FOR CREATIVITY AND SELF-FULFILLMENT

Актуальність вивчення творчості та самореалізації молоді дуже важлива. Оскільки молоді люди є дуже вразливою категорією населення, вони прагнуть якимось чином реалізувати себе, продемонструвати свої навички, вміння і таланти. Сучасному суспільству потрібні креативні фахівці, готові до інноваційної творчої діяльності, саморозвитку та самореалізації. Таланти повинні вміти вчасно розкриватися, щоб наступне покоління могло передати свої навички далі.

Особиста самореалізація відіграє важливу роль у житті будь-якої людини. Самореалізація – це виявлення здібностей людини і їх розвиток в певній

діяльності, а креативність включає в себе нові бачення, нові рішення, нові підходи, тобто звичайний шлях творчості – привнести щось нове в світ. Самореалізація і творчість для молоді – це можливість зробити цей процес безболісним за допомогою простору для молоді, навіть якщо це відбувається методом проб і помилок, проявом їх власних талантів і здібностей.

Молодіжний простір – це середовище спілкування, соціальної ініціативи, особистісного розвитку, навчання, творчості та активного дозвілля для молоді. Створення молодіжних просторів дозволяє молодим людям раціонально і з користю використовувати свій час, розкрити всі приховані таланти і відпочити в компанії однолітків. Простір організовує культурне дозвілля та різноманітні заходи для молоді у вільний час [1, с. 177].

В Україні налічується 95 молодіжних центрів і молодіжних просторів, доступних для молоді всіх категорій, включаючи людей з обмеженими можливостями. У молодіжному центрі проводяться кіносеанси, творчі вечори, квартирники та багато інших заходів. На заходи молодіжного центру часто приходять відомі гості [2].

Київський молодіжний центр. Діяльність центру зосереджена на 4 ключових напрямках: профорієнтація, міжнародне співробітництво, навчання та підтримка молодіжних ініціатив. Серед його завдань – патріотичне виховання молоді та пропаганда здорового способу життя.

Волинський молодіжний центр. Девіз проекту такий: «Ми працюємо для молоді, для молодих людей із молодими людьми!» У центрі є плазмова панель для комп’ютерів, принтерів та презентацій. Також є все необхідне обладнання для кінопоказів та все необхідне для лекцій.

Запорізький обласний молодіжний центр. Центр займається організацією та проведенням наукових конференцій, форумів і творчих нарад. Також надає юридичну, інформаційну, методичну та консультативну допомогу громадським установам у справах молоді.

Молодіжний центр Тернополя. Це безкоштовна платформа для підтримки культурних та соціальних ініціатив. Тут ви можете організовувати заходи і

презентації, вивчати і реалізовувати проекти. У центрі є безліч майданчиків, включаючи майданчик для проведення заходів з технічною підтримкою, відкриті простори для генерації ідей і проектної роботи, магазини для рукоділля і спеціальних товарів, творчі майстерні для художнього розвитку, зони відпочинку на відкритому повітрі.

Мережа «Твори!» – молодіжна організація у Львові, заснована у 2020 році, яка створює та розвиває можливості для молоді. Метою організації є розвиток якості, інклюзивності та широких можливостей для самореалізації молоді у Львові – Європейській молодіжній столиці 2025. На Волині діють центри у Нововолинську – «Нові крила» та у м. Ковель «Молодіжний центр – СІЧ» [3].

У сучасної молоді з’явилися нові цінності, які відрізняються від цінностей минулого століття. Однією з найважливіших цінностей людей є свобода. За допомогою свободи вибору, слова, дії і творчості ви можете реалізувати себе в різних сферах і досягти великих висот. Сучасні молоді люди здатні адаптуватися в різноманітному суспільстві і відстоювати свою думку, Вони дуже товариські і всебічно розвинені. У молодих людей великі перспективи, вони сміливо дивляться в майбутнє і досягають своїх цілей. Наша молодь – це наше майбутнє [1, с. 181].

Отже, вдосконалення заходів з організації творчості та самореалізації молоді є на сьогоднішній день актуальною проблемою.

Український молодіжний простір продовжує розвиватися і адаптуватися до нових викликів. Вони допомагають молодим людям знайти своє місце в суспільстві, розвинути свої таланти і навички, знайти нових друзів і однодумців. Завдяки молодіжному простору Україна має можливість виховувати нове покоління активних, відповідальних і творчих громадян, готових взяти на себе відповідальність за майбутнє своєї країни.

Список використаних джерел:

1. Лісовець О. Молодіжний центр як інноваційний інститут самореалізації молоді в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта.* 2021. Вип. 1 (6). С. 176-183.

2. Молодіжні центри та простори, які є доступними для всіх категорій молоді, зокрема осіб з інвалідністю. URL: https://mms.gov.ua/bezbaryernij-prostir/molodizhni-tsentry-ta-prostory-iaki-ie-dostupnymy-dlia-vsikh-katehorii-molodi-zokrema-osib-z-invalidnistiu

3. Молодіжні центри як «іскри» молодіжного руху. URL: https://youthplatform.com.ua/molodizhni-tsentry-yak-iskry-molodizhnog/

СЕКЦІЯ 8
СОЦІАЛЬНА І ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ГРОМАДІ

Andros T. S.

student of higher education, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ОПИС ПРОФЕСІЇ ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНО ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАДАХ
PSYCHOLOGICAL DESCRIPTION OF THE PROFESSION OF A SOCIAL WORKER IN TERRITORIALLY UNITED COMMUNITIES

Соціальна робота у суспільстві (громаді), це певна модель соціальної допомоги, яка реалізується в конкретний період у співвідношенні з особливостями національно-культурного, соціально-політичного розвитку та соціальної політики держави. Соціальна робота у процесі своєї реалізації, набуває форми впливу на людину [1] (державного, недержавного), на меті якої забезпечення гідного культурного, соціального та матеріального рівня життя суспільства у громаді.

Соціальна робота у громадах має різні форми, від одномоментної разової допомоги до профілактичної, превентивної роботи, розрахованої на тривалий відрізок часу, проводиться, як індивідуально, так і колективно. Соціальна робота в сучасному стані пов'язана з такими напрямами діяльності, як: соціальний педагог, соціальний працівник, фахівець із соціальної роботи. Але у громадах важлива ще одна функція – функція педагога, тому до соціальної роботи на місцях іноді ставляться також як до педагога-психолога.

Проблематика професійної діяльності та психологічних характеристик соціальних працівників лише починає набирати обертів. відчувається брак знань про психологічний опис професії, основні значущі психологічні характеристики суб'єкта праці в даній галузі. У зв'язку з цим, виходячи зі специфіки соціальної роботи, особливу увагу необхідно приділяти питанню ефективної міжособистісної взаємодії з мешканцями громади. Тим самим виконувати головну мету соціальної роботи на місцевому рівні – прояв турботи

про добробут та розкриття можливостей та здібностей особистості, сім'ї, молоді, суспільства до нормального соціального функціонування.

Об'єктом соціальної роботи у громадах повинна бути людина (група осіб), яка діє у різних сферах життєдіяльності [2], таких як: соціальна, економічна, духовна, сімейно-побутова. Предметом соціальної роботи повинні бути соціальна взаємодія, соціальні відносини. Фахівець із соціальної роботи громади у процесі виконання професійної діяльності повинен проявляти соціальну взаємодію з мешканцями громади, з колегами по фаховій діяльності, адміністрацією органів виконавчої влади, співробітниками суміжних служб та установ відповідно до поставлених професійних цілей та завдань.

Модель професійної діяльності повинна бути побудована таким чином, щоб праця соціального працівника була успішною та ефективною [3]. Для побудови моделі спочатку необхідно провести аналіз характеристик предмета та засобів праці, вимог до продукту та результату праці, зрозуміло необхідний аналіз операційно-технологічного змісту професії (дії, правила, норми виконання).

Ми проаналізували низку нормативно-правових актів, щоб проаналізувати регламент діяльності спеціаліста із соціальної роботи громади, з метою виявлення основних видів діяльності та виконуваних функцій. Фахівець із соціальної роботи усі функції реалізує через виконання посадових інструкцій [4].

Ми вивчили та проаналізували низку посадових інструкцій, які затверджені у центрах соціального обслуговування та соціально-психологічної допомоги сім'ї та дітям. Визначено 35 видів діяльності, які виконують фахівці із соціальної роботи, які ми залежно від цілей та завдань соціального працівника класифікували у п'ять груп: перша - діагностична робота - фахівець із соціальної роботи має виявити на території обслуговування громадян які потребують різних видів та форм соціальної підтримки; проводить діагностичне дослідження; визначає характер та обсяг необхідної соціальної допомоги; друга - соціальна робота із населенням - сприяння активізації

потенціалу власних можливостей людини, сім'ї чи соціальної групи; збирання та оформлення документів для отримання соціальної допомоги громадянам, які проживають на територіальній ділянці; здійснення соціального патронажу громадян тощо; третя - взаємодія з іншими організаціями з питань соціального захисту та обслуговування населення - надання психосоціальних послуг; здійснення міжвідомчої взаємодії з органами виконавчої влади, установами та іншими організаціями, які спрямовані на профілактику соціального неблагополуччя, координація діяльності різних установ з надання допомоги нужденним у соціальній підтримці громадян.

Список використаних джерел:

1. Матвєєва К. С., Курепін В. М., Марченко Д. Д. Напрямки роботи сімейного педагога у структурі територіального центру соціальної допомоги сім'ї та дітям // Перспективи та інновації науки. 2021. № 2(2). С. 84-98. DOI:https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-2(2)-84-97.

2. Іваненко В. С. Стресостійкість, як вид психологічної особистості // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 18-20. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12066.

3. Курепін В. М. Комунікація державних службовців місцевих органів влади з громадськістю. Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект: матеріали VII всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25 квітня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 54-57. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17485.

4. Курепін В. М. Вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює загальні питання соціального захисту // Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення : збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини, м. Хмельницький, 9 грудня 2022 р.

Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 109-112. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12259

Andrushkevych T. V.

higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Livandovska O. A., assistant of the department of public management and administration and international economics Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ: РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

PSYCHOSOCIAL SUPPORT IN CRISIS SITUATIONS: THE ROLE OF LOCAL SELF-GOVERNMENT

Психосоціальна підтримка є важливим елементом забезпечення стійкості та благополуччя територіальних громад у кризових ситуаціях. Місцеве самоврядування відіграє ключову роль у створенні умов для надання такої підтримки, забезпечуючи координацію зусиль різних служб та організацій, а також сприяючи розвитку відповідної інфраструктури [9]. Враховуючи численні виклики сучасності, зокрема економічні кризи, природні катаклізми, пандемії та соціальні конфлікти, забезпечення належного рівня психосоціальної підтримки стає необхідним для ефективного функціонування громад [4].

Психосоціальна підтримка включає різні напрями діяльності, спрямовані на забезпечення психологічного та соціального благополуччя населення в умовах кризи. До основних напрямів належать: надання екстреної психологічної допомоги, організація соціальних послуг, підтримка волонтерських ініціатив та забезпечення доступу до інформації про доступні ресурси [10]. Крім того, важливими аспектами є розвиток програм психологічної реабілітації для постраждалих від кризових ситуацій та створення груп взаємодопомоги [6].

Місцеве самоврядування відіграє вирішальну роль у координації дій між різними організаціями, що надають психосоціальну підтримку. Це включає співпрацю з державними структурами, медичними закладами, громадськими організаціями та волонтерськими рухами. Така координація сприяє ефективному використанню ресурсів та запобіганню дублюванню зусиль [12]. Спільні дії дозволяють швидко мобілізувати ресурси та забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем, що виникають у кризових ситуаціях [13].

Забезпечення якісної психосоціальної підтримки вимагає наявності кваліфікованих спеціалістів. Місцеве самоврядування може сприяти підготовці кадрів шляхом організації навчальних програм та тренінгів для соціальних працівників, психологів, медичних працівників та волонтерів. Постійне підвищення кваліфікації цих фахівців дозволяє їм ефективно реагувати на виклики, що виникають у кризових ситуаціях [15]. Важливо, щоб програми навчання включали сучасні методи роботи та практичні навички, необхідні для надання допомоги [5].

Важливим завданням місцевого самоврядування є забезпечення доступності психосоціальних послуг для всіх верств населення. Це включає створення мережі консультаційних центрів, розвиток мобільних служб, які можуть надавати допомогу на місцях, а також забезпечення інформаційної підтримки через різні канали зв'язку [1]. Також важливо забезпечити доступ до послуг для найбільш вразливих груп населення, таких як діти, люди похилого віку та особи з інвалідністю [7].

Волонтерські організації та рухи відіграють важливу роль у наданні психосоціальної підтримки в кризових ситуаціях. Місцеве самоврядування може сприяти розвитку волонтерства шляхом надання ресурсів, організаційної підтримки та створення сприятливих умов для діяльності волонтерів. Це дозволяє залучати додаткові ресурси та забезпечувати комплексну підтримку населення [8]. Волонтерські ініціативи можуть включати організацію заходів

взаємодопомоги, проведення інформаційних кампаній та підтримку громадських заходів [3].

Забезпечення населення достовірною та актуальною інформацією є ключовим аспектом психосоціальної підтримки. Місцеве самоврядування може організовувати інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності про наявні ресурси та послуги, а також забезпечувати доступ до інформації через місцеві медіа, інтернет-ресурси та інші канали зв'язку [16]. Важливо, щоб інформація була доступною, зрозумілою та своєчасною, особливо в умовах кризових ситуацій [2].

Психосоціальна підтримка у кризових ситуаціях є важливим елементом забезпечення стійкості та благополуччя територіальних громад. Місцеве самоврядування відіграє ключову роль у створенні умов для надання такої підтримки, забезпечуючи координацію зусиль, підготовку кадрів, розвиток інфраструктури та підтримку волонтерських ініціатив. Ефективна психосоціальна підтримка сприяє подоланню наслідків кризових ситуацій та забезпечує високий рівень життя населення [14]. Це вимагає постійного вдосконалення нормативної бази, розвитку партнерських відносин та впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності підтримки [11].

Список використаних джерел:

1. «Доступність психосоціальних послуг в умовах кризи». Аналітичний звіт. 2021. С. 33-49.

2. «Комунікація в умовах кризи: принципи та методи». Науковий вісник. 2021. № 6. С. 201-215.

3. «Підтримка волонтерських ініціатив у громадах». Аналітичний звіт. 2021. С. 22-37.

4. «Психосоціальна підтримка: основні напрями та принципи». Довідник для соціальних працівників. 2020. № 3. С. 45-58.

5. «Сучасні методи роботи з постраждалими від кризових ситуацій». Навчальний посібник. 2020. С. 47-59.

6. Бондаренко Т. М., «Психологічна реабілітація в умовах кризи». Практичний посібник. 2019. С. 12-27.

7. Гончаренко Л. В., «Забезпечення доступу до послуг для вразливих груп населення». Практичний посібник. 2020. С. 78-93.

8. Дяченко Р. С., «Роль волонтерів у наданні психосоціальної підтримки». Дослідження. 2020. № 4. С. 56-69.

9. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні».

10. Коваль І. О., «Координація дій у кризових ситуаціях: ролі та завдання місцевого самоврядування". Науковий вісник. 2021. № 12. С. 34-47.

11. Левченко І. П., «Впровадження сучасних технологій у сфері психосоціальної підтримки». Дослідження. 2020. № 11. С. 85-98.

12. Марчук П. Л., «Розвиток співпраці між організаціями у кризових умовах». Аналітичний звіт. 2020. С. 61-74.

13. Нечипоренко О. В., «Мобілізація ресурсів у кризових ситуаціях». Дослідження. 2021. № 8. С. 102-115.

14. Палій О. Г., «Ефективність місцевого самоврядування у забезпеченні психосоціальної підтримки». Журнал управління. 2022. № 9. С. 144-159.

15. Петров С. А., «Підготовка кадрів для надання психосоціальної підтримки». Методичні рекомендації. Міністерство освіти і науки України. 2022. С. 89-103.

16. Сидоренко В. М., «Інформаційна підтримка в кризових ситуаціях». Практичний посібник. 2019. № 5. С. 110-123.

Elżbieta Żywucka – Kozłowska

dr hab., Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, Polska

WSPARCIE PSYCHOLOGICZNE W SYTUACJI KRYZYSOWEJ
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА В КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ

Wsparcie i pomocniczość (subsydiarność) są niezmiennie wpisane w życie na każdym jego etapie. Oczywistym jest , że każda jednostka ludzka jest inna. Jednym ta pomoc i wsparcie bardziej jest potrzebna, innym mniej, bądź wcale. Nie ma jednak

ludzi, którzy nie doświadczyliby bólu natury psychicznej. Najczęściej powoduje to śmierć bliskich, nieuleczalna choroba czy kalectwo. Powodów można byłoby wymieniać wiele, wszak każdy człowiek inaczej przeżywa takie sytuacje [1].

Życie człowieka nie jest wolne od kryzysów, chorób i nieszczęść. Sytuacja kryzysowa to termin często używany nie tylko na gruncie nauk o bezpieczeństwie, ale też w psychologii. Termin kryzys pochodzi z języka greckiego; czasownik krinein oznacza „odsiewać", „rozdzielać", „wybierać", „decydować", „sądzić", zaś pochodzący od niego rzeczownik krisis to „wybór", „rozstrzygnięcie"[2].

W literaturze odnaleźć można początki nowej (na tamte czasy) dziedziny nauki- psychologii żałoby [3]. Kryzys (sytuacja kryzysowa) w świetle polskiego prawa to „sytuacja wpływająca negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków”[4]. To samo można odnieść do jednostki doświadczającej negatywnych zdarzeń. Odporność psychiczna (siła) człowieka jest albo znaczna, albo słaba, jak często opisuje się to w różnych interdyscyplinarnych doniesieniach.

Oczywiście jest to ważne spostrzeżenie, ale w kontekście przedmiotowego doniesienia, znacznie bardziej istotne jest co innego, a mianowicie podatność na sytuację kryzysu. Najczęściej definiując podatność wskazuje się, że są „cechy osoby lub grupy oraz ich sytuacji, które wpływają na ich zdolności przewidywania, zapobiegania, radzenia [w sytuacji zagrożenia] i odradzania się po skutkach wystąpienia naturalnego ryzyka”[5].

Można zapobiec wielu niekorzystnym zdarzeniom, jakie stanowią zagrożenie dla życia i zdrowia człowieka, ale niestety nie wszystkim. Współczesny człowiek nie potrafi zapobiec trzęsieniu ziemi, powodzi czy tsunami; nie umie, nie potrafi, a może nie chce zapobiec wojnie, niszczącej wszystko, co ludzkość osiągnęła do tej pory. Skutkiem takich zdarzeń są zmiany w zachowaniu, nierzadko prowadzące do zespołu stresu pourazowego. Symptomatologia zespołu obejmuje „nawracanie polegające na utrzymującym się odtwarzaniu traumatycznych zdarzeń na różne sposoby,

odnawianiu ich w świadomości w postaci: natrętnych obrazów myśli i snów, halucynacji, silnej fizjologicznej reaktywności na bodźce przypominające różne aspekty zdarzenia; unikanie sprowadzające się do utrzymującej się tendencji niedoświadczenia wszelkich bodźców kojarzących się z traumą i odrętwienia emocjonalnego ujawniającego się w odcinaniu się od myśli, uczuć i czynności przypominających zdarzenie; p rzejawem tego symptomu jest także niemożność przypomnienia sobie faktów, spadek chęci do działania, ograniczenie zainteresowań, poczucie obcości, obojętności wobec innych; pobudzenie przejawiające się w zachowaniach, takich jak: trudności w zasypianiu, przerywany sen, irytacja, wybuchy gniewu, trudności w koncentracji, nadmierna czujność, wzmożona ogólna reaktywność niewystępująca przed traumą”[6]. Wsparcie psychologiczne jest koniecznością , obowiązkiem człowieka wobec człowieka (czasami rodzą się wątpliwości czy jest to wsparcie psychologiczne czy psychiczne, a może emocjonalne). Jakkolwiek nie rozważając na rzeczonym, pomoc i wsparcie są niezbędne . Powinny być udzielone jak najszybciej.

Z punktu widzenia współczesnych rozwiązań prawnych, wsparcie psychologiczne dostępne jest w centrach pomocy społecznej. W 2005 roku w Polsce weszła w życie ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. [7]. Przepis art. 2 par. 2 ustawy stanowi, że przemocą w rodzinie jest jednorazowe albo powtarzające się umyślnie działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. [7].

Magdalena Dubińska i Bożena Majerek wskazują, że „obecna ustawa (z 2023 roku) utrzymała definicje przemocy. Jest to jeden z rodzajów patologii społecznej, który zarazem może być przestępstwem, z czego często nie zdają sobie sprawy osoby krzywdzone. Przemoc dotyka zwykle oso by najsłabsze, tj. dzieci, kobiety, a także osoby starsze i niepełnosprawne. Przemoc może przyjmować różne formy, np.: fizyczną, psychiczną, seksualną, ekonomiczną czy zaniedbanie”[8].

Ofiarom przemocy dedykowane jest wsparcie psychologiczne, niezależnie od jej skutków. Słusznie podkreśla się, że zadaniem każdego jest pomoc drugiemu człowiekowi [9]. W Polsce pomoc instytucjonalna jest ukierunkowana na niesienie pomocy w sytuacji kryzysowej skierowanej zarówno dla jednostek, jak i grup społecznych (pomoc instytucjonalna). Szczególne miejsce w kontekście tych rozważań zajmują nie tylko organy ścigania, ale też pomoc społeczna, służba zdrowia, ośrodki interwencji kryzysowej. Każda z tych służb dysponuje profesjonalnym wsparciem , w tym psychologicznym , dedykowanym osobom , które doświadczyły sytuacji kryzysowej, niezależnie od jej przyczyn i skutków.

Bibliografia:

1. Szczukiewicz, P. (2003). „Pomoc psychologiczna czy psychoterapia". Remedium, 1, 14-15.

2. Kopaliński W., Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem, Warszawa 2000, s. 282.

3. Włodarczyk, E. (2011). Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa. Czyli o tym, że niekiedy sam czas to za mało, by uleczyć rany, 311-330.

4. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz. U. nr 89, poz. 590, z późn. zm.

5. P. Blaikie, T. Cannon, I. Davis, B. Wisner, At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability and Disasters, Routledge, Londyn 2004, s. 11.

6. Czerkawska M., Człowiek w sytuacji kryzysowej (na przykładzie klęski powodzi), „Praca Socjalna", nr 2/2002.

7. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249 z późn. zm. oraz z 2023 r. poz. 289 i 535)

8. Majerek, B., Lubińska-Bogacka, M. (2023). Instytucjonalna pomoc i wsparcie interwencyjne osobom w kryzysie ze szczególnym uwzględnieniem ofiar przemocy. Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie.

9. Młyński, J. (2012). Przemoc w rodzinie–skala zjawiska, ofiary przemocy i formy pomocy pracowników socjalnych. *Studia Socialia Cracoviensia*, *4*(2 (7)), 141-156.

Kolos V. O.

teacher, Prykarpattian Institute named after Mykhailo Hrushevskyi of the Private Joint-Stock Company «Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management'», Ukraine

Balanda N. O.

postgraduate student, Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych, Ukraine

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ОЗДОРОВЧИХ ЗАХОДІВ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF THE IMPACT OF THE WAR IN UKRAINE ON THE IMPLEMENTATION OF HEALTH MEASURES IN TERRITORIAL COMMUNITIES

Війна в Україні стала серйозним випробуванням для суспільства, впливаючи на всі аспекти життя, включно з організацією оздоровчих заходів у територіальних громадах. Науковці зауважують, що «війна вже всередині кожного: на лінії фронту вона фізична, поза ним - вона психологічна». [1, с.119] Психологічні чинники, що виникають унаслідок військових дій, істотно ускладнюють реалізацію таких програм, проте їх врахування дозволяє адаптувати підходи до забезпечення добробуту населення в кризових умовах.

Основні психологічні чинники впливу можна охарактеризувати наступним чином:

- Воєнні дії спричиняють підвищений рівень стресу, тривожності, депресивних станів та посттравматичних стресових розладів серед населення. Такі емоційні стани знижують мотивацію до участі в оздоровчих заходах.

- Через вимушене переселення та втрату домівок багато громадян стикаються з розривом соціальних зв'язків.

- Організатори оздоровчих заходів і волонтери, які працюють у територіальних громадах, піддаються високому рівню емоційного виснаження.

Це знижує їх ефективність і потребує розробки програм психологічної підтримки.

- У воєнний час базові потреби, такі як безпека, житло та їжа, стають першочерговими. Це змінює акценти у сприйнятті важливості оздоровчих заходів, які можуть бути відсунуті на другий план.

Особливий вплив війни є на психологічний стан населення в територіальних громадах, де ведуться бойові дії. Військові дії, обстріли, вибухи та свідчення про насильства призводять до виникнення тривалого стресу, тривожності та посттравматичного стресового розладу у місцевих жителів. Люди живуть у постійному страху за своє життя та життя близьких. Невизначеність і небезпека сприяють розвитку тривожності. Втрата дому, майна, робочих місць та близьких людей створює відчуття безнадійності та безпорадності, що часто призводить до депресивних станів. Через зруйновані громади та порушені соціальні зв'язки люди відчувають себе ізольованими, що поглиблює емоційну нестабільність. Діти, які стали свідками війни, викликають порушення сну, страхів, труднощів із навчанням та спілкуванням. Постійний стрес і ворожнеча призводять до підвищення рівня агресії серед населення, що погіршує соціальні відносини в громадах.

До негативних наслідків можна віднести:

- Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР);
- Тривога і страх;
- Депресія і безнадія;
- Відчуження і соціальна ізоляція;
- Погіршення здоров'я дітей та молоді;
- Зростання агресивності;
- Зловживання психотропними речовинами;
- Збільшення випадків суїциду;
- Втрата довіри до майбутнього;
- Руйнування сімейних стосунків;
- Відчуття провини проживання;

- Зниження продуктивності і концентрації;

- Руйнування культурної ідентичності.

Військові дії спричиняють дефіцит фінансових, матеріальних та людських ресурсів, що ускладнює проведення оздоровчих програм у повному обсязі. Через загальний рівень недовіри в умовах війни населенню важко сприймати нові ініціативи як дієві та безпечні. Постійна загроза обстрілів і небезпеки вимагає адаптації заходів до умов постійних змін.

Нами запропоновано наступні шляхи адаптації та оздоровчі заходи:

- Психологічна підтримка як складова програм. Інтеграція психологічних консультацій, груп підтримки та тренінгів для подолання стресу в рамках оздоровчих заходів.

- Розвиток гнучких форматів організації заходів у форматі онлайн, мобільних пунктів оздоровлення або виїзних програм, що враховують реалії військового часу.

- Залучення громадян до спільної активності, спрямованої на формування почуття підтримки та єдності.

- Навчання організаторів та волонтерів для підвищення стресостійкості та психологічної готовності працювати в умовах кризи.

Отже, психологічні чинники впливу війни в Україні суттєво змінюють підходи до реалізації оздоровчих заходів у всіх територіальних громадах країни. Врахування цих чинників, а також впровадження адаптивних методів роботи дозволяє зберегти ефективність програм та сприяє психологічному та фізичному оздоровленню населення навіть у складних умовах. Це може бути важливим кроком до стійкого розвитку територіальних громад у майбутньому.

Список використаних джерел:

1.Філоненко В.М. Психологічні ресурси особистості в умовах війни. Особистість, Суспільство, Війна. Харків, 2022. С. 119

2.Namestiuk, S. On the issue of teaching psychological and pedagogical discipline sat universities using immersive technologies. FuturityEducation. 2022. Vol. 2. № 2. P. 33–42. URL: https://doi.org/10.57125/ FED/2022.10.11.27.

Kormyshkin Y. A.

doctor of economic sciences, professor, professor of the department of public management and administration and international economy Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Moskal I. V.

postgraduate Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ НАДАННЯ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ ЇХ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

MANAGEMENT OF THE SERVICE PROVISION SYSTEM IN THE CONTEXT OF THEIR INFLUENCE ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Ефективне управління системою надання послуг є ключовим чинником сталого розвитку територіальних громад. У сучасних умовах глобальних викликів, економічної нестабільності та зростаючої соціальної нерівності стратегічне управління набуває особливого значення. Основною метою є забезпечення доступу до якісних публічних послуг для всіх верств населення, що сприяє соціальній згуртованості та підвищенню рівня життя. Дослідження підтверджують, що впровадження адаптивних, інклюзивних і результативних механізмів управління дозволяє суттєво покращити ефективність роботи органів місцевого самоврядування [1, с. 389].

Міжнародна практика надання послуг вказує на важливість системного підходу, який передбачає інтеграцію політик на різних рівнях управління та їхню адаптацію до локальних умов. Поєднання макроекономічних стратегій із мікрорівневими ініціативами створює умови для ефективного врахування регіональних і соціально-економічних особливостей кожної громади. Наприклад, у скандинавських країнах впровадження багаторівневого управління дозволило досягти високого рівня соціальної справедливості та економічної стабільності [2].

В Україні система соціальних послуг наразі стикається з низкою проблем, серед яких недостатній рівень адресності, нерівномірний розподіл ресурсів та слабка координація між державними та недержавними структурами. Крім того, існують проблеми з якістю та доступністю послуг у сільських та віддалених регіонах. Для подолання цих викликів необхідно модернізувати систему через децентралізацію, демонополізацію та активізацію співпраці з громадськими організаціями [3, с. 194].

Децентралізація є одним із найбільш ефективних інструментів реформування системи публічного управління. Вона передбачає передачу значної частини повноважень на місцевий рівень, що дає громадам можливість самостійно визначати пріоритети розвитку та оперативно реагувати на потреби населення. Це сприяє зниженню рівня бюрократії, підвищенню прозорості управлінських процесів і раціональному використанню бюджетних ресурсів. Досвід європейських країн, таких як Польща та Словаччина, свідчить, що децентралізація є ефективним інструментом для створення самодостатніх і відповідальних територіальних громад.

Цифровізація є ще одним ключовим елементом модернізації управління. Використання інноваційних технологій, таких як електронні платформи для моніторингу та аналізу даних, дозволяє значно підвищити ефективність прийняття рішень. Цифрові інструменти забезпечують прозорість процесів, знижують адміністративні витрати та сприяють рівному доступу до послуг для всіх громадян, незалежно від їхнього місця проживання. Важливим напрямом є впровадження концепції "розумного управління" (smart governance), що передбачає інтеграцію цифрових рішень у повсякденну діяльність органів влади. Це дозволяє не лише автоматизувати базові процеси, а й забезпечити активну участь громадян у прийнятті рішень.

Поряд із цифровими технологіями, важливу роль у підвищенні якості публічних послуг відіграє залучення приватного сектору та громадських організацій. Публічно-приватні партнерства (PPP) створюють умови для інноваційного підходу до надання послуг, оптимізації ресурсів та підвищення

їхньої якості. Наприклад, у сфері охорони здоров'я такі партнерства дозволяють забезпечити краще оснащення медичних закладів, скоротити час очікування та розширити спектр послуг. Проте для ефективного функціонування таких механізмів необхідно розробити чіткі регуляторні рамки та механізми контролю за якістю.

У контексті воєнного стану система управління наданням послуг в Україні стикається з новими викликами. В умовах обмежених ресурсів і зростаючого попиту на соціальні послуги необхідна гнучкість і швидка адаптація управлінських процесів. Використання цифрових платформ, таких як системи електронного документообігу та сервіси для дистанційного обслуговування, дозволяє мінімізувати вплив кризових факторів. Ці інструменти забезпечують безперервність надання послуг, навіть у найскладніших умовах, зберігаючи високий рівень прозорості та підзвітності.

Інноваційні стратегії, спрямовані на оптимізацію управління, також підвищують здатність громад до самостійного реагування на виклики. Це включає не лише використання сучасних технологій, а й активне залучення громадян до процесів прийняття рішень. Участь громади у визначенні пріоритетів розвитку сприяє формуванню довіри до органів влади та забезпечує більшу ефективність реалізації управлінських рішень.

Таким чином, забезпечення сталого розвитку територіальних громад вимагає комплексного підходу, що поєднує стратегічне планування, децентралізацію, цифровізацію та співпрацю з громадським сектором. Впровадження європейських стандартів управління та їх адаптація до українських реалій дозволить підвищити якість життя громадян і забезпечити довгострокову соціально-економічну стабільність.

Список використаних джерел:

1. Kattel, R., & Mazzucato, M. (2018). Systems approaches to public service delivery: Methods and frameworks. Journal of Public Policy, 38(3), 381–409. http://surl.li/kczjvq

2. Schoeman, I., & Chakwizira, J. (2023). Advancing a performance management tool for service delivery in local government. Administrative Sciences, 13(2), 31. https://doi.org/10.3390/admsci13020031.

3. Кормишкін Ю.А., Москаль І.В. Нормативно-правові аспекти управління системою надання медичних послуг у територіальних громадах. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 2-3 листопада 2023 р.). Миколаїв: МНАУ, 2023. С. 193-194.

Lazis M. I.

student of higher education, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ СОЦІАЛЬНИМИ ПСИХОЛОГАМИ В ГРОМАДАХ

PECULIARITIES OF RAISING CHILDREN FROM DISADVANTAGED FAMILIES BY SOCIAL PSYCHOLOGISTS IN COMMUNITIES

Нажаль, безпритульність дітей, соціальне сирітство, бездоглядність в Україні набирає оберти. Конфлікти сімей їх розпад стають звичайними, росте і кількість неблагополучних сімей [1]. Соціальні психологи здебільшого стікаються з дітьми, які опинились у складній життєвій ситуації.

Виховання дітей з неблагополучних сімей вимагає від соціальних психологів, які працюють з населенням у громадах виваженої тактики взаємодії, як сім'ї так і установ, які опікуються такими сім'ями [2]. Психологічна спрямованість на неблагополучну родину в цілому, у тому числі і на дитину, повинна враховувати конкретні сімейні ситуації. Труднощі які виникають у соціальних психологів пов'язані з дефектами сімейного виховання, різного віку дітей, симпатії - антипатії батьків і дітей тощо.

Шляхи розв'язання проблем повинні бути оптимальні та соціально виважені [3]. Підходи до розв'язання різні - спостереження за поведінкою дитини, дитячо-батьківські взаємини, вивчення ставлення дітей до своєї поведінки тощо. Виховання дітей з неблагополучних сімей повинно проходити

з використанням сімейного консультування, тренінгів для батьків, кваліфікованих юристів, медиків, психологів, сторонніх педагогів та інших зацікавлених спеціалістів.

Такі заходи допоможуть фахівцям більш детально ознайомитися із особливостями роботи з неблагополучними сім'ями, зрозуміти причинні наслідки поведінки дітей, понять гостроту проблеми сімейного неблагополуччя, визначитися зі взаємодією. У пригоді психологу стануть критерії оцінки сімейного неблагополуччя. Вони визначаються з урахуванням порушень сімейних функцій, які покладає на родину суспільство [3].

Деякі практичні психологи, визначають сім критеріїв, які можуть впливати, як і на неповнолітнього, так і на всію сім'ю разом. Визначимо їх: структурні дефекти сім'ї, дефекти у вихованні, недостатнє матеріально-побутове забезпечення, дефекти соціально значущих особистісних якостей дітей, слабкі подружні взаємини, нестабільність шлюбу.

Критерії, які ми окреслили, допомагають фахівцям визначитися з характером неблагополуччя в сім'ї, формами, методами і засобами взаємодії з батьками. Якщо зусилля соціальних психологів з подолання сімейного неблагополуччя будуть систематичні і цілеспрямовані, це може знизити вплив таких факторів-дефектів як, особистісно значущі якості дітей, подружні взаємини тощо. Треба враховувати таке - в неблагополучних сім'ях практично не зустрічається тільки один вид дефектів, вони взаємопов'язані та взаємозумовлені [4].

Слід наголосити, неблагополуччя, дуже різні, але взаємопов'язані та взаємозалежні. У додаток причин, найбільш важливими є: неналежні умови життя дитини і сім'ї; зниження життєвоважливих сфер розвитку дітей (соціальні гарантії); знижені житлові умови більшості сімей і дітей в них; різка зміна поглядів та цінностей; асоціальні впливи у мікросередовищі дитини.

Фахівці соціальної психології, які працюють з дітьми у неблагополучних сім'ях в громадах, повинні продуктивно використовувати увесь комплекс психолого-педагогічних заходів. За рахунок таких заходів посилюється

взаємодія з дітьми та їх батьками. Це дає змогу змінити стиль спілкування між батьками та дітьми, підняти рівень відповідальності дорослих за виховання дітей, вплинути на їх психічний, фізичний і моральний стан. Аналіз неблагополуччя у сім'ях дітей, дає змогу соціальним працівникам знизити відчуження між дітьми та батьками, створити умови для життєдіяльності, практично мінімізувати самоусунення батьків від виховання власних дітей.

Таким чином, дітей з неблагополучних сімей треба сприймати повноправними особистостями, які мають право на захист і допомогу суспільства. Покарання за насильство в сім'ї не є панацеєю у вихованні дітей, воно підштовхує дітей на посилення конфлікту з рідними людьми. Професійна діяльність соціальних психологів потребує спеціальної правової і психолого-педагогічної підготовки.

Список використаних джерел

1. Матвєєва К. С., Курепін В. М., Марченко Д. Д. Напрямки роботи сімейного педагога у структурі територіального центру соціальної допомоги сім'ї та дітям // Перспективи та інновації науки. 2021. № 2(2). С. 84-98. DOI:https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-2(2)-84-97.

2. Іваненко В. С. Змістові особливості виховної роботи в Миколаївському національному аграрному університеті // Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D» : матеріали III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 22–23 лютого 2023 року). Полтава : ПУЕТ, 2023.. С. 869-873. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13196.

3. Іваненко В. С. Цінності та запити сучасної молоді: життєві пріоритети української молоді // Покоління незалежності: ціннісні орієнтири і перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів та магістрантів, м. Костанай, 30 березня 2021р. Костанай : Костанайский регіональний університет імені А. Байтурсинова, 2021. С. 737-741. URL:http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9255.

4. Курепін В. М. Ресурс на адаптацію, як молоді впоратися з психологічними проблемами в мінливих обставинах сучасності // Сучасна наука: інновації та

перспективи : матеріали міжнар. мультидисциплінарної наук.-практ. інтернет-конф. молодих дослідників, здобувачів вищої освіти та науковців 6-7 квітня 2023р. м. Київ. Київ : Київський інститут залізничного транспорту Державного університету інфраструктури та технологій, 2023. С. 431-435. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13350

Phd in law Natalia Wąsik

Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, Poland

SOCIAL ASSISTANCE AS A MUNICIPAL TASK

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ЯК МУНІЦИПАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Circumstances such as age, legal capacity or possession of public and civil rights are irrelevant for membership in a commune community, but they do determine the scope of rights granted to individual members of the local government community. Undoubtedly, one of the most important, but also fundamental tasks of local government units is social assistance, or in other words, social support for the residents of a given commune. This results from the belief that offices operating within the local government know the problems of its residents best, are able to assess them properly, and also minimize their negative effects.

It is generally accepted that the concept of "social", in relation to social assistance tasks, should be identified with meeting the living, material and cultural needs of eligible persons [1]. It should be remembered that social assistance only fulfils a subsidiary function, requiring the cooperation of the beneficiary of the assistance provided. Since every person has the obligation to fully use their own rights, resources and opportunities in order to overcome a difficult life situation, this means that if this person does not fulfil such an obligation, there is no basic premise for providing such a person with assistance from public funds. One of the basic goals of actions undertaken by the municipal authorities within the framework of social assistance should be the activation of beneficiaries. The aforementioned assistance is only temporary in nature and assumes the development of appropriate attitudes in

people using it in order to overcome life's difficulties. This assistance can in no case turn into a permanent and sole source of income for people applying for it [2].

An important postulate formulated in the doctrine and court decisions is that the municipal authorities should select the beneficiaries' requests based on their essential needs, the needs of other beneficiaries and the amount of financial resources allocated for this purpose. Since - as mentioned - social assistance is of a subsidiary nature, the local government should provide it only in a situation in which the individual cannot cope with the difficulties that arise on their own. The local government should not replace the individual in their own efforts to meet their life needs, because social assistance is a supporting institution based on the principle of subsidiarity. Social assistance also does not serve to satisfy all the expectations of those applying for such assistance. The distribution of all types of benefits within the scope of social assistance should be of a special nature. For example, their beneficiaries should be people who, due to a health condition causing complete incapacity for work resulting from a violation of the body's efficiency that occurred before entering the labor market, had no opportunity to "work out" an insurance period. Such benefits are intended to be protective and to compensate, for example, for the inability to obtain entitlement to benefits from the social insurance system, and their purpose should be to provide a person who meets the statutory conditions for the granting of this benefit with the financial resources necessary for living.

The task of local government units in the field of social assistance cannot be unconditional. Such assistance should be an exception, not a permanent state, which requires the beneficiary of assistance to cooperate with offices. Such cooperation should be understood as a readiness to cooperate with a social worker and to use justified and reasonable proposals of a social worker, helping the person overcome difficult life situations in which they find themselves, in order to "exit" the social assistance system and enable them to live independently and responsibly in society [3]. This results from the fact that the social purpose cannot be interpreted in complete isolation from the individual conditions for allocating financial resources for social assistance.

Enforcing the obligation of social assistance beneficiaries to cooperate with the assistance body is also important because this assistance cannot be reduced to simple distribution of benefits and thus the development of improper habits. In connection with this, it is justified to state that a passive or demanding attitude of entities covered by social assistance may result in the refusal to grant the benefit or the suspension of the payment of the benefit [43]. When applying for support, the person applying for assistance must accept the rules of procedure in this matter. This means that they are obliged, for example, to present all information that is relevant to the case being considered. People who do not cooperate with local government bodies in explaining their situation and who conceal their income, preventing a fair consideration of the application for assistance, should not count on social assistance funds [5].

In conclusion, determining the personal situation and financial status of the potential beneficiary is of fundamental importance for the possibility of a positive consideration of the application of a person applying for social assistance benefits. Local government units should take a rigorous approach to the issue of cooperation of the person applying for such a benefit with the social assistance body. For example, preventing the conduct of a social interview, or refusing to conduct it, or refusing to answer individual questions from a social worker, or failing to comply with justified requests to submit appropriate documents, may be considered a lack of cooperation of the person or family with the social worker, which in turn should constitute a premise for issuing a decision refusing to grant a social assistance benefit. The purpose of social assistance is only to provide support, and not to replace individual efforts to improve the living situation of a given person. The purpose of social assistance is not to replace individual people (their families) in meeting all life needs, but only to support them in their efforts to meet the necessary needs and enable them to live in conditions consistent with human dignity.

Bibliography:

1) the judgment of the Court of Appeal in Szczecin of 19 May 2015, reference number III AUa 724/14, LEX No. 1785925;

2) the judgment of the Regional Administrative Court in Warsaw of 11 April 2024, file reference VIII SA/Wa 81/24, LEX No. 3756707;
3) judgment of the Regional Administrative Court in Warsaw of 21 July 2020, reference number I SA/Wa 2677/19, LEX No. 3174273;
4) judgment of the Regional Administrative Court in Poznań of 19 June 2019, file reference II SA/Po 456/18, LEX No. 2720347;
5) judgment of the Regional Administrative Court in Kraków of 15 January 2024, file reference III SA/Kr 312/23, LEX No. 3669502.

Radzevych T. V.

student of the faculty of management Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

Scientific advisor- Klyuchnyk A. V. head of the department, doktor of economics, professor of Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ГРОМАДИ

PCYCHOLOGICAL ASSICTANTE AS A TOOL FOR STRENGTHENING THE SOCIAL COHESIAL OF THE MYKOLAIV COMMUNITY

Миколаївська громада, як і багато інших українських громад, зіштовхується з численними соціальними викликами, що можуть впливати на загальний стан соціальної згуртованості. Одним із ключових аспектів, що допомагає зміцнити зв’язки між мешканцями та покращити атмосферу в громаді, є надання психологічної допомоги. Така підтримка стає важливим інструментом у підтримці стабільності та розвитку громади, особливо в періоди криз, соціальних змін або після важливих подій..

Соціальна згуртованість — це нематеріальне явище, яке проявляється через спільні цінності, ідеї та міцні соціальні зв’язки в спільноті. Вона формує довіру між людьми та до владних інституцій, сприяючи добробуту всіх через співпрацю, діалог і рівні можливості розвитку. Такий підхід допомагає уникнути маргіналізації та сприяє рівноправності серед членів суспільства.[1]

Миколаївська громада за останні роки пережила значні соціально-економічні зміни, одним із наслідків яких є збільшення потреби в психологічній допомозі. Така підтримка дає змогу не лише вирішувати особисті проблеми населення, а й зміцнювати відносини між різними соціальними групами, що є важливим фактором забезпечення стабільності на місцевому рівні. Психологічна підтримка є важливим елементом у процесі формування соціальної згуртованості громади. Це сприяє підвищенню рівня довіри, солідарності та взаємодії між членами громади та є основою для стабільного розвитку громади.

У Миколаєві впроваджено регіональний центр соціально-психологічної підтримки (далі – Центр) створений розпорядженням КМУ Миколаївської області від 06.04.2005 р. № 86-р та діє відповідно до Положення про підтримку громад. Центри соціальної та психологічної допомоги, затверджені вищезазначеним наказом (із змінами, внесеними від 15.07.2019) № 273-р «Про внесення змін до наказів» Основною метою діяльності Центру є надання соціальних послуг людям, які потребують допомоги внаслідок стихійних лих, збройних конфліктів, домашнього та колективного насильства, торгівлі людьми чи реальної загрози. [2]

Активно реалізуються різноманітні психологічні ініціативи та програми для підтримки психічного здоров'я та соціальної згуртованості мешканців. Основні проекти включають, серед іншого: програма «Ти як? », в тому числі створюється безпечний простір для надання психосоціальної підтримки місцевим жителям. На базі цих центрів проводяться індивідуальні консультації, тренінги та курси по боротьбі з наслідками стресу. Крім того, програма співпрацює з місцевими лідерами, радниками та громадами для створення допоміжної інфраструктури. У Миколаєві та області є такі центри, наприклад за адресою вул. 12 Повздовжня, 50а.[3]

Групова робота, особливо тренінги та семінари, сприяє розвитку комунікативних навичок, створює умови для конструктивного діалогу та сприяє вирішенню конфліктів. Психологічна підтримка особливо важлива для

вразливих груп, таких як внутрішньо переміщені особи, ветерани, молодь та люди похилого віку. Їхня соціальна інтеграція через психологічну підтримку допомагає зменшити ризик ізоляції всередині громади та зміцнює соціальні зв’язки. Психологічна підтримка також важлива як засіб запобігання соціальному конфлікту. Зменшуючи напругу та стрес, громади стають більш стійкими до криз і більш відкритими до конструктивної співпраці. Психологічна підтримка є основою закритої, стабільної та гармонійної спільноти та сприяє її подальшому розвитку

Миколаївська громада має великий потенціал для розширення психологічної допомоги. Зокрема, перспективними напрямками є розвиток програм для дітей і підлітків, які сприятимуть формуванню стійкого покоління, здатного до взаємної підтримки та співпраці. Також важливим кроком є впровадження онлайн - сервісів психологічної допомоги, що дозволить охопити ширшу аудиторію, особливо мешканців віддалених районів та тих, хто має обмежений доступ до традиційних медичних установ.

Місто Миколаїв є прикладом успішного використання психологічної підтримки для покращення соціальної ситуації та загального розвитку громади. Ці заходи допоможуть створити основу для відновлення та розвитку громади шляхом зміцнення соціальної стабільності в громадах, забезпечення доступності психологічної допомоги та підтримки найбільш уразливих верств населення.

Список використаних джерел:

1. Соціальна згуртованість. URL : https://ips.ligazakon.net/document/TM072389)

2. Обласний центр соціально - психологічної допомоги: URL : https://ocss.mk.ua/tsentr_sotsialno_psihologichnoji_dopomogi_new.

3. Програма ментального здоров'я | Ти як? URL: https://howareu.com/

Sysak Y. M.

student of the faculty of management Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific advisor – Krainiy V. O. senior lecturer, candidate of economic sciences Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

СОЦІАЛЬНА І ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В КАЛУСЬКІЙ ГРОМАДІ
SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL WORK IN THE KALUSH COMMUNITY

Створення різноманітних спільнот, громадських організацій та планування психологічних тренінгів у громаді має важливе значення. У Калуській громаді діє Молодіжна рада, основними завданнями якої є сприяння участі молоді у вирішенні соціально-економічних питань, співпраця інститутів громадянського суспільства, що провадять діяльність у молодіжній сфері, запроваджувати активну психологічну та соціальну роботу в умовах воєнного стану. Соціальна робота включає у себе безліч аспектів, зокрема і сферу психосоціальної підтримки. В сучасному суспільстві актуальності набуває проблема практичного вирішення психосоціальних проблем суспільства.[1] Громада виступає у ролі соціального робітника, тому зобов'язана сприяти залученню молоді у всі сфери життя і має на меті створення заходів з психосоціальної підтримки.

Запровадження різних видів діяльності у соціально-психологічній сфері допомагає молоді приймати активну участь у житті громади, внести свій розвиток у суспільство та відволіктися від суворих реалій. Нещодавно у Калуській громаді відбулася низка тренінгів для покращення емоційного стану молоді. Деякими з них є: психолог запровадив захід «Ментальне здоров'я: як подолати стрес»; фахівець з охорони здоров'я розповів соціальним працівникам про «Типи неінфекційних захворювань та фактори їх ризику» та для слухачів Університету ІІІ віку в Центрі життєстійкості нещодавно фахівці соціальної роботи провели заняття з арт-терапії.[2]

Такий вияв соціальної та психологічної роботи в громаді є прикладом успішної співпраці між міською радою та жителями, спрямованої на підтримці

емоційного стану людей, де важливою складовою є комунікація з іншими та їх сприяння у процесі розроблення проектів щодо вирішення питань місцевого значення у молодіжній сфері.

Зараз існують всі необхідні передумови для розгортання та вдосконалення соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю у територіальній громаді. Її актуальність обумовлюється тим, що вчасне вирішення соціальних проблем в окремих територіальних громадах можна розглядати як превенцію проблем загальнодержавних. Саме тут спрацьовує один з постулатів соціально-педагогічної роботи про те, що легше лікувати окремі соціальні хвороби, ніж боротися з великими епідеміями.[3]

Слід зауважити, що одним з головних принципів сприянню роботи між різними групами населення у громаді є вміння міської ради слухати пропозиції від молоді та аналіз проблем всередині громади. Активізація молодіжних рухів та членство молоді надає широкий спектр можливостей для покращення життєдіяльності. Оскільки у суспільстві все ще гостро постає питання ментального здоров'я, поширення роботи в цьому напрямку буде потрібним в сучасних реаліях. Це також створює умови для інвестування заходів до громади.

Розвиток громадських організацій, залучення партнерів з інших міст для проведення соціальної та психологічної роботи показує Калуську громаду з найкращого боку. Підтримка вразливих груп населення, ініціювання заходів з спортивних змагань, форумів та психологічних тренінгів є важливою складовою роботи громади, щоб встановити довірливі взаємини і забезпечити невід'ємну допомогу суспільству.

Список використаних джерел:

1. О. Шварцкоп -наукова редакція: URL: http://surl.li/ypxmyk
2. Калуській громаді: офіційна сторінка. URL : https://kalushcity.gov.ua/news?c=15
3. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи:

Монографія. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2562/2/O_Bezpalko_monograph_IL.pdf

Vasynova Nadiia

Associate professor of the department of public service and educational institutions, The State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University», the educational and research institute of public management, administration and postgraduate education, the department of public service and management of educational institutions, Ukraine

ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА У ФОРМУВАННІ ТА ЗМІЦНЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ ГРОМАД

DEMOCRATIC VALUES OF HUMAN RIGHTS AS A FUNDAMENTAL COMPONENT IN THE FORMATION AND STRENGTHENING OF SOCIAL COHESION OF COMMUNITIES

Захист прав людини в умовах воєнного часу набуває критичного значення, особливо в контексті діяльності органів місцевого самоврядування. Демократичні цінності та права людини виступають фундаментальними чинниками, які сприяють побудові відкритих і стійких спільнот. Разом із тим, недостатня обізнаність громадян та недосконаліть механізмів захисту цих цінностей значно ускладнюють їх реалізацію. Дослідження цих питань є необхідним для розробки ефективних підходів до зміцнення соціальної згуртованості, сприяння розвитку демократичного суспільства та захисту прав людини. Проблема захисту прав і свобод людини є в центрі уваги українських і зарубіжних науковців таких, як: Б. Бурлаков, В. Кузьміна, О. Макеєва, А. Мерник, Н. Пильгун, Л. Фалалєєва, C. Gennerich, H.–G. Ziebertz, J. Donnelly [1–2, 4; 6–7] та інших.

Метою розвідки є систематизація основних демократичних цінностей прав людини, які сприяють об’єднанню та згуртованості громад.

На рівні територіальних громад забезпечення прав людини є основою для формування довіри між громадянами та органами місцевого самоврядування. Підходи, які враховують права людини, сприяють інклюзивності процесів відновлення, забезпечують участь усіх зацікавлених сторін та створюють умови для розвитку громад, що відповідають потребам кожного їх мешканця.

Спираючись на аналіз міжнародних документів і наукової літератури з проблеми дослідження систематизовано основні демократичні цінності прав людини, які сприяють об'єднанню та згуртованості громад (див. табл. 1).

Таблиця 1. Основні цінності прав людини

Цінність	Зміст	Вплив на громаду
Рівність	Всі люди мають рівні права та можливості незалежно від їхніх відмінностей	Зменшує дискримінацію, сприяє справедливості та рівним можливостям для всіх
Гідність	Кожна людина заслуговує на повагу та визнання своєї цінності	Підвищує самоповагу та взаємоповагу серед членів громади
Свобода	Право на свободу думки, слова, релігії та пересування	Сприяє відкритому діалогу та взаєморозумінню, зменшує конфлікти
Солідарність	Підтримка та взаємодопомога між членами громади	Зміцнює соціальні зв'язки, сприяє колективній відповідальності та підтримці
Справедливість	Забезпечення правосуддя та рівного ставлення до всіх	Підвищує довіру до інституцій та зменшує соціальну напругу
Відповідальність	Визнання та виконання своїх обов'язків перед іншими.	Сприяє активній участі в житті громади та підвищує рівень громадянської свідомості.
Толерантність	Прийняття та повага до різноманітності	Зменшує конфлікти на основі культурних, релігійних та інших відмінностей
Повага до прав інших	Визнання та захист прав інших людей	Сприяє гармонії та взаємоповазі в громаді
Соціальна відповідальність	Усвідомлення кожною людиною, групою чи організацією своїх обов'язків перед суспільством і готовність діяти в інтересах загального блага, дотримуючись при цьому прав людини та етичних норм.	Сприяє зміцненню соціальної згуртованості, активної участь у громадському житті, покращенню умов життя, захисту прав та інтересів тощо

Таблицю складено на базі аналізу джерел [1–2, 4; 6–7]

Окреслені цінності є основою для створення згуртованих та об'єднаних громад, де кожен відчуває себе частиною спільноти та має можливість реалізувати свій потенціал. Отже, демократичні цінності прав людини відіграють ключову роль у формуванні соціальної згуртованості громад,

сприяючи зміцненню демократичних процесів, забезпеченню стабільності та підвищенню рівня життя населення. До перспектив подальших досліджень відносимо питання захисту та інтеграції демократичних цінностей прав людини у процес планування відновлення територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Васиньова Н.С. Світовий досвід реалізації соціальної відповідальності університетів. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство».* 2023. 15. С. 94–102. doi.org/10.31874/2520- 6702-2023-15-94-102

2. Макеєва О.М. Права людини в системі базових європейських цінностей *Юридичний вісник.* 2022. 2 (63). DOI: 10.18372/2307-9061.63.16709

3. Огляд програми ООН із відновлення України URL: https://ukraine.un.org/uk/2 pg6A.WF3obl2IDtqgvMFRqVdYkD5s

4. Пильгун Н.В., Плис Н. В. Права людини як фундаментальна цінність в українському суспільстві. 2022. *Юридичний вісник.* 4 (65). DOI: 10.18372/2307-9061.65.17041 (дата звернення: 20.09.2024)

5. Програма розвитку ООН (ПРООН) URL: http://surl.li/bntuhi

6. Donnelly J. Universal Human Rights in Theory and Practice. 2d ed. Ithaca, New York: Cornell University Press, 2003. 290 p. URL: https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/tjir/v3n2_3/tjir_v3n2_3pra01.pdf

7. Gennerich C., Ziebertz H. - G. Human Rights and Value Priorities URL: https://www.researchgate.net/publication/282868606_Human_Rights_and_Value_Priorities DOI:10.1163/9789004304390-010

Vilkhovatska V. V.

higher education student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Livandovska O. A., assistant of the department of public management and administration and international economics, Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ У ГРОМАДАХ
PROVISION OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT IN COMMUNITIES

Громада – це групова соціальна спільнота, члени якої об’єднані спільною територією та повсякденною взаємодією. Можуть мати спільну мету чи завдання для встановлення добробуту населення певної частини регіону.

Соціальна робота в територіальній громаді спрямована на задоволення потреб та вирішення як індивідуальних проблем окремих жителів громади, груп, так і самої громади як об’єкта через: залучення до роботи професійного фахівця та активізацію жителів громади; високий рівень кооперації із зовнішніми інституціями та між членами громади; оцінку потреб у соціальних послугах, їх планування і замовлення, моніторинг та оцінку їх якості.

Соціальний робітник це своєрідний ланцюг зв’язку між громадою та її населенням. Задля забезпечення тісноти такої комунікації потрібні висококваліфіковані робітники, що будуть розумітися в різних сферах суспільної діяльності, розуміти настрої громади, оцінювати залучення більшості до розвитку та покращення умов життя на місцевому рівні.

Не менш важливим на сьогодні є психологічна робота у громадах. Безумовно, кожен з нас сприймає все по-різному. Хтось став більш стійким до зовнішніх подразників, хтось починає ламатись. За даними Gradus Research станом на кінець грудня 2023 року, 88% українців та українок відчувають стрес. Більшість опитаних зізнаються, що відчувають втому (55 %), напруженість (43%), роздратування (32%) та безсилля (31%).

Для збалансованості треба залучати психологічні засоби внутрішнього заспокоєння та навіть робити міні-пункт для відвідування психолога на місцевому рівні. Кожна громада має бути зацікавлена в досягненні стабільного ментального здоров’я своїх людей.

Розвиток в сфері психологічного здоров’я допомагає забезпечити ефективне та економне використання обмежених ресурсів у сфері психічного здоров’я. Розроблено різні підходи до покращення якості; кожен із них має свої сильні сторони та переваги.

Покращення якості – це постійний процес, який вимагає постійної активної участі всіх зацікавлених сторін.

Підтримка роботи психологічної політики громад може включати такі кроки (рис.1):

Рисунок 1 – Підтримка роботи психологічної політики громад

Розглядаючи рисунок, можна зробити висновок, що для успішного забезпечення психологічної підтримки у громадах необхідно враховувати кожну ланку безперервного процесу. Детальне розроблення робочої схеми дозволить досягти бажаних результатів.

Для досягнення успіху на кожному етапі забезпечення підтримки психологічної політики у громадах слід враховувати кілька важливих кроків.

Перш за все, важливо *узгодити політику з місцевими органами самоврядування*. Це означає створення міжгалузевого партнерства, спрямованого на покращення якості послуг. Наприклад, професійні організації повинні визначати та підтримувати компетенцію своїх членів, академічні установи мають впроваджувати освіту та підготовку медичних працівників відповідно до потреб населення у сфері психічного здоров'я, а медичні заклади первинної ланки та соціальні послуги повинні задовольняти потреби людей із психічними розладами на різних рівнях і в різних сферах життя.

Наступним кроком є *розробка стандартного документа*, за яким можна буде вимірювати послуги. Стандарти мають охоплювати всі важливі сфери, такі як права та правовий захист, безпека та управління ризиками, доступність

послуг, приватність і конфіденційність, особиста взаємодія та спілкування, а також участь користувачів і їхніх опікунів.

Далі потрібно *впровадити процедури акредитації*. Це передбачає створення акредитаційної комісії, яка матиме юридичні повноваження ліцензувати послуги у сфері психічного здоров'я та припиняти їх надання, якщо якість допомоги є неприйнятною.

Також важливо *здійснювати моніторинг якості послуг у сфері психічного здоров'я*. Це включає складання плану моніторингу на основі встановлених стандартів, що дозволить систематично оцінювати якість послуг і виявляти можливі проблеми.

Інтеграція для удосконалення надання послуг передбачає впровадження філософії та практики безперервного покращення якості послуг у сфері психічного здоров'я. Керівники та медичні працівники повинні усвідомлювати, що акредитація є мінімальною нормою, відповідно до якої мають функціонувати послуги.

Розгляд реформ для кращого функціонування процесу залежить від конкретних висновків та потреб кожної громади, які мають обирати ті методи, що підходять саме їм.

Останнім етапом є *огляд необхідних для цього механізмів*. Це полягає у регулярному перегляді механізмів забезпечення якості, що виступає як аналіз над виконаною процедурою.

Такий системний підхід до управління послугами у сфері психічного здоров'я дозволить досягти високої якості допомоги та забезпечити підтримку громадян на всіх етапах.

Отже, для заключення варто зазначити, що висококваліфікована соціальна та психологічна робота є важливою складовою для будь-якою громади. Гарне функціонування органів місцевого самоврядування та необхідні реформи для кращого функціонування загального механізму зможуть зробити життя населення легшим. Така політика поліпшить не лише стан людей, але й роботу соціальних працівників, адже від взаємодії перших з другими залежить

результативність та якість виконання роботи в громадах. Надалі є перспективи для покращення психологічної політики, розроблення нових інноваційних підходів для поліпшення ситуацій щодо психоемоційного стану населення та реформування застарілих або відсутніх методів праці з людьми.

Список використаних джерел:

1. Соціальна робота у громадах: методичні рекомендації до С 692 самостійної роботи / уклад. Т. В. Петренко. – К. : НАУ, 2013. – 52 с URL: /http://surl.li/ewnvaq

2. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія / за наук.ред.д-ра пед. наук, проф. В. А. Поліщук. – Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. – 382 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13712/1/8slozanska_monogr.pdf

3. Úvod do štandardov terénnej sociálnej práce v obci s osobitným zreteľom na prácu s vylčenými komunitami URL: https://www.ia.gov.sk/data/files/np_tsp/Priloha_c2_Uvod_do_standardov_TSP.pdf

4. Психологічна допомога: чому це важливо та як організувати в громаді URL: https://www.0462.ua/news/3737383/psihologicna-dopomoga-comu-ce-vazlivo-ta-ak-organizuvati-v-gromadi

5. Удосконалення систем охорони здоров'я та послуг у сфері психічного здоров'я URL: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/339743/WHO-EURO-2021-34580-34580-57140-ukr.pdf?sequence=1

Zablotskyi V. V.

doctor of public administration, full professor, professor at the department of public service and educational institutions State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

Ivanov Y. V.

candidate of pedagogic sciences (Ph. D.), associate professor, department of of public service and educational institutions State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В ГРОМАДІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ
ENSURING A FAVORABLE MORAL AND PSYCHOLOGICAL CLIMATE IN A COMMUNITY UNDER MARTIAL LAW

Військовий стан створює надзвичайно напружені умови для громад, посилюючи ризики соціальної дезінтеграції, психологічних травм і конфліктів. У цих умовах формування сприятливого морально-психологічного клімату стає важливим завданням для забезпечення стабільності, взаємодії та відновлення нормального функціонування громадського життя.

Метою дослідження є визначення чинників і механізмів формування позитивного морально-психологічного клімату в громаді під час військового стану, а також розробка практичних рекомендацій щодо зменшення психологічного навантаження на мешканців громад.

В ході дослідження виокремлено кілька ключових аспектів формування морально-психологічного клімату в умовах воєнного стану:

1. *Лідерство і підтримка з боку місцевої влади є вкрай важливими для збереження сприятливого морально-психологічного стану мешканців громади.*

Лідери громад відіграють вирішальну роль у зміцненні довіри та стабільності. Прозоре управління, оперативна комунікація і підтримка вразливих груп сприяють згуртованості громади.

2. *Ефективна комунікація є ключовим фактором забезпечення сприятливого морально-психологічного стану мешканців громади.*

Відкриті й регулярні канали зв’язку з громадянами, зокрема через соціальні мережі та зустрічі (відео-зустрічі), допомагають знизити рівень тривожності та сприяють збереження й відновлення відчуття безпеки.

3. *Взаємодопомога й солідарність.*

Організація волонтерських ініціатив і залучення громадян до спільних проєктів сприяє формуванню відчуття єдності.

4. *Психологічна підтримка.*

Забезпечення доступу до психологічної допомоги через центри підтримки, гарячі лінії або мобільні бригади допомагає знизити стрес і попередити емоційне вигорання.

5. *Культурні й освітні ініціативи.*

Організація культурних заходів, тренінгів з психологічної стійкості та просвітницьких програм допомагає зберігати ідентичність громади і сприяє її згуртованості.

Формування сприятливого морально-психологічного клімату є багатоаспектним процесом, що вимагає інтеграції зусиль місцевої влади, громадських організацій і самих громадян. Важливо забезпечити психологічну підтримку не лише постраждалим від бойових дій, але й тим, хто займається волонтерством чи управлінням громадою.

Під час військового стану громади стикаються з викликами, які потребують оперативного реагування, зокрема управління емоціями, вирішення конфліктів і подолання психологічного виснаження.

Таким чином, сприятливий морально-психологічний клімат у громаді під час військового стану залежить від: ефективного лідерства, відкритої комунікації, взаємодопомоги, доступу до психологічної підтримки, активних культурних, освітніх ініціатив тощо. Для посилення згуртованості громади рекомендовано впроваджувати програми підтримки, тренінги, створювати платформи для взаємодії громадян і органів публічної влади, забезпечувати доступ до професійної психологічної допомоги.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення довгострокових наслідків військового стану для морально-психологічного клімату мешканців громади, а також на розробку інноваційних методів підтримки психологічної стійкості громадян у кризових умовах.

Список використаних джерел:

1. Васильєва, Н. В. Формування психологічної стійкості в умовах кризових ситуацій. *Науковий вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. 2020. №3(55). С. 45–50.

2. Долинська, Л. В. *Соціальна психологія громади*. Київ: Генеза, 2018. – 276 с.

3. Коломоєць, В. В. Соціальна згуртованість у кризових умовах: підходи та механізми забезпечення. *Публічне управління та адміністрування в Україні*. 2022. №2. С. 17–23.

4. Лісовська, А. М. Роль волонтерства у зміцненні соціальних зв'язків під час війни. *Вісник Львівського національного університету*. 2023. Т. 32. С. 29–34.

5. Соколова, О. Ю. Психологічна підтримка в умовах військового стану: досвід та рекомендації. *Український журнал психології*. 2022. №4. С. 12–18.

Zizda N. E.

higher education student at the faculty of management of the Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Kushniruk V. S.

PhD in economics, associate professor, associate professor of the deapartment of hotel and restaurant business and business organization, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА МОЛОДІ, ПОТЕРПІЛОЇ ВІД БОЙОВИХ ДІЙ
SOCIAL SUPPORT FOR YOUTH AFFECTED BY HOSTILITIES

Молодь, яка пережила наслідки бойових дій, є однією з найбільш вразливих категорій суспільства. Війна приносить не лише фізичні руйнування, але й залишає глибокі психологічні травми, особливо для молодих людей, чия свідомість і життєві орієнтири ще формуються. Вони не лише втрачають домівки, близьких, але й опиняються перед викликами адаптації до нових реалій, які часто мають довгострокові наслідки. У цих умовах соціальна підтримка стає життєво необхідною для молоді, адже це не лише допомога в подоланні фізичних і психічних наслідків війни, але й шанс на повноцінне відновлення та розвиток. Соціальна підтримка молодих людей, які пережили бойові дії, повинна бути комплексною і багатогранною. Вона включає в себе не тільки медичну та психологічну допомогу, а й можливості для навчання,

професійного розвитку, інтеграції в соціум і відновлення довіри до державних інститутів. Такі заходи повинні допомогти молоді не лише пережити важкий досвід, а й повернутися до нормального життя, зберігаючи надію та віру в майбутнє. Проблема соціальної підтримки постраждалих від війни, особливо серед молоді, є актуальною як на національному, так і на міжнародному рівнях. Адже від того, наскільки ефективно будуть впроваджені механізми допомоги, залежить не тільки їх особисте благополуччя, але й стабільність і розвиток усього суспільства в цілому. Враховуючи величезні психологічні й соціальні наслідки війни, важливо створювати умови для того, щоб молодь могла відновити своє життя, здобувати освіту і бути активними учасниками розвитку своєї країни.

Психологічна підтримка для особистості у сучасному світі має велике значення, оскільки це сприяє розкриттю людського потенціалу у всіх аспектах життя, забезпечує психологічну стійкість суспільства та збереження психічного здоров’я. В сучасному українському суспільстві, яке переживає активний процесс реформ у всіх сферах соціального життя - економіки, політики, права, освіти та культури, це особливо актуально [1].

Зростання числа учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни, зокрема серед молоді, є серйозним викликом для суспільства України. Це вимагає вирішення завдань соціального захисту, медичної допомоги, психологічної підтримки та реабілітації. Основні проблеми молоді після повернення до цивільного життя включають складнощі з адаптацією, безробіття, проблеми зі здоров'ям, ПТСР, сімейні конфлікти, залежність від алкоголю та наркотиків, бюрократичні перешкоди та негативні стереотипи.

Соціальна робота у відповідь на надзвичайні ситуації базується на двох основних комплексних підходах. Перший - гуманітарний підхід, спрямований на негайне та екстрене реагування на початкових етапах кризових ситуацій. Цей підхід акцентує на задоволенні базових потреб і захисті постраждалих осіб, а також на організації та наданні гуманітарної допомоги населенню. Другий – розвиваючий підхід, спрямований на розвиток людини, громади та сім’ї,

зосереджується переважно на соціальних та психологічних аспектах, але може не враховувати фізичні та матеріальні аспекти [2] Важливо створити умови для повернення молоді до звичного життя та її соціального і економічного відновлення, що включає доступ до освіти, професійного навчання та працевлаштування. Також необхідно розвивати позитивні соціальні мережі, які підтримуватимуть участь молоді в суспільному житті. На листопад 2022 року майже половина молоді зіштовхувалась із проблемами через відсутність електроенергії та нестабільний зв'язок. Україна визнає критичну важливість соціальної підтримки молоді, яка постраждала від бойових дій, і має розвинену нормативно-правову базу для її забезпечення. Це включає не лише міжнародні конвенції, але й національне законодавство, спеціальні програми, політичні декларації, а також механізми контролю та моніторингу, які сприяють ефективному виконанню державних ініціатив у цій сфері. Держава також надає молоді безкоштовну інформаційну підтримку та консультації з пошуку роботи, а також можливості для професійного навчання і перепідготовки. Запроваджені програми сприяють створенню молодіжних центрів працевлаштування та професійного навчання.

Попри всі труднощі, з якими стикається молодь, що пережила бойові дії, важливо пам'ятати, що криза — це шанс на новий старт. Соціальна підтримка, надана державою, відкриває можливості для відновлення, розвитку та реалізації потенціалу. Вона допомагає не лише подолати наслідки війни, а й дає шанс на освіту, кар'єру та соціальну інтеграцію. Ця молодь має стати рушійною силою змін у суспільстві, надихаючи інших і сприяючи процвітанню країни.

Список використаних джерел:

1. Лях, Т. (2021). Волонтерська діяльність. У В. Кремень (Ред.), Енциклопедія освіти (2-ге вид., с. 138–139). Юрінком Інтер. URL : http://surl.li/xunmqs

2. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2017. 160 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/psiholog_travm.pdf

СЕКЦІЯ 9
ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Liskov Oleksandr Serhiiovych

postgraduate student in the specialty 281 public administration and management Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Shyshpanova N. O., candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of public management and administration and international economy, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

КУЛЬТУРА ВЗАЄМОДОПОМОГИ В ГРОМАДІ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ
THE CULTURE OF MUTUAL ASSISTANCE IN THE COMMUNITY AS A BASIS FOR SOCIAL COHESION

Культура взаємодопомоги в громаді є фундаментом для побудови соціальної згуртованості та створення стійкого суспільства. Взаємодопомога базується на принципах солідарності, довіри та взаємної підтримки між членами громади. Вона не тільки сприяє підвищенню якості життя, а й забезпечує розвиток громадської активності та відповідальності.

Науковці визначають соціальну згуртованість як інтеграцію та єдність, що проявляється у високому рівні довіри між членами суспільства, спільній ідентичності та готовності працювати задля спільного блага [1]. У цьому контексті культура взаємодопомоги є ключовим елементом, оскільки створює умови для побудови горизонтальних зв’язків і підтримки соціальної рівності.

Взаємодопомога в громаді відіграє важливу роль у подоланні кризових ситуацій. Наприклад, під час стихійних лих чи економічних труднощів саме ініціативи взаємної підтримки допомагають забезпечити базові потреби населення [2]. Волонтерські організації, мережі сусідів і громадські об'єднання стають платформами, які об’єднують людей для надання допомоги тим, хто її

потребує. Такі ініціативи сприяють не лише розв'язанню поточних проблем, а й формують культуру відповідальності за спільний добробут.

Дослідження свідчать, що громади з високим рівнем взаємодопомоги демонструють кращі показники соціальної стійкості, а їх мешканці відчувають себе більш задоволеними життям [3]. Наприклад, у європейських країнах запровадження програм взаємної підтримки між поколіннями зменшило рівень соціальної ізоляції літніх людей і сприяло інтеграції молоді в громадське життя.

Незважаючи на численні переваги, культура взаємодопомоги стикається з низкою викликів. Основними перешкодами є соціальна ізоляція, низький рівень довіри між членами громади та економічна нерівність [4]. Соціальна ізоляція може бути наслідком урбанізації, коли люди не знайомі зі своїми сусідами або не мають можливості брати участь у спільних заходах. Для подолання цих проблем важливо створювати платформи для комунікації та спільної діяльності.

Ефективним інструментом стимулювання культури взаємодопомоги є освітні програми, які навчають навичок співпраці та формують відповідальність за інших. Наприклад, ініціативи з розвитку волонтерства серед школярів і студентів сприяють формуванню відповідної поведінкової моделі з молодого віку [5].

Соціальні працівники та громадські лідери відіграють важливу роль у впровадженні принципів взаємодопомоги. Вони виступають посередниками між різними групами населення, допомагають налагоджувати зв’язки та підтримують розвиток ініціатив. Зокрема, роль громадських лідерів у кризових ситуаціях полягає у мобілізації ресурсів громади для вирішення нагальних проблем.

Також значущим є використання цифрових платформ для взаємодії. Наприклад, локальні соціальні мережі можуть бути використані для координації волонтерської роботи, збору ресурсів або пошуку допомоги. Успішними прикладами є проєкти, які об'єднують мешканців через застосунки для взаємодопомоги в сусідствах, такі як Neighbors App або Helpify [6].

Культура взаємодопомоги є основою для розвитку соціально згуртованих громад. Вона сприяє формуванню довіри, підтримує взаєморозуміння між різними соціальними групами та створює можливості для співпраці.

Список використаних джерел:

1. Петрова Т. Соціальна згуртованість: основні підходи до визначення поняття. Соціальні науки. 2020. №4. С. 45-50.

2. Ivanov V. Community Resilience in Crisis Situations.Social Work Journal. 2021. Vol. 58, No. 3. P. 120-135.

3. OECD. Building Inclusive Societies: Social Cohesion Policies. OECD Publishing, 2020.

4. Попов О. Виклики урбанізації для соціальної інтеграції. Соціальні перспективи. 2019. №2. С. 25-30.

5. Volunteer Generation Fund. Strategies for Engaging Youth in Community Work. Washington D.C.: VGF, 2021.

6. Neighbors App – Enhancing Local Support Networks. URL: https://neighborsapp.com

Phd in law Damian Wąsik

Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, Poland

MUNICIPALITY OBLIGATIONS IN THE FIELD OF MONUMENT PROTECTION – GENERAL ASSUMPTIONS

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ МУНІЦИПАЛІТЕТУ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК – ЗАГАЛЬНІ ПРИПУЩЕННЯ

The independence of local government units is considered to be a fundamental, inherent feature of this self-government and generally applies to both the public and private spheres of its activity. It is also one of the foundations of the territorial system of each country. The public and private independence of a commune means that it is a decentralized entity of public authority, operating on the basis of and within the limits resulting from the provisions of applicable law. Within these limits, the commune undertakes legal and factual actions, guided exclusively by the provisions of the law

and its own will expressed in statutory form by its elected bodies or the will of the members of the commune community expressed, for example, in the form of a local referendum. This independence may be subject to supervision by state bodies from the point of view of legality and in the forms provided for by law. Thus, the tasks of the commune are most often the tasks of a decentralized local government unit, which is part of the state administration apparatus. These tasks are carried out in order to meet the collective needs of the community.

The public aspect of the legal personality of a commune is most often expressed in the performance of public tasks, in the performance of which the local government unit uses administrative authority. The private aspect of the legal personality of a commune means that the commune is also a subject of private law, and as a result, it can own property, manage and dispose of it independently, incur liabilities, etc. It follows from this that the protection of monuments and the care of monuments constitute the commune's own task, performed by this local government unit, acting as one of the elements of the state. When performing public tasks, which include the protection of monuments and the care of monuments, the commune does not act as a subject of private law, namely as a legal person exercising its rights and obligations as an owner. In this case, it is not an administered entity [1].

The commune's obligations and the resulting rights in the area of monument protection are sometimes the subject of discussion and criticism, as interfering with the property rights of residents. Meanwhile, in many countries, property may be limited by law and to the extent that it does not violate the essence of the property right. Ownership is therefore not an absolute right and may be subject to restrictions resulting from, for example, the need to protect monuments. Restrictions on property rights are mainly justified by a public purpose, and one of these is the care of real estate that is a monument.

The municipal monument protection program does not constitute a legal form of monument protection, but its provisions may be included, for example, in the local spatial development plan. The provisions of the municipal monument protection program should be included in the study of the conditions and directions of spatial

development of the municipality or in the local spatial development plan. It is in them that, depending on the needs, conservation protection zones are established, covering areas where restrictions, prohibitions and orders specified in the plan apply, aimed at protecting monuments located in this area. Offices serving local government bodies, having staff educated in the field of art history and architecture, are able to objectively assess - based on the evidence collected - what changes will be caused by, for example, the division of an immovable monument entered in the register. The register of monuments kept by the executive bodies of the commune may constitute binding information regarding the designation of real estates for which decisions are issued on determining the location of a public purpose investment, decisions on development conditions, decisions on permitting the implementation of a road investment, decisions on determining the location of a railway line, or decisions on permitting the implementation of an investment in the scope of a public use airport. Among other things, the commune is obliged to determine whether specific works may threaten the values of the monument, which in the case of a protected urban development requires an analysis taking into account, for example, the impact of these works on maintaining the dimensions of the development and the basic proportions shaping the complex. In carrying out its tasks, the body should ensure that in the event of a threat to the monument, works are carried out to maintain the historic substance and other works consisting in the reconstruction, assembly, renovation or demolition of the building, the performance of which it considers necessary for the protection of the monument against destruction or significant damage. A historic building cannot be demolished until it reaches a certain level of destruction when it can be deemed that it no longer represents any historical, artistic or scientific value and cannot be preserved.

It should be noted that the role of the monument protection authorities is to exercise care over them, i.e. supervision in a broad sense, in order to ensure the permanent preservation of the monument for future generations. Monument protection should lead to the sustainable development of local development (balanced interpenetration of contemporary and historic space), assuming that the value of

historic objects is primarily determined by the fact that they are transmissions of specific meanings (testimony). The point is to perpetuate and pass on the memory of people, processes, events or ideas represented by these objects in various ways. Thus, depending on the specificity of the monument and the meanings assigned to it, it will require either its preservation in an intact state or partial or even complete transformation [2]. If the situation requires it, municipal authorities should also be involved in the process of restoring the monument to its previous condition [3].

In summary, the implementation of the commune's tasks in the area of monument protection should be based primarily on one of the most important elements influencing protection, namely its inventory. It is impossible to effectively protect any object of historical value without having unambiguous, systematically updated and professionally prepared documentation containing, in particular, the location of the monument as well as a detailed description of the state of preservation of all parts of such a monument. The value of historic objects is determined primarily by the fact that they are evidence of specific meanings, past years, history. Although one of the forms of monument protection are the principles of protection of cultural heritage and monuments, it should be emphasized that such protection implemented by local government must be consistent with statutory regulations, and should also be justified in the provisions authorizing it to undertake specific activities. The scope of authorization should always be determined through the prism of the principles of a democratic rule of law, acting within the limits and on the basis of the law and other regulations regulating a given field.

Bibliography:

1. judgment of the Supreme Administrative Court of 17 September 2009, reference number II OSK 1387/08, LEX No. 597239;

2. judgment of the Regional Administrative Court in Warsaw of 7 March 2018, file reference number VII SA/Wa 1410/17, LEX No. 2560264;

3. judgment of the Supreme Administrative Court of 13 November 2020, reference number II OSK 1684/18, LEX No. 3097885.

Petrovsky A. D.
student of higher education, Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

СІЛЬСЬКА СПАДЩИНА ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ
RURAL HERITAGE AS A FACTOR OF NATIONAL IDENTITY IN TERRITORIAL COMMUNITIES

Сільський світ, і в матеріальному та нематеріальному аспекті, є скарбницею культурної, природної та ландшафтної спадщини. У пошуках справжності людина припадає до свого стародавнього коріння, і шукає ідентичності в сільському світі. Ця спадщина повинне бути збережена, саме ми несемо за це відповідальність [1].

Україна, зокрема і Миколаївська область, має ідентичне багатство сільської спадщини, яка сформована внаслідок людської діяльності протягом тривалого періоду; виняткове різноманіття форм рельєфу, ландшафтів, кліматичних особливостей та сільськогосподарських культур. Наголошуємо, сільська спадщина має сучасний потенціал: культурний, природний, ландшафтний. Це компонент національної самосвідомості.

Спадщина, це потенційний запас, вона вже давно стала цінним ресурсом, і необов'язково в комерційному сенсі, скоріше для виконання конкретних завдань та проєктів у місцевих спільнотах. Відповідно, вона бере участь у стійкому розвитку, причому може виступати як продукт, фактор чи джерело розвитку [2].

В минулому сільська спадщина була представлена дуже вузьким поняттям. У це поняття зазвичай включалися будівлі, пов'язані з сільськогосподарською діяльністю, зокрема: лазні, млини чи каплиці інше. Але ж фахівці у сфері визначення спадщини віддають перевагу ширшому поняттю спадщини, до якого включають матеріальні та духовні елементи, які демонструють особливі взаємозв'язки, які згодом виникли між людським суспільством та його територією.

Ставлення до спадщини змінилося, історичними об'єктами стають ті предмети, які раніше вважалися простими інструментами Змусити об'єкти «заговорити» допомагають архіви (міські, районні), інші центри документації: музеї, бібліотеки. Незайві дослідження на місцевості, інтерв'ю зі старожилами, вони дають змогу глибше зрозуміти їхнє походження та цілі.

Не зважаючи на те, що спадщину сприймають, як культуру місцевого співтовариства з своєю ідентичністю. Але спадщина може виявитися не затребуваною тими, хто не знає своїх предків [3]. Спадщина є загальною власністю і відповідальністю кожного: а) тих, хто народився у цій місцевості чи країні; б) усіх хто поділяє тією чи іншою мірою, даний набір суспільних цінностей. Тому спадщина пов'язує всіх користувачів на даній території, робить свій внесок у побудову ідентичності, якою визнається і шанується різноманітність культур.

Об'єкти спадщини невіддільні від практик, навичок та технологій, які пов'язані з ними, породжують їх та надають їм споконвічного значення [4]. При передачі спадщини потомству має бути зосередженість на її елементах та самих об'єктах спадщини. Можна запитати у себе, що важливіше - зберегти кований плуг, походження, конструкцію та використання якого невідомі, або ті навички та ноу-хау, які дозволять виготовити такий самий плуг? Правильно - забезпечити і те, й інше.

Форми спадщини, якими вони не були, характеризуються співвідношенням координації у часі та просторі. З точки зору часу, вона забезпечує зв'язок між минулим, яке воно містить і представляє, і майбутнім, в якому воно буде якимось чином використовуватися. З точки зору простору, йде маркування та приналежності до якоїсь території. Правильно розглядати спадщину у двох аспектах: а) аналіз компонентів просторового взаємозв'язку; б) аналіз використання спадщини у територіальних проєктах розвитку.

Державна влада не може зробити все, тому що в них є лише обмежені ресурси та можливості, обмежене і їхнє вторгнення до приватного сектору громади. Тому виявлення та турбота про спадщину покладаються головним

чином на місцеве населення. Потрібні кроки щодо вільного обговорення та схвалення колективного проєкту, який має об'єднати приватний та державний сектори.

Таким чином, сільська спадщина має оцінюватись як суспільне надбання, вона має потенційне багатство і може стати цінним ресурсом для місцевого населення. Відповідно, воно має стати частиною процесу сталого розвитку, оскільки за визначенням є продуктом, фактором та джерелом розвитку без руйнування чи небажаних наслідків, відповідає очікуванням суспільства, стає реальним вектором культурного та економічного розвитку місцевих територій.

Список використаних джерел:

1. Іваненко В. С. Історична та культурна спадщина Миколаївської області, як стратегія національної безпеки України // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 97-100. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9824.

2. Курепін В. М. Морські охоронні природні території як елементи національної екологічної мережі України // Academician Leo Berg – 140 years: Collection of Scientific Articles, Bendery, March 12, 2021. Bendery, Moldova : Eco-TIRAS International Association of River Keepers, 2021р. С. 394-399. URL : http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8859.

3. Іваненко В. С. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму на Миколаївщини // Academician Leo Berg – 140 years: Collection of Scientific Articles Bendery, March 12, 2021 – Bendery. Moldova : Eco-TIRAS International Association of River Keepers, 2021. С. 110-115. URL : http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8863.

4. Курепін В.М. Відновлення та збереження водних ресурсів Південного Бугу на Миколаївщині // Transboundary Dniester River Basin Management and EU Integration – Step by Step : Proceedings of the International Conference Chisinau, October 27-28 2022 / editor: Ilya Trombitsky; editorial and scientific conference

committee: Gheorghe Duca [et al.]. Chişinău : Eco-TIRAS, 2022 (Arconteh). С. 144-147. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11850

Poberezhets Hanna

candidate of historical sciences, associate professor, associate professor of the department of ukrainian studies Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

DIGITALIZATION OF CULTURAL VALUES IN TERRITORIAL COMMUNITIES

У сучасному світі діджиталізація стала невід'ємною складовою розвитку суспільства. Технологічний прогрес відкриває нові можливості для збереження, популяризації та управління культурною спадщиною. Для територіальних громад України, які прагнуть зберегти свою унікальну ідентичність та розвивати культурний потенціал, діджиталізація культурних цінностей стає важливим інструментом, що сприяє інтеграції до сучасного інформаційного суспільства.

Діджиталізація культурних цінностей включає процес оцифрування матеріальних та нематеріальних об'єктів культурної спадщини, створення цифрових архівів, баз даних, а також забезпечення доступу до цих ресурсів через інтернет-платформи. Оцифрування рідкісних документів, фотографій, рукописів та інших артефактів дозволяє мінімізувати ризики їх втрати через фізичне пошкодження або знищення. Створення онлайн-музеїв, віртуальних турів та мобільних додатків відкриває доступ до культурної спадщини для широкої аудиторії, включаючи міжнародну спільноту. Цифрові ресурси сприяють поширенню знань про історію та культуру регіону серед молоді, а також науковців. Популяризація унікальних культурних об'єктів через цифрові канали може сприяти розвитку туризму, залученню інвестицій та підтримці місцевих креативних ініціатив [1].

Реалізація діджиталізації культурних цінностей у територіальних громадах вимагає системного підходу, що включає кілька ключових етапів. Перш за все, необхідно створити реєстри культурних цінностей, які потребують оцифрування. Використання сучасних інструментів, таких як 3D-сканери, дрони, хмарні сервіси для збереження даних, забезпечує якісне оцифрування. Організація тренінгів для місцевих жителів щодо використання цифрових технологій дозволяє залучати громадськість до процесу. Співпраця з міжнародними фондами, державними органами та бізнесом забезпечує фінансову підтримку для реалізації таких проектів.

Попри численні переваги, діджиталізація культурних цінностей супроводжується рядом викликів. Територіальні громади часто стикаються з нестачею коштів для придбання необхідного обладнання та програмного забезпечення. Недостатня кількість спеціалістів у сфері діджиталізації культурної спадщини ускладнює реалізацію проектів. Крім того, у багатьох громадах рівень розвитку цифрової інфраструктури залишається недостатнім. Юридичні аспекти, пов'язані з питаннями авторських прав та захисту конфіденційної інформації, також можуть стати перепоною для вільного доступу до оцифрованих матеріалів [2].

Діджиталізація культурних цінностей у територіальних громадах має значний потенціал для сталого розвитку. Зокрема, впровадження єдиних порталів для доступу до культурних ресурсів регіону може сприяти їх популяризації. Використання технологій штучного інтелекту для аналізу, каталогізації та відновлення оцифрованих матеріалів є перспективним напрямом. Залучення іноземних партнерів дозволить обмінюватися досвідом та технологіями. Заохочення креативних проектів, які сприяють популяризації регіональної культури через цифрові засоби, підтримуватиме розвиток місцевих ініціатив.

Отже, діджиталізація культурних цінностей у територіальних громадах є ключовим інструментом для збереження національної ідентичності та культурної спадщини. Вона дозволяє мінімізувати ризики втрати унікальних

артефактів завдяки оцифруванню та створенню цифрових архівів. Цей процес сприяє популяризації культурних об’єктів як на локальному, так і на міжнародному рівнях, що, у свою чергу, може стимулювати розвиток туризму та залучення інвестицій. Важливою перевагою діджиталізації є забезпечення доступності культурної спадщини для широкої аудиторії через інтернет-платформи, віртуальні тури та мобільні додатки. Однак, реалізація таких проектів вимагає системного підходу, що включає створення реєстрів, використання сучасного обладнання, а також організацію навчання місцевих жителів.

Поряд з цим, діджиталізація стикається з викликами, такими як обмеженість фінансування, нестача кваліфікованих спеціалістів та недостатньо розвинена цифрова інфраструктура. Рішенням цих проблем є співпраця з міжнародними організаціями, державними установами та бізнесом, а також впровадження єдиних порталів для зберігання та поширення цифрових ресурсів. Перспективним напрямом є використання технологій штучного інтелекту для аналізу та відновлення культурних матеріалів. Таким чином, діджиталізація культурних цінностей не лише зберігає спадщину, але й відкриває нові горизонти для розвитку громад та сприяє сталому розвитку країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Чорич О. О. Діджиталізація культурної спадщини: сучасний стан і перспективи. Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України, Університет митної справи та фінансів, Рада молодих вчених Університету митної справи та фінансів. 2024. С. 256.

2. Побережець Г., Левченко М., Форостян А. Сучасні соціокультурні процеси в Україні та їх роль у розвитку національної свідомості. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2023. № 47. С. 89–96.

Polishchuk V. O.

student of the faculty of management Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Livandovska O. A., assistant of the department of public management and administration and international economics Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ОСЕРЕДКІВ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
THE ROLE OF TERRITORIAL COMMUNITIES AS CENTERS FOR PRESERVING OF NATIONAL IDENTITY AND CULTURAL HERITAGE

Збереження національної ідентичності та культурної спадщини є ключовими завданнями територіальних громад оскільки саме вони через процеси культурної діяльності, освітньої роботи, соціальної інтеграції та економічної підтримки сприяють формуванню у населення почуття єдності, приналежності до певної культури, що стає основою для соціального, культурного та економічного розвитку країни.

Культурна спадщина охоплює як матеріальні об’єкти (архітектурні пам’ятки, музеї, артефакти), так і нематеріальні аспекти (традиції, мова, фольклор). Територіальні громади відіграють провідну роль у збереженні цих елементів, організовуючи заходи та програми, спрямовані на підтримку національної самобутності та об’єднуючи людей спільними цінностями, ідеалами та пам’яттю про минуле. Це своєю чергою забезпечує формування колективної свідомості, ідентичність громади, виховання почуття належності до певної культури й нації та зміцнення соціальних зв’язків.

Для збереження та популяризації культурної спадщини територіальні громади мають зосереджуватися на кількох ключових напрямах, які сприятимуть зміцненню їхньої ідентичності та соціально-економічному розвитку.

Перш за все, важливо ініціювати локальні проєкти, які розвивають культурний потенціал громади. Це можуть бути фестивалі, виставки чи

конференції, присвячені місцевим традиціям та культурній спадщині. Такі заходи не лише залучають громадян до збереження історичної пам'яті, але й сприяють розвитку національних традицій та культурних практик. Їх реалізація можлива через державне або місцеве фінансування, а також завдяки участі у міжнародних грантових програмах, що підтримують культурні ініціативи.

Ще одним важливим напрямом є захист матеріальної спадщини. Реставрація історичних будівель, охорона пам'яток та створення сучасних баз даних про об'єкти культурної спадщини з використанням інформаційно-комунікаційних технологій мають стати пріоритетними завданнями. Така діяльність дозволяє зберігати важливі артефакти минулого та інтегрувати їх у сучасне життя громад. Сучасні технології можуть бути використані для підвищення патріотичних почуттів та залучення громадян до активної участі у житті країни через впровадження інноваційних форм комунікації та патріотичних ініціатив[5].

Особливу увагу слід приділяти популяризації нематеріальної спадщини, яка є невід'ємною частиною культурного капіталу. Підтримка мовних курсів, етнічних танців, традиційних ремесел та розвиток культурного туризму сприяють зміцненню зв'язків між поколіннями й активізації місцевої спільноти. Розвиток туристичних маршрутів та підтримка ініціатив у сфері культурного туризму допомагають громадам стати привабливими не лише для внутрішніх, але й для міжнародних туристів.

Важливим компонентом збереження спадщини є залучення громади та співпраця з культурними й науковими установами. Інтерактивні освітні програми, волонтерські рухи для популяризації місцевої історії, а також спільні проєкти з музеями, університетами та архівами сприяють поширенню знань про історію та традиції. Така співпраця розширює коло зацікавлених осіб і зміцнює соціальні зв'язки.

Законодавча база України створює сприятливі умови для збереження культурної спадщини. Зокрема, закони «Про культуру» та «Про охорону культурної спадщини» забезпечують правове регулювання цієї сфери. Вони

встановлюють механізми охорони пам’яток і створюють можливості для фінансування культурних ініціатив [1;2].

Попри це, громади стикаються з численними викликами. Основним є брак фінансування, адже державна підтримка або допомога донорів часто виявляється недостатньою для реалізації значущих проєктів. Додатково, низький рівень обізнаності серед населення ускладнює залучення громадян до культурних ініціатив, оскільки багато людей не усвідомлюють значущості таких проєктів або просто не зацікавлені в них. Не менш важливим є брак професійних кадрів, зокрема фахівців у сфері культури та реставрації спадщини, що суттєво обмежує якість і масштаб культурної діяльності.

Водночас перспективи вирішення цих проблем є досить обнадійливими. Одним із ключових напрямів є залучення міжнародних грантів, що дозволяє забезпечити додаткове фінансування та підтримку для проєктів. Ще однією можливістю є цифровізація культурної спадщини, яка включає створення онлайн-музеїв, інтерактивних карт і баз даних. Це сприяє не лише популяризації культури, але й підвищенню її доступності для різних груп населення.

Активізація громади через інтерактивні методи також має великий потенціал. Освітні програми, волонтерські ініціативи та залучення молоді допомагають не лише зберігати спадщину, але й формувати відчуття спільності й приналежності до громади.

Таким чином, комплексний підхід до збереження культурної спадщини дозволяє ефективно вирішувати актуальні проблеми та відкриває нові можливості для розвитку громади. Активна участь усіх зацікавлених сторін у цьому процесі є важливим кроком до збереження національної ідентичності та культурного багатства України.

Отже, збереження національної ідентичності є важливим елементом стратегічного розвитку громад. Воно включає охорону матеріальних і нематеріальних аспектів культурної спадщини, а також створення умов для розвитку культурного середовища. Існування та процвітання України

неможливе без загального усвідомлення громадянами своєї національної та громадянської ідентичності. Відчуття такої належності до української нації як самобутньої спільноти, об’єднаної назвою, символами, історичною пам’яттю, суспільно-державними (національними) цінностями, зокрема українською мовою і народними традиціями, безпосередньо позначається на житті кожної людини [3]. Спільні зусилля влади, громадян та міжнародних партнерів є ключем до успіху. Влада має забезпечити правові та фінансові умови, громадяни – активно залучатися до культурних заходів, а міжнародні партнери – надавати підтримку та обмінюватися досвідом.

Такі зусилля сприятимуть посиленню культурного потенціалу України, вихованню патріотичного покоління та інтеграції до глобального культурного простору. Це допоможе зміцнити суспільні зв'язки, створити спільну історичну пам'ять та залучити інвестиції через розвиток внутрішнього туризму та культурних індустрій що в останні часи в Україні набуває особливої популярності [4].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 р. № 2778-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text

2.Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 р. № 1805-III URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. №1322 Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-п#Text

4. У пошуках нових підходів до збереження культурної спадщини: приватно-господарське партнерство URL: http://surl.li/tfsucw

5. Стаття кандидата педагогічних наук Малечко Т.А. «Збереження та зміцнення національної ідентичності та патріотизму: сучасний вектор» URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Malechko_2024_218.pdf

Vietrova Nadiia

student of the Faculty of Management, Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

Scientific supervisor: Honcharenko I. doctor of economics, professor of the department of public management and administration and international economic, Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ISSUES OF ENSURING NATIONAL IDENTITY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Поряд зі значними перевагами від процесу глобалізації для економічного розвитку країн, постає проблема усвідомлення національної ідентичності, що під впливом ряду факторів потрапляє у пастку заміни звичайного розуміння національної ідентичності та його видозміни, що складає ризики негативного ефекту для життя регіону та країни.

Велику увагу виявленню впливу процесу глобалізації на культурний розвиток та визначення національної ідентичності спільноти було приділено Нестором Ґарсієм Канклінімом. Культуролог зазначив чотири основні напрямки дослідження даної проблеми в котрих було висвітлино такі ідеї стосовно впливу глобалізайного процесу. По-перше, процесс глобалізації призводить до іншого поширення різних культур по світу, що дозволяє розглянути світ як розмаїття локальних культур. По-друге, призводить до світової єдності культур. По-третє, територіальні культури зазнають процесу заміщення транснаціональних культурних цінностей, що призводить до загрози національної ідентичності. І останнім положенням було виділено ускладнення визначення національної приналежності виготовлених товарів до якоїсь конкретної нації, через вплив ТНК на виробничі процеси по світу[1] . Процес глобалізації займає сіру зону при впливі на національно культурну ідентичність будь-якої нації. Разом з позитивним процесом розповсюдження культури та традицій виникає загроза поглинання уніфікованою культурою. Наприклад

процес посилення використання у світі англійської мови, як універсальної мови комунікації та домінування на ринку американського долара.

Поняття національна ідентичність потрібно розглядати як змінне явище через постійні зміни у політичних, історичних та національних процесах світових разом з локальними[2]. Не що в цьому світі не постійно, і під впливом всіх явищ розуміння себе, як частини певної нації потрапляє у небезпеку. А при відсутності нагадування про своє коріння разом зі збереження традицій разом з глобальними тенденціями взагалі може призвести до розсіювання розуміння хто ти є.

Деякі науковці стверджують що наразі зростає соціальна криза пов’язана з визначенням та збереження національних цінностей [3]. Проблему краще попередити. Для цього варто вжити таких заходів як: підтримка питання домінування національної мови, особливо серед молоді; наголошення на традиціях і звичаях регіону та країни вцілому; створення окремих дисциплін у навчальних закладах для висвітлення та дослідження національних особливостей. Освіта є невід’ємною частиною формування особистості людини, саме тому у 2022 році Міністерство освіти і науки видало наказ № 527 в котрому затвердили «Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України та Заходи щодо її реалізації до 2025 року»[4], котрий в свою чергу ввів дисципліни де доносилися особливості національної культури. Наразі в Україні реалізуються заходи, щодо вирішення гострої проблеми використання української мови, особливо після початку повномасштабного вторгнення, що в свою чергу збільшило відсоток людей що розмовляють українською.

Список використаних джерел:

1. Вплив глобалізації на утвердження національної ідентичності в умовах війни: виклики і загрози | Українознавство. Українознавство. URL: http://journal.ndiu.org.ua/article/view/263588

2. Проблеми національної ідентичності як чинник вразливості суспільства та держави - Центр безпекових досліджень "СЕНСС". *Центр*

безпекових досліджень "СЕНСС". URL: https://censs.org/problems-of-national-identity-as-a-factor-of-vulnerability-of-society-and-the-state/

3. Is national identity is crisis? An assessment of national imaginations in the early 2020s URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/sena.12359

4. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. Офіційний вебпортал парламенту України URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12

СЕКЦІЯ 10
ПРАВОВЕ, ОСВІТНЄ, НАУКОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Borysova - Yaryha Alina

postgraduate student of the department of public administration and international economics, Mykolayiv national agrarian university, Ukraine

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТІВ У ФОРМУВАННІ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ РЕГІОНУ

THE ROLE OF UNIVERSITIES IN THE FORMATION OF PERSONNEL POTENTIAL OF THE REGION

Туристична сфера по'єднює у собі високотехнологічні та соціально-психологічні елементи дії, що створює великий обсяг потреб до підготовки кадрів. Порівнюючи набуті теоретичні та практичні знання можна дійти висновку, що багато нагальних питань стосовно удосконалення системи підготовки кадрів для туристичної галузі не знайшли відповідного наукового вирішення зазначеної проблеми. Дотепер не сформовано ринок освітніх послуг, який в достатній мірі спроможний забезпечити потреби спільноти, нестача науково-інформаційного й кадрового забезпечення вищої освіти та її інноваційної бази знижує рівень підготовки фахівців. Тому нагальним лишається проблема пристосування світового досвіду підготовки професіоналів туристичної індустрії до умов освітньої системи України та подолання викликів, що постали після початку повномасштабних воєнних дій. Особливої уваги потребує підготовка кадрів для підприємств туристичної галузі в південних регіонах, що традиційно мають високу привабливість для туристів та формують стратегії повоєнного відновлення.

Ринок освітніх послуг та продуктивні механізми зорієнтовані на потреби суспільства є основними чинниками, що забезпечують якість освіти. Тому актуальним залишається питання адаптації світового досвіду підготовки фахівців туристичної галузі до умов освітньої системи України .

Основною метою освітньої політики нині у досліджуваній галузі є відповідність якості освіти актуальним потребам особистості, суспільства, держави з урахуванням міжнародних стандартів [1, с.91]. Освітні реформи і модернізація освіти повинні не лише декларуватися, а й реалізуватися як загальнонаціональне завдання, масштабна програма всієї країни, що проводиться при ефективному співробітництві всього суспільства і держави. Тільки у такому випадку можна досягти нової якості освіти, що відповідає сучасним запитам кожного громадянина, суспільства й держави.

Університети відіграють ключову роль у формуванні кадрового потенціалу туристичної галузі Миколаївщини, забезпечуючи підготовку фахівців, які відповідають сучасним вимогам ринку праці. Зупинимося на основних аспектах їхньої ролі: освіта та підготовка кадрів, наукові дослідження, співпраця з бізнесом, підвищення кваліфікації, формування іміджу регіону, інновації та стартапи.

Формування кадрового потенціалу у туристичній галузі Миколаївщини є важливим завданням для розвитку туризму в регіоні. Для підготовки кадрів для туристичної галузі Миколаївщини варто реалізувати наступні заходи:

- організація курсів та тренінгів. З метою підготовки високопрофесійних кадрів із відповідним рівнем знань та навичок нами розроблено орієнтовні етапи щодо організації освітніх курсів та тренінгів, представлені на рис.1.1.

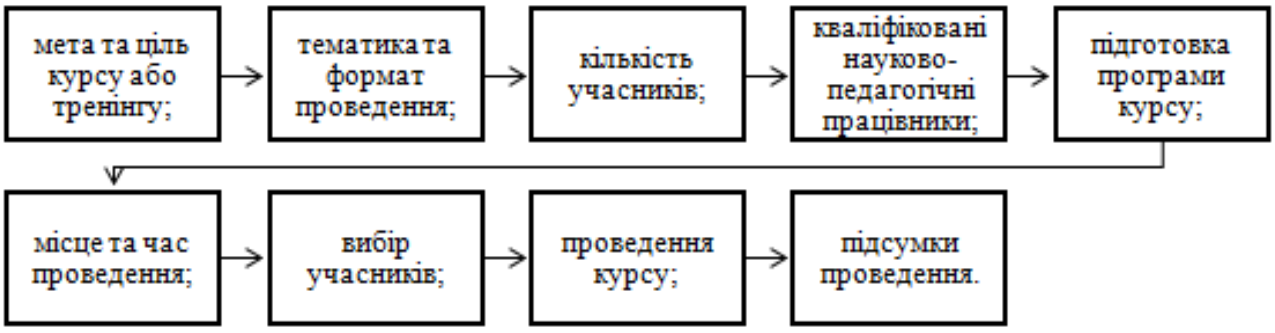

Рисунок 1. Головні етапи щодо організації освітніх курсів та тренінгів

Проаналізувавши заклади вищої освіти Миколаївської області, які готують фахівців за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація» для туристичної

галузі регіону, можна визначити тільки два заклади – Миколаївський національний аграрний університет та Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика.

Заклади вищої освіти міста, а саме Миколаївський національний аграрний університет та Міжнародний класичний університет ім. П. Орлика мають достатню навчально-наукову та матеріально-технічну бази для випуску висококваліфікованих фахівців туристичної галузі регіону, які будуть затребувані на ринку праці. Університети є важливими інституціями для розвитку кадрового потенціалу туристичної галузі регіону, сприяючи підвищенню якості освіти, розвитку інновацій та співпраці з бізнесом.

Список використаних джерел:

1. Борисова-Ярига А. М. Управління людським потенціалом у туристичній галузі регіону. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти* :матеріали IIміжнародної науково-практичної конференції(с.Коблеве, Миколаївської обл., 9 червня 2022 р.). Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 145-147. URL : https://salo.li/4d0B6D7

2. Борисова-Ярига А. М. Формування кадрового потенціалу туристичної галузі регіону. *Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій* : збірник матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава , 25 квітня 2024 року). Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. С. 455-459. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18476.

3. Гончаренко І. В. Стратегічні напрями реалізації рекреаційного потенціалу регіону. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2015. Вип. 4 (87). С. 13-19. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/1866.

4. Гончаренко І. В., Жежуха В. Й., Твердовська А. О., Скибінський Н. О. Розвиток в'їзного туризму Львівської та Миколаївської областей. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2020. Вип. 3(107). С. 5-9. URL: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8927.

Bilotskyi O. V.

candidate of legal sciences, docent department of public management and administration, Ivano-Frankivsk National technical university of oil and gas, Ukraine

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ СІЛЬСЬКИМ, СЕЛИЩНИМ, МІСЬКИМ ГОЛОВОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

LEGAL BASIS FOR EXERCISE OF POWERS BY VILLAGE, TOWNSHIP, AND CITY MAYORS UNDER MARTIAL LAW

Місцеве самоврядування, як елемент саморегуляції населення, є важливою складовою суверенної, незалежної, демократичної та правової держави.

Реформа децентралізації влади не була належним чином завершена до повномасштабного російського вторгнення. Проте, незважаючи на значну критику, вона принесла успіхи не лише у мирний час, а й під час введення в Україні воєнного стану в 2022 році. Про це свідчать і недавні соціологічні дослідження згідно з яких 76,5 % громадян України переконані, що реформу місцевого самоврядування та децентралізації влади потрібно продовжувати і що реформа відіграла позитивну роль у спротиві широкомасштабному російському вторгненню [1].

У зв’язку із цим, Верховна Рада України прийняла і низку змін, які стосувались і місцевого самоврядування. Зокрема, на забезпечення заходів воєнного стану «сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населених пунктів, згідно з частиною 4 статті 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», може прийняти рішення щодо:

1) звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд, у тому числі тих, що були встановлені, але не введені в експлуатацію у встановленому законодавством порядку;

2) обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій. Обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій,

здійснюється відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»;

3) демонтажу будівель і споруд, які за результатами обстеження, визначеного пунктом 2 цієї частини, визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей (крім об'єктів оборонного і спеціального призначення, об'єктів культурної спадщини та об'єктів, на які поширюється дія Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»)» [2].

В Україні в умовах воєнного стану триває процес удосконалення адміністративно-правових механізмів, спрямованих на підвищення відкритості та прозорості роботи органів місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування демонструють значну активність у територіальних громадах, що постраждали від ворожої агресії. Після звільнення від окупації ці громади розпочали відновлення її інфраструктури, одночасно проводячи обстеження пошкодженого житла, оцінку збитків та забезпечення отримання та розподілу державних ресурсів для компенсації завданої шкоди.

Введення воєнного стану в Україні, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII, встановив особливий правовий режим на території держави та надав особливості повноваження як органам державної виконавчої влади, так і органам місцевого самоврядування [2]. Органи місцевого самоврядування продовжують виконувати свої обов'язки, їх повноваження зазнали зміни, адаптуючись до умов воєнного стану, зокрема створення ради оборони, забезпечення підтримки військового командування у впровадженні та реалізації оборонних та інших заходів, співпрацю зі Збройними Силами України та військовими адміністраціями та інше.

Частина 5 статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» регламентує, що «на період дії воєнного стану голови міст наділяються правом призначати осіб на посади в органи місцевого самоврядування, посади керівників комунальних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління відповідного органу місцевого самоврядування, без

конкурсного відбору» [2]. Також це означає, що особи, які претендуватимуть на посаду не повинні подавати е-декларацію особи; документ рівня володіння державною мовою і стосовно таких осіб не проводяться перевірки за Законами України «Про запобігання корупції» [3] та «Про очищення влади» [4].

Надання сільським, селищним і міським головам подібних повноважень може становити серйозну загрозу демократії та принципам муніципалізму. Таке законодавче регулювання потребує сильного громадського контролю, зважаючи на те, що «особливістю місцевого самоврядування та муніципальної демократії як відкритої та самостійної системи, яка породжена громадянським суспільством та пов’язана з його політичною системою мережею безкінечних прямих та зворотних зв’язків, є циклічно - хвильовий характер існування та розвитку» [5, с. 29]. Тому необхідно дотримуватися принципів місцевого самоврядування під час введення воєнного стану.

Виклики, пов’язані з вирішенням складних проблем воєнного стану, значно підвищили ефективність співпраці між органами державної влади, територіальними громадами, громадськими організаціями та волонтерами. Ця взаємодія зосереджена на підтримці ЗСУ, розміщені евакуйованих із зони бойових дій цивільного населення та господарюючих суб'єктів на підконтрольних територіях тощо.

Умови воєнного стану не дозволяють проведення референдумів щодо припинення виконання обов'язків представниками органів місцевого самоврядування. Також не відповідає вимогам закону прийняття самостійного рішення про відмову від виконання повноважень народними депутатами, місцевими голами, їх представниками та секретарями відповідних рад.

Припинення повноважень місцевого голови, який порушив норми Конституції або законів України, порушує права та свободи громадян і не виконує доручених йому обов'язків, можливе тільки у судовому порядку, що є виявом верховенства права та законності в правовій державі.

Інші працівники органів місцевого самоврядування, крім зазначених вище осіб, можуть бути відсторонені від своїх посад за власним бажанням або за рішенням відповідного керівника, якщо це можливо.

Перед органи місцевого самоврядування взагалі, а також перед сільськими, селищними та міськими головами постали нові виклики та проблеми, які були викликані війною і залишаються неврегульованими законодавством України. У зв'язку з введенням правового режиму воєнного стану повноваження сільських, селищних та міських голів були значно розширені. Деякі з них мають своє обґрунтування, проте, наприклад, кадрові рішення варто піддавати громадському контролю.

Список використаних джерел:

1. Місцеве самоврядування та територіальна організація влади в контексті широкомасштабного російського вторгнення. Аналітичний звіт. Жовтень-листопад 2022 року. URL: https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1164&page=1

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 28. Ст. 250. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/1700-18#Text.

4. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 р. № 1682-VII: URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/1682-18#Text.

5. Батанов О.В. Принципи місцевого самоврядування як ціннісний вимір сучасного муніципалізму. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право. 2012. Вип. 1. С. 24–32.

Chykurkova A. D.

doctor of economics, professor (economy),. head of the department of management and public administration, Higher Educational Institution «Podillia State University», Ukraine

Kuli J. V.

candidate of economic sciences, assistant of the department of management and public administration, Higher Educational Institution «Podillia State University», Ukraine

ПУБЛІЧНА (ГРОМАДСЬКА) БЕЗПЕКА І ПОРЯДОК В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

PUBLIC (PUBLIC) SAFETY AND ORDER IN THE CONDITIONS OF MILITARY ACTIONS

Думки вчених із приводу визначення правової природи категорій «публічна безпека» і «публічний порядок» через призму ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» [1] розійшлися. Так В.Г. Фатхутдінов зауважує, що «можна констатувати нелегітимність діяльності поліції у сфері громадської безпеки, що слугує правовою підставою для визнання нелегітимності функціонування цього органу загалом» [2].

Дослідник В.Є. Барба, який зазначає, що усталені юридичні конструкції «громадський порядок» і «громадська безпека» змінюються на «публічна безпека і порядок», при цьому подекуди ці правові категорії вживаються синонімічно, а подекуди є ототожненими, а тому потребують вірного тлумачення та законодавчого закріплення [4, с. 34].

Науковець С.П. Пономарьов зазначає, що у науковій літературі і в нормативно-правових актах публічна безпека і порядок характеризується також термінами «громадська безпека» і «громадський порядок». Саме ці поняття вважає науковець «...позначають сферу суспільних відносин, які виникають у процесі забезпечення правопорядку, але публічна безпека має більш широкий зміст, ніж громадська безпека чи громадський порядок» [4]. У зв’язку з таким твердженням, С.П. Пономарьов пропонує розуміти «публічну безпеку» як стабільний стан щодо несприятливих впливів та стверджує той факт, що із введенням в обіг поняття «публічна безпека» до цієї сфери стали відносити чинники, пов’язані з обставинами внутрішньої та зовнішньої загрози,

насамперед ті, які можуть бути причинами і умовами вчинення протиправних дій [4].

Виходячи із вищевикладеного можна дійти висновку, що поняття «публічна безпека» і «публічний порядок» є відповідно тотожними за змістом поняттям «громадський порядок» та «громадська безпека». Тому, на нашу думку, повернення до традиційного поняття «громадський порядок і безпека» було б слушним, тим паче законодавець у нормативно-правових актах використовує їх як взаємозамінні.

Отже, в умовах воєнного стану в Україні поняття «публічна (громадська) безпека і порядок» потребує уточнення з огляду на існування реальної зовнішньої воєнної загрози з боку російської федерації. На основі проведених досліджень пропонуємо такий зміст цього поняття: особлива сфера суспільних правовідносин, котра включає правові норми захисту суспільства в умовах воєнного стану та участі його у взаємодії з органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, які наділені законодавчими повноваженнями щодо виконання відповідних приписів з метою досягнення публічної безпеки громадян під час війни. Такий підхід до тлумачення поняття «публічна (громадська) безпека і порядок» має свої переваги: враховує поведінку та взаємодію членів суспільства з органами місцевого самоврядування під час війни та конкретизує виконання ними спеціальних приписів, здатних захистити кожного члена суспільства від існуючих загроз з метою досягнення рівня публічної (громадської) безпеки [5].

Узагальнюючи викладене вище, ми можемо зробити висновок, що адміністративно-правове забезпечення публічної безпеки та публічного порядку в умовах воєнного стану в Україні могло б бути більш якісним, якби питання правового статусу представників суспільства, котрі задіяні в збереженні громадської безпеки та охороні публічного порядку були врегульовані законом із урахуванням зовнішньої воєнної загрози від російської федерації, реального економічного стану в країні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 13.05.2022).

2. Фатхутдінов В.Г. Частотність операціоналізації та контекстуальність використання терміна «публічна безпека» в Законі України «Про Національну поліцію України». GOAL. Глобальна організація союзницького лідерства. URL: https://goal-int.org/chastotnist-operacionalizacii-ta-kontekstualnist-vikoristannya-terminu-publichna-bezpeka-v-zakoni-ukraini-pro-nacionalnu-policiyu-ukraini/ (дата звернення: 30.10.2024).

3. Барба В.Є. Поняття публічної безпеки і порядку як об'єкта взаємодії територіальних підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4. Т. 1. С. 32–36.

4. Пономарьов С.П. Поняття та зміст публічної безпеки в системі сектору безпеки і оборони. Право.ua. 2017. № 2. С. 111 – 115.

5. Гузенко О.П. Окреслення рольового сегменту розуміння суспільством змістовності поняття «публічна (громадська) безпека і порядок» в умовах воєнних дій. Забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 1 липня 2022 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2022. С. 110-112.

Hotsuliak K. I.,

candidate of pedagogical sciences, teacher of the Ivano-Frankivsk Vocational College of the Prykarpattia national university named after Vasyl Stefanyk, Ukraine

Hotsuliak V. A.,

student of the 4th year of the specialty «Entrepreneurship, trade and exchange activity» of Vasyl Stefanyk Prykarpattia national university, Ukraine

РОЛЬ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАД

THE ROLE OF MEDIA LITERACY IN ENSURING THE INFORMATION SECURITY OF COMMUNITIES

Сучасний світ характеризується збільшенням кількості інформаційних потоків, які впливають на всі сфери життя територіальних громад.

Медіаграмотність стає ключовою навичкою для забезпечення стійкості громади до дезінформації та маніпуляцій.

Медіаграмотність – це здатність критично аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність та ефективно використовувати цифрові ресурси [2].

Основні компоненти: критичне мислення, зміна розпізнавати фейки, безпечне користування Інтернетом.

Зв'язок медіаграмотності та інформаційної безпеки громад:

- медіаграмотність розширень громадам захищатися від інформаційних атак, спрямованих на підрив довіри до місцевих органів влади;
- освічене краще населення реагує на загрози, пов'язані з кібербулінгом, дезінформацією та пропагандою.

Освітні програми як інструмент підвищення медіаграмотності:

- впровадження спеціальних курсів для дітей, молоді та дорослих;
- створення інформаційних потенціалів для популяризації основ медіаграмотності;
- залучення шкіл, бібліотек та громадських організацій до розвитку інформаційної культури.

Практичні рекомендації для громад:

- організація тренінгів з медіаграмотності для місцевих жителів;
- впровадження локальних платформ перевірки фактів для боротьби з фейковими новинами;

- створення партнерств з медіаекспертами та ІТ-фахівцями для забезпечення ефективної інформаційної політики [1].

Сучасні громади постійно стикаються з інформаційними загрозами, такими як поширення фейкових новин, кібербулінгу, маніпулятивних повідомлень та пропаганди. Низький рівень медіаграмотності може призвести до дестабілізації, розширення панічних настроїв або втрати довіри до місцевих органів влади. Саме тому розвиток медіаграмотності серед населення є невід'ємною частиною стратегії інформаційної безпеки.

Одним із ефективних механізмів підвищення медіаграмотності є впровадження освітніх програм, спрямованих на різні вікові групи: від дітей до дорослих. Навчання критичному мисленню, виявленню фейків та безпечному використанню цифрових технологій формує стійкість до інформаційних атак.

Важливу роль у цьому процесі розвивають школи, бібліотеки, громадські організації, які можуть стати платформою для поширення знань та навичок у сфері медіаграмотності [3].

Також важливо створювати місцеві ініціативи, спрямовані на перевірку фактів і поширення достовірної інформації. Партнерства з експертами в галузі медіа та ІТ, а також розробка комунікаційних стратегій протидії дезінформації сприяють укріпленню довіри та формуванню відповідного ставлення до інформації.

Таким чином, розвиток медіаграмотності є необхідною умовою для забезпечення інформаційної безпеки територіальних громад. Це лише зменшує ризик інформаційних загроз, але й сприяє формуванню демократичного середовища, де кожен член громади здатний свідомо і критично взаємодіяти з інформаційними ресурсами.

Медіаграмотність є фундаментальним елементом забезпечення інформаційної безпеки територіальних громад у сучасному інформаційному просторі. Вона сприяє формуванню критичного мислення, стійкості до дезінформації та відповідного ставлення до цифрових технологій.

Інвестиції в медіаосвіту, створення просвітницьких програм та впровадження локальних ініціатив перевірки інформації є багатьма кроками для формування інформаційно грамотного суспільства. Таким чином, медіаграмотність не лише захищає громади від негативного впливу інформаційних атак, але створює підґрунтя для їх сталого розвитку, підвищення прозорості управління та підтримки демократичних цінностей.

Список використаних джерел

1. Медіаграмотність у часи пандемії. URL: https://osvita.diia.gov.ua/courses/mediagramotnist-u-casi-pandemii

2. Медіаграмотність як чинник захисту інформаційного простору від ворожої дезінфомації в час війни. URL: http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/300896

3. Міжнародний досвід впровадження медіаграмотності для окремих цільових груп: можливості для України URL: https://salo.li/48fbB94

Ivliev D. I.

student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Shishpanova N. candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of public management and administration and international economics Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГ

INDICATORS OF ASSESSMENT OF SERVICE QUALITY STANDARDS

Актуальність теми обумовлена сервісним направленням держави, необхідністю підвищення якості надання публічних послуг як ключового чинника в забезпеченні довіри громадян до державних установ. У сучасних умовах прозорість, обґрунтованість і ефективність роботи публічних органів значною мірою залежить від впровадження чітких стандартів якості та дієвих методів їхнього оцінювання. Метою є дослідження вже існуючих методологій

оцінювання якості надання публічних послуг та визначення ключових показників, для покращення роботи публічних установ в умовах сьогодення.

Сьогодні оцінювання якості надання послуг стала однією з основних потреб суспільства по відношенню до публічних установ. Чим ефективніше співпрацюють державні органи та органи місцевого самоврядування – тим більше довіра до влади. Громадяни очікують від держави якісного надання послуг та інформування про порядок їх надання. І задля вирішення цієї потреби суспільства було затверджено Єдиний порядок проведення моніторингу якості надання адміністративних послуг Постановою Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2021 року №864[1].

Моніторинг дозволяє наблизити державні та місцеві сервіси до користувачів. Основним завданням моніторингу є визначення стану підготовленості онлайн- та офлайн- фронт-офісів для обслуговування, визначення адміністративних послуг, що підлягають оптимізації, рівня задоволеності наданням послуг та стану дотримання процедур надання адміністративних послуг. Моніторинг проводиться для кожного сервісу окремо, що повинно покращити надання послуг в усіх фронт-офісах, адже кожен з них зможе приймати рішення з покращень в незалежності один від одного. Під час моніторингу збираються оціночні дані, що поділяються на статистичні та динамічні. Дані беруться з будь яких джерел з документальним підтвердженням, або що можна вважати достовірним.

Наразі встановлено шість показників для оцінки, а саме: показник відповідності офлайн-фронт-офісу, показник відповідності онлайн-фронт-офісу, показник відповідності нормативно-правових актів принципам державної політики, показник дотримання процедури надання адміністративної послуги, показник рівня задоволеності населення для офлайн-фронт-офісу та онлайн-фронт-офісу [1]. Кожен з цих показників оцінюється за 100 бальною шкалою та має базові вимоги, що повинні бути реалізовані фронт-офісом. Ці вимоги є певною стандартизацію фронт-офісів, що гарно впливає на покращення якості та доступності послуг.

Ключовими показниками на сьогодні є показники що регулюють доступність надання послуг. Показник відповідності офлайн-фронт-офісу визначає облаштування, доступність та рівень обслуговування. Ці показники покликані зменшити час очікування обслуговування та збільшення доступності, у тому числі для осіб з інвалідністю. Показник відповідності онлайн-фронт-офісу виконує ті ж функції, що і для офлайн-фронт-офісу, але додаються нюанси онлайн формату: цілодобова доступність, скорочення часу пошуку послуг, спрощення процесу надання, підказки для користувачів та інше. Наразі питання доступності цифрових послуг стоїть особливо гостро, через неможливість забезпечити фізичного доступу до послуг в усіх регіонах країни через війну.

Для подальшого покращення доступності послуг повинно реалізовувати зворотній зв'язок у вигляді збору відгуків щодо задоволеності отримувачів. Це можна реалізовувати коротким необов'язковим анкетуванням.

Таким чином, можна зробити висновок, що моніторинг дозволить державній владі і місцевому самоврядуванню приймати правильні управлінські рішення і покращувати якість послуг. Впровадження комплексного моніторингу, що охоплює офлайн- та онлайн-формати, дозволяє оцінити відповідність публічних послуг до встановлених стандартів і враховувати потреби всіх категорій користувачів.

Список використаних джерел:

1. Питання організації моніторингу якості надання адміністративних послуг. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://salo.li/5658781

Lesanych S. E.

candidate of economic sciences, senior lecturer of the department of international, constitutional and administrative law, Ivano-Frankivsk educational and scientific law institute of the national university «Odesa Law Academy», Ukraine

ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
THE ECONOMIC IMPACT OF INDIRECT TAXES UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES AND PROSPECTS

Непрямі податки, такі як податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний збір, є вагомою складовою податкових систем у багатьох країнах. В умовах воєнного стану їх роль стає ще більш критичною, оскільки вони забезпечують стабільний дохід до державного бюджету, який використовується для фінансування оборонних потреб, гуманітарних програм та підтримки економіки. Водночас їх підвищення має значний вплив на реальну економіку та рівень життя населення. Наведемо ряд аргументів.

1. Зменшення реальної заробітної плати. Підвищення непрямих податків неминуче призводить до зростання ціни на товари та послуги, включаючи базові продукти харчування, енергоносії та транспорт. У періоди війни, коли значна частина громадян вже перебуває у скрутному фінансовому становищі, така ситуація може загострити соціальну нерівність і посилити бідність.

2. Чи вирішує це проблеми військових? Додаткові доходи від непрямих податків також впливають на можливості держави фінансувати оборонні потреби. Це включає закупівлю зброї, забезпечення військових порядків, а також виплати заробітної плати та компенсації військовослужбовцям. Проте ефективність такого підходу залежить від прозорості бюджетного розподілу.

3. Альтернативні підходи. Уряд може розглядати альтернативні або додаткові заходи для зменшення негативного впливу підвищення непрямих податків:

- цільове оподаткування через введення тимчасових податків для підприємств або громадян з високими доходами;
- субсидії та компенсації для запровадження підтримки найвразливіших верств населення, щоб компенсувати зростання ціни;
- реформа податкової системитшлягом переходу на прогресивну модель оподаткування доходів, яка є більш справедливою в умовах соціальної кризи.

4. Довгострокові перспективи. Попри короткостроковий негативний вплив на реальну заробітну плату, підвищення непрямих податків може забезпечити важливий фінансовий ресурс для відновлення економіки та підтримки обороноздатності країни [1].

5. Ризики й виклики:

- скорочення споживання, адже зростання ціни внаслідок підвищення непрямих податків може призвести до зниження попиту;
- інфляція – підвищення ціни на основні товари та послуги сприятиме інфляційним процесам, що ускладнює стабілізацію економіки.
- соціальна напруга у періоди війни призводить до того, що суспільство є особливо чутливим до змін у добробуті, і зростання податків може стати причиною соціального невдоволення.

6. Позитивні аспекти:

- сійке наповнення бюджету навіть за умов економічного спаду, оскільки споживання товарів і послуг продовжується навіть у кризові періоди;
- можливість швидкого реагування на потреби військових, зокрема через спрямування додаткових податкових надходжень на оборонні програми;
- створення передумов для відновлення, якщо ресурси використані для інфраструктурних проєктів, соціальної підтримки та модернізації економіки, це сприятиме швидкому економічному відновленню після завершення війни [2].

Непрямі податки в умовах воєнного стану є потужним інструментом забезпечення фінансової стійкості держави, що дозволяє оперативно наповнювати бюджет для задоволення нагальних військових та гуманітарних потреб. Проте, їхнє підвищення створює низку соціально-економічних викликів, таких як зменшення реальної заробітної плати, зростання рівня інфляції та посилення соціальної нерівності [3].

Щоб мінімізувати негативний вплив, необхідно забезпечити прозорість використання додаткових податкових надходжень і спрямувати їх на критично важливі сфери, зокрема оборону й підтримку населення.

Лише комплексний підхід до управління податковою політикою дозволить зберегти економічну стабільність і створити основу для відновлення та процвітання країни в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Малиш В. О. Податкова політика держави та її вплив на економічне зростання URL: https://salo.li/93d7F8a

2. Сушко Д. Податкова реформа воєнного часу: які зміни до Податкового кодексу ухвалила ВР. URL: https://salo.li/4f522af

3. Податкові зміни на період воєнного стану 2.0. URL: https://eba.com.ua/podatkovizminy-na-period-voyennogo-stanu-2-0.

Makovetska Iryna,

student of the programme «Accounting and Taxation» Uman State pedagogical university named after Pavlo Tychyna, Ukraine

Maslyanko Viola,

student of the programme «Accounting and Taxation» Uman state pedagogical university named after Pavlo Tychyna, Ukraine

Scientific supervisor: Demianyshina O.A. Uman State pedagogical university named after Pavlo Tychyna, Ukraine

ACCOUNTING AS AN INFORMATION SOURCE FOR MAKING MANAGEMENT DECISIONS FOR THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Accounting is a central element of the company's management system, performing the strategic function of providing information for effective decision-making. The modern business environment places high demands on the speed and quality of data processing, so accounting is being transformed by integrating the latest technologies.

Accounting allows managers to get a complete picture of the financial position of the company, including the balance of assets and liabilities, the dynamics of income, expenses, and cash flows.

This information is the basis for analysing operations, identifying weaknesses, determining reserves and searching for new opportunities. In addition, accounting allows you to track the effectiveness of the tasks and assess the impact of decisions on the overall result [1].

One of the most important areas is management accounting. It focuses on meeting the internal needs of managers and allows them to optimise costs, plan budgets and forecast future financial results. Unlike financial accounting, management accounting is more flexible and focuses on the current needs of the company.

With the development of digital technologies, accounting has evolved. Information systems, such as ERP (Enterprise Resource Planning), greatly simplify the process of collecting, processing and analysing data. Integration of accounting data with business intelligence programmes allows for forecasting, modelling development scenarios and risk assessment [2].

The introduction of solutions such as cloud computing provides access to real-time data, which is particularly important for multinationals. Artificial intelligence and machine learning are also growing in popularity, as they help to identify hidden trends in data and generate recommendations for decision-making.

Despite its many advantages, modern accounting faces challenges. One of them is data security. Protecting confidential information is becoming a top priority for businesses that work with large amounts of financial data. Another challenge is the need to continuously improve the skills of accountants and financial managers, as technology is changing very rapidly [3].

Thus, accounting today is not just a tool for recording data, but a key source of strategic information that determines the direction of an enterprise's development. The use of modern technologies enhances this role, enabling businesses to act flexibly and efficiently in the face of constant change. Thus, accounting becomes an

important element of management that ensures competitive advantage and sustainable business development.

References:

1. Сопко В. В. Бухгалтерський облік у сучасному управлінні. Київ: КНЕУ, 2020. 512 с.

2. Волошин В. М., Крупка Я. Д. Управлінський облік. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 368 с.

3. Demianyshyna O. A., Nedbalyuk, O. P., & Stanislavchuk, N. O. (2018). Financial aspects of the program of innovation development of territories in conditions of decentralization. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, *3*(26), 151–161. https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.144378

Merzlikina M. O.

student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Shishpanova N. candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of public management and administration and international economics Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ДОСВІД НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В ШВЕЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

THE EXPERIENCE OF PROVIDING PUBLIC SERVICES IN SWEDEN AND THE POSSIBILITIES OF ITS APPLICATION IN UKRAINE

У сучасному світі забезпечення ефективного надання публічних послуг є ключовим аспектом розвитку демократичних держав. Дослідження шведського досвіду в цій сфері може стати основою для формування нових підходів в Україні, де процеси реформування публічних послуг є вкрай актуальними.

Міжнародний досвід організації надання публічних послуг вже активно вивчався вітчизняними вченими Одінцовим О.М., Іліченком Н.В., Лишевим Д.О., які обгрунтовували важливість його вивчення з точки зору запровадження загальних рекомендацій для впровадження даного досвіду у

діяльність вітчизняних органів публічної влади [1,с.41]. Спасібов Д.В. в своєму дослідженні фокусується на зарубіжному досвіді застосування інноваційних технологій й цифровізації в процесі надання публічних послуг, що дозволяє підвищити ефективність, прозорість і доступність послуг для населення [2, с.161].

Досвід Швеції також вирізняється особливою увагою до реформування публічної адміністрації та розвитку електронного урядування, зокрема там запроваджена модель eGovernment. Ця модель покладена у програму «Публічне адміністрування на службі у демократії», головна мета якої – поліпшення якості управління. У Швеції створено спеціальний портал для надання е-послуг бізнесу, який спрямований на спрощення процедур відкриття підприємницької діяльності. Наприклад, реєстрація індивідуального підприємництва в Швеції потребує мінімуму кроків: користувач, застосовуючи портал, вводить персональний ідентифікаційний код, зазначає свої дані та характер планованої діяльності, а також оплачує реєстраційний збір з особового рахунку [2,с.161].

Важливою особливістю надання публічних послуг в Швеції є покладання певної частини з них на поліцію. Так, працівники поліції в Швеції мають право надавати наступні публічні послуги: оформлення паспортів і національних посвідчень особи, видачу дозволів і ліцензій, а також виписки з поліцейських записів. Для отримання дозволу або ліцензії слід звертатися до поліції відповідного округу, де буде використовуватися дозвіл. Час обробки такого запиту варіюється – щонайменше, звертатися треба за тиждень. Приватна особа може також особисто запросити виписки, пов’язані з кримінальними справами, та звіти про підозрюваних правопорушників [3,с.32]. Це свідчить про високий рівень інтеграції різних органів влади в процесі надання публічних послуг.

У Швеції існує асоціація SALAR – об’єднання місцевих влад і регіонів, добровільними членами якої є шведські муніципалітети та регіони. Вона виступає роботодавцем для працівників місцевого самоврядування, на національному рівні укладаючи договори з профспілками. Саме ця асоціація бере глибинну участь в процесі підготовки кадрів місцевого самоврядування.

Загалом, діяльність SALAR становить чверть ВВП Швеції, де також четверту частину всієї робочої сили складають працівники місцевого самоврядування [4]. Важливо зазначити, що SALAR також впроваджує міжнародне співробітництво через філію SALAR International, яке займається підтримкою децентралізації та офіційно співпрацює з Україною з 2014 року та офіційно продовжує дану співпрацю під час повномасштабного вторгнення через запровадження програми «Підтримка багаторівневого врядування в Україні» [5]. Одним з напрямків даного проєкту є покращення надання адміністративних послуг та допомога у відновленні критичної інфраструктури.

Таким чином, шведський досвід надання публічних послуг демонструє високий рівень інтеграції державних і місцевих органів, цифровізації та інновацій, що сприяє ефективному задоволенню потреб громадян. Завдяки активному розвитку місцевого самоврядування та впровадженню електронного урядування, Швеція може слугувати прикладом для України, зокрема використання механізмів, схожих до асоціації SALAR для підтримки місцевих органів влади, може допомогти в координації адміністративних послуг та підвищенні кваліфікації працівників місцевого самоврядування в Україні, а подальше удосконалення централізованих платформ для надання послуг, спрощення адміністративних процедур і їх цифровізація здатні суттєво полегшити процес отримання послуг і сприяти ефективній комунікації між владою та населенням.

Список використаних джерел:

1. Одінцов О. М., Ільченко Н. В., Ляшов Д. О. Міжнародний досвід організації надання адміністративних послуг. Економічні науки. № 60. С.41-51. URL: https://salo.li/333E118

2. Спасібов Д. Зарубіжний досвід інноваційних технологій надання публічних послуг. Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. 2018. Т. 29. С.164. URL : https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/1_2018/31.pdf.

3. Мозговий О. Зарубіжний досвід надання публічних послуг у правоохоронній сфері та можливі шляхи його адаптації до сучасної правоохоронної системи України. Юридичний бюлетень. 2017. № 5. С. 30. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2017/5_2017/6.pdf.

4. SALAR: як шведський досвід впливає на українські громади. Всеукраїнська Асоціація ОТГ. URL: https://hromady.org/salar-yak-shvedskij-dosvid-vplivaye-na-ukraïnski-gromadi/

5. Презентовано нову програму підтримки багаторівневого врядування та посилення спроможності громад. Міністерство інфраструктури України. URL: https://mtu.gov.ua/news/35979.html.

Papirovska V. I., student of the first (bachelor's) level of high education, MNAU, Mykolaiv, Ukraine

Scientific supervisor: Livandovska O.A. assistant of the department of public management and administration and international economics, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У СЕЛИЩНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

IMPROVING THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL SERVICES IN SETTLEMENT TERRITORIAL COMMUNITIES: MODERN CHALLENGES AND PROSPECTS

Освіта є одним із ключових факторів сталого розвитку територіальних громад, особливо селищних, які стикаються з численними викликами в процесі організації освітніх послуг.

Згідно з дослідженнями Національної академії педагогічних наук України, ефективна організація освітніх послуг у громадах значною мірою залежить від їхньої інституційної спроможності, а також здатності залучати інноваційні методи та технології до навчального процесу. В умовах реформування системи освіти особливої актуальності набуває впровадження

електронних навчальних платформ і дистанційних методів, які дозволяють долати бар’єри доступності для учнів з віддалених населених пунктів.

Надання якісних освітніх послуг у селищних громадах вимагає не лише фінансових інвестицій, але й комплексного підходу до управління освітньою сферою. Це включає створення мотиваційних програм для педагогічних працівників, розробку місцевих стратегій розвитку освіти, а також зміцнення партнерських відносин між місцевим самоврядуванням, громадою та приватним сектором. Практика країн Європейського Союзу свідчить про те, що поєднання державної підтримки та місцевих ініціатив сприяє суттєвому покращенню якості освіти в невеликих громадах.

У цьому контексті тема вдосконалення організації освітніх послуг у селищних територіальних громадах є надзвичайно актуальною, оскільки вона дає можливість не лише ідентифікувати сучасні виклики, але й запропонувати перспективні шляхи їх подолання з урахуванням специфіки громад в Україні.

Організація освітніх послуг у селищних територіальних громадах є одним із ключових аспектів забезпечення їхнього соціального розвитку. В умовах децентралізації громади отримали значні повноваження, але разом із цим і відповідальність за створення належних умов для отримання освіти. Основними викликами, з якими стикаються селищні громади, є недостатнє фінансування освітньої галузі, дефіцит кадрів та відсутність сучасної інфраструктури. Згідно з дослідженнями, проведеними Інститутом освітньої аналітики, понад 40% селищних громад України мають проблеми з утриманням шкіл через обмеженість бюджетів [1].

Одним із перспективних напрямів вирішення цих проблем є впровадження цифрових інструментів у навчальний процес. Використання електронних освітніх платформ дозволяє не лише знижувати витрати на традиційні навчальні матеріали, а й забезпечувати рівний доступ до освіти для учнів із віддалених селищ. Досвід Польщі демонструє, що інтеграція дистанційних навчальних технологій у систему шкільної освіти сприяє

підвищенню якості знань учнів у регіонах, де бракує кваліфікованих вчителів [2].

Поряд із цифровізацією важливим завданням є створення умов для залучення педагогічних кадрів до роботи в селищних громадах. Багато педагогів не готові працювати в сільській місцевості через низький рівень зарплати та відсутність належного житлового забезпечення. Дослідження Світового банку свідчать, що державні програми підтримки вчителів, такі як компенсація витрат на житло або надбавки до зарплати, можуть суттєво підвищити мотивацію працювати в таких громадах [3].

Також важливим є вдосконалення правового регулювання, яке повинно забезпечувати оптимальну модель фінансування шкіл у територіальних громадах. Держава має забезпечити фінансування для розвитку освітньої інфраструктури. Аналіз нормативної бази показує, що багато селищних громад мають обмежені можливості для фінансування капітальних витрат на утримання закладів освіти, що потребує внесення змін до Бюджетного кодексу України [4].

Отже, вдосконалення організації освітніх послуг у селищних територіальних громадах можливе за умови комплексного підходу, який включає цифровізацію освіти, підтримку педагогів і модернізацію правового середовища. Це сприятиме не лише покращенню якості освітніх послуг, а й підвищенню конкурентоспроможності селищних громад у сучасних соціально-економічних умовах.

Список використаних джерел:

1. Інститут освітньої аналітики. Стан фінансування загальної середньої освіти у територіальних громадах України. URL: https://iea.gov.ua.

2. Досвід Польщі у реформуванні шкільної освіти. Європейський освітній журнал. URL: https://euroeducationjournal.eu.

3. Світовий банк. Підтримка вчителів у сільській місцевості: аналітичний звіт. URL: https://worldbank.org/education.

4. Бюджетний кодекс України. Законодавство України, редакція 2023 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17.

Parkhomenko O. Yu.

candidate of physical and mathematical sciences, associate professor, associate professor of the department of economic cybernetics, computer science and information technology Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Darmosiuk V. M.

candidate of physical and mathematical sciences, associate professor, associate professor of the department of higher and applied mathematics Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

GRAPH MODELS OF OPTIMISATION OF INFORMATION INTERACTION IN TERRITORIAL COMMUNITIES
ГРАФОВІ МОДЕЛІ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

The modern development of territorial communities involves the integration of information technologies to improve the efficiency of management and interaction between residents and local governments. Optimisation of information interaction is becoming critically important due to the growing volume of information and the need for its rapid processing. Graph models are a powerful tool for analysing, optimising and visualising such processes. They allow you to display the relationships between system elements in the form of vertices and edges, which is especially useful for solving complex problems.

Graph models are a powerful tool for analysing territorial communities, as they reflect the complex relationships between different elements, such as institutions, residents, and resources. In these models, communities are represented as a collection of nodes that symbolise individual elements and links between them that show information flows, interactions and access to services. This allows professionals to better understand the structure and functioning of the community.

One of the main types of graphs used in this context is organisational graphs. They illustrate the relationships between institutions, authorities and residents. For example, an organisational graph can show how different healthcare, social services and educational institutions interact with each other, which is critical to understanding how the community functions as a whole.

Social graphs are another important type of graph model that models the interactions between community members. These graphs help to analyse how different groups of people communicate, share information and collaborate. For example, a social graph can reveal which residents are more likely to be in contact with each other, which can be useful for identifying opinion leaders or activists in a community.

Communication graphs, in turn, analyse the transfer of information through different channels. They show how information flows from one node to another, which can include both traditional means of communication and modern digital platforms. This allows us to identify which channels are most effective for disseminating information in the community.

In the context of territorial communities, the construction and analysis of graph models are based on various information technologies. One of the main tools used is database management systems (DBMS). In particular, Neo4j is a graph database that allows you to store and analyse the relationships between different objects. This capability is extremely important for understanding complex interactions in communities. Another important DBMS is OrientDB, which provides powerful tools for working with complex graph structures, allowing for more sophisticated analyses that can support decision-making in community planning.

Programming languages and their associated libraries also play an important role in graph modelling. Python, for example, offers libraries such as NetworkX and Graph-tool that facilitate the creation and analysis of graph data structures. These tools enable researchers and community planners to effectively visualise and manipulate data. Similarly, the R programming language offers packages such as

igraph and visNetwork that are particularly useful for data visualisation, allowing for clearer insights into community dynamics and connections.

Information and communication systems also enhance the functionality of graph models. Geographic information systems (GIS), such as ArcGIS or QGIS, are essential for visualising territorial graphs. These systems allow for the integration of spatial data, which can be crucial for understanding geographical relationships and trends in a community. In addition, citizen engagement platforms, such as Smart Community, use these graph models to improve communication and interaction between local authorities and residents, which in turn promotes greater participation in community development.

Artificial intelligence (AI) and machine learning also contribute to the analysis of graph models, especially through the use of Graph Neural Networks. These advanced techniques can predict the behaviour of residents based on existing data patterns, providing valuable information for urban planning and public services. By using AI, communities can become more responsive to the needs and behaviours of their residents, ultimately leading to a better quality of life.

Thus, the integration of these various information technologies not only facilitates the construction and analysis of graph models in territorial communities, but also improves decision-making, citizen engagement, and predictive capabilities. The combined use of DBMS, programming languages, GIS, and AI represents an integrated approach to understanding and improving community dynamics.

Graph models are an effective tool for optimising information interaction in territorial communities. Their use helps to improve management processes, provide quick access to information and create a more transparent communication system. The integration of information technologies, such as graph databases and optimisation algorithms, significantly increases the efficiency of communities. However, technical and social challenges need to be taken into account for full implementation.

References:

1. Corrado S., Romaniello F., Scorza F. A Contribution to the Spatial Analysis of Territorial Systems Based on Graph-Structured Data. 2024 IEEE International Workshop on Metrology for Living Environment (MetroLivEnv), Chania, Greece, 12–14 June 2024. 2024. P. 432–436. URL: https://doi.org/10.1109/metrolivenv60384.2024.10615520

2. A Graph Convolutional Neural Network for Recommendation Based on Community Detection and Combination of Multiple Heterogeneous Graphs / C. Mu et al. 2023 IEEE International Conference on Data Mining (ICDM), Shanghai, China, 1–4 December 2023. 2023. URL: https://doi.org/10.1109/icdm58522.2023.00154

Prevysokova N. V.

candidate of technical sciences, associate professor, associate professor of the department of computer sciences and information systems Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

МОДЕЛЮВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ, ЩО ПОВТОРЮЮТЬСЯ, В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
MODELING OF RECURRENT ADMINISTRATIVE DECISIONS IN LOCAL SELF-GOVERNMENT

Важливим процесом у діяльності керівників місцевого самоврядування є прийняття управлінських рішень. Органи місцевого самоврядування реалізовують державно-владні функції на приналежних їм територіях. Прийняття управлінських рішень є однією із функції управлінської діяльності, а рішення – її результатом. Сфера управління є складною і вимагає значної уваги до процесу прийняття рішень у ній.

Успішна реалізація управлінського рішення базується на чіткому алгоритмі дій, що зумовлює необхідність моделювання та теоретичного обґрунтування здійснення процесу прийняття рішень, вибору рішення та управлінських дій, що зобов’язує органи місцевого самоврядування особливу увагу приділяти прийняттю якісних та ефективних управлінських рішень у

межах своєї компетенції. Це зумовлює актуальність задачі дослідження методів прийняття управлінських рішень, які виникають вперше, або повторюються в діяльності органів місцевого самоврядування. Питання прийняття ефективних управлінських рішень досліджується у роботах сучасних науковців [1-3].

Метою статті є аналіз і систематизація моделей прийняття рішень, які повторюються в діяльності органів місцевого самоврядування.

Управлінські рішення, що приймаються в органах місцевого саамоврядування можуть прийматися в умовах визначеності, невизначеності та ризику. Це впливає на діяльність органів місцевого самоврядування та змушує їх гнучко реагувати на умови, які з'являються. Модель раціонального прийняття управлінських рішень в органах місцевого самоврядування передбачає такі етапи: підготовка до розроблення управлінського рішення, безпосередня розробка рішення, прийняття (ухвалення) та реалізація [1,3].

У процесі управлінської діяльності виокремлюються два види рішень: унікальні або рішення, які зустрічаються вперше, а також рішення, які повторюються, які вже зустрічались на практиці і щодо них накопичені статистичні дані результатів прийняття рішень. Більшість задач сьогодення є багатокритеріальними, приймаються в умовах невизначеності станів або ситуацій зовнішнього середовища і ризику. Відповідно для ефективного управління і вибору оптимального рішення використовуються методи теорії прийняття рішень в умовах невизначеності і ризику, методи прийняття рішень, які повторюються [2].

Постановка задачі прийняття управлінського рішення в умовах ризику: дано множину ситуацій зовнішнього середовища $S=(S_1,...,S_n)$; ймовірності їх виникнення $p=(p_1,..., p_n)$; розроблено множину альтернативних варіантів рішень $A=(A_1,..., A_m)$; здійснено експертну оцінку переваг рішень і визначено значення функції переваги $F_{ij}(A_i , S_j)$ кожної альтернативи A_i в ситуації S_j. Необхідно визначити оптимальне рішення A_i із множини альтернатив. Оптимальне рішення – це рішення, яке вибране за критерієм оптимізації та є найбільш ефективним зі всіх альтернативних варіантів. Для вирішення таких задач

використовуються методи прийняття рішень в умовах ризику, аналіз ризиків [2, 3].

Найпоширенішим методом розв'язування багатокритеріальних задач є метод згортання векторного критерію. За цим методом будується функція F, яка є узагальненим критерієм оптимальності або функцією переваги і замість задачі оптимізації значення кожного критерію $F_j(A_i)$ розв'язують задачу оптимізації узагальненого критерію F із врахуванням коефіцієнтів відносної важливості критеріїв w_j, $j=1,2,...n$, які визначають за допомогою експертного оцінювання.

Урахування досвіду особи, що приймає рішення, сприяє підвищенню якості рішень, якщо умови, за яких приймається рішення, є стаціонарними, система переваг особи, що приймає рішення залишається незмінною, і обсяг попередніх рішень такого ж ґатунку, що і рішення, яке приймається зараз, є достатньо великим. При виконанні цих умов з'являється можливість знайти коефіцієнти відносної важливості альтернатив не шляхом експертного оцінювання їхніх значень, а розрахувати їх на основі досвіду. Статистичний досвід прийняття попередніх рішень накопичується, і на його основі значення ваг w_j, визначаються, наприклад, як відсоткові коефіцієнти функції переваги F_{ij} в узагальненому критерії оптимальності у випадку виникнення ситуацій S_j, у якій було прийняте рішення A_i.

У роботі проаналізовано і систематизовано моделі прийняття рішень в умовах ризику, рішень, які зустрічаються в управлінській діяльності місцевого самоврядування вперше та в рішень, що повторюються. Теорія прийняття рішень надає теоретичні основи і методи вибору ефективних і оптимальних рішень в практичних ситуаціях, що дозволяє підвищити якість процесу управління.

Список використаних джерел:

1. Войтик О.Є. Особливості прийняття управлінських рішень в органах місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / О.

Є. Войтик // Демократичне врядування. - 2023. - Вип. 1. - С. 63-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2023_1_8

2. Тоценко В.Г. Підтримка прийняття рішень, що повторюються, з урахуванням досвіду // Реєстрація, зберігання і оброб. даних. — 1999. — Т. 1, № 1. — С.110–117.

3. Прийняття управлінських рішень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. Є. Петруня та ін.; ред. Ю. Є. Петруня. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 214 с.

Pylypiv N. I.

doctor of economic sciences, professor, head of the department of entrepreneurship, trade, and applied economics,Vasyl Stefanyk precarpathian national university, Ukraine

Rudyi M. V.

PhD student of the department of accounting and taxation, Vasyl Stefanyk precarpathian national university, Ukraine

АДАПТАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ВІДПОВІДНО ДО СПЕЦИФІКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ADAPTATION OF MANAGERIAL ACCOUNTING ORGANIZATION FOR BUSINESS PROCESSES IN ACCORDANCE WITH THE SPECIFICS OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

Будівельні підприємства в Україні стикаються з низкою проблем, що вимагають удосконалення підходів до побудови управлінського обліку їх бізнес-процесів. Дослідженню питань щодо ведення управлінського обліку присвятили свої наукові праці такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як: О. М. Бартош [1], Н. В. Бондарчук [2], С. Ф. Голов [3], К. Друрі [4] та інші.

Одним із таких питань є необхідність адаптації вітчизняного досвіду до специфіки будівельних підприємств, що змінюються з часом, для забезпечення

ефективного управління ресурсами, бюджетування та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Враховуючи те, що правлінський облік є основою для прийняття рішень на будь-якому підприємстві, і, особливо в будівельній сфері, важливо забезпечити своєчасність та аналітичність показників обліку витрат на матеріали, робочу силу, техніку та інші ресурси, як в межах межах кожного окремого будівельного проекту, так і в межах окремих бізнес-процесів будівельних підприємств.Врахування цього аспекту є важливим для підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення стабільного функціонування.

Як показує практичний досвід, будівельні підприємства часто стикаються з необхідністю адаптації облікових систем для конкретних умов, що можуть змінюватися в залежності від географії та специфіки будівельної галузі. Тому , система управлінського обліку повинна бути гнучкою, здатною враховувати ці зміни для забезпечення максимальної аналітичності і своєчасності облікових даних, що використовуються для потреб управління.

Ключовими питаннями організації управлінського обліку бізнес-процесів на будівельних підприємствах є забезпечення:

– бюджетування витрат**.** Це означає, що для успішного виконання будівельних проектів важливо точно розраховувати витрати на кожному етапі будівництва в розрізі відповідних бізнес-процесів. Це включає витрати на такі ресурси: матеріальні, працю робітників, техніку тощо і дає змогу запобігти перевитратам та забезпечити ефективне використання ресурсів;

– контролю і аналізу витрат через постійний моніторинг і аналіз витрат, що дозволяє коригувати стратегію реалізації будівельних проекту та приймати виважені рішення для досягнення фінансових цілей;

–коригування відхилень витрат від бюджетних показників через своєчасне виявлення і усунення відхилень від плану.

Також важливим є використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації управлінського обліку бізнес-процесів. Впровадження

спеціалізованих програмних рішень дозволяє значно підвищити ефективність роботи бухгалтерії та керівництва, зменшити кількість помилок та зекономити час.

Отже, адаптація побудови управлінського обліку бізнес-процесів будівельних підприємств відповідно до їх специфіки допоможе забезпечити ефективне використання ресурсів, зниження витрат, своєчасне реагування на зміни в умовах виконання будівельних проектів і, зрештою, підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бартош О. М. Управлінський облік, як основа ефективної системи управління банком Фінансовий простір. 2014. № 1. С. 36-42.

2. Бондарчук Н. В. Управлінський облік як основа обліково-аналітичного забезпечення розвитку підприємств АПК . Наукові праці Полтавської державної аграрної академії / Економічні науки : зб. наук. пр. – Полтава : ПДАА, 2010. Вип. 1 (6). Т. 1. С. 26-34.

3. Голов С. Ф. Управлінський облік : підруч. .К. : Лібра, 2003. –704 с.

4. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет : Пер. с англ. / Под ред. С. А. Табалиной. М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. 560 с.

Sus T. Y.

doctor of economics, associate professor, professor of the department of management and marketing, Vasyl Stefanyk precarpathian national university, Ukraine.

МАРКЕТИНГ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ОТГ
MARKETING AS AN IMPORTANT COMPONENT OF THE DEVELOPMENT OF A UNITED TERRITORIAL COMMUNITY

В сучасних умовах військового стану перед об’єднаними територіальними громадами постає проблема ефективної діяльності органів місцевого самоврядування у сфері місцевого розвитку, спрямованої на забезпечення життєдіяльності територій, розробку планів післявоєнного розвитку, а також активного залучення місцевих мешканців та інвесторів для їх

здійснення. Провідну роль в формуванні конкурентоспроможності громади та привабливості її території як для проживання, так і для розвитку бізнесу відіграє територіальний маркетинг.

Територіальний маркетинг передбачає врахування як природно-кліматичних, економічних, екологічних так і маркетингових чинників, які впливають на привабливість території для її споживачів (жителів, бізнесу, відвідувачів та туристів).

Територіальний маркетинг повинен бути направленим на формування та реалізацію стратегії розвитку ОТГ з метою підвищення привабливості території в якості об'єкту інвестування та створення сприятливого життєвого середовища для її мешканців, формування позитивного іміджу та економічного зростання. Ефективне використання інструментів територіального маркетингу та брендингу дозволить успішно розвиватися ОТГ та конкурувати з іншими громадами.

Територіальний брендинг відіграє важливу роль у процесі становлення і розвитку територіальної громади і в довгостроковій перспективі громада має можливості стати більш конкурентоспроможною, шляхом формування у свідомості потенційних споживачів образу цінності даної ОТГ, що здійснюється в процесі взаємодії між брендом і його споживачами та має на меті формування позитивних асоціацій .

В основному бренд спрямований на зовнішнє середовище і покликаний позиціонувати себе стосовно інших ОТГ та продемонструвати свої конкурентні переваги та можливості. Формування територіального бренду безпосередньо пов'язане із завданням щодо просування та підвищення іміджу ОТГ як на рівні регіону так і на національному та міжнародному рівні. Розроблення та просування брендінгу території має узгоджуватися зі стратегією її розвитку, сприяти залученню інвестицій та покращувати імідж ОТГ.

На Західній Україні існувала практика одержання містами та містечками Магдебурського права, що дозволяло їм успішно розвиватися.

Магдебурзьке право стало зразком самоврядування на відповідній території магістратами, як колегіальних представницьких структур, реалізація адміністративних функцій яких забезпечувалася наявністю органів місцевого судочинства (лав) додержання принципів добра, справедливості та правди, що обумовило поширення цих правових форм у Європі та на землях тодішньої України, починаючи з XII до XVIII ст. [1]. Багато центрів ОТГ на Західній Україні мали в минулому Магдебурське право і використання даного факту, на нашу думку, є доцільним для імплементації його положень в систему місцевого самоврядування та формування брендингу території.

Маркетингові заходи в першу чергу повинні висвітлювати прозорість у діяльності органів місцевого самоврядування з позиції надання ними послуг в першу чергу мешканцям та бізнесу ОТГ.

Розглядаємо територіальний маркетинг, як процес ефективного ринкового регулювання і формування сприятливого економічного середовища для виробництва товарів і послуг та комфортних умов проживання для мешканців ОТГ на основі виявлення, створення і реалізації переваг у всебічному розвитку громад.

У системі управління соціально-економічним розвитком ОТГ виділяють традиційні підходи до маркетингу територій:

1) сприяння суб'єктам економічної діяльності (в першу чергу у випуску продукції з високою доданою вартістю) та нарощування інноваційного потенціалу і його реалізація;

2) забезпечення диверсифікації місцевої економіки, шляхом удосконалення її структури та всебічної підтримки інноваційного розвитку, освоєння нових ринків, формування сприятливого інвестиційного клімату;

3) вдосконалення управлінського механізму, спрямованого на ефективне управління розвитком території та використання сучасних інноваційних технологій, зокрема в сфері диджіталізації та комунікації.

Для успішного функціонування та розвитку фермерських господарств в ОТГ постає питання можливості та масштабів використання загальних

принципів маркетингу і його адаптації до сучасних умов господарювання та конкурентного середовища [2].

Використання маркетингових інструментів в розвитку ОТГ дозволяє ефективно управляти соціально-економічними процесами з метою підвищення рівня конкурентоспроможності регіональних товарів, робіт, послуг та прискорення їх просування на зовнішні ринки, формування сприятливого життєвого середовища для мешканців громади.

.Список використаних джерел:

1. Андрейцев В.І. Магдебурське право: соціально-правові витоки та особливості застосування на землях України. *Університетські наукові записки*, 2018, №65 С.17-25. URL http://old.univer.km.ua/visnyk/1735.pdf

2. Сус Т.Й., Гречаник Н.Ю., Шпак А.Д. Кооперація фермерів в маркетинговій діяльності. *Актуальні питання економічних наук.* URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/issue/view/3

Sych A. O.

student, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Scientific supervisor: Shishpanova N. candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of the department of public management and administration and international economics Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

ДОСВІД НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В ЕСТОНІЇ, МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.

EXPERIENCE IN THE PROVISION OF PUBLIC SERVICES IN ESTONIA, THE POSSIBILITY OF ITS APPLICATION IN UKRAINE

Естонія є одним із найуспішніших прикладів цифрової трансформації в державному управлінні. Перша в світі запровадила програму електронного резиденства та перша розпочала застосовувати штучний інтелект на рівні держави, що врегульовано законодавством. В свою чергу, громадяни голосують і підписують документи, завдяки мережі Інтернет. В даній країні доступно

багато цифрових сервісів, однак всі державні реєстри тісно пов’язані між собою урядовою платформою X-Road, що дає можливість особі ідентифікуватися та авторизуватися, а іншим реєстрам невідомо імена громадян. Цей досвід стає важливим орієнтиром для багатьох країн, зокрема для України, яка прагне модернізувати свою систему державних послуг, підвищити її ефективність та забезпечити більшу зручність для громадян і бізнесу.

Інформація про жителів Естонії зберігається в багатьох установах в електронному форматі, і кожен державний орган має свій реєстр, з якого дані не дублюються в інших установах. Проте, якщо необхідно оформити якийсь документ, а інформація є в інших установах, то завдяки X-Road ця інформація передається від установи до установи через перевірені та захищені канали. Щодо захисту персональних даних, в Естонії діє Інспекція, співробітники якої перевіряють державні органи на предмет захисту даних. Інспекція також стежить за тим, щоб державні органи не вимагали повторно від громадян персональні дані, які вже зберігаються в одному реєстрі, і не створювали реєстрів з даними, що зберігаються в інших реєстрах [1].

Треба зазначити, що реформування процесу надання державних адміністративних послуг в Україні стало заснування Міністерства цифрової трансформації. Першим досягненням нового відомства стало створення єдиного порталу державних адміністративних послуг «Дія». Громадяни України отримали можливість не виходячи з дому отримувати адміністративні послуги [2]. Це сприяє взаємодії між громадянами, бізнесом та державою. Наступним кроком до ефективного електронного урядування в Україні стане впровадження аналогу X-Road під назвою «Трембіта» [3].

В Україні відсутній центральний сервер, який би забезпечував їх функціонування без персоніфікації даних, як це реалізовано в Естонії. Через це в реєстрах міститься не лише інформація, що безпосередньо стосується об’єкта, але й додаткові дані. Кожен реєстр містить достатньо інформації про будь-якого громадянина, кожен може бачити цю інформацію. Естонський досвід демонструє, що в електронних реєстрах державних установ зберігаються лише

ті дані, які необхідні для надання відповідних послуг. В Україні ж кожен державний орган намагається зібрати якомога більше інформації про особу. Важливо зазначити, що система електронного судочинства в Естонії є однією з найефективніших у Європі, оскільки взаємодія з громадянами та правоохоронними органами відбувається дуже швидко. Громадяни можуть подавати заяви в будь-який час, і система автоматично обробляє їх, розподіляючи та знаходячи всі необхідні документи, а результати доступні вже наступного дня. Цей естонський досвід є чудовим прикладом для України [4].

Тобто, досвід Естонії покроково реалізується в Україні. Додаток «Дія» і досі працює зі старою системою реєстрів і незважаючи на його зручність, він не є достатньо ефективним. Варто також впровадити ефективний механізм захисту персональних даних, включаючи регулярні перевірки та аудит державних органів. Запровадити сучасну безпечну систему щодо цифрових підписів чи IDкарток. В Естонії не лише запроваджуються інновації, а й постійно перевіряються існуючі та досліджуються нові технологічні процеси. Досвід Естонії в наданні публічних послуг демонструє успішну модель цифрової трансформації державного управління, що може стати важливим орієнтиром для України. Запровадження таких інновацій, як електронне резиденство, використання штучного інтелекту та система взаємодії між державними реєстрами через платформу X-Road, дозволяє значно підвищити ефективність і безпеку надання адміністративних послуг.

Список використаних джерел:

1. Цифрові паспорти в Україні та Естонії: в чому схожість та відмінність. URL: https://bituk.media/inovacziyi-i-tehnologiyi/tsyfrovipasporty-v-ukraini-ta-estonii-v-chomu-skhozhist-ta-vidminnist/

2. Міністерство цифрової трансформації презентувало нові електронні послуги та сервіси в Дія. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ministerstvocifrovoyi-transformaciyi-prezentuvala-novi-elektronni-poslugi-ta-servisi-v-diya

3. Система "Трембіта" – у промисловій експлуатації. URL: https://thedigital.gov.ua/news/sistema-trembita-u-promisloviy-ekspluatatsii

4. Технології в «Дію»: чим корисний досвід Естонії у впровадженні інновацій. URL: https://mind.ua/openmind/20211769-tehnologiyi-vdiyu-chim-korisnij-dosvid-estoniyi-u-vprovadzhenni-innovacij

Tyshchenko S. I.

candidate of pedagogical Sciences, associate professor, associate professor of the department of economic cybernetics, computer science and information technology, Mykolaiv national agrarian university, Ukraine

Bilous V. V.

student of the speciality 073 «Management», Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine

STATISTICAL ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF INFORMATION SYSTEMS FOR THE MANAGEMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

Modern information systems for managing territorial communities significantly increase the efficiency of community functioning by providing quick access to data, process optimisation and transparency of decisions. The implementation of such systems as SMART Community, Social Community, Open City, Diia. Hromada, and others contribute to the sustainable development of communities and meet the needs of residents.

Analysing the effectiveness of community management information systems is an important step in assessing their impact on economic, social and administrative aspects. Several key indicators can be identified for this purpose.

First, economic indicators play an important role in determining the financial efficiency of the system. Reducing the cost of administrative services is one of the main criteria. For example, the introduction of electronic services can reduce the cost

of servicing citizens, as there is less need for paperwork and physical presence at appointments.

Social indicators reflect the level of satisfaction of residents with the services provided through information systems. A high level of satisfaction may indicate the quality of service, accessibility of services and their compliance with the expectations of citizens. For example, conducting surveys among residents can help identify weaknesses in the system and improve service delivery. In addition, the level of citizen participation in decision-making is an important indicator of social engagement.

Finally, administrative indicators demonstrate the efficiency of the system itself. The processing time of requests is an important criterion that shows how quickly the system responds to the needs of citizens. The shorter the time, the higher the efficiency of the system. An increase in the number of requests via electronic platforms also indicates a growing trust in new technologies and their ease of use.

Thus, by analysing these indicators, it is possible to obtain a comprehensive picture of the effectiveness of information systems for management and territorial development, which will contribute to their further improvement.

To evaluate the effectiveness of information systems for the management of territorial communities, various statistical methods are used to help understand the main trends and relationships between different factors. One of the main tools in this process is descriptive statistics, which allows analysing averages, medians and modes. These indicators provide a clear picture of the main trends in the use of information systems, which is important for decision-making.

Correlation analysis is another important method that helps to identify the links between system performance and various factors, such as the number of users or the time it takes to process requests. This allows you to understand which elements affect system performance and what changes might be beneficial.

Regression analysis also plays a significant role in predicting the effectiveness of information systems. This method can be used to build models that show how

changes in investment in a system or its level of use affect its performance. This is important for strategic planning and resource optimisation.

Finally, multivariate analysis methods, such as clustering, allow communities to be classified according to the level of use of management information systems and their performance indicators. This provides a way to compare different territorial units and identify best practices, which can help improve the management system.

In order to analyse the effectiveness of information systems for managing territorial communities, it is important to use modern software tools that ensure the accuracy and reliability of data. One of the most popular tools is the Python programming language, which offers powerful libraries such as Pandas, NumPy, StatsModels and Scikit-learn. These libraries allow you to perform a wide range of statistical analyses, process large amounts of data, and create forecasts.

Another important tool is R, which provides a variety of statistical analysis packages, including dplyr, ggplot2, and caret. These packages help in efficient data management, visualisation of results and building forecasting models.

In addition, there is specialised statistical analysis software such as SPSS and Stata. These programs offer interactive interfaces, making them accessible to users who do not have deep programming knowledge. They provide powerful tools for data analysis, which is critical for effective community management.

Thus, in order to conduct a comprehensive analysis of the effectiveness of information systems for the management of territorial communities, it is important to implement modern statistical tools that allow data processing, analysis and informed decision-making.

In general, statistical analysis is an indispensable tool for assessing and improving information systems for the management of territorial communities, providing an opportunity for informed decisions and strategic development. The use of modern statistical methods ensures more transparent and efficient community management.

References:

1. Evaluation and analysis of the socio-economic potential of territorial communities / O. Uhodnikova et al. Multidisciplinary Science Journal. 2024. Vol. 7, no. 1. P. 2025006. URL: https://doi.org/10.31893/multiscience.2025006.

2. Assessment of the Efficiency of Employment of the Communities' Resource Potential using Different Approaches / R. Khirivskyi et al. TEM Journal. 2022. P. 367–373. URL: https://doi.org/10.18421/tem111-46.

Voloshyn I. Y.

student of the faculty of management, specialty public management and administration of Vasyl Stefanyk Prykarpattia national university

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЗОРОСТІ ТА ПІДЗВІТНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN ENSURING TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY IN PUBLIC ADMINISTRATION: CURRENT CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Інформаційні технології є беззаперечним інструментом, яким допомагає урядам країн проводити свою політику відкрито та прозоро, адже з цілковитим впровадженням технологій в публічне управління, приховати неправомірне використання коштів чи використання своїх повноважень буде неможливо. Однією із найбільш розвинених технологій, яка активно використовується в публічному управління є технології штучного інтелекту (ШІ) [1], прогнозна динаміка якої наведена на Рис. 1.

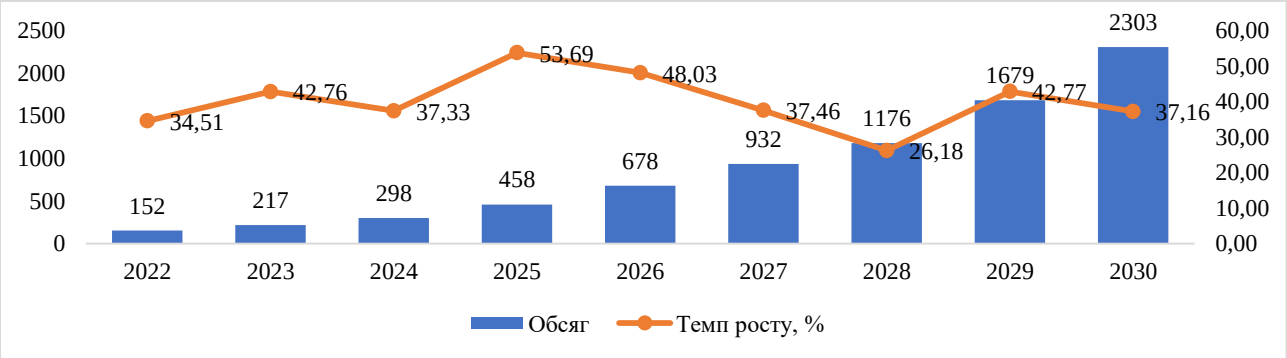

Рисунок 1 - Прогнозна динаміка використання ШІ в публічному

управлінні в 2022-2030 рр, млн. дол. США у світі. [2]

Аналізуючи використання ШІ в публічному управління, можна спостерігати динаміку його росту, адже з кожним роком все більша кількість країн переходить на електронне урядування та впроваджує технології ШІ для забезпечення ефективної та прозорої роботи уряду.

На сьогодні уряди світових країн поступово переходять на електронне урядування, яке дає можливість мінімізувати рутинну роботу та полегшити процеси як для державних управлінців так і для населення. В табл. 1. наведено стратегії світових країн, які орієнтовані на впровадження ШІ в державний сектор [3; 4].

Таблиця 1. Стратегії світових країн із впровадження штучного інтелекту в державний сектор

Країна	Характеристика стратегії впровадження ШІ
Канада	Канадський уряд ще у в 2017 р. направив 125 мільйонів доларів на створення Панканадської стратегії в галузі ШІ, просуваючи різні ініціативи: як у сфері освіти так і в сфері бізнесу.
Об'єднані Арабські Емірати	Урядом ОАЕ було наведено стратегію щодо впровадження ШІ до 2031 року, яка спрямована на сприяння інвестиціям у технології ШІ та створення інструментів для підвищення ефективності та результативності державного управління.
Франція	У Франції в 2018 р. було створено цифрову стратегію «За осмислений штучний інтелект, основна мета якої полягає в тому, щоб підготувати країну до майбутнього .
Південна Корея	Південна Корея створила План впровадження ШІ, який спрямований на створення інтелектуального суспільства, орієнтованого на людину, який робить громадян основними учасниками нової ери.

Технологія, заснована на штучному інтелекті, може автоматизувати рутинні бюрократичні процеси в масштабах часу, недоступних для людини під час виконання еквівалентних когнітивних завдань та скороти рівень корупції, що є актуальним для України.

З часів незалежності України були зроблено ряд дій для зменшення рівня корупції, і на мою думку одним із найважливіших кроків було запровадження електронної системи закупівель Prozorro, ефективність якої по окремих категоріях товарів наведена на Рис. 2.

Отже, аналізуючи загальну економію по чотирьох товарах то за період 2018-2022 рр. вона склала 10,2 млн. грн., що власне доводить результативність системи закупівель Prozorro.

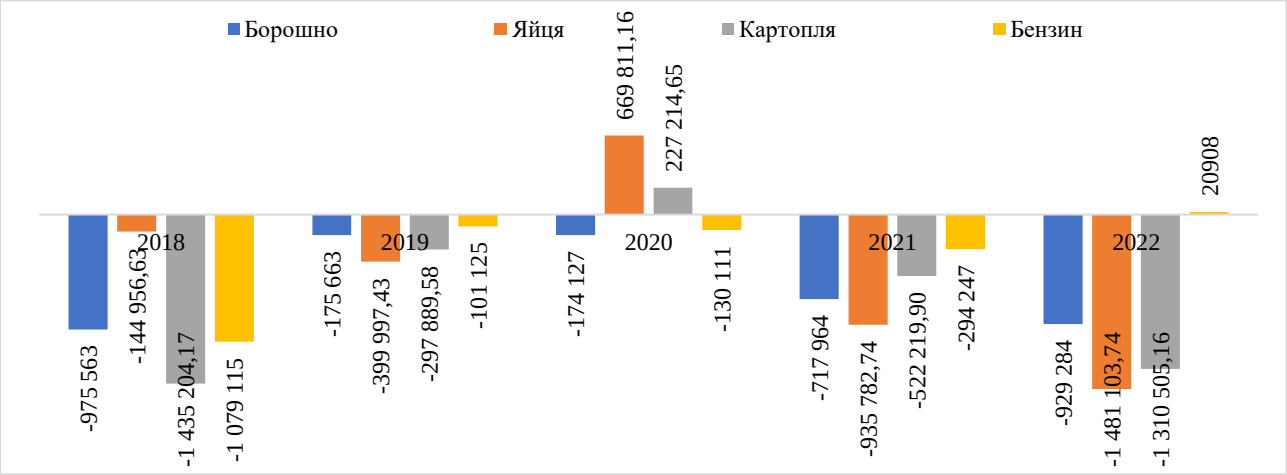

Рисунок 2 – Динаміка Prozorro за окремими видами товарів за період 2018-2022рр, грн. [5; 6].

Для підвищення ефективності роботи державних установ в контексті зменшення рівня корупції нами пропонується уніфікувати діючу систему закупівель, іншими словами тотально цифровізувати державні витрати, впровадивши технології ШІ для контролю рівня цін та перевірки платежів. Отож, запропонована система цифровізація не тільки зекономить державні кошти та унеможливить корупційні схеми, але і збільшить довіру громадян до держави та покращити її імідж на міжнародній арені. Впровадження системи цифровізації державних видатків може стати важливим кроком українського уряду на шляху до Євроінтеграції, що безумовно оціниться іноземними партнерами.

Список використаних джерел:

1. Jarek K., Mazurek G. Marketing and artificial intelligence. Central European business review. 2019. Volume 8. Number 2. URL: https://doi.org/10.18267/j.cebr.213

2. Market Research (2024) Generative AI in Public Sector Market, URL: https://marketresearch.biz/report/generative-ai-in-public-sector-market/

3. World Bank (2020)_Artificial Intelligence in the Public Sector, Managing Risks, URL: http://surl.li/nprqdu

4. Квітка С., Новиченко Н., Гусаревич Н., Піскоха Н., Бардах О., Демошенко Г. Перспективи напрямків цифрової трансформації публічного управління. *Аспекти державного управління*. 2020. №8(4), С. 129-146.

5. BiProZorro analytical system. URL: http://surl.li/fesqgm

6. Державна служба статистики України. Динаміка цін (тарифів) на споживчому ринку. URL: https://stat.gov.ua/uk/topics/tsiny

Zdorovyk V. V.

student, Ivan Franko national university of Lviv, Ukraine

Antoniuk S. I.

student, Ivan Franko national university of Lviv, Ukraine

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ

REGIONAL FEATURES OF DEMOGRAPHIC PROCESSES IN UKRAINE: CLUSTER ANALYSIS

Демографічні процеси є одним із найважливіших чинників розвитку суспільства. Розуміння особливостей демографічної ситуації в різних регіонах є необхідним для розробки ефективних державних політик. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю виявлення регіонів зі схожими демографічними характеристиками для розробки диференційованих підходів до вирішення демографічних проблем.

Для моделювання особливостей регіонального розвитку науковці застосовують моделі на панельних даних [1], симультативне моделювання [2, 3], дистрибутивно-лагові моделі [4], методи машинного навчання [6], авторегресійні моделі [6] тощо.

Метою дослідження є аналіз демографічної ситуації в регіонах України за допомогою методу ієрархічної кластеризації.

Для проведення ієрархічного кластерного аналізу були вибрані такі дані:

1. Народжуваність - це статистичний показник, який вказує на кількість новонароджених на певну кількість людей у певному регіоні та період часу.

2. Смертність - це статистичний показник, який вказує на кількість смертей серед певної кількості людей у певному регіоні та період часу.

3. Тривалість життя - це статистичний показник, який визначає середню тривалість життя людини у певному регіоні або країні. Цей показник вимірюється у роках і вказує на середню кількість років, які людина очікує прожити на певний віковий період, зазвичай народження.

Всі дані були взяті за 2021 рік з офіційної сторінки Державної служби статистики України [7]. Отримана дендрограма візуалізувала ієрархію утворених кластерів, дозволяючи оцінити їх взаємне розташування та рівень подібності. На її основі були виділені кластери.

Проаналізувавши дендограму, ми вважаємо, що є 3 кластера, а м. Київ в окремому кластері, оскільки його характеристики значно відрізняються і не включаються в жоден з кластерів. Перший кластер характеризує області з найкращою демографічною ситуацією і сюди входять Одеська, Харківська, Львівська області. До цього кластеру увійшли регіони з найнижчими значеннями за аналізованими показниками. Це регіони з відносно молодим населенням, високою народжуваністю тощо. Другий кластер характеризує області з помірним демографічним показником і до нього входять Чернівецька, Івано-Франківська, Вінницька, Рівненська, Волинська, Закарпатська, Запорізька, Полтавська, Миколаївська, Сумська, Хмельницька, Черкаська області. Цей кластер об’єднує регіони з проміжними значеннями показників. Це регіони з більш збалансованою демографічною ситуацією. Третій кластер характеризує області з найгіршим демографічним показником і до нього увійшли увійшли Херсонська, Чернігівська, Луганська, Житомирська, Київська, Донецька області. На дендрограмі м. Київ виділяється в окремий кластер, що свідчить про його значну відмінність від інших регіонів за аналізованими показниками. Це може бути пов'язано з міграційними процесами, особливостями соціальної політики тощо.

В результаті проведеного дослідження було встановлено, що демографічна ситуація в регіонах України характеризується значною різноманітністю. Виділено три основні кластери областей: з високими, середніми та низькими показниками народжуваності та тривалістю життя. Регіони, що увійшли до першого кластеру, характеризуються більш сприятливими демографічними показниками, тоді як регіони з третього кластеру потребують особливої уваги з боку держави.

Список використаних джерел:

1. Zomchak L., Vdovyn M., Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. In *The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering* (pp.). Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217-228.

2. Зомчак Л. М., Волошин І. Б. Симультативна модель інноваційного розвитку регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. С. 854-858.

3. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. *Customs Scientific Journal*. 2023. №1. P. 62-69.

4. Зомчак Л. М., Лапінкова А. О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. №1 (01). С. 50-55.

5. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. *International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553-561

6. Zomchak L., Stelmakh A. ARIMA-model of Ukrainian Macroeconomic Indicators Forecasting. Emergence of public development: financial and legal aspects: Collective monograph. 2019. P. 213-221.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

Наукове видання

РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПРАВОВІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

IV МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Тези доповідей учасників
міжнародної науково-практичної конференції

Технічний редактор: А.В. Ключник

Комп’ютерна верстка: О.А. Лівандовська

Формат 60х84 1/16. Ум. друк. арк. 15,25.
Тираж 50 прим. Зам. № __

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету

54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ